

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ
INSTITUTAS

POLITIKOS MOKSLŲ BAKALAURO PROGRAMA

GRETA LATVĖNAITĖ

IV kurso, 1 grupės studentė

**LIETUVOS VALSTYBĖS IR NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ
SANTYKIŲ KAITA KARO UKRAINOJE KONTEKSTE**

BAKALAURO DARBAS

Darbo vadovas: doc. dr. Deividas Šlekys

Vilnius, 2024 gegužės 15 d.

BAKALAURO DARBO PRIEŠLAPIS

Bakalauro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Bakalauro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Bakalauro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Bakalauro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Latvėnaitė G. Lietuvos valstybės ir nevyriausybinių organizacijų santykių kaita karo Ukrainoje kontekste, Politikos mokslų specialybės, bakalauro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas D. Šlekys. – V., 2024. – 53 p.

Reikšminiai žodžiai: bendradarbiavimas, galios santykis, institucinis pliuralizmas, karo paradigma, kooperacija, mobilizacija, nevyriausybiniis sektorius, NVO-Vyriausybės ryšio tipologija, papildomumas, pilietinė visuomenė, sąveikos kaita, Ukraina, Vyriausybės politika.

Šiame bakalauro darbe yra tiriamas Lietuvos nevyriausybinių organizacijų ir valstybinio sektoriaus santykio pokytis Rusijos pradėto karo Ukrainoje kontekste. Tyrimo dizainas yra formuluojamas remiantis Charles Tilly karo paradigma, teigiančia, kad karas konstruoja institucijų sąveiką ir mobilizuoja pilietinę visuomenę, bei Jennifer M. Brinkerhoff NVO-Vyriausybės ryšio tipologija. Pastaroji pateikia penkis kriterijus, pagal kuriuos galima vertinti sektorių ryšius: institucinį pliuralizmą, tarpsektorinį ryšį, ryšio formatą, Vyriausybės politiką bei galios santykius. Taip pat atsižvelgiama į pasidalijimą resursais, informacija bei bendrai vykdytus projektus.

Darbe pritaikant socialinių mokslų tyrimo metodą – pusiau struktūruotus giluminius interviu su NVO ir Vyriausybės atstovais yra siekiama įvertinti NVO ir Vyriausybės sąveikos rekonstrukciją nuo pilno masto karo Ukrainoje pradžios. Šiuo bakalauro darbu yra norima įvertinti sektorių ryšius prieš ir po 2022 m., nustatyti tokios sąveikos svarbą įgyvendinant valstybės tikslus bei įrodyti, jog karo paradigma yra esminis kintamasis aiškinant valstybės viduje vykstančius politinius-socialinius pokyčius.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas bakalauro darbas „Lietuvos valstybės ir nevyriausybinių organizacijų santykių kaita karo Ukrainoje kontekste“ yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Greta Latvėnaitė

Turinys

Įvadas	5
1. Teorinis pagrindas	11
1.1. Charles Tilly ir karo paradigma.....	11
1.2. Jennifer M. Brinkerhoff ir sektorių sąveikos ryšio tipologija	14
1.3. Žvilgsnis į Tilly ir Brinkerhoff bendrame tyrimų lauke	17
2. Tyrimo metodologija	19
3. Lietuvos Vyriausybės ir nevyriausybinių sektorių analizė karo Ukrainoje kontekste	22
3.1. Lietuvos NVO ir Vyriausybės sąveika iki 2022 m. pilno masto karo Ukrainoje pradžios ..	22
3.1.1. Institucinis pliuralizmas.....	22
3.1.2. Tarpsektorinis ryšys.....	24
3.1.3. Ryšio formatas	27
3.1.4. Vyriausybės politika	29
3.1.5. Galios santykis.....	31
3.1.6. Kiti būdingi bruožai.....	33
3.2. Lietuvos NVO ir Vyriausybės sąveika po 2022 m. pilno masto karo Ukrainoje pradžios ..	36
3.2.1. <i>Lūžinis taškas – 2022 m. vasario 24 d.</i>	36
3.2.2. Institucinis pliuralizmas.....	38
3.2.3. Tarpsektorinis ryšys.....	40
3.2.4. Ryšio formatas	44
3.2.5. Vyriausybės politika	47
3.2.6. Galios santykis.....	49
3.2.7. Kiti būdingi bruožai.....	51
Išvados	56
Literatūros sąrašas	59
Summary	62
Priedai	64
Priedas Nr. 1 <i>Teorinė Vyriausybės-NVO ryšio tipologija ir kriterijai</i>	64
Priedas Nr. 2 <i>Interviu respondentų sąrašas</i>	65
Priedas Nr. 3 <i>Bendrieji interviu klausimai</i>	66
Priedas Nr. 4 <i>Interviu transkripcijos</i>	68

Išvadas

2022 m. vasario 24 d. Rusijos ginkluotosioms pajėgoms įžengus į Ukrainą buvo akivaizdu, jog Vakarų šalys ir pilietinė visuomenė nepaliks Ukrainos vienos kovai su teroristine šalimi. Jau nuo pirmųjų dienų Lietuvos siunčiama materialinė ir finansinė parama viršijo lūkesčius ir rekordus. Prie to reikšmingai prisidėjo suaktyvėjusi nevyriausybių organizacijų veikla. Ilgainiui, veikdamos kartu su Lietuvos valdžia, nevyriausybinių organizacijų pradėjo teikti beprecedentę paramą dronais, radarais ir kitomis priemonėmis, kurios yra naudojamos karo lauke.

„Blue/Yellow“, „Laisvės TV“, „1K fondas“ ir „Stiprūs kartu“ yra lyderiaujančios organizacijos renkant paramą Ukrainos kariams. Didelę dalį Lietuvos visuomenės subūrė ir tarptautinės bendruomenės dėmesį patraukė visuomeninio transliuotojo LRT kartu su minėtomis organizacijomis 2023 m. rengta akcija „Radarom!“, kurios metu buvo surinkta 14 mln. eurų daugiaviečiams taktiniams radarams įsigyti¹. 2024 m., vis dar tęsiantis karui, Lietuvos nevyriausybinių organizacijų vėl susivienijo, siekdamos apsaugoti Ukrainos karius. Per mėnesį pilietinės akcijos „Radarom!“ metu jos surinko 8,6 mln. eurų 1141-am saugaus kario paketui įsigyti ir perduoti kariaujančiai šaliai². Tiek pat plačiai nuskambėjo ir organizacijos „Laisvės TV“ iniciatyva perkant Ukrainai karinį droną *Bayraktar TB2*. Ukrainos ambasadorius Lietuvoje Petro Beshta pakomentavo šį gestą kaip beprecedentį ir neįtikėtiną: „Tai pirmas atvejis istorijoje, kai paprasti žmonės renka pinigus, kad nupirktų kažką panašaus į *Bayraktar*“³. Vėliau šios organizacijos vadovai Andrius Tapinas ir Gabija Milašiūtė atsiėmė Ukrainos įsteigtą apdovanojimą „Už pagalbą Ukrainos ginkluotosioms pajėgoms“⁴. Tokia NVO veikla, kai greta tradicinės, humanitarinės pagalbos atsiranda nauja parama karine įranga, leidžia daryti prielaidą apie kintantį NVO ir valstybinio sektoriaus santykį.

Šiame darbe bus nagrinėjama karo Ukrainoje kontekste išryškėjanti **problematika** – *nevyriausybiniis sektorius iš tiesų užima itin svarbią vietą teikiant karinę paramą įranga ir paslaugomis, o vis didesnis šio sektoriaus įtraukimas, tiesiogiai remiant Ukrainą, formuoja naują NVO ir valstybės tarnybų santykį, kuris iki šiol nebuvo analizuotas. Į šį kintantį santykį yra ypač svarbu atsižvelgti*

¹ LRT.lt, „Akcijos „Radarom!“ metu nupirkti radarai saugo Ukrainą“, žiūrėta 2024 m. kovo 22 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/tavo-lrt/15/2177997/akcijos-radarom-metu-nupirkti-radarai-saugo-ukraina>.

² Radarom!, „Apie akciją“, žiūrėta 2024 m. kovo 22 d., <https://radarom.lrt.lt/>.

³ Euronews, „Lithuanians collect €5 million, crowdfunding a Bayraktar drone for Ukraine“, žiūrėta 2023 m. lapkričio 28 d., <https://www.euronews.com/2022/05/28/lithuanians-organise-donation-drive-to-buy-bayraktar-drone-for-ukraine>.

⁴ Andrius Tapinas (@AndriusTapinas), „Today Ukrainian Ambassador to Lithuania Petro Beshta presented medals For the services for Ukrainian armed forces.“ X įrašas, 2022 m. rugpjūčio 23 d., <https://twitter.com/AndriusTapinas/status/1562017219504136192>.

dabartinės nestabilios geopolitinės bei pavojingos, nacionalinį saugumą veikiančios, situacijos metu. Išskyla akivaizdus poreikis akcentuoti NVO atliekamas kertines funkcijas bei veikimo kartu su vyriausybe privalumus, naudingus pilietiniam pasipriešinimui stiprinti. Ši problematika pastebima ir akademiniuose debatuose – dėl atvejo naujumo ir nuostatos, jog nevyriausybinių organizacijų negali tiesiogiai įsitraukti į kovinių veiksmų palaikymą, literatūroje randama spraga skatina plačiau nagrinėti susidariusią situaciją, ypač kai toks atvejis yra Lietuvoje, kurioje tyrimų, susijusių su NVO, taip pat skaičius yra ribotas.

Tad šio **darbo tikslas** yra išsiaiškinti, kaip karas rekonstravo Lietuvos Vyriausybės ir nevyriausybinių sektoriaus sąveiką. **Tyrimo objektu** pasirinktos jau anksčiau minėtų, aktyviausiai paramą Ukrainai teikusių keturių Lietuvos nevyriausybinių organizacijų veiklos: „Blue/Yellow“, „Laisvės TV“, „1K fondas“ ir „Stiprūs kartu“.

Valstybės studijų laukas, kuriame atsiduria šis tyrimas, yra platus. Yra net keletas išskiriamų pagrindinių teorinių prieigų, „gravitacinių centrų“, kurie skiriasi priklausomai nuo kintamųjų preferencijos modernios valstybės aiškinimo logikai⁵. Pirmiausiai, Patrick Carroll šioje klasifikacijoje išskiria 1) „karinį-fiskalinį gravitacijos centrą“, kuriam priklauso Tilly ir Michael Mann⁶ ir kuris remiasi Max Weber, Karl Marx teorijomis. Šis centras konkuruoja su 2) „autonominės valstybės gravitacijos centru“, kurio pagrindas yra vėberiškas ir kuriam įtakingiausiai atstovauja Theda Skocpol⁷; bei Philip Corrigan ir Derek Sayer 3) „kultūros gravitacijos centru“⁸, įkvėptu Michel Foucault. Greta to, Carroll suformuoja ir ketvirtąjį centrą, susijusį su 4) mokslų, ypač gamtos mokslų ir technologijų, poveikiu valstybės formavimuisi⁹.

Šiame tyrime, atsižvelgiant į nagrinėjamo proceso karinį kontekstą, bus pritaikyta sociologo Charles Tilly teorija, pabrėžianti karo kaip fenomeno, formuojančio valstybės institucinę sąrangą, reikšmę¹⁰. Tilly karą laiko esminiu nepriklausomu kintamuoju, skatinančiu valstybę kurti naujas politinių

⁵ Patrick Carroll, „Articulating Theories of States and State Formation“ *Journal of Historical Sociology* 22, No. 4 (2009): 603-553;

Dylan Riley, „Waves of Historical Sociology“ *International Journal of Comparative Sociology* 47, No. 5 (2006): 86-379, cituota iš Lars Bo Kaspersen, Jeppe Strandsbjerg ir Benno Teschke, „Introduction,“ kn. *Does War Make States? Investigations of Charles Tilly's Historical Sociology*, sud. Lars Bo Kaspersen, Jeppe Strandsbjerg ir Benno Teschke, (Cambridge: Cambridge University Press, 2017), 7-9.

⁶ Michael Mann, *The Sources of Social Power. Volume I: A History of Power from the Beginning to A.D. 1760* (Cambridge: Cambridge University Press, 1986), cituota iš *Ibid*, 9.

⁷ Theda Skocpol, *States and Social Revolutions: A Comparative Analysis of France, Russia and China* (Cambridge: Cambridge University Press, 1979); cituota iš *Ibid*, 9.

⁸ Philip Corrigan ir Derek Sayer, *The Great Arch* (New York: Blackwell, 1991), cituota iš *Ibid*, 9.

⁹ *Ibid*, 9

¹⁰ Charles Tilly, „War Making and State Making as Organized Crime“, Kn. Peter B. Evans, Dietrich Rueschemeyer, Theda Skocpol (sud.), *Bringing the state back in.* (Cambridge: Cambridge University Press, 1985), 169-186.

organizacijų formas bei suaktyvinti pilietinę visuomenę¹¹. Iš šios teorijos keliamas ir **pirmasis tyrimo ginamasis teiginys**, jog *dėl karo Ukrainoje Lietuvos Vyriausybė pirmoji ėmėsi iniciatyvos skatindama formalius ir neformalius tinklus santykių su nevyriausybinio sektoriumi*. Kadangi Tilly pateikė platesnę, labiau makro, perspektyvą konflikto ir valstybės tyrimų lauke, siekiant atlikti empirinį tyrimą, būtina pasitelkti autorius, kurie leidžia praktikoje patikrinti Tilly tezes. Tai bus pasiekta naudojant Jennifer M. Brinkerhoff¹² teoriją¹³, pagal kurią *bus nustatyta iki 2022 m. buvusi ir karo metu susidariusios NVO ir Vyriausybės sektorių ryšio tipologijos*. Akademikų teigimu, Brinkerhoff apibūdinamas *autentiško bendradarbiavimo* ryšio tipas nėra realiai įmanomas dėl šių sektorių resursų, galios disbalanso, skirtingų problemų identifikavimo ir atsakomybės jas spręsti, o jokia NVO nėra visiškai autonomiška valdžios atžvilgiu¹⁴. Tačiau šiame darbe drįstu teigti, jog karo Ukrainoje kontekste Lietuvoje kaip tik toks *bendradarbiavimo* sąveikos ryšys tarp nevyriausybinių ir vyriausybinių sektorių ir yra susiformavęs. Tad tyrime bus stengiamasi įrodyti ir **antrąjį ginamąjį teiginį**, kad *Lietuvos NVO ir valstybinio sektoriaus santykiai per dvejus metus suintensyvėjo ir pakito nuo Brinkerhoff suformuluotų mažiau glaudžių „kooperacijos“ / „papildomumo“ iki artimo „bendradarbiavimo“ ryšio tipo*. Šio klausimo kokybinei analizei įgyvendinti bus pasitelkti pusiau struktūruoti giluminiai **interviu** su Vyriausybės ir nevyriausybinių sektorių atstovais, dirbančiais su pagalbos Ukrainai teikimu.

Šiame darbe iškeliami toliau nurodomi **uždaviniai**:

1. Suformuoti tyrimo teorinį modelį pagal Tilly ir Brinkerhoff teorijas, bei apibrėžti metodologiją, remiantis autorių išskiriamais NVO ir Vyriausybės sąveikos bruožais.
2. Pagal apsibrėžtą teorinį modelį parengti interviu klausimyno gaires bei atlikti pusiau struktūruotą giluminį interviu su atrinktais Vyriausybės ir nevyriausybinių sektorių darbuotojais.
3. Susisteminti interviu bei atlikti surinktų duomenų turinio analizę, paaiškinančią NVO ir Vyriausybės ryšio kaitą.

Prieš pradėdant tyrimą taip pat yra būtina įvertinti akademinio debato, susijusio su nevyriausybinių organizacijomis ir valstybe, kompleksiskumą bei apžvelgti jau atliktus mokslininkų darbus šiame tyrimų lauke. NVO ir valstybės tyrimai Lietuvoje nėra naujiena, Jurgos Bučaitės-Vilkės 2021 m. atliktas tyrimas parodė NVO veikimo svarbą vietos savivaldoje bei „save atspindinčių“ vietinių

¹¹ Tilly, Charles, *Coercion, Capital, and European States, AD 990-1990* (Oxford: Basil Blackwell, 1990), 70.

¹² Publikacijos ir dokumentai iki 2000 m. buvo publikuojami mergautine pavarde - Jennifer M. Coston.

¹³ Jennifer M. Coston, „A model and typology of government-NGO relationships“ *Nonprofit and voluntary sector quarterly* 27, No. 3 (1998): 358-382.

¹⁴ Coston, *A model and typology of government-NGO relationships*, 375.

valstybės ir visuomenės tinklų dominavimą Lietuvoje¹⁵. Tyrimų apie NVO ir viešąjį sektorių padaugėjo po COVID-19 pandemijos ir nereguliarios migrantų krizės. Naujausiame tokios tematikos tyrime Rasa Bortkevičiūtė aptaria šių dviejų sektorių bendradarbiavimo institucionalizacijos klausimą krizių laikotarpiu. Tyrėja išskiria lyderystę, pasitikėjimą bei grįžtamąjį ryšį kaip esminius kintamuosius, kurie vedė link šios praktikos institucionalizacijos Lietuvos krizių valdymo sistemoje, galinčios nulemti tolesnę NVO ir viešojo sektoriaus sąveiką krizių metu¹⁶.

Yra nemaža dalis tyrimų, kuriuose nagrinėjamas NVO ir valdžios santykio specifiškumas būtent konfliktų laikotarpiu. Analizuojant tokią literatūrą svarbu daryti skirtį tarp 1) tyrimų, kurie nagrinėja tarptautinių NVO ir vietinės valdžios santykį vidaus konfliktų laikotarpiu, bei 2) tyrimų, kurie analizuoja tos pačios šalies NVO ir jos valstybės valdžios ryšį, įsitraukiant į išorės (už jų valstybės sienų vykstančių) konfliktų sprendimą.

Pirmosios grupės tyrimai daugiausiai skiria dėmesio tokių tarptautinių organizacijų teikiamai humanitarinei pagalbai bei vykdomiems stebėjimams ir konfliktų kamuojamų šalių valdžios reakcijoms į tokią pagalbą¹⁷. Apibendrinant Andrew J. Cunningham knygos pagrindinę mintį galima teigti, kad tarptautinių NVO įsitraukimas gali būti vertinamas kaip grėsmė valstybės valdžiai, kuri pilietinį karą laiko išimtinę padėtį, suteikiančia prerogatyvą Vyriausybei veikti už tarptautinės teisės ribų¹⁸. Čia įžvelgiamas susipriešinimas tarp NVO ir valdžios - stiprių užsienio NVO buvimas karo paveiktose šalyse gali apsunkinti vis dar silpnos naujos Vyriausybės vaidmenį vidaus pilietinės visuomenės kūrimu¹⁹. Alternatyvų aiškinimą pateikia van Tongeren sakydamas, kad tarptautinės NVO įsitraukimas į konfliktų zonas suteikia priemones socialinei sanglaudai kurti, bendruomenės atsparumui stiprinti ir smurtui mažinti²⁰. Jį papildoma Victoria Stanford sakydama, kad be valstybės sutikimo NVO sunkiai galėtų veikti vidinių šalies konfliktų laikotarpiu: „humanitarinės pagalbos teikimas karo zonose reikalauja politinės

¹⁵ Jurga Bučaitė-Vilkė ir Aistė Lazauskienė, „Local state-society relations in Lithuania.“ kn. *Close Ties in European Local Governance. Palgrave Studies in Sub-National Governance*, sud. Filipe Teles et al. (Palgrave Macmillan, Cham, 2021), 243-257.

¹⁶ Rasa Bortkevičiūtė, „‘Simply by collaborating’? The impact of public and nongovernmental sectors collaboration experience on its institutionalization in the Lithuanian crisis management system“ *Journal of Contingencies and Crisis Management* (2023): 1–13.

¹⁷ Andrew J. Cunningham, *International humanitarian NGOs and state relations: politics, principles and identity* (New York: Routledge, 2018).

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ Timm Beichelt ir Wolfgang Merkel, „Democracy promotion and civil society: Regime types, transitions modes and effects,“ kn. *Civil Society and Democracy Promotion*, sud. Timm Beichelt, Irene Hahn-Fuhr, Frank Schimmelfennig ir Susann Worschech (London: Palgrave Macmillan UK, 2014), 42-64.

²⁰ Paul van Tongeren, „Increasing Interest in Infrastructures for Peace“ *Journal of Conflictology* 2, No. 2 (2011): 45–55, cituota iš Risse et al., 213.

partnerystės su valstybe, kuriant viešąją politiką, įgyvendinant programas ir teikiant pagalbą²¹. Galiausiai, valstybės ir NVO santykių šiltėjimas ypač stebimas laikotarpiais po konfliktų, kuomet organizacijos teikia reikšmingą pagalbą atstatant karinių veiksmų paveiktas zonas²². Joanna Speargina perspektyvą, jog NVO gali iš dalies kompensuoti silpnas viešojo sektoriaus institucijas tokiose teritorijose: „NVO organizavo transportą į stovyklas, platino maistą, medicininę priežiūrą ir kitas medžiagas (Namibijoje), ir teikė mokymus bei darbo konsultacijas (Zimbabvėje)“²³.

Apžvelgiant antrąją tyrimų kategoriją, nagrinėjančią tarptautiniu mastu veikiančių valstybių ir NVO santykius, koks tai būtų tarp Lietuvos ir vietinių organizacijų, pavyzdžiui, Blue/Yellow, teikiant paramą Ukrainai, dauguma tyrimų išvelgia artimų ir pozityvių santykių tarp šių sektorių tendenciją. Nagrinėjant tokių autorių darbus kaip Romy Fröhlich ir Marc Jungblut galima pastebėti, jog NVO dažniausiai užima tarpininkų poziciją ir su savo nacionaline valdžia dirba perduodami informaciją apie situaciją konfliktų zonose²⁴. Jie veikia kaip strateginiai komunikatoriai bei ekspertai, kartu ir užsiima į valstybę nukreiptu lobizmu, telkdami paramą ir skatindami pagalbą nuo karo kenčiančioms šalims. Mokslininkai James Ron, Howard Ramos ir Kathleen Rodgers paremia šiuos teiginius tyrimu apie Amnesty International vykdytas socialinio judėjimo stiliaus „informacinės kampanijos“ veiklas²⁵. Helga Baitenmann atliktame tyrime matoma, kad Afganistane veikiančių tokių tarptautinių NVO vykdomas humanitarinis darbas daugeliu atvejų net tapo politizuotas²⁶. Yunus Turhan tirdamas Turkijos NVO ir šios šalies valdžios santykius, orientuotus į vykdomą užsienio politiką, nustatė keletą esminių tokio bendro veikimo aspektų: 1) vietiniai NVO yra pagrindiniai veikėjai, nustatantys darbotvarkę ir teikiantys informaciją valstybei; 2) NVO dalijimosi informacija tikslas yra pasikliauti valstybės legitimumu, moraliniais ištekliais ir ekonomine parama, 3) tuo tarpu valstybė remiasi organizacijų suteikiama prieiga prie naujausių žinių, kontaktų bei jų sukaupia patirtimi krizių regionuose²⁷.

²¹ Victoria Sanford, „Eyewitness: Peacebuilding in a war zone: The case of Colombian peace communities“ *International Peacekeeping* 10, No. 2 (2003): 107.

²² Šárka Waisová, „Post-war Reconstruction in Afghanistan and the Changing NGO-Government Relationship“ *China & Eurasia Forum Quarterly* 6, No. 3 (2008): 65.

²³ Joanna Spear, „The disarmament and demobilisation of warring factions in the aftermath of civil wars: Key implementation issues“ *Civil Wars* 2, No. 2 (1999): 1-22.

²⁴ Romy Fröhlich ir Marc Jungblut, „Between factoids and facts: The application of ‘evidence’ in NGO strategic communication on war and armed conflict“ *Media, War & Conflict* 11, No. 1 (2018): 85-106.

²⁵ James Ron, Howard Ramos ir Kathleen Rodgers, „Transnational information politics: NGO human rights reporting, 1986–2000“ *International Studies Quarterly* 49, No. 3, (2005): 557-587.

²⁶ Helga Baitenmann, „NGOs and the Afghan war: the politicisation of humanitarian aid“ *Third World Quarterly* 12, No. 1 (1990): 62-85.

²⁷ Yunus Turhan ir Şerif Onur Bahçecik, „The agency of faith-based NGOs in Turkish humanitarian aid policy and practice“ *Turkish Studies* 22, No. 1 (2021): 141-159.

Literatūroje apie NVO pabrėžiama, kad nevyriausybinių organizacijų turi būti nesmurtinės organizacijos²⁸. Vienintelė NVO veikla tiesiogiai besisiejanti su ginkluote ir analizuota literatūroje buvo nevyriausybinių sektoriaus pagalba valstybėms nusiginklavimo programose²⁹. Literatūroje aptariamos trys tokio įsitraukimo formos: 1) NVO veiklos, skatinant branduolinį nusiginklavimą³⁰, 2) NVO įsitraukimas, skatinant ir stebint tarptautinių ginklų kontrolės ir nusiginklavimo susitarimų pasirašymą bei įgyvendinimą³¹ ir 3) NVO tiesioginis įsitraukimas, surenkant šaunamuosius ginklus³². Joanna Spear savo darbe nagrinėja Mozambiko atvejį, kai nepasitikėdama kariuomene visuomenė savo ginklus perdavė svarbų vaidmenį atlikusioms nevyriausybiniams organizacijoms, kurios pasirūpino ginklų sunaikinimu³³.

Tad, kaip jau minėta aptariant šio tyrimo problematiką, akademiniame lauke yra gausu tyrimų, nagrinėjančių valstybės ir nevyriausybinių sektorių sąveikos formatus (dalijimąsi informacija, resursais, paramos telkimą, pilietinės visuomenės stiprinimą, humanitarinės pagalbos perdavimą). **Tačiau tyrimų, siekiančių nustatyti ryšio tipą tarp vyriausybinių ir nevyriausybinių sektorių yra stebimas trūkumas. Akivaizdu, jog nedaug tyrimų analizuoja ir tarptautiniu lygmeniu veikiančių sektorių, vieną iš konflikto pusių remiančios nacionalinės NVO ir tai darančios Vyriausybės, ryšius. Greta to, dar mažiau yra nagrinėtas būtent karo poveikis šių sektorių sąveikos pokyčiui.** Šis darbas, remdamasis Tilly ir Brinkerhoff teorinėmis prieigomis, papildė NVO ir Vyriausybės tyrimų lauką bei suteikia galimybę iš arčiau pažvelgti į Lietuvoje susidariusius būtent tokius specifinius NVO ir Vyriausybės sektorių ryšius bei jų pokytį.

²⁸ Peter Willetts, „What is a non-governmental organization“ *Conventions, treaties and other responses to global issues* 2, No. 11 (2002): 230.

²⁹ Margarita H. Petrova, „NGOs and peace“, kn. *Routledge Handbook of NGOs and International Relations*, sud. Thomas Davies (New York: Routledge, 2019), 315-328.

³⁰ Nick Ritchie ir Kjølsv Egeland, „The diplomacy of resistance: power, hegemony and nuclear disarmament“ *Global Change, Peace & Security* 30, No. 2 (2018): 121-141;

Rebecca Davis Gibbons „The humanitarian turn in nuclear disarmament and the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons“ *The Nonproliferation Review* 25, No. 1-2 (2018): 11-36.

³¹ Michael Crowley ir Andreas Persbo, „The role of non-governmental organizations in the monitoring and verification of international arms control and disarmament agreements“ kn. *Thinking outside the box in multilateral disarmament and arms control negotiations*, sud. John Borrie and Vanessa Martin Randin, (Geneva: United Nations Publication, 2006), 225-252.

³² Robert Muggah, „No magic bullet: A critical perspective on disarmament, demobilization and reintegration (DDR) and weapons reduction in post-conflict contexts“ *The round table: The Commonwealth Journal of International Affairs* 94, No. 379 (2005): 239-252.

³³ Joanna Spear, „The disarmament and demobilisation of warring factions in the aftermath of civil wars: Key implementation issues“ *Civil Wars* 2, No. 2 (1999): 16.

1. Teorinis pagrindas

1.1. Charles Tilly ir karo paradigma

Charles Tilly, vienas daugiausiai įtakos valstybės formavimo teorijoms padariusių istorijos sociologų, 1970–1980-aisiais suformavo vieną esmingiausių ankstyvosios modernios valstybės formavimo teoriją Europoje, dar vadinamą „**karo paradigma**“ arba karo-centristine sociologija (angl. bello-centric). Teiginys, kad *karas sukūrė valstybę, o valstybė karą* (angl. „War made the state, and the state made war“³⁴) turėjo esminės įtakos makrosociologijos ir tarptautinių santykių mokslui³⁵. Pagrindinė tokios teorijos idėja yra ta, jog didesnis karingumas sukuria labiau centralizuotas, didesnio pajėgumo valstybes. Tad karai skatina centralizuoti valstybės galią ir stiprinti institucinius gebėjimus. Pasak Tilly, šis procesas daugiau ar mažiau nenutrūkstamai vyksta jau mažiausiai penkis šimtus metų³⁶.

Savo teorijas Tilly konstruoja remdamasis istoriniais Vakarų valstybių pavyzdžiais ir istorine socialinės sąrangos analize. Daugeliui kritikų Tilly teiginys, jog karas konstruoja valstybes, atrodo ginčytinas, kadangi gali pasirodyti, jog karas priešingai – sulėtina valstybės raidą, mobilizuoja resursus tik kovai, naikinimui, o ne valstybės kūrimui. Kaip teigia politologas Hendrik Spruyt, „karas (...) grasino suskaldyti, o ne centralizuoti karalystes.“³⁷ Vis dėlto, Tilly geba atremti šiuos teiginius jo tyrimus apibendrinančiu sakiniu, jog „ruošdamiesi karui, valdovai savo noru pradėjo veiklą ir kūrė organizacijas, kurios ilgainiui ėmė savarankiškai gyvuoti: teismus, išdus, mokesčių sistemas, regionines administracijas, viešuosius susirinkimus ir daugelį kitų.“ Tai jis papildo ir istoriniais XVI a. pavyzdžiais, kuomet Ispanijoje šiuo laikotarpiu suklestėjo biurokratija ir valstybės tarnautojų įtaka šalies valdymui³⁸. Tad karai iš tiesų ne naikino ar lėtino valstybės raidą, o prisidėjo prie šalies įvairių sektorių kūrimo bei veikimo stiprinimo.

Pirmiausiai jis nagrinėja, kaip valdžia karui pasitelkdavo visuomenės piniginius ir žmogiškuosius resursus. Valdžia įtraukdavo savo galioje esančius gyventojus bei reikalaudavo resursų kylantiems karams. Labai svarbus dėl karo išsivystantis ir modernios valstybės pamatus padedantis dėmuo buvo mokesčiai. Mokesčių surinkimo sunkumų, tam tikros rūšies ginkluotųjų pajėgų sąnaudų, karo, reikalingo konkurentams sulaikyti, ir kiti skirtumai lėmė esminius Europos valstybių institucinės sąrangos skirtumus. Viskas prasidėjo nuo pastangų monopolizuoti smurto priemones ribotoje teritorijoje, greta

³⁴ Charles Tilly, „Reflections on the history of European state-making,“ kn. *The Formation of National States in Western Europe*, sud. Charles Tilly (Princeton: Princeton University Press, 1975), 3–89.

³⁵ Johannes Jüde, „Making or un-making states: when does war have formative effects?“ *European Journal of International Relations* 28, No. 1 (2022): 209-234.

³⁶ Tilly, *Reflections on the history of European state-making*, 74.

³⁷ Hendrik Spruyt, 85.

³⁸ Tilly, *Coercion, Capital, and European States, AD 990-1990*, 75.

valdžios kaip galios ir resursų monopolio³⁹. Kariniai poreikiai buvo pagrindinė paskata įvesti naujus mokesčius ir įteisinti senuosius. Be to, šis poreikis pats save patenkino - norint įveikti pasipriešinimą mokesčiams, reikėjo išlaikyti karines pajėgas⁴⁰. Taip susidarė glaudus ratas, kuris vėliau bus aptartas platesniame kontekste ir yra jungiantis valstybės kūrimą, karines institucijas ir ribotų išteklių išgavimą iš nenorinčių mokesčius mokėti gyventojų.

Tęsiant Tilly teorijos analizę, autorius pastebi, kad nei vienas valdovas negalėjo turėti tiek galios ir karių, kad galėtų kontroliuoti visą savo teritoriją. Vienaip ar kitaip kiekviena Europos Vyriausybė iki Prancūzijos revoliucijos rėmėsi netiesioginiu valdymu per vietinius magnatus. Magnatai sąveikavo su Vyriausybe, netapdami pareigūnais turėjo tam tikrą prieigą prie Vyriausybės remiamos jėgos ir naudojosi plačia diskrecija savo teritorijose. Tačiau tie patys magnatai buvo potencialūs varžovai, galimi maištaujančios tautos sąjungininkai⁴¹. Tad galima įžvelgti, jog čia Tilly nevalstybiniais veikėjams suteikia nemažai svarbos kaip tarpininkams, ryšių su visuomene palaikytojams bei tiems, kurie geba lanksčiau veikti nei pati valdžia. Žinoma, neatmetamas ir keliamas tokių veikėjų iššūkis valdovams, taip suprobleminant skirtingų sektorių bendro veikimo klausimą.

Stengiantis malšinti sukilimus, konkurentus, ruošiantis karui ir kariaujant buvo valdžios renkami mokesčiai, steigiamos institucijos ir biurokratiniai organai, atsirado ne tik pastovi kariuomenė, bet ir policija⁴². Visuomenė vis labiau artėjo link valdžios, kurios rankose buvo galios monopolis, verčiantis paklusti ir mokėti mokesčius mainais už saugumą. Vietoj visų kitų įmanomų alternatyvų Europoje tokiu būdu susiformavo nacionalinės valstybės⁴³. Tilly šiame etape pastebėjo konstruktyvistų dvasiai artimą ryšį, jog pagal savo pobūdį nacionalinės valstybės visada konkuruoja tarpusavyje ir savo tapatybę įgyja kontrastuodamos su konkurencinėmis valstybėmis⁴⁴.

Kaip jau galima buvo suprasti, svarbi Tilly karo-centristinės teorijos dalis yra ta, jog *karybos* (angl. war-making) ir *valstybės organizavimo* (angl. state-making), tiek pat kiek *kapitalo gavybos* (angl. extraction), *apsaugos* pokyčiai ir santykis yra susiję vienas su kitu (ciklas, apie kurį jau buvo užsiminta, kalbant apie mokesčių svarbą valstybės formavimui)⁴⁵. Tai reiškia, jog „[ginkluotųjų pajėgų] kūrimas ir išlaikymas subūrė papildomas organizacijas - išdus, tiekimo institucijas, šaukimo į kariuomenę

³⁹ Tilly, *War Making and State Making as Organized Crime*, 171-172.

⁴⁰ Tilly, *The formation of national states in Western Europe*, 23-24.

⁴¹ Tilly, *War Making and State Making as Organized Crime*, 174.

⁴² *Ibid*, 175.

⁴³ Tilly, *Reflections on the history of European state-making*, 30.

⁴⁴ Tilly, *Coercion, Capital, and European States, AD 990-1990*, 23.

⁴⁵ Charles Tilly, *Coercion, Capital, and European States, AD 990-1990*, 29.

mechanizmus, mokesčių įstaigas ir daugelį kitų.“ *Tad karas tapo nepriklausomu kintamuoju, lėmusiu situacijas, „kai valstybės plėtėsi, stiprėjo ir kūrė naujas politinės organizacijos formas.“*⁴⁶ Kaip bus apžvelgta tolesniuose svarstymuose, šis teiginys leidžia daryti prielaidą, jog būtent Vyriausybė karo atveju imasi iniciatyvos buriant pilietinę visuomenę būtinųjų veiklų vykdymui ir skatina jos išitraukimą į viešųjų paslaugų ir projektų vykdymą.

Tam griežtai prieštarauja Hendrik Spruyt, mėgindamas atmesti karo įtaką institucijų formavimui. Pasak jo, visuomenė susideda iš įvairių identifikuojamų veikėjų, kurie siekia sudėtingų konkuruojančių interesų, iš kurių kyla socialiniai aljansai – tad jie ir sukuria institucijas. Šis modelis Spruyt piktina tuo, jog Tilly institucijas kildina būtent iš aplinkos stimulo⁴⁷. Tačiau tokia kritika kelia abejonių, kadangi individų interesus ir jų įtaką institucijų susidarymui dar sudėtingiau įvertinti nei karo fenomeno įtaką tam. Juk individų interesai gali būti tiek pat susiję su aplinkos įtaka, kiek ir Vyriausybės tikslas karo atveju mobilizuoti visuomenę. Tad karas vis vien tampa ankstesniu kintamuoju, toliau lemiančiu asmenų interesus. Tuo labiau, kad Spruyt akivaizdžiai praleidžia vieną esminių Tilly apginančių teiginių, jog institucijų kūrimosi ir karų datos koreliuoja. Tad būtų naivu atmesti karą tik kaip kontekstinį aplinkos stimulą.

Tilly teorijos konkuruoja ir su kitomis valstybės tyrimų studijomis. Mąstymas, jog karas paskatino valdžios artimesnę sąveiką su visuomene, renkant mokesčius, karius, akivaizdžiai prieštarauja sociologo Robert Putnam daromai prielaidai, jog socialinis kapitalas skatina aktyvesnę pilietinę bendruomenę ir jos išitraukimą į valstybės valdymą⁴⁸. Tilly neigia Putnam socialinio kapitalo svarbą, kaip nepriklausomą kintamąjį, teigdamas, kad pirmiau formuojasi kariuomenė, o tik paskui socialinis kapitalas. Tuo tarpu Putnam karo vaidmenį socialinio kapitalo vystymuisi atmeta kaip nedarantį įtakos.

Iš tiesų Tilly darbai kritikuojami ir dėl per stipraus realybės supaprastinimo, suteikiant daug galios karui, kaip valstybę formuojančiam jėgai, tuo pačiu ir valstybei, kaip karo sukėlėjai. Hendrik Spruyt karo-centristų Charles Tilly, Michael Mann, Richard Bean ir Margaret Levi darbus vadina per daug deterministinėmis⁴⁹. Vivek Swaroop Sharma pateikia vieną griežčiausių kritikų, teigdamas, kad nors Tilly buvo teisingas, jog politinis smurtas buvo paplitęs pirmykštėje Europoje, mokslininkas iš esmės neteisingai suprato šio smurto modelius ir pasekmes. Ten, kur užkariavimai iš tiesų vyko, t. y. lotyniškosios krikščionybės pasienyje, jų pagrindinė pasekmė nebuvo esamų valstybių plėtra. Pagrindinė jų pasekmė

⁴⁶ Ibid, 70.

⁴⁷ Hendrik Spruyt, 83.

⁴⁸ Robert Putnam, *Kad demokratija veiktų: Pilietinės Tradicijos šiuolaikinėje Italijoje*. Vilnius: Margi raštai, 2001, 120-121.

⁴⁹ Spruyt, 85.

buvo tam tikros rūšies visuomenės ekspansija⁵⁰. Tačiau abejotina, ar galima atmesti tokią plačią Tilly teorijos dalį, remiantis prielaida, jog mokslininkas klaidingai interpretavo karo kuriamas pasekmes.

Kita vertus, Tilly paskyrė savo tyrimus Europos šalių raidai ir didiesiems įvykiams, formavusiems ją nagrinėti iš tolimesnės, makro perspektyvos, taip nors ir nutoldamas nuo konkrečių atvejų analizės, bet plačiau apžvelgdamas esminių istorinių įvykių įtaką Europos vystymuisi. Jis retai išbandė ar taikė savo teorinę prieigą konkrečių politinių-socialinių įvykių analizei. Tilly indėlis dažnai suprantamas kaip apsiribojantis keliomis hipotezėmis ar teiginiais, kurie dažnai cituojami be konteksto arba pernelyg supaprastintai⁵¹. Tad jo teorijų pritaikomumas praktikai taip pat yra kvestionuojamas. Tačiau įvertinus Tilly teorijas bei darant prielaidą, jog Tilly makro lygmeniu vykdyti tyrimai ir suformuluotos teorijos yra teisingos, tampa svarbu išmėginti jų pritaikomumą ir konkrečių, mikro politinių-socialinių įvykių analizei.

Apibendrinant Tilly pateikiamą teorinę prieigą galima suprasti, kad pasirengimas karui buvo didžioji valstybės kūrimo veikla, o karo paradigma tapo viena iš daugelio Tilly sukurtų teorijų, gausiai prisidėjusių prie akademinio debato ir kitų teorijų formavimo. Kaip jau buvo pastebėta šio darbo įžangoje, Tilly suteikiama teorinė prieiga leidžia daryti prielaidą, jog kaip ir praityje, taip ir šiomis dienomis, karo veiksnys veikia institucinę politinių bendruomenių dinamiką. Konkrečiai šio bakalaurnio darbo rėmuose – Lietuvos Vyriausybės institucinę sąveiką su nevyriausybinio sektoriumi. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad pats autorius nesiekė analizuoti mikro politinių-socialinių įvykių ir valdžios bei visuomenės santykio pokyčio, šiame darbe bus pritaikyti ir jau literatūros apžvalgoje minėtos autorės Jennifer M. Brinkerhoff NVO ir valdžios santykio modeliai.

1.2. Jennifer M. Brinkerhoff ir sektorių sąveikos ryšio tipologija

Džordžo Vašingtono universiteto viešojo administravimo ir tarptautinių santykių profesorė Jennifer M. Brinkerhoff⁵² atliko nemažą skaičių tyrimų ir analizių apie NVO sektorių. 1998 m. ji pristatė plačiai naudojamą teorinį modelį, NVO ir Vyriausybės santykius išskiriantį į aštuonias galimas kategorijas (žiūrėti *Prieduose lentelę nr. 1*). Šios teorijos pagrindas remiasi dviejų sektorių mezgama

⁵⁰ Vivek Swaroop Sharma, „War, Conflict and the State Reconsidered“, kn. *Does War Make States? Investigations of Charles Tilly's Historical Sociology*, sud. Lars Bo Kaspersen, Jeppe Strandsbjerg ir Benno Teschke (Cambridge: Cambridge University Press, 2017), 214-215.

⁵¹ Ernesto Castaneda, „Charles Tilly's Elegant Theories About the Origins of European Nation-States, Social Movements, Contentious Politics, and Democracy“, *American Behavioral Scientist*, 2023. <https://doi.org/10.1177/00027642231194871> (žiūrėta 2024 m. kovo 23 d.).

⁵² Dr. Brinkerhoff turi patirties viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės, valdymo, NVO, vystymosi valdymo ir diasporų srityse. Jos publikacijos apima aštuonias knygas, penkis bendrai redaguotus žurnalų numerius ir daugiau nei septyniasdešimt straipsnių bei knygų skyrių įvairiomis temomis: institucinės reformos, vertinimas, nevyriausybinių organizacijų, žlugusios valstybės, valdymas, diasporos identitetas, indėlis į vystymąsi, pilietybė ir politika.

formaliais ir neformaliais tinklais. Brinkerhoff pastebi, jog skirtingose šalyse sunku aptikti konkrečiai vienos kategorijos NVO ir Vyriausybės sektorių ryšius, tad dažnu atveju šios tipologijos persidengia⁵³.

Pirmose trijose kategorijose – *represijų* (angl. repression), *varžybų* (angl. rivalry), *konkurencijos* (angl. competition) – tipai NVO ir Vyriausybės santykiai yra neegzistuojantys arba sektoriai yra supriešinami⁵⁴ – Vyriausybės požiūris į NVO yra neigiamas, kadangi jos laikomos nepageidaujamomis kritikėmis ir konkurentėmis dėl vietos valdžios. Tyrėjai atranda tokių tipų paplitimą 1980-1990-aisiais, kuomet dalyje šalių, tokių kaip Gana, nevyriausybinių organizacijų veikla buvo draudžiama Vyriausybės, o Japonijoje įstatymiškai apribota⁵⁵. Tad šiam tyrimui verta plačiau pažvelgti į ryšio tipus, kuomet šių sektorių ryšiai užsimezga bei sektorių sąveika pradeda teikti naudą abiem pusėms.

Brinkerhoff tipologijos ketvirtasis ryšys – *sutarčių sudarymas* (angl. contracting) – yra pirmoji kategorija priimanti institucinį pliuralizmą, tad atsiranda vidutinis-stiprus ryšys tarp sektorių. Autorė čia išvelgia valdžios pranašumą galios santykiuose didėjant NVO įtakai. Ryšys yra formalus: sutarčių sudarymas yra politikos priemonė. Greta to, Vyriausybės politika pradeda priklausyti nuo NVO. Einama dar toliau – darbas pasidalijamas, remiantis lyginamaisiais pranašumais. Tačiau yra ir neigiamos pasekmės tokio ryšio NVO sektoriui, kadangi didelė dalis šio sektoriaus yra finansuojama valstybės ir net gali būti Vyriausybės sukurtos, tad galimas ir sektorių susilieėjimas⁵⁶.

Atsirandant didesnei NVO veiksmų laisvei, Vyriausybės vykdomai politikai pradedant atsižvelgti į NVO poreikius bei rekomendacijas, formuojasi naujas ryšio tipas, glaudesnis nei sutarčių sudarymas – *Trečiosios šalies valdžia* (angl. third-party government). Jis išsiskiria pritarimu instituciniam pliuralizmui. Šiame ryšyje yra didėsnė paslaugų įvairovė iš NVO ir Vyriausybės pusių nei *sutarčių sudarymo* kategorijoje. Stebimas NVO ir valdžios sektorių vidutinis arba net didelis ryšys. Nors kaip ir anksčiau minėtame tipe išlieka valdžios pranašumas galios santykiuose, didėja NVO įtaka, o jungtys tampa formalios: politikos priemonės apima sutarčių sudarymą, paskolų garantijas, draudimą ir išmokas nevyriausybiniam sektoriui. Tad užčiuopiamas darbo pasidalijimas, pagrįstas lyginamuoju pranašumu. Šalia to galimos ir neigiamos pasekmės trečiajam sektoriui, ribojant jo veiklą ar mažinant autonomiją⁵⁷.

Ilgainiui, didėjant abiejų pusių savivokai ir pripažinimui, pastebint tokių ryšių teikiamus privalumus, formuojasi šeštasis sektorių ryšio tipas – *kooperacija* (angl. cooperation). Čia svarbūs trys tokios kooperacijos tipai: dalijimasis informacija ir resursais bei bendrai atliekami veiksmai. Ir šiame

⁵³ *Ibid*, 377.

⁵⁴ *Ibid*, 365-366.

⁵⁵ *Ibid*, 364-365.

⁵⁶ *Ibid*, 367-368.

⁵⁷ *Ibid*, 369.

tipe išlieka pritarimas instituciniam pliuralizmui, naudojant savus resursus viena pusė padeda kitai. Kooperacija, kaip santykių tipas, egzistuoja tada, kai tarp abiejų sektorių vyksta laisvi informaciniai mainai, abu sektoriai informuoja apie savo atitinkamą veiklą, NVO laikosi Vyriausybės taisyklių, o Vyriausybės politika NVO sektoriaus atžvilgiu yra neutrali. Tačiau toks ryšys yra ne visuose šalies sektoriuose, o tik specifiniuose. Vykdomi susitikimai, kurių metu yra pasidalinama žiniomis, dirba ryšio pareigūnai, formuojami komitetai.⁵⁸

Vykstant sąveikai išryškėja NVO autonomija (simetriški galios santykiai), tad santykiai darosi neformalūs, o Vyriausybės politika: neapibrėžta. Taip formuojasi dar vienas Brinkerhoff išskiriamas sektorių ryšio tipas *papildomumas* (angl. complementarity). Tai vidutinis ar net didelis NVO ryšys su Vyriausybe. Išlieka ir stiprėja dalijimasis informacija, ištekliais, susidaro galimas NVO dalyvavimas Vyriausybės planavime ir politikoje. Kaip ir ankstesniame tipe, remiantis lyginamaisiais pranašumais, pasidalinama darbais, o abipusė nauda auga: kiekvienas sektorius prisideda prie kito veiklų įgyvendinimo ir paramos. Vyriausybės vaidmuo yra teisėtas ir pripažintas. Abi pusės viena kitą papildo technine, finansine ir geografinė (logistikos, ryšių) pagalba. Šiame ryšyje išryškėja trys tipai papildomumo: filantropija, tarpininkavimas, remiamas sektorių savarankiškumas (ypač Vyriausybės pripažinimas NVO kaip savarankiškos)⁵⁹.

Paskutinis galimas NVO ir Vyriausybės ryšio tipas, kuris dalies autorių teigimu net neegzistuoja, yra *bendradarbiavimas* (angl. collaboration). Būtina įvertinti tai, jog Brinkerhoff rašymo laikotarpiu realių *bendradarbiavimo* tipo pavyzdžių nebuvo, tad šio tipo aprašymas yra labai abstraktus ir vertas atskiros analizės. Tuo laikotarpiu manyta, kad *bendradarbiavimas* būtų aukščiausias galimas Vyriausybės ir NVO sektorių ryšys. Svarbiausias skirtumas nuo kitų kategorijų – jam būdingas didelis savarankiškumas (simetriški galios santykiai) ir formalumas (santykiai grįsti jų ryšiui palankiais įstatymais ir susitarimais). Tad Vyriausybės politika nevyriausybiniam sektoriui yra palanki, dalijamasi informacija, ištekliais, vykdomi bendri veiksmai, projektai, NVO įtraukiamas dalyvavimas politikos planavime ir įgyvendinime. Remiantis lyginamuoju pranašumu pasidalinama našiausiai vykdomomis funkcijomis ir stebima abipusė nauda. ***Šiuos sektorius suvienija probleminė situacija, krizinis laikotarpis, kuriam išeičių jie ieško drauge, remdamiesi bendrais veiksmais ir informacija, suvokdami savo atsakomybę***⁶⁰.

⁵⁸ *Ibid*, 369-370.

⁵⁹ *Ibid*, 370.

⁶⁰ Remiantis 1998 m. vykdytų tyrimų perspektyva. Stephen Hellinger, Douglas Hellinger, and Fred M. O'Regan. *Aid for just development: Report on the future of foreign assistance* (Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 1988); R. M. Kramer, *Voluntary agencies in the welfare state* (Berkeley: University of California Press, 1981), cituota iš Coston, 375.

Abiejų teoretikų Tilly ir Brinkerhoff idėjos puikiai papildo vienos kitą. Jų darbuose įžvelgiamas panašus dinamiškumas laike bei ieškomas probleminių situacijų sukeliamas pokytis tarp valdžios ir visuomenės sektorių. Brinkerhoff prieiga nurodo, kaip Tilly teorines idėjas galima būtų pritaikyti konkrečių atvejų analizei. Tuo tarpu šios autorės teorijai sudaroma galimybė ne tik patikrinti aktualumą po 25 metų nuo jos išleidimo, bet ir įvertinti teorijos pajėgumus paaiškinti karo metu vykstančius sektorių sąveikos pokyčius. Tad, kaip ir buvo minėta įvade, šiame tyrime pasitelkiama ne tik Tilly metateorija, aiškinanti karo svarbą, formuojant naujus valstybės veikimo formatus, tačiau ir nustatomi sektorių ryšio tipai, pasiūlyti Brinkerhoff teorijos: *kooperacijos* + *papildomumo* bei vėliau susidarantis *bendradarbiavimo* ryšys.

1.3. Žvilgsnis į Tilly ir Brinkerhoff bendrą tyrimų lauką

Tilly ir Brinkerhoff teorijos turi ir keletą esminių skirtumų, tad prieš pradedant tyrimą būtina įvertinti, koks teorinis pagrindas ir kurie teiginiai bus naudojami šiame darbe, vertinant Lietuvos NVO ir Vyriausybės santykius karo Ukrainoje kontekste.

Pirmiausiai, pagrindinė Brinkerhoff išskiriama sąlyga stabiliausių tinklų susidarymui yra kritinės situacijos ir probleminiai klausimai, kurių NVO ir Vyriausybė imasi kartu spręsti⁶¹. Šiuo aspektu Brinkerhoff prieigą galima palyginti su Tilly, kadangi viena pagrindinių kritinių situacijų ir yra karas, kuomet stiprėja valstybės ir visuomenės veikimo sritys. Vis dėlto, tenka pripažinti, jog ***Tilly suteikia karui didesnę ir negrįžtamą įtaką, nei Brinkerhoff tai daro kritinėms situacijoms***, kadangi Tilly analizėse *dėl karo įvykę institucinės sąrangos ir santykių pokyčiai, šiuo atveju tarp keletos atskirų valstybės sektorių, turi negrįžtamas pasekmes – jie yra ilgalaikiai, procese formaliai įtvirtinami ir patampantys neatskiriama šalies struktūros dalimi*. Šiuo atveju Brinkerhoff visiškai formaliai įtvirtintus pokyčius tarp sektorių sąveikos įžvelgia tik trijose iš aštuonių savo teorijos modelių, tai reiškia, jog dauguma susiformavusių ryšių gali būti paremti neformaliais susitarimais, o pasiekus formalumą netikėtai vėl grįžti prie ankstesnio formato. Tad pastarajai teorijai būdingas kismas, galimybė grįžti prie buvusių sektorių ryšių, yra supriešinamas su Tilly teorijos pagrindu. Kita vertus, nors Tilly teigtų, kad tinkama institucinė sąranga - viena esmingiausių modernios valstybės išsivystymo sąlygų - lemia tolesnę šalies raidą, šiuo metu aptariama autorė mano visiškai priešingai ir pristatydamą skirtingus sąveikos ryšio

⁶¹ Coston, 375.

modelius iš karto pabrėžia, kad *jie visi vienodai gali būti pritaikomi valstybei, nepriklausomai nuo jos institucinės sąrangos*⁶².

Tad šiame tyrime konstruojamas modelis naudosis esminiais Brinkerhoff ir Tilly teorijų teiginiais, siekiant išsiaiškinti NVO ir Vyriausybės santykius ir galimą jų pokytį. Pirmiausiai, remiantis Tilly, pritaikoma prielaida, jog karo formuojamu šalies mobilizacijos, susitelkimo nuotaikų atveju valstybė yra linkusi imtis reikiamų priemonių ir pokyčių, siekiant prisitaikyti prie tokios grėsmės keliančios padėties. Šiuo atveju reikėtų pabrėžti, jog Tilly nors ir kalba apie karo įtaką šalių raidai, tačiau šalis, kurioje vyksta pokyčiai neprivalo būti karo padėtyje, kad jie būtų priimami ir įgyvendinami. Autorius įžvelgia ir tarptautinę vykstančių konfliktų įtaką šalių raidai. Dar pasirengimo karui ar iškilus karo grėsmei etape, valdžiai mobilizuojant visuomenę ir priimant sprendimus, yra vykdomi reikšmingi pokyčiai vedantys į šalies raidos kismą bei santykį su įvairiais šalies organais. Tad šiuo atveju Lietuva tampa ta šalimi, kurioje susitelkimo ir mobilizacijos nuotaikos karo Ukrainoje kontekste daro įtaką NVO ir valstybės santykiui. O Lietuvos įsitraukimas į karą Ukrainoje suprantamas per NVO ir Vyriausybės kartu teikiamą paramą šiai šaliai. Tyrime taip pat bus naudojami Brinkerhoff išskiriami universalūs (pritaikomi, nepriklausomai nuo šalies institucinės sąrangos) NVO ir Vyriausybės ryšio tipai: *sutarčių sudarymas, trečiosios šalies valdžia, kooperacija, papildomumas ir bendradarbiavimas*. Siekiant nustatyti galimą ryšio tipo pokytį karo Ukrainoje kontekste, pirmiausiai bus siekiama įvertinti, koks ryšys buvo iki karo ir koks jis susidarė karo metu. Tam bus pasitelkti darbo autorės iš Brinkerhoff tyrimų išgryninti penki tipologijai nustatyti skirti kriterijai: 1) *institucinis pliuralizmas*, 2) *tarpsėktorinis ryšys*, 3) *ryšio formatas*, 4) *Vyriausybės politika* ir 5) *galios santykis*. Plačiau šie kriterijai bei jų pritaikomumas bus apžvelgti darbo metodologijoje. Papildomai darbe taip pat gali būti pritaikyti ir 6) kiti Brinkerhoff pažymimi kiekvienam tipui atskirai būdingi bruožai, susisteminti konkrečiai šiam tyrimui (žiūrėti *Prieduose lentelė nr. 1*).

Kitame skyriuje bus plačiau aptarta, kaip šios dvi teorijos gali praktiškai būti pritaikomos Lietuvos nevyriausybinų organizacijų ir Vyriausybės santykių pokyčiui karo Ukrainoje kontekste nagrinėti bei kokia metodologija bus pasitelkta, siekiant atsakyti į šį klausimą.

⁶² *Ibid*, 363.

2. Tyrimo metodologija

Šioje dalyje yra pagrindžiama tyrimo metodologija, apžvelgiant metodo pasirinkimą, apklaustųjų atrankos kriterijus ir duomenų analizės metodus.

Duomenų rinkimo metodas. Tyrimo metu bus naudojamas pusiau struktūruoto giluminio interviu metodas su iš anksto paruoštais klausimais tyrimo dalyviams. Tyrimui atlikti respondentai buvo atrenkami naudojant tikslinę, kvotinę ir sniego gniūžtės atrankas. Tokie atrankos metodai pasirinkti atsižvelgiant į 1) tyrimo tikslą – apklausti pagrindinius Lietuvos nevyriausybinių sektoriaus (organizacijų „Blue/Yellow“, „Laisvės TV“, „1K fondo“ ir „Stiprūs kartu“) ir Vyriausybės atstovus, 2) dėl siauros darbo tematikos galimai mažą respondentų skaičių bei 3) jautrius klausimus atitinkamu kariniu laikotarpiu. Konkrečios organizacijos buvo pasirinktos dėl jų perduodamos Ukrainai paramos tipo bei bendrai vykdytų projektų, renkant paramą daugiafunkčių taktinių dronų, radarų įsigijimui.

Atliekant interviu prisotinimas buvo pasiektas ir apklausti 16 respondentų: 7 NVO ir 9 Vyriausybės atstovai. Interviu buvo vykdomi gyvai (9) ir nuotoliniu būdu (7). Kaip nurodoma žemiau pateikiamoje lentelėje (žiūrėti lentelę Nr. 2), nevyriausybinių organizacijų atstovų dauguma galėjo interviu dalyvauti tik nuotoliniu būdu, kadangi tuo metu vykdė projektus Ukrainoje arba su žinia apie paramos teikimą Ukrainai keliavo po Europą. Tačiau tai reikšmingai nepakenkė interviu kokybei, kadangi kai kurie iš jų buvo itin atviri ir išsamūs (40-70 min.).

Nevyriausybinių organizacijų atstovai				Vyriausybės atstovai			
Blue/ Yellow	1K fondas	Laisvės TV	Stiprūs kartu	LR Užsienio reikalų ministerija	LR Krašto apsaugos ministerija	LR Ekonomikos ir inovacijų ministerija	LR Vyriausybės kanceliarija
3	2	1	1	4	2	2	1
Interviu vieta: 5 internetu, 2 gyvai				Interviu vieta: 2 internetu, 7 gyvai			
Interviu trukmė: nuo 16 iki 82 min.				Interviu trukmė: nuo 13 iki 80 min.			

Lentelė nr. 2 sudaryta autorės, remiantis surinktų interviu statistiniais duomenimis.

Tiriamasis laikotarpis apsiriboja 2022 m. vasario 24 d. – 2024 m. balandžio mėn. Pusiau struktūruotas giluminio interviu klausimynas suskirstytas į skirtingas temas atsižvelgiant į tyrimo teorinėje dalyje išryškėjusias sektorių ryšius galinčias paaiškinti Brinkerhoff kategorijas:

- 1) *institucinis pliuralizmas* – tai vyriausybės politika NVO atžvilgiu: *pasipriešinimas jam* - valdžia kontroliuoja, reguliuoja ir teikia viešąsias paslaugas nebendradarbiaudama su kitais

sektoriais, stiprus nepasitikėjimas NVO⁶³; *priėmimas* – Vyriausybės politika neutrali arba palanki NVO, suvokiamas pasidalinimas funkcijomis.

- 2) *tarpsektorinis ryšys* – tarp NVO ir Vyriausybės a) *silpnas ryšys* su nedidele interakcija, b) *vidutinis ryšys* su tam tikra, bet ne nuolatine interakcija, c) *stiprus ryšys* su didele interakcija, bet tam tikru dvišališkumu (t. y. NVO gali išlaikyti tam tikrą išteklių srauto į save ir iš savęs kontrolę)⁶⁴.
 - 3) *ryšio formatas* – formalūs arba neformalūs ryšiai, priklausomai nuo to, kiek NVO ir Vyriausybės susitarimai ir sprendimai yra įstatymiškai įtvirtinami.
 - 4) *Vyriausybės politika* – orientuojasi į Vyriausybės sprendimų priėmimo specifiką – kiek Vyriausybė, priimdama sprendimus, atsižvelgia į NVO poreikius bei rekomendacijas.
- Pilietinės galio indeksas
- 5) *galios santykis* – nurodo, kiek kuris nors vienas sektorius konkrečiu momentu yra lyderio, vedančiojoje pozicijoje bei koks yra NVO autonomijos laipsnis santykyje su valdžia.
 - 6) *kiti būdingi bruožai* – siekiant surinkti papildomos informacijos, išryškinamos sektorių sąveikai būdingos veiklos: 1) dalijimasis informacija, 2) dalijimasis resursais, 3) bendrai atliekami veiksmai.

Remiantis šiomis kategorijomis bus vykdoma duomenų analizė ir bandoma išsiaiškinti nevyriausybinių ir vyriausybinių sektorių tipologiją bei kaitą, teikiant pagalbą Ukrainai iki 2022 m. vasario 24 d. bei po šios datos.

Duomenų analizės metodas. Pusiau struktūruoto giluminio interviu metu siekta surinkti kuo daugiau informacijos, padėsiančios atskleisti, kaip karas rekonstravo Lietuvos Vyriausybės ir nevyriausybinių sektorių sąveiką. Gautiems duomenims analizuoti pasirinktas diskurso analizės metodas naudojant dedukcinę prieigą. Naudojant dedukcinę prieigą respondentų atsakymai bus kategorizuojami remiantis iš anksto kitų tyrėjų išskirtais kriterijais, kurie gali apibendrinti egzistuojančius NVO ir Vyriausybės formalius ir neformalius tinklus – 1) *kooperacijos* / 2) *papildomumo* ir 3) *bendradarbiavimo*.

Tyrimo metu taip pat atsižvelgta ir į galimus šio darbo ar surinktų duomenų ribotumus. Pirmiausiai, dėl darbo apimties bus nagrinėjamas ne visas NVO sektorius, bet tik keletas jį atstovaujančių

⁶³ Jennifer M. Brinkerhoff, *Partnership for International Development– Rhetoric Or Results?* (London: Lynne Rienner Publishers, 2002), 27.

⁶⁴ Milton J. Esman ir Norman Thomas Uphoff. *Local organizations. Intermediaries in rural development* (New York: Cornell University Press, 1984), 153.

organizacijų. Taip pat įvertinama ir interviu metodo silpnoji pusė – daliai respondentų galėjo būti sunku atkurti informaciją apie ankstesnį laikotarpį nei 2022 m.

Tyrimo etika. Tyrimo metu tyrėja vadovaujasi tyrimų etikos normomis, tuo siekiama užtikrinti savanorišką respondentų dalyvavimą tyrime ir duomenų konfidencialumą. Atliekant pusiau struktūruotą giluminį interviu užtikrinamas renkamų duomenų konfidencialumas ir informacijos anonimiškumas. Atliekamas pokalbio garso įrašas, kuris, pasibaigus tyrimui, ištrinamas. Interviu metu surinktų duomenų konfidencialumas garantuojamas interviu pradžioje respondentus užtikrinant, kad garso įrašai ar transkribuoti interviu nebus niekam perduodami ir bus matomi tik *dėstytojų mokslo* tikslais.

3. Lietuvos Vyriausybės ir nevyriausybinių sektorių analizė karo Ukrainoje kontekste

Siekiant įvertinti įžangoje pristatytą galimą Lietuvos NVO ir Vyriausybės sąveikos pokytį karo Ukrainoje kontekste, šiame skyriuje bus analizuojami 16 pusiau struktūruotų giluminių interviu, atliktų su abiejų sektorių atstovais. Šioje analizėje pirmiausiai bus lyginami sektorių santykiai dviejų laikotarpių imtyje, kuriuos skiria 2022 m. vasario 24 d. Tai taip pat galima įvardinti kaip laikotarpius 1) iki Ukrainoje Rusijos pradėto pilno masto karo ir 2) po jo pradžios. Tam bus pasitelktos iš Brinkerhoff tyrimų specialiai šiam darbui išskirtos ir metodologijos dalyje pristatytos šešios sąveikos kategorijos, kuriomis remiantis bus nustatomas sektorių sąveikos *ryšio tipas*.

3.1. Lietuvos NVO ir Vyriausybės sąveika iki 2022 m. pilno masto karo Ukrainoje pradžios

Būtų klaidinga teigti, jog NVO ir Vyriausybės glaudūs santykiai yra naujas reiškinys. 2015 m. *Pilietinės visuomenės instituto* analizės atlikto tyrimo išvados parodė, jog bendradarbiavimo priemonės tarp NVO ir Vyriausybės egzistuoja. Tačiau jos yra menkai naudojamos ir jas būtina stiprinti tam, kad „piliečių ir NVO bendradarbiavimas su valstybės institucijomis turėtų realų poveikį priimamiems sprendimams valstybėje“⁶⁵. Tad galima teigti, jog 2013-2015 Pilietinės visuomenės instituto atlikto tyrimo metais jau galima buvo stebėti vykstančią sektorių sąveiką. Negana to, iki 2022 m. sekę įvykiai taip pat iliustravo aktyvų NVO ir Vyriausybės veikimą, sprendžiant šalies problemas, pavyzdžiui, 2019 m. COVID pandemijos laikotarpiu arba valdant 2020 m. kilusią migrantų krizę. Toliau pateikiama šiam darbui atlikta interviu analizė leis nustatyti, koks buvo šio santykio ryšio tipas, įvertinant skirtingas egzistavusio bendro veikimo kategorijas.

3.1.1. Institucinis pliuralizmas

Pirmoji kategorija, kurią būtina įvertinti, yra institucinis pliuralizmas. Kaip jau buvo apžvelgta šio darbo metodologijos dalyje, ši kategorija leidžia nustatyti Vyriausybės politiką NVO atžvilgiu. Ji įvairiose šalyse itin skiriasi priklausomai nuo Vyriausybės požiūrio į NVO, yra kryptingai formuojama ir daro ypač didelę įtaką net pačiai galimybei megzti bendrus sektorių ryšius. Institucinis pliuralizmas

⁶⁵ *Pilietinės visuomenės institutas*, „Valdžios ir nevyriausybinių sektorių bendradarbiavimo viešosios politikos sprendimų priėmimo procese stiprinimą“ (2015), 185. << <https://www.civitas.lt/research/valdzios-ir-nevyriausybiniu-sektoriu-bendradarbiavimo-viesosios-politikos-sprendimu-priemimo-procese-stiprinimas/> >> (Žiūrėta 2024 m. balandžio 21 d.)

gali pasireikšti nevyriausybinių sektoriaus *pasipriešinimu* arba *priėmimu*. Atsižvelgiant į šios kategorijos svarbą, nuo jos ši analizė ir pradeda.

Respondentų atsakymai, vertinant Vyriausybės buvusį požiūrį į NVO vykdomas veiklas iki 2022 m., išsiskyrė, tačiau absoliuti dauguma įžvelgė šiame santykiyje bei požiūryje teigiamų bruožų. Kaip šio laikotarpio santykį apibrėžė „Stiprūs kartu“ atstovas, jie

„buvo artimi ir labai mes gerai bendradarbiavome. Turiu omeny, „Stiprūs kartu“ su Vyriausybe. Aš buvau nevyriausybinių organizacijų darbo grupės pirmininkas, kuris koordinavo visą nevyriausybinių organizacijų veiklą COVID pandemijos metu. O „Stiprūs kartu“ buvo visas nevyriausybines organizacijas koordinuojanti nevyriausybinių organizacija.“⁶⁶

Vyriausybė turėjo pozityvų požiūrį į tuo laikotarpiu veikusias nevyriausybines organizacijas. Tai gali būti iliustruota net tuo metu susiformavusiais asmeniniais NVO ir Vyriausybės vadovų ryšiais bei įsitraukimu į nevyriausybinių iniciatyvas. NVO sektoriaus atstovas pastebėjo: *„(...) kalbant apie Vyriausybės ir NVO bendradarbiavimą, tai savaitgaliais, šeštadienį ir sekmadienį, mūsų duomenų centre dirbdavo Ministrė Pirmininkė - kiekvieną šeštadienį ir sekmadienį. Tai bendradarbiavome visai neblogai.“⁶⁷* Tokias Vyriausybės suvokimo, jog NVO yra svarbus ir būtinas partneris, užuomazgas laikotarpyje iki 2022 m. pastebėjo ir valstybės tarnautojas, matęs lietuviškų NVO veiklas Ukrainoje nuo 2014 m. Rusijos agresyvių veiksmų pradžios:

„(...) organizacija Blue/Yellow (...) nuo pat karo pradžios 2014 metais siekia teikti (...) tikslinę ir konkrečią paramą Ukrainos kariuomenei (...). Ir sakyčiau, tuo metu Lietuvos valstybės institucijos į tai žiūrėjo atsargiai. A... žinoma, niekas nestabdė ir (...) neformaliai palaikė šias iniciatyvas. (...) [I]š tikrųjų būtent šitos organizacijos dėka išsivystė tas supratimas, kad valstybė ir nevyriausybinių sektorius turi veikti kartu, nes (...) taip galima pasiekti geriausių rezultatų.“⁶⁸

Šiame atsakyme galima aptikti ir jau minėtą prieštaravimą – nors į nevyriausybines organizacijas buvo žvelgiama palankiai, kaip respondentas pastebi, Vyriausybė neribojo jų veiklos, tačiau iki 2022 m. tai darė atsargiai: *„Teigiamas požiūris, bet toks labai atsargus. Aš sakyčiau, kad jie, gal net rėmė, bet menkai suprato, ką mes ten veikėm.“⁶⁹*

Apibendrinant šią kategoriją galima teigti, jog iki 2022 m. NVO-Vyriausybės santykiuose **institucinis pliuralizmas** pasireiškė **priėmimu**. O tai reiškia, jog Vyriausybės požiūris į NVO vykdomas veiklas buvo pozityvus bei vystėsi suvokimas, jog sektoriai turi dirbti išvien. Vyriausybės atstovai patys asmeniškai įsitraukė į nevyriausybines iniciatyvas bei pastebėjo, jog ilgainiui santykis ir požiūris į NVO

⁶⁶ Respondentas NE-46, interviu su autore, Vilnius, 2024 m. kovo 22 d.

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Respondentas VM-53, interviu su autore, Vilnius, 2024 m. kovo 21 d.

⁶⁹ Respondentas NJ-58, interviu su autore, Vilnius, 2024 m. kovo 15 d.

tik gerėjo. Kita vertus, buvo išvelgta ir keletas trūkumų šioje sąveikoje: Vyriausybė vis dar kritiškai vertino kai kurias NVO veiklas, taip nors ir remdama jas, bet ne visapusiškai prisidedama prie jų įgyvendinimo. Šio kriterijaus apibrėžimas nors ir leidžia suvokti buvusią padėtį, tačiau nepilnai apibūdina NVO ir Vyriausybės ryšius. Tad tolesniame skyriuje bus tęsiama analizė, įvertinant tarp sektorių susidariusią *tarpsektorinių ryšių* kategoriją.

3.1.2. Tarpsektorinis ryšys

Kaip Brinkerhoff apibrėžia sektorių ryšius, jie gali būti a) *silpni*, b) *vidutiniai* arba c) *stiprūs*, priklausomai nuo to, kokia dažna yra šių sektorių interakcija bei kiek NVO gali išlaikyti išteklių kontrolę. Siekiant įvertinti iki 2022 m. buvusius Lietuvoje NVO ir Vyriausybės *tarpsektorinius ryšius*, svarbu nustatyti, kiek dažna buvo sektorių interakcija, t.y. kaip dažnai vyko susitikimai, pasitarimai, bei koks buvo jų pastovumas. Tad šiame skyrelyje, remiantis respondentų atsakymais, siekiama išsiaiškinti, koks buvo *tarpsektorinis ryšys* iki 2022 m.

Sektorių interakcija iki 2022 m. apibrėžiama NVO ir Vyriausybės atstovų nevienodai. **Nors Vyriausybė išvelgia pozityvesnį kontaktą, nevyriausybinių organizacijos yra linkusios jį vertinti ganėtinai kritiškai.** Vyriausybė tuo laikotarpiu vertino NVO kaip patikimą ir atvirą partnerį, į kurį galima kreiptis pagalbos ir kuris kritiniu laikotarpiu padeda įgyvendinti valstybės funkcijas, teikiant viešąsias paslaugas, prisideda prie kritinės padėties suvaldymo⁷⁰. Tuo tarpu nevyriausybinis sektorius išvelgė tam tikrą palaikymo stygių realiais veiksmais, nors *moralinė* parama, jų teigimu, buvo⁷¹.

Nagrinėjant paramos Ukrainai klausimą, išryškėja **pastovumas Vyriausybės teikiamame NVO veiklų palaikyme.** Kaip nevyriausybininkai prisimena, artėjant 2022 metams, buvo juntamas visuomenėje „nuovargis“ remti Ukrainos pasipriešinimą Rusijos agresyviems veiksams. Tačiau Vyriausybė buvo tas partneris, kuris stengėsi padėti kartu ieškoti išeičių. Vienas NVO atstovas taip apibūdina minėtą laikotarpį:

*„Aš tik pamenu, kad 2022 (...) Vyriausybė nusprendė, kad kaip reikia padaryti ale bendrą kaip projektą, renginį, ar kažkas tokio. Ir aš pamenu pokalbį su Vyriausybe, kažkuo iš Vyriausybės – man atrodo, dar buvo kitų NVO – ir buvo kažkoks toks mūsų pokalbis, ką čia daryt ir kaip čia maždaug tą nuovargį karo kažkaip [mažinti]“.*⁷²

Kalbintas karjeros valstybės tarnautojas ryškiai apibūdina **nuo 2014 m. besiformavusį sektorių sąveikos stiprėjimą ir itin pozityviai vertina NVO prisidėjimą** prie Vyriausybės teikiamos paramos Ukrainai tiekimo:

⁷⁰ Respondentas VE-34, interviu su autore, Vilnius, 2024 m. kovo 15 d.

⁷¹ Respondentas NŽ-29, interviu su autore, Vilnius, 2024 m. kovo 5 d.

⁷² *Ibid.*

„(...) vieni pirmųjų Kijeve atsirado mūsų nevyriausybinių organizacijų atstovai (...) ir labai konkrečiais darbais prisidėjo prie pagalbos Ukrainai. (...) Iš to gimė konkretūs projektai, iš to gimė konkretus bendradarbiavimas, Lietuvos įsitraukimas būtent su Rytų Ukrainos regionais.“⁷³

Tarpsektorinis ryšys labai **priklausė nuo personalijų**. Nevyriausybinkai išskyrė tik keletą šalies atstovų ir ministerijų, su kuriomis vyko aktyvi ir *naudinga* interakcija karo Ukrainoje kontekste: LR Krašto apsaugos ministeriją (toliau-KAM) (išskyrus 2016-2020 m.⁷⁴), Prezidentę Dalią Grybauskaitę, buvusį Lietuvos ambasadorių Ukrainoje Marių Janukonį (2015-2020) bei buvusį Lietuvos kariuomenės vadą Vytautą Joną Žuką (2014-2019 m.)⁷⁵. Vis dėlto buvo išskirtos ir asmenybės, su kuriomis santykis buvo kiek sudėtingesnis:

„Tai, pavyzdžiui, su Grybauskaite buvo visiškai kitoks santykis nei su Nausėda. Ji buvo labiau susirūpinus klausimais. (...) Krašto apsaugos ministras Karoblis – irgi mes labai sunkiai turėjom santykius, nu ta prasme, nelabai turėjom. Matėsi, kad nelabai gal domina, ar gal sakytčiau net šiek tiek ... nu taip atokiau laikosi, tarkim, nuo mūsų tuo keliamų klausimų.“⁷⁶

Tuo tarpu valstybės tarnautojai mano, kad ir skirtingos **nevyriausybinių organizacijos buvo skirtingai pasiryžusios eiti į santykį su Vyriausybe**, kaip ir **valstybės institucijos buvo skirtingai atviros**: „Manau, kad na visais klausimais vyko bendradarbiavimas ir daug kas priklausė nuo to, kokia institucija buvo atviresnė tam bendradarbiavimui ir kokia NVO buvo aktyvesnė tam bendradarbiavimui.“⁷⁷ Pavyzdžiui, 2019 m. prasidėjusios COVID-19 pandemijos laikotarpiu su šiuo klausimu dirbę NVO ir Vyriausybės atstovai išvelgė tamprų ir pozityvų santykį⁷⁸. Vyriausybės atstovas prisimena, jog tuo laikotarpiu LR Ekonomikos ir inovacijų ministerijai (toliau-EIMIN) svarbios pagalbos skaitmeninių sprendimų srityje suteikė NVO, pavyzdžiui, konsultuojant ir kuriant Galimybių pasą: „per pandemiją tikrai su nevyriausybiniu sektoriumi bendradarbiavimas buvo puikus.“⁷⁹

Kita vertus, ne tiek pozityvus ir dviprasmiškas sektorių kontaktas išryškėjo 2020-2021 m. per Lietuvos pasienyje Baltarusijos sukeltą migrantų krizę. Tuo laikotarpiu NVO padėjo priimti pabėgėlius, jiems teikė humanitarinę pagalbą, kas palengvino Vyriausybės veikimą. Tačiau kita dalis organizacijų aktyviai skatino Vyriausybę priimti visus pabėgėlius, kas vedė į sudėtingesnius sektorių santykius. Interviu metu Vyriausybės atstovas taip apibrėžė to laikotarpio situaciją:

„Ir šitoje vietoje, aišku, atsirado tos grupės, nevyriausybinių organizacijų gal viena ar dvi grupės, kurios talkino pabėgėliams, kertantiems sieną, o Vyriausybė šiuo atveju užėmė, na, sakytčiau,

⁷³ Respondentas VM-53.

⁷⁴ Tuo laikotarpiu Krašto apsaugos ministras buvo Raimundas Karoblis. Kaip toliau nurodo NVO, sudėtingas santykis su šiuo ministru apsunkino ir sąveiką su ministerija.

⁷⁵ Respondentas NJ-58.

⁷⁶ Respondentas NŽ-29.

⁷⁷ Respondentas VN-44, interviu su autore, Vilnius, 2024 m. kovo 15 d.

⁷⁸ Respondentas VE-34.

⁷⁹ Ibid.

*kietą poziciją - grąžindavo visus atgal į Baltarusiją, suteikdama ten humanitarinę paramą vietoje.*⁸⁰

Iki 2022 m. vykusius susitikimus tarp NVO ir Vyriausybės respondentai apibūdina kaip **nereguliarus, nedažnus ir vykusius pagal poreikį** vieną ar keturis kartus per metus. Abu sektoriai pabrėžė, jog konkretaus, pastovaus formato susitikimams, ypač skirtiems gynybos, saugumo ar Ukrainos paramos klausimui nagrinėti, nebuvo. Tačiau šiuo atveju išsiskiria LR ambasada Ukrainoje, kurios darbuotojo teigimu susitikimai vyko nuolat: „(...) mums buvo svarbu žinoti realią situaciją (...) pačiam fronte, kur nevyriausybinis sektorius turėjo, na, daugeliu atvejų, žymiai daugiau informacijos negu diplomatai ar Vyriausybės atstovai.“⁸¹ KAM darbuotojas šią sąveiką papildė dar ir *Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamentu* – krašto apsaugos sistemos institucija, kuri taip pat kreipdavosi į NVO spręsdama pilietinio pasipriešinimo klausimus⁸².

Kita vertus, kaip pastebi vienos aktyviai COVID-19 laikotarpiu veikusios organizacijos atstovas, susitikimai sveikatos apsaugos klausimu vyko reguliariai Ministrės Pirmininkės Ingridos Šimonytės potvarkiu sudarytos Visuomeninių organizacijų darbo grupės⁸³ formatu:

*„Iki 2022-ųjų, per (...) visą COVID'o laikotarpį, pusantrų metų, vykdavo susitikimai kiekvieną šeštadienį. Ir kiekviename tame susitikime dalyvaudavo mažiausiai kelis ministrus, ir visada Ministrė Pirmininkė. Tai bendradarbiavimas buvo, mano galva, COVID'o metu tikrai fantastiškas.“*⁸⁴

Taip pat svarbi tarpsektorinius ryšius apibrėžianti dalis yra **sąveikos taškai** – koku būdu vienas ar kitas sektorius prisidėjo teikdamas paramą pastarojo veiklai. Iki 2022 m. galimi keletas tokios sąveikos pavyzdžių. Pirmiausiai, Vyriausybė NVO veiklas parėmė prisidedama finansiškai per ministerijų organizuojamus projektus, viešindama NVO veiklas, informuodama visuomenę, dalindamasi su NVO (*Blue/Yellow, Stiprūs kartu*) aktuali informacija, žiniomis ir kompetencijomis. Vienos organizacijos atstovas, kalbėdamas apie sąveiką su Vyriausybe, teikiant paramą Ukrainai, paminėjo su Lietuvos kariuomene vykdytus projektus:

„(...) padėdavo kariuomenė mūsų inicijuotiems projektams, pavyzdžiui, kariams treniruotis Ukrainoj. (...) Lietuvos kariai juos treniravo. Taip pat irgi mes bendradarbiavom ties karių

⁸⁰ Respondentas VA-60, interviu su autore, Vilnius, 2024 m. balandžio 12 d.

⁸¹ Respondentas VM-53.

⁸² Respondentas VŽ-43, interviu su autore, Vilnius, 2024 m. kovo 19 d.

⁸³ Vyriausybėje veikusi darbo grupė klausimams, susijusiems su pagalbos COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) sukeltos pandemijos paveiktoms asmenų grupėms teikimu, koordinuoti ir spręsti. Sudaryta Ministro Pirmininko 2020-12-30 potvarkiu Nr. 185.

⁸⁴ Respondentas NE-46.

gydymu. Tai irgi buvo daug karių, kurie buvo atvežti gydyti Druskininkuose, nu į tą Karių reabilitacijos centrą⁸⁵ būtent mūsų rekomendacijom.“⁸⁶

Greta to, Lietuvos kariuomenė nevyriausybiniams organizacijoms suteikė galimybę išskirtiniais atvejais pasinaudoti Karinių oro pajėgų lėktuvu „Spartan“, gabenant paramą Ukrainai⁸⁷. Iš kitos pusės, NVO taip pat stengėsi savo išgalėmis prisidėti prie Vyriausybės vykdomų funkcijų įgyvendinimo bendros pagalbos Ukrainai teikimu, dalinosi intelektualiais, žmogiškaisiais pajėgumais bei užsiėmė informacijos sklaida apie Vyriausybės vykdytus projektus⁸⁸.

Taigi, apibendrinant pastarąjį skyrių, svarbu apibrėžti, koks buvo tarpsektorinis Lietuvos NVO ir Vyriausybės ryšys iki 2022 m. Atsižvelgiant į tai, jog sektoriai turėjo bendrų projektų, itin glaudžiai veikė COVID-19 ir Migrantų krizės laikotarpiais (2019-2022 m.), iš trijų galimų tarpsektorinių ryšių apibūdinimo (*silpnas, vidutinis, stiprus*) labiausiai tinkami būtų vidutinis arba stiprus. Tačiau vis dar išliko silpnos sąveikos bruožų, kadangi Ukrainos klausimu veikusios organizacijos tam tikrais laikotarpiais turėdavo net itin retus, kartą per du metus vykstančius susitikimus su Vyriausybės atstovais. Tad iki 2022 m. stebimus NVO ir Vyriausybės **tarpsektorinius ryšius** galima apibrėžti kaip **vidutinius-stiprius** (probleminiais laikotarpiais sustiprėjantys, sektoriai dalinasi informacija, resursais, o tam tikrais klausimais susitikimai vykdavo pastoviai), tačiau turinčius **silpnų** požymių (priklausomai nuo sektoriaus retus, atsirandančius pagal poreikį).

3.1.3. Ryšio formatas

Kas dar nebuvo apibrėžta, nagrinėjant iki 2022 m. susidariusį sektorių ryšio tipą, yra **ryšio formatas**, kuris pristato, kiek ryšiai buvo *formalūs* ar *neformalūs*. Siekiant tai nustatyti, šiame skyriuje bus svarbu atsižvelgti į NVO ir Vyriausybės teisišką susitarimų, sprendimų (ne-)įtvirtinimą bei vykusio bendravimo formas.

NVO ir Vyriausybės susitikimai beveik visuose interviu buvo apibrėžti kaip neformalūs, ad hoc – specialiai rengiami konkrečiam klausimui nagrinėti. Stebina tai, jog domintis apie NVO ir Vyriausybės santykių formalizaciją iki 2022 m., nemaža dalis respondentų pabrėžė būtent *susitarimo bendradarbiauti su institucijomis* nebuvimą⁸⁹. Pasidomėjus, dėl kokių priežasčių nebuvo imtasi užsimezgusių santykių

⁸⁵ Lietuvos kariuomenės karo medicinos tarnybos karių reabilitacijos centras.

⁸⁶ Respondentas NŽ-29.

⁸⁷ Respondentas NJ-58.

⁸⁸ Respondentas VE-34.

⁸⁹ Respondentas NŽ-29.

formalizacijos, su NVO tiesiogiai dirbęs valstybės tarnautojas apibendrina situaciją kaip tuo laikotarpiu sklandžiai veikusių ir be jos:

„tam, kad galėtumei dirbti kartu, susitarimo nereikia. Jeigu yra iniciatyva, noras ir (...) poreikis, tai tai visiškai nesvarbu, kas (...) bus parašyta ant popieriaus. Tai mes kažkaip visą laiką laikėmės, laikėmės tos tokios prieigos, kad ad hoc žiūrėkime ir ir darykime.“⁹⁰

Svarbu pakartoti ir asmeninių ryšių svarbą šių santykių mezgimuisi iki 2022 m. Kaip pastebi respondentai, būtent asmeniniais susitikimais, neformaliais apsitarimais bei telefoninėmis žinutėmis vyko informaciniai mainai ir sprendimų priėmimas⁹¹. Greta to, Vyriausybei suteikiant vienkartinę pagalbą realiomis priemonėmis, pavyzdžiui, NVO leidžiant naudotis LR ambasados Ukrainoje automobiliais ar patalpomis, tai įvykdavo žodiniu susitarimu⁹².

Dalis, kuri šiuose santykiuose buvo įstatymiškai formalizuota, kilo būtent iš poreikio sudaryti projektų finansavimo sutartis⁹³ tarp nevyriausybinių, finansavimą gaunančių, ir Vyriausybės, finansavimą teikiančių, institucijų:

„Vieninteliai formalumai, kiek aš pamenu, būdavo tik tada, (...) pavyzdžiui, jei šiek tiek finansuodavo ministerija ar Vyriausybė duodavo kažkiek lėšų, kad mes galėtume surengt tą fund-raising‘ą – tai aišku, ten yra oficialūs dokumentai, sutartys ir t.t.“⁹⁴

Vyriausybė papildė, jog santykiai buvo formalizuoti įtvirtinant NVO kaip *socialinius partnerius*, kurie įsitraukdavo į darbo grupes, nagrinėjant nuo ministerijos priklausomus klausimus – jų įsitraukimas buvo protokoluojamas⁹⁵. Taip pat COVID-19 laikotarpiu veikė jau minėta Ministrės Pirmininkės Ingridos Šimonytės potvarkiu sudaryta darbo grupė, įtraukianti ir NVO⁹⁶. Be to, Vyriausybė jau laikotarpyje iki 2022 m. suvokė poreikį ateityje formalizuoti šiuos santykius – vienas iš interviu metu paminėtų būdų tai pasiekti buvo *Lietuvos Respublikos piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategija*⁹⁷, pagal kurią turėjo būti sudaryta *Pilietinio pasipriešinimo taryba*, įtraukianti ir NVO atstovus:

„Kur jau mes dar iki 2022 metų (...) galvojome apie tai, kad mes turime institucionalizuoti ir padaryti kiek įmanoma reguliaresnį bendradarbiavimą su nevyriausybėmis organizacijomis,

⁹⁰ Respondentas VG-39, interviu su autore, Vilnius, 2024 m. balandžio 18 d.

⁹¹ Respondentas NJ-58.

⁹² Respondentas VM-53.

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ Respondentas NŽ-29.

⁹⁵ Respondentas VE-34.

⁹⁶ Respondentas NE-46.

⁹⁷ 2023 rugsėjo 20 d. LR Vyriausybė patvirtino Nacionalinės darbotvarkės „Piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategijos“ įgyvendinimo planą.

(...) kad turėtumėme turėti tokią Pilietinio pasipriešinimo tarybą, į kurią, pavyzdžiui, turėtų įeiti nevyriausybinių organizacijų, (...) tie susitikimai būtų reguliarūs.“⁹⁸

Prieinant prie šio skyrelio apibendrinimo galima įžvelgti, jog konkrečiose situacijose sektoriai veikė neformaliomis aplinkybėmis, rėmėsi žodiniais susitarimais, nesinaudojo standartinėmis formalaus bendravimo priemonėmis, kai kuriais atvejais net nesiekė susidariusios situacijos formalizuoti. Kita vertus, kiek pastebėjo Vyriausybė, kūrėsi poreikio formalizuoti sektorių sąveiką užuomazgos, veikė darbo grupės bei teikiant finansavimą buvo pasirašomos tam skirtos dvišalės sutartys. Tad laikotarpiu iki 2022 m. Vyriausybės ir NVO *ryšio formatas* buvo dvejopas – **neformalus** bei *sąlyginai neformalus*.

3.1.4. Vyriausybės politika

Toliau bus orientuojamasi į Vyriausybės sprendimus NVO atžvilgiu, tiksliau, kiek Vyriausybė, priimdama sprendimus, rengdama įstatymus atsižvelgė į NVO poreikius bei rekomendacijas laikotarpiu iki 2022 m. Tai padės išsiaiškinti, kokia buvo to laikmečio Vyriausybės politika.

Jau anksčiau minėtas *Pilietinės galios indeksas* apžvelgia galios paveikti priimamus viešuosius sprendimus tendencijas. Šioje kategorijoje nevyriausybinių, visuomeninės organizacijos bei bendruomenė 2020 m. (artimiausiais tyrimui)⁹⁹ užima vieną žemiausių galios paveikti sprendimus vietų su 5,17 balais iš 10. Vis dėlto, šie duomenys rodo, kad galios bent iš dalies turėjo. Tuo tarpu vykdomoji valdžia Lietuvoje užėmė trečiąją vietą po Prezidento ir Seimo su 7,51 balu iš 10¹⁰⁰. Įdomu tai, kad nepaisant tarpsektorinių ryšių skyrelyje aptarto išaugusio sektorių aktyvumo, vykdamas bendras veiklas COVID-19 laikotarpiu, NVO galia veikiant viešųjų sprendimų priėmimą buvo vertinama kaip sumažėjusi¹⁰¹. Tai leidžia susidaryti bendras įžvalgas apie situaciją iki 2022 m. Tačiau svarbu įvertinti ir kiek pati Vyriausybė buvo atvira NVO poreikiams, rekomendacijoms bei kokių problemų iškilo derinant abiejų sektorių interesus.

Pirmiausiai, reikėtų pastebėti, jog Vyriausybės atstovų **politika atsižvelgti į nevyriausybinių rekomendacijas bei poreikius priklausė nuo ministerijos**, kuri kuravo atitinkamą klausimą bei rengė įstatymus. Ryškus skirtumas yra matomas tarp gynybos bei kitus klausimus kuravusių ministerijų. Tad pradžioje bus apžvelgta gynybos sektoriaus politika NVO atžvilgiu. Šios srities NVO teigimu, jie dalinosi

⁹⁸ Respondentas VŽ-43.

⁹⁹ 2021 m. Pilietinės visuomenės institutas tyrimo nevykdė

¹⁰⁰ *Pilietinės visuomenės institutas*, 17-18.

¹⁰¹ *Ibid*, 35.

Kaip patys tyrėjai pripažįsta, tokie rezultatai galėjo susidaryti dėl to, jog taikant reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos duomenų metodą pandeminiu laikotarpiu interviu teko vykdyti telefonu. Taip pat nebuvo apklausti ekspertai, neanalizuotos pilietinės visuomenės iniciatyvos.

patarimais, informacija ir buvo atviri kalbėtis su Vyriausybe, kuri atsižvelgdavo į NVO rūpesčius (tai patvirtina ir Vyriausybės atstovai¹⁰²), tačiau ne visais klausimais¹⁰³.

Akivaizdu, jog nevyriausybinių sektoriaus nusivylimas buvo žinomas Vyriausybės atstovams, kadangi jie komentuodami šią situaciją pabrėžė, jog dėl įstatymų, teisinės padėties, kurioje veikia Vyriausybė, neįmanoma atsižvelgti į visus NVO poreikius, nepažeidžiant įstatymais nustatytos tvarkos:

„Ir kartais nevyriausybinių organizacijos irgi gali netinkamai traktuoti galbūt, ar net neįsivaizduoti, kokioj reguliacinėj aplinkoj tu esi. Ir kad ne visada tu viską gali lengva ranka padaryti taip, kaip NVO sektoriui galbūt norėtusi.“¹⁰⁴

Kai kurių respondentų iš Vyriausybės teigimu, derinimas su NVO sektoriumi net nevyko: *„Atvirai, tarkime, iš Krašto apsaugos sistemos srities iki 2022-ų metų mes, tarkime, teisės aktų projektų su nevyriausybėmis organizacijomis per daug ir nederindavome“¹⁰⁵*. Tačiau daugelio pašnekovų pridedama, jog situacija po 2022 m. ryškiai pasikeitė, kas bus aptarta tolimesniuose skyriuose.

Kaip ir minėta, ne saugumo srityje NVO rekomendacijos buvo atviriau priimanamos. Pavyzdį iš Lietuvos užsienio politikos srities ir *Vystomojo bendradarbiavimo* projektų su Ukraina pateikiantis valstybės tarnautojas pastebi:

„(...) mums ta nevyriausybinių sektoriaus patirtis, rekomendacijos tikrai būdavo (...) labai labai svarbios, ir, manau, kad mes tikrai įtraukėm bent dalį ir (...) į Vystomojo bendradarbiavimo tvarkas, ir ir jie padėdavo mums formuluoti prioritetines sritis bendradarbiavimo arba paramos Ukrainai.“¹⁰⁶

Papildant šį atviros ir teigiamos politikos pavyzdį reikėtų paminėti ir COVID-19 metu su Vyriausybe tiesiogiai dirbusio NVO atstovo patirtis:

„Tai kalbant apie COVID‘ą, tikrai daug atsižvelgdavo. Ir, na, tiesą sakant, ką mes nutardavome, tai nutardavome apskritai viską konsensu - nevyriausybinių organizacijų ir ministerijų bei Vyriausybės visišku konsensu. (...) Paskui jau juos lydėdavo teisės aktai.“¹⁰⁷

Apibendrinant galima teigti, jog **Vyriausybės politika** buvo **nepastovi** nevyriausybinių organizacijų atžvilgiu, kadangi NVO patarimų ir poreikių įvertinimas bei įsiklausymas vykdavo tik dalyje ministerijų. Svarbus skirtumas išryškėja tarp gynybos, tikriausiai labiausiai teisiškai apriboto sektoriaus, bei kitų ministerijų. Vis dėlto, iki 2022 m. jau matomas ir svarbus susidaręs nevyriausybinių

¹⁰² Respondentas VA-60.

¹⁰³ Respondentas NJ-58.

¹⁰⁴ Respondentas VE-34.

¹⁰⁵ Respondentas VŽ-43.

¹⁰⁶ Respondentas VM-53.

¹⁰⁷ Respondentas NE-46.

organizacijų žinių vertinimas, priimant sprendimus ir rengiant įstatymus – ypač sveikatos, socialinės apsaugos bei užsienio politikos srityse.

3.1.5. Galios santykis

Siekiant nustatyti iki 2022 m. buvusį sektorių ryšio tipą taip pat svarbu įvertinti ir tuo laikotarpiu susiformavusį NVO ir Vyriausybės galios santykį. Galios santykis yra nulemiamas dviejų kintamųjų: 1) *NVO autonomijos* bei 2) *lyderio pozicijos*. Tai reiškia, jog šiame skyrelyje bus vertinama kiek NVO ar Vyriausybės sektorius konkrečiu momentu buvo lyderio, vedančiojoje pozicijoje bei koks buvo NVO autonomijos laipsnis, vykdant savo veiklas santykyje su valdžia iki 2022 m.

Lietuvos NVO autonomija iki 2022 m. buvo plati. Vyriausybė neribojė ar nesistengė sudaryti sąlygų, galinčių riboti nevyriausybinių sektoriaus veiklas. NVO sektorius pastebi, kad dėl jų veiklų specifiškumo nuo 2014 m. teikiant paramą Ukrainai net Vyriausybiniam sektoriui tokios veiklos buvo naujiena, tad nevyriausybiniams buvo suteikta gan plati prerogatyva veikti¹⁰⁸. Vis dėlto, tokioms veikloms, kaip dvigubos paskirties prekių gabenimui į Ukrainą, reikėjo licencijų, kurias galėjo išduoti tik Vyriausybinis sektorius. Šiuo klausimu NVO artimai dirbo su EIMIN:

„(...) padėjo mums kai kada gauti licencijas išvežant tikrą net karinės paskirties, reiškiasi, įrangą į Ukrainą iš Lietuvos. (...) teigiamai žiūrėjo į tai, kad mes pradėjom vežt tokius dalykus, kur pagal idėją, nu nelabai tiesą sakant mums priklauso. Tai buvo daroma (...) nedideliais kiekiais, bet tuo metu tai buvo svarbu.“¹⁰⁹

Greta to, NVO turėjo veikti įstatymiškai apibrėžtoje aplinkoje, laikytis, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo bei kt.¹¹⁰ Tais atvejais, kai eksporto ribojimai apsunkindavo paramos Ukrainai perdavimą, ministerijos taip pat suteikdavo pagalbą¹¹¹.

Vyriausybė pabrėžia, jog NVO autonomiškumas priklausė ir nuo sektoriaus turimų resursų bei kompetencijų¹¹². NVO resursų šaltiniai gali būti įvairūs, tačiau dažniausi yra pilietinės visuomenės parama arba Vyriausybės finansuojami projektai. Tad nors Vyriausybė ir suteikdavo finansinę paramą daliai NVO, autonomiškumas nenukentėdavo tuo laipsniu, jog kaip vykdyti projektus nevyriausybinių organizacijos nusistatydavo pačios ir nebuvo kontroliuojamos šiuo klausimu¹¹³. „Stiprūs kartu“ išsiskyrė unikaliu trečiuoju galimu paramos šaltiniu, kadangi investavo į projektus savo narių asmenines lėšas:

¹⁰⁸ Respondentas NŽ-29.

¹⁰⁹ Respondentas NJ-58.

¹¹⁰ Respondentas VE-34.

¹¹¹ Respondentas VM-53.

¹¹² Respondentas VŽ-43.

¹¹³ *Ibid.*

„Visiškai mes buvome laisvi. (...) „Stiprūs kartu“ yra tokia keista organizacija, kuri neturi nei darbuotojų, nei jokio finansavimo, o jos organizacijos nariai patys tą organizaciją ir išlaiko. Tai ji neturi jokio biudžetinio finansavimo ir t. t. (...) Niekas, net pagalvojus, negalėtų mūsų (...) kažkuo įpareigoti daryti, nes mes esam absoliučiai nepriklausoma visuomeninė organizacija.“¹¹⁴

Kalbant apie NVO iniciatyvas, nevyriausybinis sektorius buvo ypač aktyvus, siekiant eiti į sąveiką su Vyriausybe: „(...) labiau toks nu iš mūsų [NVO] pusės visą laiką buvo noras bendradarbiauti. (...) mes nu žinom, kas vyksta (Ukrainoje – G.L.), ir mes tiesiog norėdavom padėt Valstybei.“¹¹⁵ Kaip šiam tyrimui pasakojo NVO atstovas, organizacijos norėjo parodyti, jog geba dalintis informacija, turi tinkamų patarimų, todėl organizavo savo iniciatyva susitikimus su įvairiais valstybės tarnautojais¹¹⁶. Vyriausybės atstovas taip pat pritaria tokiam NVO aktyvumui ir dominavimui skatinant sektorius veikti:

„tai buvo ne iš viršaus į apačią bruožas, bet tai buvo daugiau iš apačios į viršų. Ta prasme, kad nevyriausybinių organizacijos ateidavo pačios su iniciatyva, sakydamos, žiūrėkite, mes galime prisidėti ir mes galime padėti.“¹¹⁷

Tad nors iš NVO kilo ryškesnis siekis vystyti sąveiką, tačiau negalima atmesti ir svarbaus Vyriausybės sektoriaus siekio kurti bendrus projektus su nevyriausybinio sektoriumi. Ministerijos skelbdavo konkursus, kuriuose buvo kviečiamos dalyvauti nevyriausybinių organizacijų: „(...) skelbiame konkursus, skelbiam tematikas, ir būtent per tai nevyriausybiniis sektorius gali ateiti ir prisidėti.“¹¹⁸ Sektorių lyderiavimo pasiskirstymą puikiai apibendrina su paramos Ukrainai klausimu nuo 2014 m. dirbęs valstybės tarnautojas:

„(...) ateidavo nevyriausybinių organizacijų (...) su įvairiom iniciatyvomis, siūlydami įvairias idėjas, įvairius projektus, ir mes pagal galimybes stengėmės į juos atsiliepti. Bet, aišku, iš savo pusės darėme tiek, kiek galėjome, kad įtraukti nevyriausybiniį sektorių į tą bendrą paramos teikimą. (...) tai buvo abipusis procesas, kuris palaipsniui išsivystė į tokią tokią gerą, gerą partnerystę.“¹¹⁹

Apibendrinant šį skyrių iki 2022 m. susidaręs NVO ir Vyriausybės sąveikos galios santykis pasireiškė NVO augančiu autonomiškumu bei gebėjimu telkti Vyriausybės pagalbą. Pastarasis sektorius NVO iniciatyvas ir siekį eiti į kontaktą matė kaip sveikintinus pokyčius. Didėjo ir NVO autonomija, nors ją vis dar ribojo asmeninių resursų stoka. Tuo tarpu lyderio pozicija tarp nagrinėjamų sektorių buvo dvejopa: viena vertus, abu sektoriai siekė kontaktuoti, įsitraukti į vienas kito veiklas, kiek tai leido sąlygos ir susidaręs poreikis; kita vertus, pastebimas ryškesnis NVO aktyvumas, siekiant Vyriausybės pagalbos jų vykdytiems projektams. Vyriausybės pranašumo šiuose santykiuose nebūtų galima įžvelgti.

¹¹⁴ Respondentas NE-46.

¹¹⁵ Respondentas NŽ-29.

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Respondentas VŽ-43

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ Respondentas VM-53.

Dėl to iki 2022 m. susidaręs **galios santykis** apibrėžiamas kaip **simetriškas** su **augančios NVO autonomijos** ir **įtakos** bruožais.

3.1.6. Kiti būdingi bruožai

Paskutiniajame skyriuje, apžvelgiančiame iki 2022 m. buvusio NVO ir Vyriausybės ryšio tipo bruožus, apibendrinamos trys sąveikos kategorijos: 1) **dalijimasis informacija**, 2) **dalijimasis resursais**, 3) **bendrai atliekami veiksmai**, kurios suteiks paskutinę būtiną informaciją sektorių ryšio tipui nustatyti.

Iki 2022 m. **NVO** siekė dalintis aktualia **informacija**, tačiau ne visi Vyriausybės atstovai buvo vienodai atviri ją priimti:

„(...) daugiau tos informacijos iš mūsų būdavo, negu iš valstybės. Ir irgi sakau su tokiu lyg ir „pušiniu“, kad klausykit mūsų, ką mes sakom, kiek, kokios mes patirties turim, kiek mes turim informacijos. Tiesiog, kad galėtume padėti dėl bendro tikslo, nu kad dėl Lietuvos, net ne dėl Ukrainos.“¹²⁰

Priešingai tam, Vyriausybės atstovas pateikia pavyzdį, jog nevyriausybinis sektorius, ypač dirbantis su pagalbos Ukrainai teikimu, buvo vienas pirmųjų kaupusių žinias apie padėtį fronte, galinčių nurodyti ukrainiečių poreikius bei perduoti svarbią informaciją Vyriausybei:

„(...) tada galbūt vyriausybė arba valstybinės struktūros neturėjo tokio aiškaus įsivaizdavimo, kaip vyksta tas karas ir kokie yra ukrainiečių poreikiai, ir kokia yra reali situacija. Tai būtent nevyriausybinių organizacijų paskatino tą įsitraukimą, domėjimąsi ir padėjo identifikuoti konkrečius būtent ukrainiečių poreikius.“¹²¹

Vėlesniu, COVID-19 laikotarpiu aktyviai veikusi organizacija „Stiprūs kartu“ turėjo savo duomenų apdorojimo centrą ir dalinosi suteiktos pagalbos duomenimis su Vyriausybe, kas tuo metu buvo itin svarbu. Tad sektoriai informavo vienas kitą apie nuveiktus darbus, planus bei projektus¹²².

Vyriausybė šiuo atveju pasidalinimą **informacija** komentavo kaip abipusį ir geranorišką, tačiau tik viešai prieinama informacija, pranešimais spaudai, metodine medžiaga darbo grupėse bei pabrėžė, jog jokios riboto naudojimo informacijos neperdavė NVO¹²³. 2016-2019 m., kaip pastebi Vyriausybės atstovas, informacijos sklaida vyko per bendrus projektus ir mokymus¹²⁴. Kita vertus, nors Vyriausybė mažiau dalindavosi informacija, ji teikė finansinę paramą, licencijas dvigubos paskirties prekėms,

¹²⁰ Respondentas NŽ-29.

¹²¹ Respondentas VM-53.

¹²² Respondentas NE-46.

¹²³ Respondentas VE-34.

¹²⁴ Respondentas VŽ-43.

suteikdavo transportą bei leisdavo pasinaudoti Lietuvos kariuomenės lėktuvu „Spartan“ pagalbai perduoti. NVO šioje **pasidalinimo resursais** srityje naudojo savo žmogiškuosius resursus, teikė ekspertines rekomendacijas, prisidėjo prie darbo grupių veiklos: „(...) vienareikšmiškai visada yra kviečiami žmonės, kurie irgi gali savo ekspertinėmis žiniomis pasidalinti, nes NVO sektoriuje vis tiek yra savo srities ekspertai.“¹²⁵

NVO ir Vyriausybė vykdė ir kitas mažiau žinomas **bendras** sąveikos **veiklas**. Nevyriausybines organizacijas, pasitelkdamas savo pažintis bei resursus, 2014 m. suteikė priemones vyriausybiniams apsilankyti bei tiesiogiai susipažinti su situacija Rytų Ukrainoje: „Linkevičius tada buvo ministras, tai jisai važiavo su mumis ir į Avdijivką.“¹²⁶; „vykau su (...) premjeru Skverneliu į frontą. Ir ten buvo perduodama pagalba iš mūsų (...). Vyriausybė irgi perdavė savo pagalbą į jau Ukrainą.“¹²⁷ Kitas karjeros valstybės tarnautojas taip pat prisimena: „[A]š pirmą kartą apsilankiau Rytų Ukrainoje būtent nevyriausybinių organizacijų pagalba, tiesa, ukrainiečių, bet jie veikė kartu su Lietuvos partneriais.“¹²⁸

Tad sektoriai buvo atviri padėti vienas kitam logistine, technine pagalba, NVO sektorius plačiai dalinosi turima informacija su Vyriausybe, o Vyriausybė prisidėjo prie dalies projektų finansavimo. Sektoriai buvo informuoti apie abiejų vykdytas veiklas, o kai kurių projektų taip pat imdavosi drauge. Tad suvokimas apie NVO veiklas bei bendro veikimo naudą iki 2022 m. palaipsniui augo.

Apžvelgus visus šešis NVO ir Vyriausybės sektorių sąveikos kriterijus galima prieiti prie išvadų, koks buvo iki 2022 m. susidaręs NVO ir Vyriausybės ryšio tipas. Šie susiklostę bruožai, kaip rodo atlikta analizė, daugelio respondentų teigimu užsimezgė ne anksčiau kaip 2014 m. – po Rusijos pirmųjų agresyvių veiksmų Ukrainoje ir įvykusios Krymo aneksijos. Šie įvykiai turėjo svarių pasekmių Lietuvos institucijų funkcionavimui ir pilietinės visuomenės mobilizacijai. Nors įvykių mastas nebuvo ryškus, tačiau tai sukūrė pirmuosius precedencius NVO-Vyriausybės sąveikai bei per paramos Ukrainai teikimą parodė viešajam sektoriui, jog NVO galima pasitelkti šalies tikslų įgyvendinimo procese. Toliau besimezgusių santykių pavyzdžiai, tokie kaip bendras darbas COVID-19, 2020-2021 m. migrantų krizės akivaizdoje, parodo, jog visuomenė tapo vis labiau įsitraukusi į šalies reikalus, tiek pat, kiek Vyriausybė ėmė suprasti NVO teikiamos pagalbos svarbą. Tad remiantis Tilly karo paradigma, šis nepastovus, bet nuo 2014 m. inicijuotas kontaktas nuosekliai brendė ir vystėsi, vis išryškėdamas šaliai sudėtingų laikotarpių akivaizdoje. Laikotarpiu iki 2022 m. pilietinė visuomenė jau buvo aktyvi, žinanti savo roles,

¹²⁵ Respondentas VE-34.

¹²⁶ Respondentas NJ-58.

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ Respondentas VM-53.

o Vyriausybė, iškilus būtinybei, nusiteikusi įtraukti NVO į savo veiklas. Vis dėlto, 2014 m. įvykiai Ukrainoje dar nebuvo pakankami užmegzti abipusiai artimus Lietuvos NVO-Vyriausybės ryšius, kokie bus nagrinėjami jau kitame skyriuje.

Apibendrinant galima teigti, jog laikotarpiu iki 2022 m. NVO ir Vyriausybės susidariusi sąveika pasireiškė iš **kooperacijos** į **papildomumą** pereinančiu ryšio tipu. Trečioje lentelėje pateikiama, kaip pagal kriterijus buvo nustatyti šie ryšio tipai. Minėtu laikotarpiu jau ryškesnis buvo *papildomumo* ryšio tipas, kadangi pasireiškė jam būdinga nepastovia Vyriausybės politika. Tuo tarpu *kooperacijai* priklausančios neutralios Vyriausybės politikos jau nebuvo aptikta. Taip pat išskirtinai nuo kitų plačiau teorijos dalyje pristatomų ryšio tipų (*žiūrėti lentelę Nr. 1*) *kooperacijai* ir *papildomumui* būdinga šioje analizėje išryškėjusi auganti NVO įtaka bei besiformuojanti autonomija. Priešingai nei kituose ryšio tipuose, *papildomume* įžvelgiamas tolygus galios pasiskirstymas. Institucinio pliuralizmo priėmimas taip pat būdingas abiem minėtiems ryšio tipams. O tarpsektorinis ryšys laikotarpiu iki 2022 m. nuosekliai perauga iš silpno į vidutinį-glaudų. Kaip teorijos dalyje aprašyta, Brinkerhoff neatmeta galimybės, jog kiekvienoje šalyje ribotu laikotarpiu gali susidaryti unikalūs vienas kitą papildantys ryšio tipai. Tad laikotarpyje iki 2022 m. Lietuvoje tarp nevyriausybinių ir Vyriausybės sektorių susidaro persipinantis kooperacijos ir papildomumo ryšio tipas.

KRITERIJAI RYŠIO TIPAS	Institucinis pliuraliz- mas	Tarpsek- torinis ryšys	Ryšio formatas	Vyriausybės politika	Galios santykis	Kiti būdingi bruožai
KOOPERACIJA (angl. Cooperation)	Priimamas	Silpnas	Neformalus	–	Auganti NVO įtaka	Dalinimasis informacija, abu sektoriai informuoja apie savo atitinkamą veiklą, NVO laikosi Vyriausybės nurodymų.
PAPILDOMUMAS (angl. Complementarity)		Vidutinis- glaudus	Sąlyginai neformalus	Nepastovi	NVO autonomija, simetriškas galios santykis	Stiprėja dalijimasis ištekliais, auga abipusės naudos suvokimas, finansinė, techninė, logistinė pagalba.

Lentelė nr. 3 „Iki 2022 m. susiformavę NVO ir Vyriausybės ryšio tipai bei kriterijai“ sudaryta autorės, remiantis atlikta šiam tyrimui interviu analize.

3.2. Lietuvos NVO ir Vyriausybės sąveika po 2022 m. pilno masto karo Ukrainoje pradžios

Siekiant išsiaiškinti, kaip karas rekonstravo Lietuvos Vyriausybės ir nevyriausybinių sektoriaus sąveiką, šiame skyriuje bus apibrėžtas NVO ir Vyriausybės ryšys po 2022 m. vasario 24 d. Ši data žymi neišprovokuoto Rusijos pradėto karo Ukrainoje pradžią, kuri turėjo tiek globalios, makro lygmeniu matomos įtakos šalių veiksams, tiek ir mikro pokyčių valstybių viduje. Lietuvoje šis karas sukėlė beprecedentį pilietinės visuomenės suaktyvėjimą, kuris pasireiškė nevyriausybinių organizacijų ryškiu veikimu. Turint omenyje unikalias aplinkybes, kuriomis veikė NVO, kito jų pozicija, įtaka bei, kas itin svarbu šiam tyrimui, santykis su valdžia. Tad šiame skyriuje remiantis šešiais Brinkerhoff sąveikos kriterijais, kurie jau buvo pritaikyti ankstesnėje sektorių santykių analizėje, bus siekiama išsiaiškinti, koks šiuo metu yra NVO ir Vyriausybės ryšio tipas.

3.2.1. Lūžinis taškas – 2022 m. vasario 24 d.

Pirmiausiai, remiantis informacija, surinkta iš atliktų 16 interviu su įvairiais Vyriausybės ir NVO atstovais, šiam tyrimui yra reikšminga įvertinti pirmuosius NVO ir Vyriausybės veiksmus bei aplinkybes, kuriose jie dirbo 2022 m. pradžioje.

Iš tikrųjų NVO ir Vyriausybės sąveikos karo Ukrainoje kontekste užuomazgos kūrėsi dar net neprasidėjus karui. Kaip pastebi Vyriausybės atstovas, pasiruošimas ir sąveika su nevyriausybiniu sektoriumi prasidėjo dar pora mėnesių iki vasario 24 d.:

„susodintos ir institucijos, ir organizacijos nevyriausybinės. Tai gerai, kai pradės plūsti karo pabėgėliai iš Ukrainos, ką tada mes darome? (...) Grynai nuo tokio identifikavimo, prognozavimo, kaip tas viskas atrodo, kas tai bus, ko jiems reikės. (...) Nu ir tada buvo ieškoma sprendimų.“¹²⁹

Vienas iš Ministrės Pirmininkės Ingridos Šimonytės sprendimų, dabar vadinamų sėkmės istorija, buvo nutarimas pasitelkti nevyriausybines organizacijas, valdant galimas pradėto karo Ukrainoje pasekmes. Šių įvykių viduryje atsidūręs NVO atstovas atskleidžia, kaip tai vyko:

„Iki Ukrainos karo pradžios likus dviem savaitėm Ministrė Pirmininkė pasikvietė, pavadinkime taip, „Stiprūs kartu“ atstovą ir pasakė, pasakė, kad ji jaustųsi ramiau, negu/jei jis būtų Lietuvos misteris pabėgėlis, o ne kuri nors (...) Vyriausybinių organizacija.“¹³⁰

Nevyriausybiniams organizacijoms priėmus šį pagalbos kontroliuoti situaciją prašymą, prasidėjo išankstinis pasiruošimas įvairiems galimiems scenarijams po Rusijos karo Ukrainoje pradžios. Lietuvos

¹²⁹ Respondentas VG-39.

¹³⁰ Respondentas NE-46.

nevyriausybinių organizacijų, dar COVID-19 laikotarpiu aktyviai prisidėjusi prie bendradarbiavimo su Vyriausybe ir tuo metu sukaupusi eksperimentinės patirties, ganėtinai greitai pasiruošė jai nustatytoms užduotims:

„(...) Ir tada „Stiprūs kartu“ sukūrė duomenų bazę, sukūrė visą komunikacijos strategiją, viską pasiruošė, ir specialią interneto svetainę ir laukė karo pradžios. Kai karas prasidėjo, pirmą karo dieną iki pietų mes jau turėjome pusanatro tūkstančio butų ir namų, kuriuose gyvens pabėgėliai ir dar nei vieno pabėgėlio.“¹³¹

Pati pirmoji karo Ukrainoje diena, 2022 m. vasario 24 d., buvo sutikta pasirengus artėjantiems iššūkiams, o NVO buvo vienas iš esminių valstybės ramsčių, kontroliuojant pabėgėlių ir informacinius srautus:

„Tai mes sukūrėme duomenų bazę, apie savo planus dar iki karo buvome informavę Vyriausybę. (...) ir tada visiems viskas buvo aiškiau. Niekas nepanikavo. Mes pasijungėme į pirmą Vyriausybės posėdį prasidėjus karui (...) ir ramino Vyriausybę, kad viskas gerai. Viskas gerai, mes pasiruošę.“¹³²

Kitos NVO atstovas taip pat pamena, jog pirmieji su jais susisiekė Vyriausybės atstovai – pirmomis karo dienomis jiems skambino Ekonomikos ir inovacijų bei Užsienio reikalų viceministrai klausdami, kokia pagalba galėtų prisidėti prie paramos Ukrainai teikimo¹³³.

Neišskiriant nei vieno respondento, visų jų nuomone karas buvo esminis veiksnys transformavęs NVO ir Vyriausybės ryšius į glaudesnę sąveiką. Prisimenant Ch. Tilly teorijos dalyje apžvelgtas idėjas, galima numanyti, kad Vyriausybė dar tik artėjančio į Ukrainą karo akivaizdoje ėmėsi būtinų priemonių pasiruošti galimoms to pasekmėms. Viena iš tokių priemonių tapo pilietinės visuomenės mobilizacija ir NVO įtraukimas į situacijos koordinavimą. Tokias prielaidas pagrindžia ir į pasiruošimą aktyviai iki vasario 24 d. įsitraukęs Vyriausybės atstovas, kurio sprendimu taip pat buvo užmegztas stipresnis kontaktas su NVO, ypač *Blue/Yellow*, *Laisvės TV*, *Stiprūs kartu* bei *1K* fondu:

*„Tai karas Ukrainoje labai stipriai inspiravo, būtent, arba turėjo didelės įtakos tam, kad būtent, ypatingai paminėtos organizacijos pradėjo aktyviau veikti (...) ir tada buvo atrastas tas santykis, glaudus santykis tarp to, ką daro Vyriausybė, vyriausybinių sektorius, (...) ir tai, ką gali padaryti nevyriausybinių sektorius, būtent **įgyvendinant** tam tikrus, sakykime, **valstybinius tikslus** arba uždavinius (...), kuriuos esame išsikėlę.“¹³⁴*

Tad karo Ukrainoje akivaizdoje LR Vyriausybė buvo pirmoji, kuri ėmėsi iniciatyvos vykdant sektorių bendrus projektus, pasitelkė nevyriausybines organizacijas karo pasekmių koordinavime bei

¹³¹ Ibid.

¹³² Ibid.

¹³³ Respondentas NP-56, interviu su autore, Vilnius, 2024 m. balandžio 17 d.

¹³⁴ Respondentas VŽ-43.

telkė pilietinę visuomenę prisidėti prie paramos Ukrainai teikimo. Pritaikant *Teorijos* dalyje nagrinėtą Charles Tilly *karo paradigmos* idėją, šis Vyriausybės žengtas žingsnis buvo akivaizdus karo Ukrainoje pavojaus paskatintas siekis mobilizuoti visuomenę, nevyriausybines organizacijas ir pasiruošti galimiems iššūkiams. Vyriausybė, telkdama NVO pajėgumus, formavo naujus šių sektorių formalius ir neformalius ryšius, kurie toliau ir bus nagrinėjami. Taip pat bus apžvelgta, kaip šis karas rekonstravo Vyriausybės ir NVO sąveiką bei kokios įtakos tai turėjo jų buvusiam *kooperacijos-papildomumo* ryšio tipui. Šalia to, analizuojant sektorių veiksmus, šiuos procesus bus siekiama paaiškinti per *karo paradigmos* prizmę.

3.2.2. Institucinis pliuralizmas

Kaip ir ankstesniame skyriuje, pirmiausiai, siekiama nustatyti, kaip nuo 2022 m. yra priimamas šalies NVO ir Vyriausybės sektoriuose *institucinis pliuralizmas*. Pastarasis išskiria Vyriausybės vykdomos politikos atvirumu arba uždaru NVO iniciatyvoms ir veiklai, o teorijoje tai apibrėžiama kaip *pasipriešinimas instituciniam pliuralizmui* arba jo *priėmimas*. Tai vienas esminių kriterijų, nulemiančių galimą NVO ir Vyriausybės sąveikos buvimą arba nebuvimą, kas šiame skyriuje ir bus nagrinėjama.

Beveik visi respondentai, turėję patirties Vyriausybės ir NVO sąveikoje iki pilno masto karo Ukrainoje pradžios, pabrėžė, jog buvo matomas ryškus šių sektorių ryšio sustiprėjimas¹³⁵. Tikriausiai geriausiai iliustruojantį NVO-Vyriausybės glaudumo apibūdinimą pateikė NVO atstovas sakydamas, kad „*nebuvo tokio santykio Vyriausybė ir ne Vyriausybė. Buvo tiesiog Lietuva.*“¹³⁶ Tai pasireiškė per tai, jog NVO atstovai teigė juntantys Vyriausybės didžiulį palaikymą ir net skatinimą pilietinei visuomenei paremti nevyriausybinių veiklas: „(...) *bendra atmosfera buvo visai kitokia jau. Atrodo, kad jau visi susivieniję, visi tiesiog „darom.*“¹³⁷ Kaip vienas NVO atstovas tai vaizdingai apibrėžė, ryšys yra

„[n]eįtikėtinai pozityvus. (...) *Visiškai, nerealiai, ta prasme, tai yra, tai yra fenomenalu (...) Mes jaučiame iš oficialiųjų asmenų kartais tokį palaikymą, net psichologinį palaikymą, kad pritarimą, kad jūs viską darote teisingai.*“¹³⁸

¹³⁵ Respondentas NJ-58.

Respondentas NŽ-29.

Respondentas VN-44.

¹³⁶ Respondentas NE-46.

¹³⁷ Respondentas NŽ-29.

¹³⁸ Respondentas NI-34, interviu su autore, Vilnius, 2024 m. kovo 18 d.

Tad anksčiau minėtas, iki 2022 m. buvęs Vyriausybės atsargumas ar neužtikrintumas dėl NVO vykdomų veiklų palaikymo sumenko arba visai išnyko. Greta to, daugelis pastebėjo ir išaugusį pasitikėjimą¹³⁹:

„Yra absoliučiai pasitikima šitomis visomis organizacijomis. Na, pasitikima jų lojalumu Lietuvai, vienas dalykas, nes bet kokią veiklą vykdant šitame santykių, pagalboje su Ukraina, yra labai svarbus pasitikėjimas.“¹⁴⁰

Kitas viešojo sektoriaus atstovas papildė: *„Sakyčiau, kad Ukraina buvo tas faktorius, kuris labai sustiprino tą Vyriausybės ir NVO bendradarbiavimą.“¹⁴¹*

Nors Vyriausybė jau suprato situacijos sudėtingumą Ukrainoje, NVO požiūriu valstybinis sektorius išliko lėtas priimti sprendimus, jų žinios buvo ribotos, kas apsunkino ir pastangas teikti paramą¹⁴². Vyriausybė, eidama į bendrus darbus su NVO, įvertino tai, jog šis sektorius pasižymėjo greičiu, ekspertinėmis žiniomis iš fronto, idėjų generavimu bei asmeniniais ryšiais su pareigūnais Ukrainoje: *„Vyriausybė įvertino NVO organizacijų turbūt kelias stipriąsias vietas. Tai aš sakyčiau, pirma tai yra iniciatyvų ir idėjų generavimas. (...) ir jie yra greitesni ir yra lankstesni, ir jie turi daug mažiau procedūrų.“¹⁴³* Šią nevyriausybinko idėją papildė ir viešojo sektoriaus atstovas:

„Aš manau, kad Vyriausybė žiūri labai pozityviai, nes NVO įdirbis yra vienareikšmiškai didžiulis. O jeigu vertinti Blue/Yellow, tai yra žmonės, kurie, ta prasme, jau 2014 metais jau buvo Ukrainoje. Jie puikiai žino, kaip veikia šalis. Ir tai yra didelė pagalba ir tai pačiai Vyriausybei tam tikrais atvejais.“¹⁴⁴

Kai kurie Vyriausybės atstovai net neabejoja, jog be NVO pagalbos karo pabėgėlių srautai taip sėkmingai nebūtų buvę suvaldyti: *„Tai mes puikiai žinome, kad be nevyriausybinių organizacijų paramos Vyriausybė turbūt nebūtų susitvarkiusi su tuo pabėgėlių antplūdžiu. Nes jie padėjo (...) Migracijos departamentui atlikti visas būtinas procedūras.“¹⁴⁵*

Kaip žinoma, institucinio pliuralizmo atmetimo atveju Vyriausybės vykdoma politika būtų nukreipta į NVO veiklų ribojimą bei nepagrįstų teisinių barjerų kūrimą, tačiau NVO tai matė visiškai priešingai: *„Tikrai atrodo iš pirmo žvilgsnio, kad nėra sukuriamas barjerų veiklai. Yra pasitikėjimo kreditas duodamas. Yra palaikymas tiek formalus, tiek neformalus.“¹⁴⁶* Tai, jog nebuvo apribojimų, gali

¹³⁹ Respondentas NŽ-29.

¹⁴⁰ Respondentas VN-44.

¹⁴¹ Respondentas VM-53.

¹⁴² Respondentas NJ-58.

¹⁴³ Respondentas NA-46, interviu su autore, Vilnius, 2024 m. kovo 25 d.

¹⁴⁴ Respondentas VE-34.

¹⁴⁵ Respondentas VM-53.

¹⁴⁶ Respondentas NI-34.

pagrįsti respondentų pateikti bendradarbiavimo pavyzdžiai: Vyriausybė prisidėjo pagalba transportu, palengvino dalį procedūrų, konsultavo, kvietė į pasitarimus, teikė licencijas¹⁴⁷.

Tad nuo 2022 m. pradžios susidaręs požiūris į *institucinį pliuralizmą* buvo atviras ir abiejų sektorių *priimamas*. Vyriausybė buvo itin atvira sąveikai, rėmė NVO darbą bei skatino visuomenę taip pat įsitraukti į nevyriausybinių organizacijų veiklas. Šis požiūris nuo anksčiau aptarto iki 2022 m. laikotarpio skyrėsi sustiprėjusiu iš valstybės pusės nevyriausybinių organizacijų pasitikėjimu. Vyriausybės parama buvo atvira, NVO veiklos suprantamos ir skatinamos, o išryškėję bendravimo sunkumai tik iliustravo sektorių skirtumus, kuriuos jie stengėsi apeiti ar tiesiog suprasti.

3.2.3. Tarpsektorinis ryšys

Kaip pastebėta ankstesniame skyrelyje, NVO-Vyriausybės sektorių tarpusavio sąveika 2022 m. stiprėjo. Tai galėtų indikuoti ir tam tikrus svarbius pokyčius *tarpsektorinių ryšių* kriterijuje. Pakartojant šio kriterijaus reikšmę, jis skirtas nustatyti, 1) kaip dažnai sektoriai sąveikavo, 2) kokie buvo bendrų veiklų pavyzdžiai bei 3) koks artimas buvo šis santykis. Kaip apibrėžta ankstesniame skyriuje, iki 2022 m. susidaręs tarpsektorinis ryšys buvo nepastovus, nuo dažniau tvyrojusio *silpno* iki retesnio *vidutinio-glaudaus* ryšio. Tad šiame skyriuje bus apžvelgta ar ir kaip pakito tarpsektorinis ryšys.

Po Rusijos pilno masto invazijos buvo imtasi visų priemonių greičiau vykdyti paramos teikimo į Ukrainą procedūras. Kaip pastebi NVO sektoriaus atstovai, viskas pasikeitė per akimirką, kuomet Vyriausybė kreipėsi į NVO su pagalbos siūlymais:

„(...) buvo toks labai didelis susitelkimas tiek iš visuomenės, tiek iš valstybinio sektoriaus bendradarbiaut kartu, kad kuo greičiau būtų galima tą pagalbą suteikt. (...) Ir buvo tikrai labai daug pagalbos, kad kuo labiau palengvint, pagreitint ir visą kitą mūsų darbą. Tai pasikeitė visiškai pilnu kampu.“¹⁴⁸

Vyriausybės atstovas taip pat pasakoja, jog esminis tikslas tuo metu buvo ir dabar yra padėti NVO vykdyti veiklas karo Ukrainoje kontekste, kas paskatino ir artimesnius sektorių ryšius dirbant kaip viena komanda¹⁴⁹. Taigi, šiuo metu sektoriai artimai veikia paramos perdavimo klausimu. Įdomu tai, kad Vyriausybė tai vadina paramos siuntimu, o NVO – paramos vežimu. Taip yra todėl, kad Vyriausybė pasinaudoja NVO pagalba pervežant paramą Ukrainai, kadangi valstybės teisiniai procesai tai sulėtintų:

¹⁴⁷ Respondentas NŽ-29.

Respondentas NJ-58.

¹⁴⁸ Respondentas NŽ-29.

¹⁴⁹ Respondentas VR-38, interviu su autore, Vilnius, 2024 m. kovo 14 d.

„Mes turim daiktų, mums labai ilgai valstybei perdavinėt, nu pavyzdžiui, kai generatoriai pradėjo reikėt. Mes matom, kiek užtruktų valstybės mechanizmas. Susisiešk su Ohman'u, ir Ohman'as nupirko juos ir perdavė pats, dėl to, kad svarbu laikas. Ne kas perduos, o laikas.“¹⁵⁰

Iš kitos pusės, Vyriausybė prie sklandesnio paramos teikimo prisideda licencijomis, strateginių prekių kontrolės sprendimais ir diplomatiniais ryšiais su kaimyninėmis šalimis. Ypač daug jiems tenka kontaktuoti su Lenkijos atstovais:

„Vyriausybei tikrai tenka nemažai kalbėtis su Lenkijos Vyriausybe, ar ne, tam, kad tam tikri dalykai įvyktų greičiau. Ambasados vaidina didelį vaidmenį, (...) nes ta parama turi nuvykti taikliai ir saugiai į tam tikrą vietą. Ir visa tai vyksta su mūsų Vyriausybės atstovų, viešojo sektoriaus atstovų pagalba.“¹⁵¹

Laikotarpiu iki 2022 m. tarpsektoriniai ryšiai varijavo priklausomai nuo atskirų nevyriausybinių organizacijų ir ministerijų. Dabartiniu laikotarpiu, apžvelgiant interviu metu išryškėjusias ministerijas, visose jose yra vienodai artima sąveika su NVO. Tad vienas esminių interviu analizės atradimų yra tai, jog iš taškinės, tik su dalimi NVO ir Vyriausybės atstovų, sąveikos, buvo pereita prie abu sektorius pilnai vienijančio ryšio. Kaip pastebi Vyriausybės atstovas, šiuo metu susidariusi situacija yra ryškiai pasikeitusi:

„Iš esmės, ką mes turėjome iki 2022 metų, kai buvo toksai fragmentiškas, taškinis toks judėjimas, šia prasme, sprendžiant vieną ar kitą klausimą. Ir tada jau toks po 2022-ųjų metų toksai sutelkimas, (...) visuomenės mobilizacija, žodžiu, ir bendras veikimas - tai, ką mes darome Vyriausybė ir tai, ką daro nevyriausybinių sektorius. Žodžiu, tai visiškai kitas požiūris ir (...) visiškai kitasusių pasitikėjimo lygis.“¹⁵²

Atidžiau vertinant šį pokytį, nevyriausybinių sektoriaus atstovas pateikė pavyzdį su LR Socialinės apsaugos ir darbo bei Švietimo, mokslo ir sporto ministerijomis, kurios šiuo metu yra itin artimame ryšyje su NVO, spręsdamos karo pabėgėlių klausimus.¹⁵³ Panašiai artimai veikia ir KAM su pagalbą ukrainiečiams teikiančiais nevyriausybinkais: *„Krašto apsaugos ministerijos santykiai tiesiog išsiplėtė, nes daug projektų, bendrų didelių buvo įgyvendinta būtent šiuo laikotarpiu.“¹⁵⁴* Išskirtini dėmesį ir padėką NVO interviu metu skyrė EIMIN, pabrėždami jų palaikymą, pozityvų požiūrį į nevyriausybines veiklas bei prisidėjimą prie jų įgyvendinimo:

¹⁵⁰ Respondentas VG-39.

¹⁵¹ Respondentas VE-34.

¹⁵² Respondentas VŽ-43.

¹⁵³ Respondentas NA-46.

¹⁵⁴ Respondentas VA-60.

„tie žmonės žiūri teigiamai – nuo ministrės iki darbuotojų (...). Ir po to, tokiam kare, kokiam mes esame, kur mes kariaujam, sakykime, per pagalbą, per paramą dažniausiai, tai tada tokia ministerija įgauna visiškai kitą prasmę.“¹⁵⁵

Tarp sektorių ne visais klausimais išliko sutarimas. Kaip mano NVO atstovas, jie ganėtinai skirtingai vertina Ukrainos poreikius, tad ir sprendimai dėl priemonių, kokias reikėtų perduoti šiai šaliai, ne visada sutampa: *„Nu, bendrą kalbą tai randam kai kur, bet ne visur. Prioritetas Vyriausybės nėra teikti pagalbą taip per se, o tiesiog tenkinti partnerių poreikius.“¹⁵⁶* Į tokią kritiką atsižvelgiantis valstybės tarnautojas pastebi, jog,

„mes, kaip valstybė, ne visada galime atliepti visus NVO sektoriaus lūkesčius. Ir čia, aišku, viešojoje erdvėje tai gali atrodyti kaip kažkoks konfliktas ar problema. Bet iš tikrųjų tai ne. Tai yra tiesiog: viena pusė mato viską paprasčiau, mes matome jau viską kompleksčiau.“¹⁵⁷

Taip pat klausimą dėl didesnės paramos teikimo kitas Vyriausybės atstovas mato kaip paveiktą skirtingų situacijų, kuriose yra atsidūrę sektoriai – NVO sektorius jau veikia karo nuotaikomis, tuo tarpu Vyriausybė turi įvertinti ir nacionalinius Lietuvos saugumo klausimus:

„Pavyzdžiui, su Blue/Yellow atstovais labai sunku kalbėti, nes jie kare yra. (...) Žiūrėkite, taip, parama Ukrainai svarbu, bet mes neturime pamiršti ir savo nacionalinių poreikių. Mes turime nacionalines procedūras ir mes veikiamė nacionalinėmis, ta prasme, taikos sąlygomis.“¹⁵⁸

Tuo tarpu kitos nevyriausybinės organizacijos atstovas pateikia dar ir trečią poziciją sakydamas, kad valstybės veikimo mechanizmas buvo visiems žinomas ir tai netapo problema vystant NVO-Vyriausybės ryšius: *„Mes ant valstybės visiškai nepykome dėl to, kad jinai yra lėta ir inertiška. Nes mes nesam vakar gimę ir žinome, kaip funkcionuoja valstybės institucijos.“¹⁵⁹* Tad vertinant pateiktus pavyzdžius galima sakyti, kad nors kai kuriais klausimais sektorių nuomonės išsiskiria, tai yra natūrali artimos sąveikos pasekmė, kuri netrukdo tolesniam ryšių vystymuisi.

Kiek pakito ir sektorių bendravimo būdas. Šalia darbinių susitikimų oficialiuose formatuose atsirado ir nuolatinis kasdienis ryšio palaikymas – *„kalbėjimasis, dialogas tapo pastovus ir nuolatinis.“¹⁶⁰* Vyriausybės atstovas apie artimą ryšį pasakoja taip: *„(...) siekiant bendrų tikslų po karo pradžios, tai nu jie nuolatos kontaktuoja tarpusavyje, yra nuolatinis ryšys toks kaip darbinis.“¹⁶¹* Šie sektorių susitikimai vyksta abipusiu sutarimu, inicijuojant juos ir iš vienos, ir iš kitos pusės. Vis dėlto,

¹⁵⁵ Respondentas NJ-58.

¹⁵⁶ Respondentas NJ-58.

¹⁵⁷ Respondentas VE-34.

¹⁵⁸ Respondentas VŽ-43.

¹⁵⁹ Respondentas NE-46.

¹⁶⁰ Respondentas VŽ-43.

¹⁶¹ Respondentas VR-38.

kai kurie NVO išvelgia ir pokyčių tame, jog šiuo metu daugiau kontaktą skatina Vyriausybė nei nevyriausybiniis sektorius, kaip buvo iki 2022 m.¹⁶² Jų dažnumas varijuoja nuo kas savaitinių iki kas mėnesinių oficialių susitikimų, susirinkimų. Vieno NVO atstovas jų turimus susitikimus nuo karo pradžios apibūdina taip:

„kartą į kelias savaites jau tokiame aukštame Vyriausybės lygmenyje, o darbo grupės prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei Vidaus reikalų ministerijos dirbdavo mažiausiai kartą per savaitę susitikimų (...) intensyvumu. Ten mes buvome (...) delegavę savo irgi atstovus į darbo grupes.“¹⁶³

Galiausiai, itin svarbus pokytis yra matomas šios sektorių artimos sąveikos tęstinume. Interviu metu išryškėjo NVO ir Vyriausybės atstovų polinkis matyti šią artimą sinergiją ir ateityje, prognozuoti tokį patį glaudų darbą ir kitų, ne tik Ukrainos karą, liečiančių klausimų fone. Vyriausybės atstovas tai puikiai iliustruoja:

„labai tikiuosi, kad būtent ta patirtis, kurią mes dabar, žodžiu, turėjome, kalbėdami būtent dėl paramos Ukrainai, jina persiduos ir į kitas žodžių sritis. (...) mus suartino parama Ukrainai su nevyriausybiniomis organizacijomis, bet (...) mes tą bendradarbiavimą permetėme ir, sakykime, sprenddami klausimus su šaukimų sistemos reforma, (...) mes sprendžiame klausimą dėl dvigubos pilietybės, ir aš matau, kaip aktyviai tada irgi nevyriausybiniis sektorius įsitraukė.“¹⁶⁴

Itin dažnai respondentų buvo pabrėžiama, kad Vyriausybės išaugęs pasitikėjimas NVO reiškia, jog iškilus pavojui bus pasitelkiamos abiejų sektorių ištestuotos ir garantuotos bendros procedūros bei abipusis veikimas. Tai vėl skatina grįžti prie Tilly, kurio viena centrinių idėjų yra karo metu susiformavusių valstybės procedūrų ir organizacijų įsitvirtinimas ir tęstinumas net taikos sąlygomis, paveikiant visus, ne tik saugumo sektorius. Tai svariai paaiškina tokias pozityvias į ateitį nukreiptas NVO ir Vyriausybės pareigūnų nuotaikas bei viltį išsaugoti sektorių sąveiką.

Tad apibendrinant NVO-Vyriausybės *tarpsėktorinius ryšius* po 2022 m. vasario 24 d. jie įgavo svarbų sektorių veikimui vientisumą, savo mastu išsiplėtė bei garantavo sklandžią sąveiką. NVO ir Vyriausybė turėjo vienijančią problemą – karą Ukrainoje – kas vedė link bendrų veiklų vardan spartesnio paramos teikimo bei karo pasekmių koordinavimo Lietuvoje. Nors dėl natūraliai skirtingų pamatinių bruožų sektoriai turėjo išsiskiriančias nuomones, konsensusą pasiekdavo. NVO-Vyriausybės pareigūnų susitikimai suintensyvėjo net iki kasdienio bendravimo. O greta to, susiformavo tendencija prognozuoti

¹⁶² Respondentas NJ-58.

Respondentas NŽ-29.

¹⁶³ Respondentas NE-46.

¹⁶⁴ Respondentas VŽ-43.

sąveiką ateityje bei kurti bendrus planus. Visa tai apibūdina šiuo metu esančius *glaudžius tarpsektorinius ryšius*, kuriuos abu sektoriai yra linkę išsaugoti.

3.2.4. Ryšio formatas

Įvertinus *institucinio pliuralizmo priėmimą* bei *tarpsektorinių ryšių* tvirtumą, svarbu įvertinti ir ryšio formatą, kuris iki 2022 m. buvo priklausomai nuo sąveikaujančių sektorių *neformalus* arba *sąlyginai neformalus*. Kaip jau minėta ankstesniame skyriuje, vertinant *ši kriterijų* svarbu atsižvelgti į sektorių sudarytas sutartis, bendrų projektų aplinkybes bei susitikimų formatus. Turint omenyje, kad sąlygos, kuriose NVO ir Vyriausybė veikė iki 2022 m. pradžios, yra pasikeitusios, galima tikėtis ryšio formato pokyčių.

Nuo 2022 m. besivystantys NVO ir Vyriausybės ryšiai įgavo unikalią savybę, nes jiems buvo būdingi ir *formalūs*, ir *neformalūs* bendravimo formatai. Pirmiausiai, sektoriai bendrauja neformaliai ta prasme, jog sprendžiant kokius nors iškilusius klausimus, asmeninių ryšių pagalba jie gali susisiekti tiesiogiai su sprendimų priėmėjais – Ministre Pirmininke, ministerijų vadovybe, departamentų vadovais – apeinant tokių situacijų formalumus. Nevyriausybinių organizacijos darbuotojas pasakojo, jog niekada nerašė oficialaus kreipimosi į jokią Lietuvos valstybinę instituciją: „*Viskas buvo atliekama tokiu pačiu principu, kaip kad jums reiktų (...) spręsti asmeninę problemą santykių draugas su draugu. (...) Kreipimasis visada būdavo į sprendimo priėmėją, apeinant bet kokią galimą gatekeeper'į.*“¹⁶⁵

Pastarasis pavyzdys taip pat parodo, kad išliko asmeninių ryšių svarba. Artimus santykius su NVO palaikantis karjeros valstybės tarnautojas pastebi, kad Lietuvos ambasada Ukrainoje turi tokius teigiamus ir artimus ryšius su NVO, jog kiekvieną kartą Ukrainoje esantys nevyriausybinkai atvažiuoja į ambasadą pasikalbėti, aptarti klausimų, ir išgerti arbatos¹⁶⁶.

Prie neformalių santykių palaikymo greitai kintančios situacijos kontekste taip pat prisideda bendravimas telefonu, žinutėmis ar apsikeitimas informacija socialiniuose tinkluose.¹⁶⁷ Vienas iš valstybės tarnautojų interviu metu išsitraukęs mobilųjį telefoną rodė, kokiu intensyvumu vyksta susirašinėjimas su Ukrainoje esančiais nevyriausybinkais: „*Ukrainoje čia viskas vyksta, siunčia video, siunčia poreikius ir siunčia dokumentus, įrašus.*“¹⁶⁸ Kaip valstybinio sektoriaus atstovas pastebi,

¹⁶⁵ Respondentas NI-34.

¹⁶⁶ Respondentas VJ-53, interviu su autore, Vilnius, 2024 m. balandžio 24 d.

¹⁶⁷ Respondentas NŽ-29.

Respondentas VE-34.

¹⁶⁸ Respondentas VA-60.

„Ukrainos atveju čia turbūt negali būti klausimų, kaip tu negali neatsiliepti, nepasikalbėti ir panašiai. Tai čia yra toksai susiformavęs tiesiog *common sense*.“¹⁶⁹ Kitas respondentas pateikė, kaip pats apibūdino, techniškai neteisingą, bet labai gražų vertybiškai pavyzdį. Po pirmųjų Rusijos įvykdytų Kijevo energetikos objektų atakavimo ESO surinko rezervinius, infrastruktūrai kritinius elementus, skirtus Ukrainai. Deja, EIMIN susidūrė su viešųjų pirkimų ir logistikos finansavimo problema. Kaip respondentas pasakoja, jie kreipėsi į jo atstovaujamą NVO:

„(...)jie kreipėsi į mus pagalbos. Kaip? Tiesiog paskambino, ar galėtumėte padėti? Ir mes kofinansavome tą bendrą projektą. Mes niekur nefigūravome absoliučiai, bet buvo eilė sunkvežimių, kurie buvo tiesiog logistika apmokėta iš IK paramos fondo. (...) ir viskas buvo suderinta tiesiog pora skambučių ir keliomis žinutėmis, susijungus Muitinės tarpininkams, kažkieno ten Energetikos ministerijos ir mūsų.“¹⁷⁰

Kaip ir minėta ankstesniame skyriuje, iki 2022 m. pradžios Vyriausybės ir NVO ryšiai buvo tik dalinai formalūs. O šiuo metu karas Ukrainoje sukūrė sąlygas šių sektorių santykių pastūmėti į platesnį jų teisinį įtvirtinimą. 2022 m. ir vėliau NVO įsitraukimas į darbo grupes išliko bei pasipildė jų dažnesniu dalyvavimu Vyriausybės pasitarimuose¹⁷¹. Vyriausybės atstovė tai papildė ir tuo, kad abiejų sektorių kartu priimami sprendimai yra protokoluojami: „visi sprendimai, kurie priimami dalyvaujant Vyriausybei, Vyriausybės atstovams, Ministerijų atstovams ir NVO, jie visada yra arba protokoluojami, oficialiai priimami sprendimai. Jeigu yra labai subtilus, specifinis klausimas, tai yra darbo grupės.“¹⁷²

Vis dėlto, valstybinių institucijų pastangomis susidarė ir nauji, teisiškai įtvirtinti formatai, apie kurių įkūrimo planus jau buvo aptarta ankstesniuose skyriuose. Viena iš nevyriausybinių organizacijų papasakojo sudariusi „oficialią bendradarbiavimo sutartį“ su Valstybės sienos apsaugos tarnyba pastarųjų iniciatyva¹⁷³. Vyriausybės atstovas pateikia keletą tokios formalios sąveikos pavyzdžių: 1) 2022 m. įtvirtinta Pilietinio pasipriešinimo taryba, 2) 2023 m. rugsėjo mėn. priimta Piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategija, 3) Prezidento iniciatyva 2023 m. lapkritį sudaryta Nacionalinė visuotinės gynybos koordinavimo taryba¹⁷⁴. Šis Vyriausybės atstovas taip pat pasidalino ir kylančiu poreikiu dar labiau formalizuoti šią sektorių sąveiką:

¹⁶⁹ Respondentas VE-34.

¹⁷⁰ Respondentas NI-34.

¹⁷¹ Respondentas NE-46.

Respondentas NŽ-29.

¹⁷² Respondentas VE-34.

¹⁷³ Respondentas NŽ-29.

¹⁷⁴ Respondentas VŽ-43.

„Mes svarstydami klausimus, tarkime, ar tai būtų šaukimas, ar tai būtų saugi... gynyba, (...) norime, kad tas balsas ir kalbėjimasis, (...) nuolatos vyktų, dėl to matome prasmę, žodžiu, kad tas bendradarbiavimas būtų nuolatinis, reguliarus ir potencialiai institucionalizuotas.“¹⁷⁵

Labiausiai formalizuoto NVO-Vyriausybės santykio pavyzdžiu galėtų būti turkiško kovinio drono Bayraktar TB-2 bendrai koordinuotas pirkimas. 2022 m. Laisvės TV nusprendus Ukrainai padovanoti kovinę įrangą, pirmiausiai, pasitarimas vyko su buvusiu Krašto apsaugos viceministru Viliumi Semeška. Kaip prisimena NVO atstovas, į svarstymus įsitraukus ir tuometiniam ministrui Arvydui Anušauskui buvo nuspręsta, kad lengviausia viešųjų ryšių, logistikos ir kovine prasme būtų įsigyti turkišką droną TB2¹⁷⁶. Nevyriausybinei organizacijai pradėjus rinkti lėšas, derybas su Turkijos įmone vedė KAM vadovybė: *„kadangi pardavimų kompanija Turkijos buvo, žodžiu, na viena iš tokių, kuri nebendravo tiesiogiai su nevyriausybiniais sektoriumi ir kadangi tai yra karinės ginkluotės sritis, tam reikėjo valstybės institucijų įsitraukimo.“¹⁷⁷* NVO atstovas pateikė ir daugiau vykusių derybų detalių: *„Vyriausybės atstovai, tas pats viceministras [Semeška] koordinavo galimybę įsigyti šitą dalyką kartu su Turkijos gamintojais, skrido į Turkiją, derėjosi.“¹⁷⁸*

Derybų rezultatai rodo, koks naudingas gali būti NVO-Vyriausybės bendras veikimas – Bayraktar droną Turkijos kompanija padovanojo, tačiau nurodė apginkluoti jį už 1,5 mln. eurų: *„Tai buvo pasirašyta sutartis paramos su Krašto apsaugos ministerija, kuriai pervedėm pusantro milijono eurų iš tų surinktų lėšų, ir (...) jie įsigijo apginklavinimą Bayraktar‘ui.“¹⁷⁹* Vyriausybės atstovas papildė šias pirkimo sąlygas pridėdamas ir Turkijos kompanijos išreikštą pageidavimą, kad Laisvės TV likusius 4,4 mln. eurų išleistų humanitarinės pagalbos Ukrainai teikimui¹⁸⁰.

Čia sąveika nedingo, tai tęsė ir kiti bendri projektai tarp Laisvės TV ir KAM: *„Ir taip pat dar buvo vienas pirkinys - koviniai dronai-kamikadzės, kurie irgi buvo derinami per Krašto apsaugos ministeriją.“¹⁸¹* Šalia to, jog susitikimai, derybos ir sprendimai buvo ypač formalūs, atsižvelgiant į klausimo jautrumą ir karinę paskirtį, sudarytos sutartys taip pat rodo, kiek stipriai buvo formalizuota šių sektorių sąveika:

¹⁷⁵ Respondentas VŽ-43.

¹⁷⁶ Respondentas NA-46.

¹⁷⁷ Respondentas VŽ-43.

¹⁷⁸ Respondentas NA-46.

¹⁷⁹ Ibid.

¹⁸⁰ Respondentas VŽ-43.

¹⁸¹ Respondentas NA-46.

„Viskas, kas yra, tarkim, buvo su kamikadzėm dronais. (...) Abi pusės supranta, kad gali kilti daug klausimų, jeigu nebus juridiškai tvarkingų dokumentų. (...) Tai čia turbūt buvo labiausiai apskritai labiausiai formalizuotos mūsų sutartys per visą veiklos periodą.“¹⁸²

Aptarus keletą tyrinėjamų sektorių formalios sąveikos pavyzdžių, matoma, jog nors išliko ir neformalus ryšiai, jau formavosi ir stipriai formalizuoto darbo formatai. Atsižvelgiant į Tilly dvasią, karo laikotarpiu susidarę ryšiai, formatai, priimti sprendimai ilgainiui įsitvirtina valstybės kasdienėje veikloje. Turint omenyje, kad po pilno masto karo Ukrainoje pradžios praėjo dveji metai, tai absoliučiai per ilgą laiką karui, tačiau nepakankamas laikas visų formalizuotų procesų įtvirtinimui. Tad vien tai, jog atsirado naujų formalių sąveikos tarp NVO ir Vyriausybės formatų, jau yra ženklas, kad karas Ukrainoje turi svarios įtakos net ir į karą tiesiogiai neįsitraukusios šalies funkcionavimui.

Tad nuo 2022 m. pradžios tarp NVO ir Vyriausybės susidaręs **ryšio formatas** turi ir **formalių**, ir **neformalių** bruožų. Tai ryškiai skiriasi nuo anksčiau aptarto laikotarpio, kurio metu sektoriai veikė labiau sąlyginai neformaliais būdais. Greta asmeniniais ryšiais ir pasitikėjimu grįsto bendradarbiavimo, Vyriausybės pastangomis, buvo įkurtos tarybos, darbo grupės, kuriose veikė abiejų sektorių atstovai. Dar svarbiau tai, jog sektoriai mato poreikį šią sąveiką dar labiau institucionalizuoti, kad būtų išsaugotas pastovus kontaktas.

3.2.5. Vyriausybės politika

Dar vienas kriterijus, kurį būtina nustatyti, stengiantis įvertinti, koks yra šiuo metu NVO ir Vyriausybės ryšio tipas, yra *Vyriausybės politika*. Šis kriterijus reiškia Vyriausybės atvirumą NVO idėjoms, siūlymams bei rekomendacijoms, taip pat šių dalykų įtraukimą į įstatymų ir sprendimų svarstymus. Pasitelkiant ir anksčiau nagrinėtą Pilietinės visuomenės instituto tyrimą, visuomenės nuomone nevyriausybinių organizacijų galia svarbių sprendimų priėmimo 2022 m. išliko žema (5 balai iš 10)¹⁸³. Vis dėlto, šis balas iliustruoja visuomenės nuomonę, o ne konkretų valstybės atstovų siekį įsiklausyti į NVO poreikius bei rekomendacijas, kas bendrai visuomenei net gali būti nematoma. Ši politika iki 2022 m. NVO atžvilgiu buvo *nepastovi*. Tad šiame skyriuje bus apžvelgta ar/kaip pakito šis kriterijus Rusijos pradėto karo Ukrainoje akivaizdoje.

Nuo 2022 m. Lietuvoje sustiprėjo Vyriausybės atvirumas ir įsiklausymas į NVO rekomendacijas bei poreikius. Kaip Vyriausybės atstovas svariai apibūdino, dėl karo Ukrainoje „nevyriausybinių organizacijų gavo teisę išsakyti savo nuomonę“.¹⁸⁴ Vienas tokių atvejų, kai Vyriausybė įsiklausė į NVO

¹⁸² Respondentas NA-46.

¹⁸³ Pilietinės visuomenės institutas, „Pilietinės galios indeksas 2022 metai“ (2022), << <https://www.civitas.lt/time-line/pilietines-galios-indeksas-2022-m/>>> (Žiūrėta 2024 kovo 28 d.)

¹⁸⁴ Respondentas VŽ-43.

poreikius, buvo priimta direktyva dėl PVM lengvatos prekėms ir paslaugoms, skirtoms Ukrainai paremti¹⁸⁵. NVO, kaip ir anksčiau, tačiau didesniu intensyvumu, dalyvauja darbo grupėse: „„Stiprūs kartu“ turėjo savo atstovus ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei Vidaus reikalų ministerijos darbo grupėse.“¹⁸⁶ Pokytis matomas tame, jog šios organizacijos vis daugiau įtraukiamos į Vyriausybės posėdžius, institucinius pasitarimus, kuriuose gali pasidalinti savo įžvalgomis¹⁸⁷. Valstybės tarnautojai, dirbantys su įstatymų projektų rengimu, iš tiesų pripažįsta, jog NVO patirtis ir ekspertinės žinios yra labai vertinamos ir naudingos Lietuvos saugumo stiprinimui:

„vertinama jų patirtis ten nuvykus į Ukrainą, matant pilietinio pasipriešinimo tam tikras iniciatyvas, kurios galėtų būti, ta patirtis panaudojama Lietuvoje. (...) [Š]ioje vietoje valstybinės struktūros, kariuomenė, visas gynybos sektorius atlieka didžiausią vaidmenį, bet iš tikrųjų yra, kiek matau, labai glaudžiai bendradarbiaujama tariantis su jais [NVO].“¹⁸⁸

Kaip rodo NVO sektoriaus pavyzdžiai, ne visi Vyriausybės pareigūnai būdami Lietuvoje supranta konkrečią padėtį Ukrainoje ar turi klaidingą ir tos pačios Ukrainos vadovybės sudaromą išpūdį: „jums generolas sakys kitaip, nes jie nenori parodyti, kad kažkokios problemos vyksta. Man karys lauke jisai sako kitaip.“¹⁸⁹ Ir kaip tik dėl šios priežasties valstybės tarnautojams yra itin svarbus santykis su *karščiausią* informaciją turinčiais nevyriausybininkais. Vyriausybės atstovas pateikia konkrečių pavyzdžių, kaip Vyriausybė įtraukia NVO į sprendimų priėmimą:

„(...) kai diskutuojama apie Lietuvos gynybą, yra diskutuojama irgi šitų organizacijų atstovų. Ir tas ponas Ohman'as yra kviečiamas, tariamasi su juo dėl to, dėl įvairių klausimų. (...) [Š]ią savaitę, pavyzdžiui, ministrė Armonaitė pristatė teisės aktų pakeitimus, kurie susiję su gynybos pramonės plėtra, ir šitos organizacijos atstovas taip pat dalyvavo.“¹⁹⁰

NVO sektorius pastebi, jog į jų nuomonę Vyriausybėje yra vis daugiau atsižvelgiama. Kaip galima pastebėti iš pateiktų pavyzdžių, Vyriausybė tapo atvira ne tik NVO žinioms paramos Ukrainai tematikoje, tačiau ši sektorių sąveika ir atvirumas kalbėtis tapo matomas ir kituose valstybės segmentuose:

„Ir tai įnešė tam tikros patirties, kad mes ne tiktai pradėjome daugiau kalbėtis (...) būtent paramos Ukrainoje kontekste. Bet tada išnešė tą bendradarbiavimo patirtį ir, tarkime, kitų klausimų, organizacinių klausimų, kontekste. (...) [I]darbinam tikrus pokyčius, kurie yra tiesiogiai susiję daugiau su mūsų nacionaliniu šalies tam tikru sektoriumi, vieningai gynybiniu sektoriumi.“¹⁹¹

¹⁸⁵ Respondentas NJ-58.

*Ši lengvata galioja nuo 2022 m. vasario 24 d. iki 2024 m. gruodžio 31 d. Tai NVO sektoriui leidžia sutaupyti resursų įsigyjant paramos priemones Ukrainai.

¹⁸⁶ Respondentas NE-46.

¹⁸⁷ Respondentas VŽ-43.

¹⁸⁸ Respondentas VN-44.

¹⁸⁹ Respondentas NŽ-29.

¹⁹⁰ Respondentas VN-44.

¹⁹¹ Respondentas VŽ-43.

Tokius esminius pokyčius galima būtų paaiškinti remiantis Tilly *karo paradigma*, kuri indikuoja, jog karo akivaizdoje valstybė stengiasi sustiprinti institucinius gebėjimus. Šiuo atveju Lietuvos Vyriausybė, perimdama NVO turimas karo Ukrainoje pamokas, įsiklausydama į jų patarimus, stiprina savo valstybinio aparato pajėgumus bei pasiruošia galimoms grėsmėms.

Nors Vyriausybės pozicija įsiklausyti į NVO poreikius, rekomendacijas yra palanki, valstybinis sektorius teisiškai negali pilnai priimti visų nevyriausybinių organizacijų siūlymų. Vyriausybės atstovas pateikė pavyzdį šiuo klausimu apibūdindamas sankcijų įgyvendinimo ir vertybių problemas – nors valstybė vienareikšmiškai norėtų, kaip NVO sektorius reikalauja, uždrausti rusiškų prekių importą, Lietuva veikia Europos Sąjungos teisinėje sistemoje, kuri draudžia tai įgyvendinti:

„mes taip vienareikšmiškai kai kurių sprendimų priimti tiesiog negalim, kaip tu to benorėtum, (...) tai yra labai didelis iššūkis mums ieškoti tų subalansuotų sprendimų, nes vertybiškai, vienareikšmiškai galiu pasakyti, Vyriausybė palaiko NVO matymą. Vienareikšmiškai.“¹⁹²

Apibendrinant, šiuo metu susidariusią **Vyriausybės politiką** galima vadinti **palankia**. Turint omenyje, jog yra stengiamasi įsiklausyti į NVO rekomendacijas, kai kurie poreikiai išpildomi. Žinoma, tai sąlygoja teisinė sistema, kurioje turi veikti Vyriausybė, tad ne į visus nevyriausybinių organizacijų prašymus ji gali atsižvelgti. Vyriausybei vis dar trūksta informacijos priimant sprendimus dėl paramos Ukrainai, tad bent šioje srityje yra stengiamasi ją gauti iš nevyriausybinio sektoriaus. Pozityviai nuteikia tai, jog Vyriausybė pradeda priimti ne tik žinias apie padėtį Ukrainoje, bet ir siekia įsisavinti NVO parnešamas pamokas, kurios galėtų būti pritaikytos Lietuvos valstybės veikime.

3.2.6. Galios santykis

Galios santykis suprantama kaip Vyriausybės ir NVO sąveiką vertinantis bruožas ta prasme, jog siekiama nustatyti *lyderiaujančias bendrame veikime puses* bei apžvelgti *NVO savarankiško veikimo pajėgumus*. Kuo labiau lygiavertė yra sektorių sinergija bei stipresnis NVO autonomiškumas, tuo labiau yra simetriški ir galios santykiai. Prisimenant ankstesniame skyriuje apžvelgtą iki 2022 m. susidariusį galios santykį, jis apibrėžtas augančia NVO įtaka bei simetriškais galios santykiais. Šiame poskyryje bus siekiama apibrėžti nuo pilno masto karo Ukrainoje pradžios, 2022 m. vasario mėn., Lietuvoje esančius NVO ir Vyriausybės galios santykius.

Po karo Ukrainoje pradžios NVO ir Vyriausybės sąveika ir lyderystė joje susilygino: *„bendra komunikacija, bendrai bendros lyderystės demonstravimas, kada veikia Vyriausybės atstovai (...) kartu*

¹⁹² Respondentas VE-34.

*su nevyriausybinių organizacijų atstovais – tam tikrą tą sinergiją visą laiką užtikrindavo.*¹⁹³ Respondentų teigimu, abu sektoriai buvo lygiai taip pat pajėgūs padėti vienas kitam įvairiais resursais, kompetencijomis¹⁹⁴. Vis dėlto, pagalbos priemonės varijuoja priklausomai nuo situacijos. Šiuo atveju Vyriausybė turi užimti lyderiaujančią poziciją vien tam, kad galima būtų įgyvendinti NVO inicijuojamus ir vedamus projektus: „Vyriausybė, bendradarbiaudama su (...) nevyriausybinėmis organizacijomis duoda tam tikra prasme sertifikavimą, kad tos organizacijos yra patikimos.“¹⁹⁵

Šis Vyriausybės demonstruojamas NVO pasitikėjimas leido jai veikti ir net tarptautiniams nevyriausybininkams sudėtingiau prieinamose plotmėse. Tuo tarpu, kai Izraelis griežtai pasirinkdavo, su kuo gali prekiauti karybos srityje, NVO atstovai sugebėjo susitarti ir įvykdyti 12 izraelietišκών radarų pirkimus. Vienas prie šio projekto prisidėjęsių NVO atstovų tai mato kaip vieną svarbiausių pirkimų Ukrainos paramos kontekste: „aš manau, kad čia buvo žiauriai rimta. Ne tik, kad buvo didelis, bet tai, kad reikalinga įranga. Mes tai nupirkome iš Izraelio, kur niekas tuo metu iš viso pasaulyje negalėjo išgauti karinės paskirties įrangą iš Izraelio.“¹⁹⁶

Įdomus galios santykius iliustruojantis pavyzdys, pasikartojantis net keliuose interviu, yra nevyriausybinių organizacijų lietuvių kariams suteikta pagalba perduodant jų paramą ukrainiečiams. Pirmoji prie paramos prisidėjusi organizacija padėjo lietuvių karinėje žvalgyboje dirbantiems pareigūnams. NVO iš savo biudžeto nupirko ir į Ukrainą tokio paties rango pareigūnams perdavė techninę įrangą¹⁹⁷. Antrosios prie paramos prisidėjusios organizacijos supratimu, šis poreikis kilo dėl vyriausybinių procesų lėtumo:

*„Mes padėjome Vyriausybei. Karo pradžioj atėjo pas mane iš kariuomenės, (...) nu kariškiai, pavadinkim, prašė konkrečiai padėti kai kuriems daliniams Ukrainos kariuomenės su tam tikra (...) rimta brangia įranga. Ir jie sakė maždaug taip, jeigu mes šitai padarysim per savo sistemą, gaus geriausiu atveju po pusės metų (...). O jūs galit daryti dabar.“*¹⁹⁸

Visi šie projektai pareikalavo svarios dalies NVO resursų: „Mes remiam realiai, galima sakyti, mūsų kariuomenę, nu Vyriausybę, taip jau, šimtais tūkstančių eurų. Ir perduodame įrangą jų remiamiems daliniams.“¹⁹⁹ Tokie įvykiai aiškiai iliustruoja įsitvirtinusią NVO autonomiją bei jų pajėgumus veikti lygiaverčiame santykiyje su Vyriausybe karo Ukrainoje kontekste. Tad, kaip tai galima apibrėžti Tilly

¹⁹³ Respondentas VŽ-43.

¹⁹⁴ Ibid.

¹⁹⁵ Ibid.

¹⁹⁶ Respondentas NJ-58.

¹⁹⁷ Respondentas NI-34.

¹⁹⁸ Respondentas NJ-58.

¹⁹⁹ Ibid.

perspektyvoje, Vyriausybė, Rusijos karo Ukrainoje pradžioje mobilizavusi bendram veikimui pilietinę visuomenę suteikė jai ir aptartą pasitikėjimo kreditą, kuris leido surinkti resursus. Ši iliustracija taip pat parodo, jog sėkmingai pasiruošus artėjantiems iššūkiams Vyriausybė tikslingai išnaudojo jau karo metu NVO privalumus.

Visų šių veiklų akivaizdoje galima apibrėžti, jog NVO autonomija yra įgavusi brandą. Šios organizacijos yra pilnai pajėgios kontroliuoti savo resursus, turi pakankamą kiekį žmogiškųjų resursų, valdo informacinius srautus²⁰⁰. Kaip pastebėjo Blue/Yellow atstovas, per visus metus ši organizacija yra surinkusi net 100 mln. eurų, kas suteikia veikimo laisvę. Tad vis dažniau NVO įsitraukia į pagalbą Vyriausybei, o ne atvirkščiai²⁰¹.

Prieinant prie galios santykio apibrėžimo 2022 m. ir vėliau NVO ir Vyriausybė nesiekė konkuruoti, išsaugojo tolygius, lygiaverčius santykius, kuriuose vienodai svariai galėjo pasireikšti ir veikti abu sektoriai. Ne ką mažiau svarbu ir tai, jog NVO įgavo visišką autonomiškumą, užsitikrindamos savo resursų kontrolę ir galėdamos padėti Vyriausybei tiek pat, kiek ir pastaroji joms. Tad žvelgiant į šį laikotarpį matomas *simetriškas galios santykis su stipria NVO autonomija*.

3.2.7. Kiti būdingi bruožai

Paskutiniame poskyryje bus apžvelgti likę NVO-Vyriausybės santykio bruožai, kurie gali turėti svarios įtakos ryšio tipo nustatymui. Tad, pirmiausiai, bus apibrėžtas sektorių pasidalinimas resursais, vėliau, informacija ir, galiausiai, bus pateikti keletas NVO ir Vyriausybės bendrų projektų pavyzdžių.

Sektoriai artimai dalinasi aktualia **informacija**, ypač sprendami karo Ukrainoje kontekste iškilančius klausimus. Vyriausybės atstovas pasakoja, jog tokiais atvejais kaip dvigubos paskirties prekių vežimas, Vyriausybė visada būna pasirengusi informuoti NVO apie galimas komplikacijas. Valstybės tarnautojai vertina ne tik NVO parvežamą informaciją, bet ir jos „išmoktas pamokas“, kurias galima būtų pritaikyti Lietuvoje²⁰². Vis dėlto, Vyriausybė pripažįsta, jog negalėjo su NVO pasidalinti visa turima **informacija**:

„(...) nu mes veikiame tokioje geopolitinėje situacijoje, kur tu negali viešai kalbėti, daug pasakyti ar atskleisti. Ir čia matyti NVO na kartais neįvertina, kad negalim mes su jais pasidalinti visa turima informacija tiesiog.“²⁰³

²⁰⁰ Respondentas NJ-58.

²⁰¹ Respondentas NE-46.

²⁰² Respondentas VŽ-43.

²⁰³ Respondentas VE-34.

Vyriausybei taip pat pagelbėjo NVO dar iki 2022 m. suburtas **pažinčių tinklas**, turimos **kompetencijos**, sukauptos žinios. Tiesiogiai NVO pastangomis iš fronto atkeliaujanti informacija padėjo Vyriausybei teikti tikslinę paramą ukrainiečiams:

„(...) kartais gali būti mums atrodo, kad vienu dalyku reikia, tarkime, tada nevyriausybiniis sektorius jie ilgai ir glaudžiai bendrauja (...) su ukrainiečiais, kurie yra ne kažkur tai vyriausybiniuose, žodžiu, kabinetuose sėdi, bet tikri žmonės yra ant žemės, ir (...) leidžia pajauti, pajauti jų tuos tikruosius poreikius.“²⁰⁴

Turėdami tokią informaciją šiuo metu Vyriausybė papildomai prisideda prie dviejų Ukrainos brigadų rėmimo, su kuriomis suvedė būtent NVO²⁰⁵. Tuo tarpu „Stiprūs kartu“ su Vyriausybe veikė toje pačioje duomenų valdymo sistemoje *Palantir*, kurią koordinavo ir informaciją visiems, tiek Vyriausybės, tiek NVO sektoriams teikė minėta NVO. Ši sistema veikė, kaip pasakoja NVO atstovas, itin įdomiai: *„Tarkim, Švietimo ministrė nori kažką pranešti į Lietuvą atvykusiems pabėgėliams, jinai rašo laišką „Stiprūs kartu“ ir „Stiprūs kartu“ informuoja į Lietuvą atvykusius pabėgėlius.“* Vėliau šią sistemą ir informaciją „Stiprūs kartu“ atidavė administruoti valstybiniam sektoriui: *„dėl duomenų naudojimosi buvo pasirašyta sutartis tarp „Stiprūs kartu“ ir Statistikos departamento. Mes oficialiai jiems perdavėme (...) naudoti savo duomenis valstybės reikmėms.“²⁰⁶*

NVO ženkliai prisidėjo savo **žmogiškaisiais resursais**, kurie žymiai išaugo mobilizavus visuomenę karo Ukrainoje kontekste. Kaip Vyriausybės atstovai pasakoja, šiuo metu yra labai svarbus NVO gebėjimas telkti ir koordinuoti žmones, kurių viešajam sektoriui trūksta:

„be šitų organizacijų tai nebūtų buvę sutelkti savanoriai, kurie padėtų kiekvienam žmogui individualiai, nes tiesiog nėra nei tiek socialinės rūpybos žmonių, nei tiek kitų žmonių, profesijų žmonių, kurie dirbtų viešajame sektoriuje ir galėtų taip greitai padėti ukrainiečiams.“²⁰⁷

Vyriausybė tuo tarpu užsiima bendrų veiklų **koordinavimu** ir sektorių sutelkimu²⁰⁸. Greta to, NVO gali veikti bent dalinai **palengvintomis sąlygomis**, kurias formuoja vyriausybiniis sektorius. Šiuo atveju, ne visi resursai turi būti materialūs, kad NVO tai laikytų pagalba ar sąveika. Nevyriausybinių organizacija, aktyviai veikianti karo kontekste, prisimena, jog vykdant dvigubos paskirties akumuliatorių eksportą jie turėjo gauti leidimus, kuriuos gali suteikti tik Vyriausybės sektorius. Kuomet jie kreipėsi pagalbos į EIMIN'ą, buvo maloniai nustebinti:

²⁰⁴ Respondentas VŽ-43.

²⁰⁵ Respondentas VA-60.

²⁰⁶ Respondentas NE-46.

²⁰⁷ Respondentas VN-44.

²⁰⁸ Respondentas VŽ-43.

„jis turėjo būti svarstomas 30 dienų, bet buvo pasirašytas per dvi. Ar tai yra pagalba? Na tai neįtikėtinas tai greitis. (...) Supratimas vyriausybinių organizacijų svarbos veiksmų, kuriuos atlieka tos nevyriausybinės organizacijos ir yra pagrindinis dalykas, kuris buvo naudingas.“²⁰⁹

Šalia to, Vyriausybės atstovai gabenant Radarom! akcijos metu nupirktus 17 radarų prisimena budėjimą laukiant, kada reikės įsitraukti į tranzito koordinavimą, jei tik iškiltų problemų: *„mes tiesiog sėdėjom, žiūrėjom, ar nereikia ten skambinti komercijos atašė Lenkijoje, kad jis ten padėtų pasiaiškinti, ko stringa. Tai mes tiesiog buvom žemam starte, ar reikės kokios pagalbos.“²¹⁰* Išliko glaudus santykis ir su Lietuvos ambasada Ukrainoje, kuri nesustoja dalintis savo resursais ir *geranoriškumu*. Graži bendra sektorių iniciatyva, kuri dar nebuvo aptarta, yra ukrainiečių vaikų stovyklos Lietuvoje. NVO atstovas pasakoja:

„ypatingai bendradarbiaujame su Lietuvos Respublikos ambasada Kijeve, kuri, pavyzdžiui, mums vežant žuvusių karių vaikus į Lietuvą, į vasaros stovyklas, jie ne tik, kad suteikia patalpas, nes visi vaikai simboliškai susirenka Lietuvos ambasadoje, bet visada dalyvauja ir ambasadorius juos išlydint į Lietuvą.“²¹¹

NVO finansiniais resursais prisideda prie Vyriausybės vykdomų projektų, gabendami paramą į Ukrainą. Net keletas interviu metu papasakotų atvejų buvo susiję su EIMIN, valstybinės įmonės ESO ar KAM surinkta, tačiau NVO vežama parama²¹². NVO atstovas suskaičiavo, kiek iš viso kainavo tokių bendrų akcijų įgyvendinimas: *„Aš esu, realiai, Vyriausybei, nu kas atėjo Vyriausybės prašymu, pirkęs įrangą už, nu nežinau dabar, už beveik milijoną eurų.“²¹³* Iš kito sektoriaus perspektyvos, **Vyriausybė** išsaugojo NVO skiriamą paramą **finansiniais** resursais. Tai, pavyzdžiui, buvo URM remiami Vystomojo bendradarbiavimo projektai²¹⁴ bei KAM nuo 2022 m. dvigubai daugiau lėšų gaunantis „NVO veiklos programų finansavimas“²¹⁵. Kaip ir iki 2022 m., taip ir dabar Lietuvos kariuomenė sudaro sąlygas NVO pasinaudoti jų karinių pajėgų lėktuvu „**Spartan**“. O išaugus pabėgėlių srautams, ministerijos prisidėjo prie žmogiškųjų resursų pagalbos NVO teikimui: *„Socialinės apsaugos ir darbo ministerija į mūsų (...) duomenų apdorojimo centrą turbūt kokiam mėnesiui buvo delegavusi gal penkiolika savo darbuotojų.“²¹⁶* Tad ši situacija kiek pakito nuo įprastos.

²⁰⁹ Respondentas NI-34.

²¹⁰ Respondentas VE-34.

²¹¹ Respondentas NE-46.

²¹² Respondentas NI-34.

Respondentas NJ-58.

Respondentas VE-34.

²¹³ Respondentas NJ-58.

²¹⁴ Respondentas VM-53.

²¹⁵ Respondentas VA-60.

²¹⁶ Respondentas VE-34.

Tad NVO ir Vyriausybė, kiek leido sąlygos, *stengėsi atvirai dalintis turimais finansiniais, ekspertiniais resursais*. Vyriausybė išsaugojo tiek tradicines paramos formas, tiek įtraukė naujų veiklų. Tuo tarpu NVO stebino savo gebėjimais prisidėti ne tik žmogiškaisiais, informaciniais resursais, bet ir gausiai išaugusiais finansiniais resursais Vyriausybės prašymams tenkinti. Palengvintos, *pagreitintos procedūros* valstybinio sektoriaus dėka leido patogiau veikti NVO teikiant paramą Ukrainai. Galiausiai, NVO ir Vyriausybė padėjo viena kitai įsitraukdamos į eilę bendrų projektų, renginių, pirkimų.

Užbaigus interviu analizę ir apibrėžus 6 ryšio tipą padedančius nustatyti kriterijus, galima pereiti prie gautų rezultatų aptarimo ir nuo 2022 m. susidariusio ryšio tipo nustatymo. Apibendrinant čia surinktą medžiagą esminiai išryškėję kriterijų požymiai leidžia teigti jog šiuo metu, po Ukrainoje Rusijos pradėjo pilno masto karo pradžios, yra susiformavęs aukščiausias *bendradarbiavimo* (angl. collaboration) ryšio tipas. Lyginant laikotarpius prieš ir po 2022 m. (žr. lentelę Nr. 4), šio ryšio tipo pokyčius nulėmę esminiai skirtumai yra keletas pasikeitusių kriterijų. Pirmiausiai, *tarpsektorinis ryšys*, buvęs *nepastovus* ir svyruojantis nuo *silpno* iki *glaudaus*, tapo pastovesnis ir *įgavo glaudaus ryšio pamatus*. Antra, šiuo metu esantis *ryšio formatas* išsiskiria jo *didėjančia formalizacija*. Reikia paminėti, jog Brinkerhoff *bendradarbiavimui* priskiria tik formalius, neįtraukdama prarandančių svarbą neformalių ryšio formatų. Dėl ko nors ir išlikęs *neformalus bendravimas* galėtų implikuoti sektorių ryšio *kooperaciją-papildomumą*, bet tikslingas judėjimas link formalizacijos išplėtimo reiškia ir besikeičiantį *ryšio formatą*, kuris ilguoju laikotarpiu, numatoma, kad dar labiau sustiprės. Tad šiuo kriterijumi labiau yra artimas *bendradarbiavimas* nei buvęs *kooperacijos-papildomumo* ryšio tipas.

Ypač svarbus pokytis yra *palanki Vyriausybės politika*. Ji išaugo iš ankstesniu laiku buvusios *nepastovios Vyriausybės politikos*. Taip pat *bendradarbiavimą* pagrindžia šiam laikui būdingas *NVO autonomijos įsitvirtinimas*. Galiausiai, šalia visų išlikusių pasidalinimų resursais, žiniomis, šiuo laikotarpiu yra atsiradę tik bendradarbiavimui būdingi kintamojo bruožai – *sektorius vienijanti probleminė situacija bei vykdomi koordinuoti veiksmai*. Vis dėlto, lyginant šiuos du ryšio tipus, kai kurie jų kriterijai išliko panašūs, kas taip pat svarbu net ir įvykusiai kaitai. Abiem ryšiams buvusiu ir esamu laikotarpiu yra būdingas *institucinio pliuralizmo priėmimas*, be ko net negalėtų megztis sektorių santykis. *Galios santykiai* nagrinėjamais momentais taip pat pasireiškė panašia *simetrija*, sektorių santykio lygiavertiškumu. Tad laikotarpiu nuo 2022 m. pradžios, karo Ukrainoje kontekste įvykę struktūriniai pokyčiai rodo, jog Vyriausybės ir NVO santykiai suintensyvėjo ir perėjo nuo kooperacijos-papildomumo iki bendradarbiavimo, artimiausio ryšio tipo.

LAIKOTARPIAI KRITERIJAI	NVO-VYRIAUSYBĖS RYŠYS IKI 2022 M.		NVO-VYRIAUSYBĖS RYŠYS PO 2022 M.	
INSTITUCINIS PLIURALIZMAS	Priimamas	↔	Priimamas	
TARPSEKTORINIS RYŠYS	Nepastovus, silpnas-glaudus	→	Glaudus ryšys	
RYŠIO FORMATAS	Neformalus-sąlyginai neformalus	→	Formalus ir neformalus	
VYRIAUSYBĖS POLITIKA	Nepastovi	→	Palanki	
GALIOS SANTYKIS	Auganti NVO įtaka bei NVO autonomija, simetriškas galios santykis	↔	NVO autonomija, simetriškas galios santykis	
KITI BŪDINGI BRUOŽAI	Dalinimasis informacija, stiprėjantis dalijimasis ištekliais, finansinė, techninė, logistinė pagalba. Abu sektoriai informuoja apie savo atitinkamą veiklą, NVO laikosi Vyriausybės nurodymų, auga abipusės naudos suvokimas.	→	Abipusė nauda, dalijimasis informacija, ištekliais, vykdomi koordinuoti veiksmai; sektorius vienija probleminę situaciją.	
RYŠIO TIPAS	Kooperacija-papildomumas (<i>angl. cooperation- complementarity</i>)		Bendradarbiavimas (<i>angl. collaboration</i>)	

Lentelė Nr. 4 „Iki ir po 2022 m. susiformavusių NVO ir Vyriausybės ryšių tipų bei kriterijų palyginimas“ sudaryta autorės, remiantis atlikta šiam tyrimui interviu analize.

Išvados

Šio bakalauro darbo tikslas buvo išsiaiškinti, kaip Ukrainoje vykstantis karas rekonstravo Lietuvos Vyriausybės ir nevyriausybinių sektoriaus sąveiką. Taip pat buvo siekiama įrodyti dviejų ginamųjų teiginių pagrįstumą. Pirmąjį ginamąjį teiginį, jog dėl karo Ukrainoje Lietuvos Vyriausybė pirmoji ėmėsi iniciatyvos skatindama formalius ir neformalius tinklus santykiuose su nevyriausybinio sektoriumi, drįstu teigti, jog pavyko pagrįsti. Šiame darbe buvo nagrinėtas ir apgintas taip pat antrasis teiginys - Lietuvos NVO ir valstybinio sektoriaus santykiai per dvejus metus suintensyvėjo ir pakito nuo Brinkerhoff suformuluotų mažiau glaudžių „kooperacijos-papildomumo“ iki artimo „bendradarbiavimo“ ryšio tipo.

Darbo metu surinkta empirinė medžiaga pusiau struktūruotų giluminių interviu su septyniais nevyriausybinių organizacijų („Blue/Yellow“, „Laisvės TV“, „1K fondas“ ir „Stiprūs kartu“) bei devyniais Vyriausybės atstovais leido nustatyti, kaip Rusijos karas Ukrainoje paveikė NVO ir Vyriausybės santykius. Pirmiausiai, išanalizuoti duomenys suteikė galimybę apžvelgti šių sektorių vykdytą pasiruošimą bei pirmuosius veiksmus, sekusius pilno masto karo Ukrainoje pradžią. Remiantis respondentų šiam tyrimui pirmą kartą atskleista informacija buvo patvirtintas pirmasis ginamasis teiginys, jog įvertinus galimas Ukrainoje vyksiančio karo pasekmes Vyriausybė ėmėsi būtinų priemonių šiai situacijai pasiruošti. Ir jau 2022 m. sausio-vasario mėn. kurdama formalius ir neformalius bendravimo formatus kreipėsi į pirmąsias nevyriausybines organizacijas, prašydama prisidėti prie karo pabėgėlių priėmimo koordinavimo. Pirmosiomis karo dienomis ši tendencija nepakito – Vyriausybė rūpinosi sklandžiu NVO paramos teikimu į Ukrainą ir pirmoji pasiūlė pagalbą nevyriausybiniam sektoriui. Tokiai sektorių sąveikai pagrindą suteikė nuo 2014 m. NVO kaupta patirtis bei tuo metu susidarę pirmieji pilietinę visuomenę buriantys veiksniai, kaip Krymo aneksija. Iš aktyvių valstybinio sektoriaus veiksmų užsimezgė artimas, formaliais ir neformaliais tinklais grįstas ryšys, kuris bendrų projektų ir suvaldytų probleminių situacijų prasme buvo naudingas abiem pusėms. O kai kuriais atvejais net būtinas, siekiant valstybinių tikslų – suvaldyti karo pabėgėlių situaciją, remti Ukrainą, stiprinti šalies gynybą. Šioje vietoje išryškėja pirmojo ginamojo teiginio aktualumas, jog nacionalinį saugumą galinčios paveikti situacijos akivaizdoje NVO indėlis yra itin reikšmingas ir būtinas sklandžiam valstybės veikimui.

Atlikta empirinių duomenų analizė taip pat atskleidė ryškų NVO-Vyriausybės ryšių suintensyvėjimą karo Ukrainoje kontekste, kadangi nustačius iki 2022 m. buvusius bei šiuo metu

susiformavusius ryšius, paaiškėjo, kad sektorių sąveika rekonstravosi iš vidutiniškai artimų, **kooperacijos-papildomumo** iki glaudžių **bendradarbiavimo** ryšių. Kooperacija ir papildomumas pasižymėjo dalinimusi informacija, resursais bei bendru veikimu. Kadangi tai buvo nevyriausybinių ir vyriausybinių sektorių santykių pradžia, stebėta didėjanti savivoka apie abiejų pusių veiklas ir pajėgumus. Tokie santykiai susiformuoja vykstant simbiozei iškilusių iššūkių kontekste. Stiprėjo ir pagarba abiejų sektorių atžvilgiu. NVO ilgainiui atrado išorinių, ne valdžios, teikiamų resursų ir vis labiau darėsi nepriklausoma. Tačiau tokie jų santykiai dar buvo laikomi neformaliais. Tuo tarpu nuo 2022 m. susidarę bendradarbiavimo ryšiai pasireiškia nevyriausybinių sektorių įtraukimu į strateginį planavimą ir politinių sprendimų priėmimą. Vyksta nuolatinis informacijos, resursų, specialistų apsikeitimas. Randamas bendras probleminis klausimas, kurį stengiamasi išspręsti, ir abi pusės sutaria dėl atsakomybės sprendžiant jį.

Esminius NVO-Vyriausybės ryšių pokyčius atspindi šiuo laikotarpiu naujai išryškėję bruožai: santykių formalizacija, palanki Vyriausybės NVO atžvilgiu politika, glaudūs tarpsektoriniai ryšiai, įsitvirtinusi NVO autonomija bei probleminio klausimo bendras koordinavimas. Kad ir koks artimas būtų šių sektorių veikimas, empirinės analizės metu paaiškėjo keletas sąveikos problemų: dėl teisinių apribojimų Vyriausybė negali atliepti visų NVO poreikių, o dėl skirtingų aplinkybių, kuriomis veikia sektoriai (darbo Ukrainoje ar Lietuvoje), jie turi išsiskiriančius požiūrius, kurie sulėtina sprendimų priėmimą. Vis dėlto, vienijantis paramos Ukrainai klausimas leidžia apeiti arba konsensusu išspręsti šias problemas. Įvertinus, kiek daug sektoriai kartu veikdami atliko projektų bei suteikė paramos Ukrainai, galima įžvelgti poreikį šiuos NVO ir Vyriausybės santykius Lietuvoje vystyti, stiprinti ir pritaikyti dar įvairesnių klausimų sprendime.

Šiame tyrime panaudotos dvi teorinės prieigos reikšmingai prisidėjo prie gautų rezultatų ir jų analizės. Pirmąją teoriją pasirinkta Charles Tilly *karo paradigma* leido paaiškinti Vyriausybės veiksmus telkiant pilietinę visuomenę karo Ukrainoje akivaizdoje. Remiantis šia prieiga, Lietuvos Vyriausybė, vedama siekio pasiruošti galimiems pavojams dėl karo netolimoje šalyje, mobilizavo pilietinę visuomenę ir sukūrė reikiamus šiai akimirksniui darbo formatus, o vienu iš jų ir tapo bendros sąveikos su NVO sektoriumi palaikymas. Charles Tilly prieiga atlikta surinktų empirinių duomenų analizė leidžia daryti prielaidą, jog tokia sąveika ilguoju laikotarpiu bus įtvirtinta ir plačiai priimama ne tik saugumo, bet ir visame valstybės veikimo spektre. Tad šiuo darbu taip pat buvo sėkmingai įvertintas galimas Tilly karo paradigmos pritaikomumas mažos imties atvejo analizėje.

Tuo tarpu Jennifer M. Brinkerhoff teorija suteikė priemones struktūruotai įvertinti nuo 2022 m. pasikeitusį NVO-Vyriausybės ryšio tipą nuo **kooperacijos-papildomumo** iki **bendradarbiavimo**. Vis dėlto, empirinių duomenų analizės metu išryškėjo ir keletas šios *NVO-Vyriausybės tipologijos* teorijos trūkumų. Pirmiausiai, tai, jog nustatomi *ryšio tipai* persidengia, rodo, kad juos lemiančias kategorijas galima būtų papildyti daugiau kintamųjų, kurie išryškintų šių tipų skirtumus. Taip pat, XX a. pabaigoje sukurta teorija yra ribota ryšių tipų skaičiumi. Šis atliktas tyrimas parodė, jog Lietuvoje yra pasiektas *bendradarbiavimo*, aukščiausias ryšio tipas. Tai jokių būdu nereiškia, jog negali būti dar artimesnių sektorių ryšių. Tad Brinkerhoff teorija galėtų būti papildyta bent vienu nauju ir artimesniu už *bendradarbiavimą* ryšio tipu.

Galima pateikti keletą rekomendacijų ateities tyrimams, kylančių iš šio darbo rezultatų bei pritaiktų teorijų. Pirmiausiai, nustačius besiformuojančią NVO-Vyriausybės ryšio institucionalizaciją su neformalių formatų tęstinumu, būtų įdomu išsiaiškinti, ar šie formatai gali tolimoje perspektyvoje egzistuoti lygiagrečiai, ar vis dėlto neformaliems ryšiams, remiantis tyrime atlikta Brinkerhoff darbų analize, yra lemta išnykti iš šių sektorių sąveikos. Dar vienas galimas tyrimas galėtų orientotis į šių rezultatų analizę kelerių metų perspektyvoje – išplėtus teorinį pagrindą bei padidinus tiriamųjų objektų skaičių galima būtų įvertinti koks yra *ilgalaikis* karo Ukrainoje bei šio sustiprėjusio NVO-Vyriausybės santykio poveikis bendram valstybės mechanizmui.

Literatūros sąrašas

1. Baitenmann, Helga, „NGOs and the Afghan war: the politicisation of humanitarian aid“ *Third World Quarterly* 12, No. 1 (1990).
2. Beichelt, Timm ir Wolfgang Merkel, „Democracy promotion and civil society: Regime types, transitions modes and effects,“ kn. *Civil Society and Democracy Promotion*, sud. Timm Beichelt, Irene Hahn-Fuhr, Frank Schimmelfennig ir Susann Worschech (London: Palgrave Macmillan UK, 2014).
3. Bo Kaspersen, Lars, Jeppe Strandsbjerg ir Benno Teschke, „Introduction,“ kn. *Does War Make States? Investigations of Charles Tilly's Historical Sociology*, sud. Lars Bo Kaspersen, Jeppe Strandsbjerg ir Benno Teschke, (Cambridge: Cambridge University Press, 2017).
4. Bortkevičiūtė, Rasa, „‘Simply by collaborating’? The impact of public and nongovernmental sectors collaboration experience on its institutionalization in the Lithuanian crisis management system“ *Journal of Contingencies and Crisis Management* (2023).
5. Brinkerhoff, Jennifer M., *Partnership for International Development– Rhetoric Or Results?* (London: Lynne Rienner Publishers, 2002).
6. Bučaitė-Vilkė, Jurga ir Aistė Lazauskienė, „Local state-society relations in Lithuania.“ kn. *Close Ties in European Local Governance. Palgrave Studies in Sub-National Governance*, sud. Filipe Teles et al. (Palgrave Macmillan, Cham, 2021).
7. Carroll, Patrick, „Articulating Theories of States and State Formation“ *Journal of Historical Sociology* 22, No. 4 (2009).
8. Castaneda, Ernesto, „Charles Tilly's Elegant Theories About the Origins of European Nation-States, Social Movements, Contentious Politics, and Democracy“, *American Behavioral Scientist*, 2023. <https://doi.org/10.1177/00027642231194871> (žiūrėta 2024 m. kovo 23 d.).
9. Castaneda, Ernesto, „Charles Tilly's Elegant Theories About the Origins of European Nation-States, Social Movements, Contentious Politics, and Democracy“, *American Behavioral Scientist*, 2023. <https://doi.org/10.1177/00027642231194871> (žiūrėta 2024 m. kovo 23 d.).
10. Coston, Jennifer M., „A model and typology of government-NGO relationships“ *Nonprofit and voluntary sector quarterly* 27, No. 3 (1998).
11. Crowley, Michael ir Andreas Persbo, „The role of non-governmental organizations in the monitoring and verification of international arms control and disarmament agreements“ kn. *Thinking outside the box in multilateral disarmament and arms control negotiations*. sud. John Borrie and Vanessa Martin Randin, (Geneva: United Nations Publication, 2006).

12. Cunningham, Andrew J., *International humanitarian NGOs and state relations: politics, principles and identity* (New York: Routledge, 2018).
13. Esman, Milton J. ir Norman Thomas Uphoff. *Local organizations. Intermediaries in rural development* (New York: Cornell University Press, 1984).
14. Euronews, „Lithuanians collect €5 million, crowdfunding a Bayraktar drone for Ukraine“, žiūrėta 2023 m. lapkričio 28 d., <https://www.euronews.com/2022/05/28/lithuanians-organise-donation-drive-to-buy-bayraktar-drone-for-ukraine>.
15. Fröhlich, Romy ir Marc Jungblut, „Between factoids and facts: The application of ‘evidence’ in NGO strategic communication on war and armed conflict“ *Media, War & Conflict* 11, No. 1 (2018).
16. Gibbons, Rebecca Davis, „The humanitarian turn in nuclear disarmament and the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons“ *The Nonproliferation Review* 25, No. 1-2 (2018).
17. Jüde, Johannes, „Making or un-making states: when does war have formative effects?“ *European Journal of International Relations* 28, No. 1 (2022).
18. LRT.lt, „Akcijos „Radarom!“ metu nupirkti radarai saugo Ukrainą“, žiūrėta 2024 m. kovo 22 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/tavo-lrt/15/2177997/akcijos-radarom-metu-nupirkti-radarai-saugo-ukraina>.
19. Muggah, Robert, „No magic bullet: A critical perspective on disarmament, demobilization and reintegration (DDR) and weapons reduction in post-conflict contexts“ *The round table: The Commonwealth Journal of International Affairs* 94, No. 379 (2005).
20. Petrova, Margarita H., „NGOs and peace“, kn. *Routledge Handbook of NGOs and International Relations*, sud. Thomas Davies (New York: Routledge, 2019).
21. *Pilietinės visuomenės institutas*, „Pilietinės galios indeksas 2022 metai“ (2022), <<
<https://www.civitas.lt/time-line/pilietines-galios-indeksas-2022-m/>>> (žiūrėta 2024 kovo 28 d.)
22. *Pilietinės visuomenės institutas*, „Valdžios ir nevyriausybinių sektorių bendradarbiavimo viešosios politikos sprendimų priėmimo procese stiprinimą“ (2015),
<https://www.civitas.lt/research/valdzios-ir-nevyriausybinio-sektoriu-bendradarbiavimo-viesosios-politikos-sprendimu-priemimo-procese-stiprinimas/>. (žiūrėta 2024 m. balandžio 20 d.)
23. Putnam, Robert, *Kad demokratija veiktų: Pilietinės Tradicijos šiuolaikinėje Italijoje*. Vilnius: Margei raštai, 2001.
24. Radarom!, „Apie akciją“, žiūrėta 2024 m. kovo 22 d., <https://radarom.lrt.lt/>.

25. Ritchie, Nick ir Kjølsv Egeland, „The diplomacy of resistance: power, hegemony and nuclear disarmament“ *Global Change, Peace & Security* 30, No. 2 (2018).
26. Ron, James, Howard Ramos ir Kathleen Rodgers, „Transnational information politics: NGO human rights reporting, 1986–2000“ *International Studies Quarterly* 49, No. 3, (2005).
27. Sanford, Victoria, „Eyewitness: Peacebuilding in a war zone: The case of Colombian peace communities“ *International Peacekeeping* 10, No. 2 (2003).
28. Sharma, Vivek Swaroop, „War, Conflict and the State Reconsidered,“ kn. *Does War Make States? Investigations of Charles Tilly's Historical Sociology*, sud. Lars Bo Kaspersen, Jeppe Strandsbjerg ir Benno Teschke (Cambridge: Cambridge University Press, 2017).
29. Spear, Joanna, „The disarmament and demobilisation of warring factions in the aftermath of civil wars: Key implementation issues“ *Civil Wars* 2, No. 2 (1999).
30. Tapinas, Andrius (@AndriusTapinas), „Today Ukrainian Ambassador to Lithuania Petro Beshta presented medals *For the services for Ukrainian armed forces.*“ X įrašas, 2022 m. rugpjūčio 23 d., <https://twitter.com/AndriusTapinas/status/1562017219504136192>.
31. Tilly, Charles, „Reflections on the history of European state-making,“ kn. *The Formation of National States in Western Europe*, sud. Charles Tilly (Princeton: Princeton University Press, 1975).
32. Tilly, Charles, „War Making and State Making as Organized Crime“, Kn. Peter B. Evans, Dietrich Rueschemeyer, Theda Skocpol (sud.), *Bringing the state back in.* (Cambridge: Cambridge University Press, 1985).
33. Tilly, Charles, *Coercion, Capital, and European States, AD 990-1990* (Oxford: Basil Blackwell, 1990).
34. Turhan, Yunus ir Şerif Onur Bahçecik, „The agency of faith-based NGOs in Turkish humanitarian aid policy and practice“ *Turkish Studies* 22, No. 1 (2021).
35. Waisová, Šárka, „Post-war Reconstruction in Afghanistan and the Changing NGO-Government Relationship“ *China & Eurasia Forum Quarterly* 6, No. 3 (2008).
36. Willetts, Peter, „What is a non-governmental organization“ *Conventions, treaties and other responses to global issues* 2, No. 11 (2002).

Summary

Following the Russian armed forces' attack on Ukraine on 24 February, 2022, non-governmental organizations (NGOs), working together with the Lithuanian authorities, started to provide unprecedented support to Ukraine. It suggests a changing NGO-state relationship. Therefore, this Bachelor thesis, ***Reshaping the Relationship between the Lithuanian State and NGOs amidst the Ukraine War***, examines **the problem** that has emerged in the context of the war in Ukraine: *the NGO sector is indeed playing a significant role in providing equipment and services to the military, and the increasing involvement of this sector in direct support of Ukraine is shaping a new relationship between NGOs and state services that has not been analyzed before*. This evolving relationship holds particular importance amid current geopolitical instability and national security concerns. This issue is also visible in academic debates: the novelty of the case and the notion that NGOs cannot be directly involved in supporting combat operations encourage a broader analysis of the situation.

Consequently, **this Bachelor thesis aims** to examine how the war has reconstructed the interaction between the Lithuanian NGOs and the state sectors. **The object of the research** is the actions of four Lithuanian NGOs: *Blue/Yellow*, *Laisvės TV*, *IK Fund*, and *Strong Together*. This Bachelor's thesis has three **main objectives**. Firstly, to introduce and apply the “*bellicist*” paradigm of Charles Tilly and the typology of government-NGO relationships of Jennifer M. Brinkerhoff, and to develop a research model. Secondly, develop interview questionnaire guidelines based on the theoretical model and conduct semi-structured, in-depth interviews with selected representatives of the Lithuanian state and NGOs. Lastly, analyze the collected empirical material to explain the changing relationship between NGOs and the state.

By distancing itself from the cultural, economic, and technological dimensions, this work focuses on the military-fiscal dimension—war-centric sociology. It applies the sociologist Charles Tilly's theory of the “*bellicist*” paradigm, which recognizes war as a crucial independent variable encouraging the state to create new forms of political organization and to activate civil society. This theory is the basis for the **first defensive statement**: the war in Ukraine has led the Lithuanian state to take the lead in promoting formal and informal formats with the non-governmental sector. In addition, the study uses Jennifer M. Brinkerhoff's theory to conduct the empirical research. It identifies the typologies of NGO-state sector linkages that existed before 2022 and those that emerged during the war. Thus, the thesis also

tries to prove the **second defensive statement** that the relationship between Lithuanian NGOs and the state sector has intensified and changed in two years from the "cooperation"/"complementarity" to the "collaboration" type of relationship formulated by Brinkerhoff.

Conclusion: The empirical data gathered during the 16 interviews allowed us to identify and confirm that already in January–February 2022, the Lithuanian state was the first to approach the NGOs through the development of formal and informal formats of communication. This demonstrates the possibility of applying Tilly's "*bellicist*" *paradigm* in micro-social research, as civil society, first mobilized in 2014 following Russia's actions in Crimea, was already prepared for the outbreak of the full-scale war in Ukraine. The thesis also found that the NGO-state relationship has converged. Identifying the relationships that existed before 2022 and the one that is currently in place shows that the interaction between the sectors has shifted from a *cooperative-complementary* relationship to a *collaborative* relationship. **The fundamental changes** in the NGO-state relationship are 1) the formalization, 2) the government's favorable policy towards NGOs, 3) the close inter-sectoral links, 4) the established autonomy of NGOs, and 5) the joint coordination of issues. Building on the theoretical approaches of Tilly and Brinkerhoff, this paper contributes to the field of NGO-state research, provides a closer look at the specific sectoral relations that have emerged in Lithuania, and explains how they have shifted. It shows the need to develop, strengthen, and adapt those relations in Lithuania to a more diverse range of matters. Two main **suggestions for future research** are 1) examining the sustainability of informal NGO-state links and 2) assessing the long-term effects of the Ukraine war and increased NGO-state ties on state mechanisms.

Priedai

Priedas Nr. 1 *Teorinė Vyriausybės-NVO ryšio tipologija ir kriterijai*

Kriterijai Ryšio tipas	Institucinis pluraliz- mas	Tarpsek- torinis ryšys	Ryšio formatas	Vyriausybės politika	Galios santykis	Kiti būdingi bruožai
Represijos (angl. repression)	Priešinamasi	Nėra	Formalūs ir neformalūs	Nepalanki	Vyriausybės pranašumas	Vienpusis ryšys, Vyriausybės atsisakymas padėti NVO.
Varžybos (angl. rivalry)	Priešinamasi	Nėra	Formalūs ir neformalūs	Nepalanki	Vyriausybės pranašumas	Tikslingai lėtas Vyriausybės veikimas NVO atžvilgiu; NVO skleidžiamas neigiamas diskursas, atsisakymas vykdyti nurodymus.
Konkurencija (angl. competition)	Priešinamasi	Nėra	Neformalus	Nepalanki - neutrali	Vyriausybės pranašumas	Neigiamas NVO kaip kritikių ir konkurenčių vertinimas; ekonominiai ryšiai pasižymi konkurencingumu; pastebima galima nauda, auganti atskaitomybė.
Sutarčių sudarymas (angl. contracting)	Priimamas	Vidutinis- glaudus	Formalus	Priklausoma nuo NVO	Vyriausybės pranašumas, auganti NVO įtaka	Sektorių persilieėjimas, pasidalijimas darbais, galimos neigiamos pasekmės NVO sektoriui.
Trečiosios šalies valdžia (angl. third-party government)	Priimamas	Vidutinis- glaudus	Formalus	Priklausoma nuo NVO	Vyriausybės pranašumas, auganti NVO įtaka	Didesnė NVO veikimo laisvė, Vyriausybės finansinė parama, platesnis pasidalinimas funkcijomis, galimos neigiamos pasekmės NVO sektoriui.
Kooperacija (angl. cooperation)	Priimamas	Žemas	Neformalus	Neutrali	Auganti NVO įtaka	Laisvi informaciniai mainai, abu sektoriai informuoja apie savo atitinkamą veiklą, NVO laikosi Vyriausybės nurodymų.
Papildomumas (angl. complementarity)	Priimamas	Vidutinis- glaudus	Sąlyginai neformalus	Nepastovi	NVO autonomija, simetriškas galios santykis	Stiprėja dalijimasis informacija, ištekliais, auga abipusės naudos suvokimas, finansinė, techninė, logistinė pagalba.
Bendradar- biavimas (angl. collaboration)	Priimamas	Glaudus ryšys	Formalus	Palanki	NVO autonomija, simetriškas galios santykis	Abipusė nauda, dalijimasis informacija, ištekliais, vykdomi koordinuoti veiksmai; sektorius vienija probleminė situacija, krizinis laikotarpis.

Lentelė nr. 1 sudaryta autorės remiantis Jennifer M. Coston, „A model and typology of government-NGO relationships“ *Nonprofit and voluntary sector quarterly* 27, No. 3 (1998).

Priedas Nr. 2 *Interviu respondentų sąrašas*

1. Nevyriausybinių sektoriaus atstovas (Blue/Yellow), NŽ-29, *Zoom platformoje*, 2024 m. kovo 5 d.
2. Vyriausybinių sektoriaus atstovas (LR Užsienio reikalų ministerija), VD-49, LR Užsienio reikalų ministerija, 2024 m. kovo 6 d.
3. Vyriausybinių sektoriaus atstovas (LR Užsienio reikalų ministerija), VR-38, LR Užsienio reikalų ministerija, 2024 m. kovo 14 d.
4. Nevyriausybinių sektoriaus atstovas (Blue/Yellow), NJ-58, *Zoom platformoje*, 2024 m. kovo 15 d.
5. Vyriausybinių sektoriaus atstovas (LR Ekonomikos ir inovacijų ministerija), VE-34, LR Ekonomikos ir inovacijų ministerija, 2024 m. kovo 15 d.
6. Vyriausybinių sektoriaus atstovas (LR Ekonomikos ir inovacijų ministerija), VN-44, *Zoom platformoje*, 2024 m. kovo 15 d.
7. Nevyriausybinių sektoriaus atstovas (1K fondas), NI-37, *Zoom platformoje*, 2024 m. kovo 18 d.
8. Nevyriausybinių sektoriaus atstovas (1K fondas), NI-34, *Microsoft Teams platformoje*, 2024 m. kovo 18 d.
9. Vyriausybinių sektoriaus atstovas (LR Krašto apsaugos ministerija), VŽ-43, LR Krašto apsaugos ministerija, 2024 m. kovo 19 d.
10. Vyriausybinių sektoriaus atstovas (LR Užsienio reikalų ministerija), VM-53, LR Užsienio reikalų ministerija, 2024 m. kovo 21 d.
11. Nevyriausybinių sektoriaus atstovas (Stiprūs kartu), NE-46, Paupio turgus, 2024 m. kovo 22 d.
12. Nevyriausybinių sektoriaus atstovas (Laisvės TV), NA-46, *Zoom platformoje*, 2024 m. kovo 25 d.
13. Vyriausybinių sektoriaus atstovas (LR Krašto apsaugos ministerija), VA-60, LR Seimas, 2024 m. balandžio 12 d.
14. Nevyriausybinių sektoriaus atstovas (Blue/Yellow), NP-56, Kavinė „Kavos reikalai“, 2024 m. balandžio 17 d.
15. Vyriausybinių sektoriaus atstovas (LR Vyriausybė), VG-39, LR Vyriausybė, 2024 m. balandžio 18 d.
16. Vyriausybinių sektoriaus atstovas (LR Užsienio reikalų ministerija), VJ-53, *Zoom platformoje*, 2024 m. balandžio 24 d.

Priedas Nr. 3 *Bendrieji interviu klausimai*

1. Ar sutinkate duoti interviu anonimiškai ir būti įrašinėjama(-s) mokslinio darbo tikslams?
2. Jeigu galite, atsakykite, koks yra Jūsų amžius?
3. Jeigu galite, atsakykite, koks Jūsų išsilavinimas?
4. Kiek laiko dirbate nevyriausybiniam/vyriausybiniam sektoriuje? Ar kažkada dirbote [kitame, nei nurodė, kad dirba] nevyriausybiniam/vyriausybiniam sektoriuje? Jei taip, kiek laiko?
Klausimai apie NVO (Blue/Yellow, Laisvės TV bei Stiprūs kartu) ir Vyriausybės santykius iki 2022 m. vasario 24 d. (Rusijos pilno masto invazijos į Ukrainą):
5. Kaip galėtumėte apibūdinti NVO ir Vyriausybės santykius iki 2022 m. pilno masto karo Ukrainoje pradžios?
6. Kaip vertintumėte Vyriausybės buvusį požiūrį į NVO vykdomas veiklas iki 2022 m.?
7. Kiek Vyriausybė priimdama sprendimus, rengdama įstatymus atsižvelgė į NVO poreikius bei rekomendacijas?
8. Kiek NVO buvo laisva veikti teikiant viešąsias paslaugas be Vyriausybės įsitraukimo?
9. Kokiais formatais vyko sektorių bendradarbiavimas²¹⁷?
 - Kaip galėtumėte apibūdinti sektorių bendradarbiavimą dalijantis informacija?
 - Kaip galėtumėte apibūdinti sektorių bendradarbiavimą dalijantis resursais?
10. Kokius galėtumėte pateikti NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimo pavyzdžius iki 2022 m.?
11. Kas ėmėsi iniciatyvos skatinant sektorių bendrus projektus?
12. Ar/kaip dažnai vykdavo Vyriausybės ir NVO susitikimai/pasitarimai iki 2022 m.?
 - Kieno iniciatyva vykdavo NVO ir Vyriausybės susitikimai?
13. Ar buvo imtasi priemonių NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą įtvirtinti formaliomis priemonėmis? Kokios jos buvo?
14. Kokių problemų iškilo siekiant skatinti NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą iki 2022m.?
15. Kokiomis priemonėmis Vyriausybė prisidėjo prie NVO vykdomų projektų iki 2022 m.?
16. Kokiomis priemonėmis NVO prisidėjo prie Vyriausybės teikiamų viešųjų paslaugų įgyvendinimo?

²¹⁷ Čia minimas *bendradarbiavimas* yra vartojamas kaip *sąveikos* sinonimas, nesiejant šio termino su Brinkerhoff ryšio tipais.

Klausimai apie NVO (Blue/Yellow, Laisvės TV, 1K fondas bei Stiprūs kartu) ir Vyriausybės santykius po 2022 m. karo Ukrainoje pradžios:

17. Kaip galėtumėte apibūdinti NVO (Blue/Yellow, Laisvės TV, 1K fondas bei Stiprūs kartu) ir Vyriausybės santykius po 2022 m. karo Ukrainoje pradžios?
18. Kokius galėtumėte pateikti NVO (Blue/Yellow, Laisvės TV, 1K fondas bei Stiprūs kartu) ir Vyriausybės bendradarbiavimo pavyzdžius teikiant paramą Ukrainai?
 - Kas ėmėsi iniciatyvos skatinant sektorių bendrus projektus?
19. Kaip vertintumėte Vyriausybės požiūrį į NVO (Blue/Yellow, Laisvės TV, 1K fondas bei Stiprūs kartu) vykdomas veiklas po 2022 m.?
20. Kiek Vyriausybė, priimdama sprendimus, rengdama įstatymus, atsižvelgia į NVO poreikius bei rekomendacijas tiekiant paramą Ukrainai?
21. Ar/kaip dažnai vyksta Vyriausybės ir NVO (Blue/Yellow, Laisvės TV, 1K fondas bei Stiprūs kartu) susitikimai/pasitarimai po 2022 m. karo Ukrainoje pradžios?
 - Kieno iniciatyva vyksta minėtų NVO ir Vyriausybės susitikimai?
22. Ar yra imamasi priemonių NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą įtvirtinti formaliomis priemonėmis 2022-2024 m. laikotarpiu? Kokios jos?
23. Kokiais formatais vyksta sektorių bendradarbiavimas?
 - Kaip galėtumėte apibūdinti šiuo metu vykstantį sektorių bendradarbiavimą dalijantis informacija?
 - Kaip galėtumėte apibūdinti šiuo metu vykstantį sektorių bendradarbiavimą dalijantis resursais?
24. Kokiomis priemonėmis Vyriausybė prisidėjo prie NVO vykdomų projektų (pvz., Radarom!), teikiant paramą Ukrainai po 2022 m. vasario 24 d.?
25. Kokiomis priemonėmis NVO prisidėjo prie Vyriausybės vykdomos paramos teikimo Ukrainai?
26. Kiek NVO galėjo veikti savarankiškai teikiant paramą Ukrainai be Vyriausybės įsitraukimo?
27. Kokių problemų iškilo siekiant skatinti NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą po 2022 m. vasario 24 d.?
28. Kokius pokyčius įžvelgiate NVO ir Vyriausybės bendradarbiavime po 2022 m. vasario 24 d.?
 - Kaip manote, kodėl įvyko tokie bendradarbiavimo pokyčiai?
29. Kokiu mastu galimas Vyriausybės ir NVO sąveikos tęstinumas?

Priedas Nr. 4 *Interviu transkripcijos*

Interviu Nr. 1, Informanto/interviu kodas: NŽ-29.

Amžius: 29 m.

Informanto išsilavinimas: Aukštasis universitetinis (magistras)

Informanto darbo sektorius: Nevyriausybinis (Blue/Yellow) (N)

Interviuotoja: *Greta Latvėnaitė (I)*

Interviu vieta: *internetu*

Interviu data: 2024 03 05

Interviu trukmė: 50 min.

I: Ar sutinkate duoti interviu anonimiškai ir būti įrašinėjama mokslinio darbo tikslams?

NŽ: Taip

I: Jeigu galite, atsakykite, koks yra Jūsų amžius?

NŽ: 29.

I: Jeigu galite, atsakykite, koks Jūsų išsilavinimas?

NŽ: Magistras.

I: Kiek laiko dirbate nevyriausybiniame sektoriuje? Ar kažkada dirbote vyriausybiniame sektoriuje?

NŽ: Oficialiai, kad dirbu dirbu nevyriausybiniame, tai nuo dvidešimt antrų, bet kaip savanorė, tai 10-11 metų. Ir esu dirbusi ir valstybės tarnyboje porą metų.

I: Toliau bus pateikiami klausimai apie NVO ir Vyriausybės santykius iki 2022 m. vasario 24 d. (Rusijos pilno masto invazijos į Ukrainą): Kaip galėtumėte apibūdinti NVO (jūsų organizacijos) ir Vyriausybės santykius iki 2022 m. pilno masto karo Ukrainoje pradžios?

NŽ: Am... Jis tikrai nebuvo toks intensyvus kaip po pilnos invazijos. Kažkaip po buvo daugiau to darbo kartu. Bet iki bent jau Blue/Yellow nu... kaip čia pasakyt, nu mes darydavom ir, pavyzdžiui, renginius, ir koncertus, ir tokius vat per LRT tarkim Vyriausybę, Prezidentę, Seimo - nepamenu, kas tada ten buvo

pirmininkas ar pirmininkė – bet žodžiu Seimas irgi visą laiką būdavo kaip ir rėmėjai, Krašto apsaugos ministerija. Bet labai pastebėjau, kad priklauso nuo, priklausė ir nuo tų asmenybių, kurios ten dirbo. Net ne būtinai kaip partija, ar panašiai, bet grynai nuo asmenybių, kurios buvo grynai tuo metu tose pozicijose. Tai, pavyzdžiui, su Grybauskaite buvo visiškai kitoks santykis, nei su Nausėda. Ji buvo labiau susirūpinus klausimais. M... Tada, kas ten buvo irgi?... Su, kai buvo Krašto apsaugos ministras Karoblis, irgi mes labai sunkiai turėjom santykius, nu ta prasme, nelabai turėjom. Matėsi, kad nelabai gal domina, ar gal sakyčiau net šiek tiek ... nu taip atokiau laikosi, tarkim, nuo mūsų tuo keliamų klausimų. Ypač jau vėlesniais metais, kada niekam jau nebeįdomu buvo. Tai, tai va. Bet nu tai gal būdavo bendradarbiavimas labiau labiau... „nu mes maždaug palaikom ir jus paremiam“. Gal su kariuomene daugiau būdavo tos sąveikos, nes vis vien mes ten padėdavom su, tarkim, karius atveždavom daryt kažkokias paskaitas, kariuomenė pati būdavo labiau gal nu susidomėjusi, ypač ten savanorių pajėgos. Tai vat gal su kariuomene buvo irgi daugiau. Bet tokiu lygmeniu žemesniu. Ne ten su kariuomenės vadu, ar kokiu gyn. štabu, bet daugiau su vat nu daliniais, Karo akademija, pavyzdžiui. Tai vat toks ir santykis buvo. Toks savotiškas. Ir sakau, labai priklausė nuo asmenybių ir dar ir nuo to laiko, kada jau visiems tikrai pasidarė nuobodoka, tai ir nebe taip svarbu, tai tada toks ir santykis. Aš tik pamenu, kad dvidešimt antrais, rodos, jau sausį gal, kai mes norėjom daryti savo kasmetinį tą koncertą paramos, tai LRT nebenorėjo, bet norėjo daryt kažką ten... Leido filmą daryti ir kažką nusprendė, kad... Vyriausybė nusprendė, kad kaip reikia padaryti ale bendrą kaip projektą, renginį, ar kažkas tokio. Ir aš pamenu pokalbį su Vyriausybe, kažkuo iš Vyriausybės. Man atrodo dar buvo kitų NVO ir buvo kažkoks toks mūsų pokalbis, ką čia daryt ir kaip čia maždaug tą nuovargį karo kažkaip... kažką daryt dėl to. Bet tada nu nieko nebereikėjo daryt [nusijuokia], nes sakau, gal po mėnesio ar ten po poros savaičių nu prasidėjo karas ir tada viskas persivertė visiškai.

I: Ačiū už išsamų atsakymą. Kaip vertintumėte Vyriausybės buvusį požiūrį į NVO vykdomas veiklas iki 2022 m.?

NŽ: Nu... Nu tai kaip ir sakiau, kažkaip irgi priklausė, kas tam ofise tuo metu sėdi. Ir toks, aš sakyčiau, toks rėmimas buvo labai toks paviršutiniškas. Tiesiog, „mes remiam, jūs darykt, jo jūs keliat klausimą, palaiko jie tą klausimą, bet mes turim kitokių reikalų“. Ir, nežinau. Kažkaip vienu metu atrodė, kad aišku jiems gal ir naudinga, nes nu tai yra, nu, kaip ir svarbus klausimas. Vis tiek visuomenei vis tiek, kad ir pavargo visuomenė tuo metu, bet vis tiek tas buvo nu Ukraina, Ukraina. Tai gal kažkiek ten būdavo ir prie populiarumo prisidėdavo gal kažkiek – būti, nu, šitu klausimu. Tai toks labiau gal net mūsų tuo

vardu ir galima buvo pasinaudot, ir mūsų veikla. Bet kažkokių tokių oficialių bendradarbiavimo, kažkokių projektų, tai aš bent jau neatsimenu.

I: Ar būtų kažkokių dar pavyzdžių, kokius galėtumėte pateikti apie NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą iki 2022 m.? Kažkokių projektų, sakėte, kad bendrų gal ir nebuvo. Bet kažkoks kontaktas išliko, ar ne?

NŽ: Tai jo. Tai visą laiką. Galiu pasakyti, kad kai irgi kai sakiau, kad priklauso ir nuo asmenybių. Tarkim penkioliktais – šešioliktais dar rodos buvo, kai ambasadorius Ukrainoje buvo Janukonis. Ir visa ta komanda tai buvo tikrai wow, nes tikrai labai su mumis bendradarbiavo čia Ukrainoje ir labai mums padėdavo. Ir jie patys buvo labai labai įsitraukę į visą komandą, kas ten buvo. Mes visada buvom su jais ant ryšio. Ten ir karo atašė, ir visi tie sekretoriai, ir t.t. labai padėdavo su įvairiais dalykais. Nu tiesiog, nu realiai su viskuo. Jeigu kažkokių problemų būdavo, ar kažką riekėdavo... Ir jie patys buvo įsitraukę, visą laiką patys norėdavo su mumis bendrauti, su mumis važiuot. Linkevičius tada buvo ministras, tai jisai važiavo su mumis ir į Avdijivką. Ir nu tiesiog kartu tikrai daug tokio buvo. Bet tada pasikeitė ambasadorius. Nu aišku pasikeitė visa komanda ir nu toks kažkaip nutrūko tas ryšys. Ir toks jautėsi, kadangi čia toks jautėsi, kad jie irgi labai paviršutiniškai dirbo. Nu toks, kad „maždaug mes, nu nuo aštuonių iki penkių“, kaip sakoma. Nes ta, pavyzdžiui, komanda buvo tokia, kur labai atsidavus, dėl to su mumis, tada mums lengviau buvo irgi dirbti. Nes nu nevyriausybinis sektorius visą laiką yra toks lankstus. Nu tiesiog, jeigu tu dirbi nevyriausybiniam, vadinasi tau labai svarbu yra tai, ką tu darai. Ir tu neskaičiuoji laiko. Tai va ta komanda buvo tokia, kuri neskaičiuoja laiko. Tada pasikeitė ir tada jie tokie buvo labai [atsidūsta], nežinau kaip čia pasakyti, labai oficialūs ir toks nu... Tai vat tada mes ir nebelabai turėjome ryšio su ta ambasada. Tai vat taip.

I: O kas ėmėsi iniciatyvos skatinant sektorių bendrus projektus iki 2022 m.? Labiau Vyriausybė ar Nevyriausybinis sektorius?

NŽ: Kalbant apie Blue/Yellow tai visą laiką mes stengdavomės nu kažkiek palaikyti ten tą ryšį. Kartais būdavo tiesiog Vyriausybė ar ten Ministerijos kartais numesdavo kažkokį... Nu vat galit aplikuoti į šitą... Galit aplikuoti šitą... Bet nu mūsų, mūsų bent jau veikla niekada, nelabai į tą standartą įlisdavo. Nes nu vis tiek mūsų visa veikla yra pirkt įrangą ir siųst įrangą. O tie visi projektai, kuriuos šiaip vykdo vyriausybė, ir bendradarbiaus NVO, tarkim kitose srityse, ten socialiniuose, ten visą laiką yra didelis bendradarbiavimas, nes realiai visi tie NVO ir gyvena iš valstybės pinigų, iš tų projektų, nes ten daugiau viskas yra apie žmones, nu kažkokie projektai. O mūsų toks labai specifinis. Tai mums ten nelabai ir pavykdavo. Tai dažniausiai būdavo aišku iš mūsų pusės. Bet labiau toks ne kažkoks finansinis, bet labiau

toks nu iš mūsų pusės visą laiką buvo noras bendradarbiauti, bet ties tuo, kad klausytų mūsų informacijos, nes mes nu dirbom Ukrainoj, mes nu žinom, kas vyksta, ir mes tiesiog norėdavom padėt Valstybei. Nu kažkaip gautą supratimą, kažkiek įsitraukt daugiau į tą Ukrainos klausimą. Tai, aš sakyčiau, gal iš mūsų daugiau būdavo iniciatyvos.

I: kaip dažnai vykdavo Vyriausybės ir NVO susitikimai/pasitarimai iki 2022 m.?

NŽ: Oi! [Atsidūsta]. Tai irgi realiai, tręsiant irgi ką jau sakiau, tai nu neypatingai. Tiesiog, ką žinau, karts nuo karto. Nežinau. Mūsų vadovas daugiausiai susitikdavo su kažkokiais, ir sakyčiau, gal net neoficialūs ten labiau susitikimai. Tiesiog palaikymas ryšio su, pavyzdžiui, Seimo nariais ar ten kažkokiais valdininkais, ar ambasadorium. Tai tokie labiau neoficialūs ryšiai labiau būdavo. O tokių oficialių, kad labiau susitikimų, nu tai jau būdavo tikrai labai retai.

I: O kiek maždaug tas retai, jeigu konkrečiau?

NŽ: Oi. Man tai tikrai labai sunku prisimint. Ten kartą gal į metus, du kartus į metus. Nu kažkas tokio. Bet jie tokie nu grynai būdavo, kiek aš pamenu. Aš nežinau, gal neprisiminu, nes čia jau seniai buvo, bet toks būdavo... Tarkim prieš mūsų tą renginį, kada mums reikėdavo paramos iš valstybės, tiek ir tos kažkiek finansinės, kad padėtų mums organizuoti tuos fund-raising'us ar tiesiog paramos kaip tiesiog kaip rėmėjų. Tai tada aišku eini ir oficialiai susitinki su tais atstovais. Bet šiaip tai labai retai.

I: Supratau. Ir tas retai, kiek suprantu, iš NVO pusės, ar ne, ateidavo? Kieno iniciatyva vykdavo NVO ir Vyriausybės susitikimai?

NŽ: NVO, aišku.

I: Ar buvo imtasi priemonių NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą įtvirtinti formaliomis priemonėmis? Kokios jos buvo?

NŽ: M... [ilga pauzė] Ne turbūt. Vieninteliai formalumai, kiek aš pamenu, būdavo tik tada, kai tarkim mūsų fund-raising'ų metu mums reikėdavo, sakau, pavyzdžiui, jei šiek tiek finansuodavo, ministerija ar vyriausybė duodavo kažkiek lėšų, kad mes galėtume surengt tą fund-raising'ą. Tai aišku, ten yra oficialūs dokumentai, sutartys ir t.t. ir t.t. Bet kažkokių tokių, kad bendradarbiaujam, mes ten tarkim, bendradarbiaujam su kažkokia ten institucija, tai tokių nebūdavo, ne.

I: Kiek Vyriausybė, priimdama sprendimus, rengdama įstatymus, atsižvelgė į NVO poreikius bei rekomendacijas?

NŽ: Aš nežinau, kiek jie panaudodavo kažkokios informacijos, ką mes galėdavom pateikti apie tai, kas vyksta ir kokia iš tikrųjų yra padėtis, nes mes dažnai susidurdavom... Nu iš tikrųjų mums labai būdavo... Mes matydavom kaip dažnai Vyriausybė, institucijos... Tu matai, kad neturi pilno supratimo, kas vyksta, nes turi kažkokį nu tokį iš aukšto. Nu tiesiog taip paviršutinišką. Aš čia visada angliškai šneku. Man labai dabar sunku lietuviškai kalbėt. Aš vis nerandu žodžių. Tai atsiprašau, kad aš nerišliai kalbu.

I: Gali ir angliškai, jei reikia.

NŽ: Aš vis pamirštu žodžius, man taip būna. [juokas]. Jo, tai mes visą laiką norėdavom, kad kažkiek daugiau atsižvelgtų. Ir vat kaip ir sakiau tas, kad daugiau būdavo iš mūsų iniciatyvos kalbėtis ir susitikti, ir ypač su tais žmonėm, su tais pareigūnais ar tai, pavyzdžiui, parlamentarais, kurie būtent dirbo su tuo – saugumo, gynybos srityse, ar panašiai. Tai mes visą laiką labai bandydavom kažkaip tai jiems pasakyt, kad duot kažkokių patarimų. Nes kaip matom dabar, tai mes buvom teisūs [juokas] ties labai daug klausimų. Ir mes labai dažnai bandydavom pasakyt, kad nu reikia ruoštis, reikia daryti tą ir tą, nes bus taip ir taip. Ir aišku, išklauso, bet nežinau kiek tai galėjo atsispindėt, visa ta informacija, ką mes bandydavom pasakyt, kiek atsispindėjo ten įstatymuose ar panašiai. Man tai atrodo nelabai. **Nes viskas pradėjo keistis ir kažkiek judėt greičiau, bet nepakankamai greitai į priekį kaip prasidėjo jau didysis karas.** Nors labai daug dalykų reikėjo daryti anksčiau, ką mes sakydavom, kad reikia daryti anksčiau, nes yra taip ir taip. Pavyzdžiui, galiu duot pavyzdį su dronais. Buvo žiauriai aišku iki, netgi iki pilnos invazijos, kad dronų karas. Visi naudojo dronus, ir mes visą laiką tai sakydavom. Bet mes pradėjom dabar jau kalbėt apie dronus tik dabar, kokiais dvidešimt trečiais [2023-iais]. Jau pradėjom kalbėt apie kažkokių pirkimus, gal ten training'ą kažkokį su dronais ir panašiai. Nors jau reikėjo apie tai galvot iki to. Nes dabar nu tokia realybė karo. Tai toks jausmas, kad tiesiog nu pamatė tik dabar. Ir nu tai mūsų nelabai klausė. Tai aš nemanyčiau, kad labai atsispindėjo mūsų kažkokie įžvalgos ar mūsų bandymas bendradarbiaut tuo metu įstatymuose ar kažkokiuose sprendimuose.

I: Kiek NVO buvo laisva veikti, teikiant viešąsias paslaugas, be Vyriausybės įsitraukimo?

NŽ: Tai visiškai laisvai. [Juokas]. Jo. Ta prasme mes neturėjome jokių kažkokių apribojimų ar kažkokių iš vyriausybės, ar kažkokių... Nes, kaip ir sakiau, mūsų veikla tokia specifinė, kad dar iki dabar nėra pilnai... Net ir vyriausybė... Net ir valstybinis sektorius, visos institucijos, kurios yra įsitraukusios į visą šitą, nu ten ministerijos, kažkokios, nežinau, muitinės, ten dar kažkas, iki galo vis dar nėra tvarkos nustatytos, kaip kažkas turi būti, nes tai yra absoliučiai naujas dalykas. Nu mes iki tol irgi darėm, bet ne tokiais mastais, šiek tiek viskas kitaip buvo, dabar kitaip. Ir dar daug daugiau tų organizacijų yra, taigi ne tik Blue/Yellow. Blue/Yellow didžiausia organizacija. Bet labai... Nu vis dar nėra aišku, kaip ką

daryti. Nieks nieko. Ta prasme net pats Vyriausybiniis sektorius nesupranta dar iki galo [juokas], kaip kažką reikia daryt, tai nežinau. To nebuvo, kad būtų kažkaip apribojimai, ar kažkokie... Ne. Sakau, nelabai atrodė, kad labai kreiptų dėmesį.

I: Kokiais formatais vyko sektorių bendradarbiavimas? Kaip galėtumėte apibūdinti sektorių bendradarbiavimą dalijantis informacija? Jau šiek tiek užsiminėt, bet gal galėtumėt plačiau pakalbėt apie tai dar.

NŽ: Tai nežinau, man irgi, tai kaip ir minėjau, tai man atrodo, kad daugiau tos informacijos iš mūsų būdavo, negu iš valstybės. Ir irgi sakau su tokiu lyg ir „pušinimu“, kad klausykit mūsų, ką mes sakom, kiek, kokios mes patirties turim, kiek mes turim informacijos. Tiesiog, kad galėtume padėti dėl bendro tikslo, nu kad dėl Lietuvos, net ne dėl Ukrainos. O iš valstybės pusės tai aš net nežinau. Aš net nežinau, ar mes labai klausdavom kažko, nes visą laiką atrodė, kad apie šitą reikalą kažkiek turim net daugiau supratimo.

I: Kaip galėtumėte apibūdinti sektorių bendradarbiavimą dalijantis resursais?

NŽ: Žmogiškaisiais ar finansais?

I: Žmogiškaisiais, finansiniais.

NŽ: Tai niekaip. Sakau, tik kartais mes galėdavom prašyt kažkokių tai, kažkokio tai finansavimo kažkokiom tai labai minimaliom sumom palyginus. Kažkokiem mini projektams, o daugiau tai nieko.

I: Kokiomis priemonėmis Vyriausybė prisidėjo prie NVO vykdomų projektų iki 2022 m.?

NŽ: Tai jo, tai sakau, mūsų fund-raising‘ams keliems padėjo finansiškai, nu reklama, tarkim, taip. Žinios sklaida. Bet tik va tiek. Nu aišku, padėdavo kariuomenė, mūsų inicijuotiems projektams, pavyzdžiui, kariams treniruotis Ukrainoj. Tai aišku kariuomenė bendradarbiavo, nes Lietuvos kariai juos treniravo. Taip pat irgi mes bendradarbiavom ties karių gydymu. Tai irgi buvo daug karių, kurie buvo atveži gydyti druskininkuose, nu į tą karių reabilitacijos centrą būtent mūsų rekomendacijom. Tai vat čia gal, va dabar prisiminiau, gal toks buvo apsikeitimas informacija, kad bendradarbiavom ten, kad mes rekomendavom, kad galėtų, kam reikėtų tos pagalbos ir panašiai.

I: Šalia šios veiklos gal dar buvo kokios nors priemonės, kuriomis NVO prisidėjo prie Vyriausybės teikiamų viešųjų paslaugų įgyvendinimo?

NŽ: Tai tas karių gydymas, training'as, daugiau negalėčiau pasakyti, daugiau gal ir nebuvo bent jau iš mūsų pusės.

I: Kokių problemų iškilo siekiant skatinti NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą iki 2022m.?

NŽ: Nežinau, tas pats atsakymas, kad galbūt būtent šitoj srity Vyriausybė nesakyčiau, kad super labai kreipė dėmesį į tai, kas vyksta. Nes realiai nelabai, iš vis nebuvo jokių organizacijų, kurie dirbo su Ukraina, apart Blue/Yellow. Buvo kažkokios organizacijos, kurios dirbo su civiliais. Mes vis vien daugiau dirbdavom su kariais ir aš sakyčiau, kad net nebuvo kažkokio labai didelio susidomėjimo. Čia tokia ir problema buvo. Kad nelabai sekdavosi kažkaip atkreipti dėmesį. Nes visą laiką kažkokių... Toks buvo supratimas, kad kažkokių, kad tai jau nebėra kažkoks labai svarbiausias dalykas valstybės reikaluose.

I: Ačiū. Dabar bus keletas klausimų apie NVO ir Vyriausybės santykius po 2022 m. karo Ukrainoje pradžios: Kaip galėtumėte apibūdinti NVO (Blue/Yellow) ir Vyriausybės santykius po 2022 m. karo Ukrainoje pradžios?

NŽ: Nu tai viskas realiai pasikeitė, nes visi labai išsigando, susirūpino tiek visuomenė, tiek visi kas čia vyksta, ką čia daryt. Ir buvo toks labai didelis susitelkimas tiek iš visuomenės, tiek iš valstybinio sektoriaus. Bendradarbiaut kartu, kad kuo greičiau būtų galima tą pagalbą suteikt ir tą palengvint, pagreitint mūsų darbą, nes valstybė vis vien pradžioj negalėjo taip greitai siųsti kažkokios paramos, nes vis tiek turi įsakymus kažkokius, porą dar kažko. Ir mes buvom greičiausi, vos ne pirmą dieną. Ir buvo tikrai labai daug pagalbos, kad kuo labiau palengvint, pagreitint ir visą kitą mūsų darbą. Tai pasikeitė visiškai pilnu kampu.

I: Kokius galėtumėte pateikti NVO (Blue/Yellow) ir Vyriausybės bendradarbiavimo pavyzdžius, teikiant paramą Ukrainai?

NŽ: Pirmiausiai, tai galbūt pagalba transportuojant, palengvinant kažkokias procedūras ar kažkaip panašiai, konsultuojant, galbūt, kaip geriau viską padaryt, greičiau, efektyviau, kažkaip... Aišku ir moraliai gal net toks buvo palaikymas iš visų valstybinių institucijų, kad ten remkit ir t.t. ir t.t. Dėmesio daugiau tarkim taip. Ir gal tokių kažkaip labai pavyzdžių aš gal nepasakyčiau tokių konkrečių, bet toks bendra atmosfera buvo visai kitokia jau. Atrodo, kad jau visi susivieniję, visi tiesiog „darom“. Ir tiesiog visi, tarkim tų žmonių, kurie dirbo valstybiniam sektoriui, tai net nebūtinai jie kažkaip prisidėdavo kaip jau nuo valstybės, nu tiesiog. Pamenu, pavyzdžiui, Seimo narys vienas mums padėjo. Pasakė, kad jeigu jums reikia resursų žmogiškųjų, nes pradžioj mes nu neturėjom žmonių, nes nu visai kiti mastai buvo.

Sako, aš galiu padėt rast tą ir tą; mano padėjėjos gali padėt kažką padaryt, aš... Ji, pavyzdžiui, ten pats važiuodavo į Ukrainą. „Aš galiu paimti daiktus“ ir t.t., ir t.t. Tai čia toks nu kaip ir Seimo narys, kaip ir valstybinis sektorius, bet nu kartais gal ir asmeniškai. Bet kartu kaip ir savo resursus, ir savo laiką ir visą kitą skyrė. Tai vat taip.

I: Tai kas buvo tas iniciatorius skatinant sektorių bendrus projektus?

NŽ: Ar NVO, ar Vyriausybė?

I: Taip.

NŽ: Tai šįkart jau valstybinis sektorius.

I: Iš tikrųjų jis daugiau iniciatyvos rodė?

NŽ: Jo. Aišku, buvo situacijų, kada mes negalėjom kitaip, mes turėjom kreiptis, ten pavyzdžiui, tarkim su antidronais. Tai, kad tu juos gautum perduoti Ukrainos kariuomenei, turi būt ten licencijos ir panašiai. Nu tai aišku mes turėjom kreiptis į Ministeriją, kad mums padėtų, paaiškintų ir padarytų. Bet tai va... Bet tas santykis buvo labai geranoriškas, labai su pagalba, kad jums kuo lengviau būtų, kad kuo greičiau galėtumėm padaryt. Tai va taip karo pradžioj.

I: O gal galite patikslinti į kurią Ministeriją?

NŽ: Su tom licencijom antidronų dirba EIMIN man atrodo, Ekonomikos ir inovacijų ministerija.

I: Kaip vertintumėte Vyriausybės požiūrį į NVO (Blue/Yellow) vykdomas veiklas po 2022 m.?

NŽ: Pradžioj ypač, nu tarkim pirmais metais tai tikrai jautėsi, kad yra didžiulis palaikymas ir skatinimas net žmonėm prisidėt. Nes toks jausmas gal buvo, kad šiek tiek vyriausybė dar nu patys nelabai žinojo, ką dar daryt. Kaip čia, ką čia daryt. Tų jų mastu, tai ką tu darysi. Ten didinsi procentus gynybai, ten kažkokius įstatymus keisi ar panašiai. Bet nu realiai Ukrainai tai vis tiek mes pradėjom padėt su tokiais jau didesniais dalykais, kaip, ten nežinau, jau ginkluotė ar kažkas jau šiek tiek vėliau. Tai toks buvo jo, palaikymas: „Palaikykite nevyriausybines organizacijas, nes jie padeda, jie greitai padaro“. Tarkim iš jų buvo toks sklido pasitikėjimas, tarkim taip.

I: Kiek Vyriausybė, priimdama sprendimus, rengdama įstatymus, atsižvelgia į NVO poreikius bei rekomendacijas tiekiant paramą Ukrainai?

NŽ: Hm [šypsena]. Būtent teikiant paramą ar apskritai priimant kažkokius sprendimus?

I: Teikiant paramą, nes kadangi vis tiek jūsų sektorius labiau su Ukraina susijęs. Bet jei turite kitų pavyzdžių, tai tikrai pakomentuokite ir plačiau.

NŽ: Galėčiau pasakyti, kad būtent šitam ne super kažkas pasikeitė, nes pastebėjau irgi tokį nenorėjimą gal ypač iš Krašto apsaugos ministerijos irgi klausyti, kas vyksta. Ir kažkaip nu dabar ypač nu mes susiduriame ten, pavyzdžiui, aš čia gyvenu praktiškai Ukrainoj. Kiti komandos nariai gi pastoviai važinėja, pastoviai kontaktai. Dabar jų net daugiau yra negu pradžioj. Ir dabar tikrai daug tų pamokų tarkim mes turim. Ir mes pirmieji, kurie pamatom, ir pirmieji, kurie išgirstam, nes kitaip negalim, mes turim bendrauti su visais kariais ir kariniais daliniais, kuriems mes padedam ir jie turi pateikti mums kažkokią informaciją, kad mes galėtume suprasti, ko jiems reikia, ar kur labiau nukreipti resursus ar panašiai. Mes, pavyzdžiui, tos informacijos tikrai turim ir mes norim dalintis irgi. Ir aš bent jau pamenu keletą susitikimų, kur maždaug pasakoji, kas vyksta, bet nu tipo... Ir mes ne kartą prašėm, sakėm, kad jūs irgi galit prisidėti, pavyzdžiui, per mus, nes valstybėj vis vien viskas labai lėtai vyksta ir mes aiškinom, kad valstybė vis tiek turi, vyriausybė gali perduoti kažkokius tarkim darbus, nu ginklus [susimėto], net nebūtinai ginklus, bet mašinas, kažkokią įrangą kažkaip žiauriai oficialiai, ten pavyzdžiui, centralizuotai. Ir mes ne kartą užsiminėm apie tą problemą, kada Ukraina gauna centralizuotai kažkokią įrangą, nu jinai neatsiranda ten kur reikia. Nes jinai arba lieka sandėliuose, arba būna paskirstoma kažkaip tai nu kvailai, nu ne ten, kur reikia. Ir mes tą problemą pasakėm, ir mes sakėm, jeigu jūs norit, kad ji efektyviau veiktų, tai ką jūs perduodat, galit per mus. Arba bent jau ne būtinai per mus tiesiogiai, bet bent jau klausykit patarimo. Nu mes galim pasakyti kam, kam tuo metu reikia, kas tuo metu užsiima. Nu ir toks „mes negalim“. Ir bet toks jautėsi, kad ne tai kad „mes negalim“, bet „mes nenorim daryti, kad galėtumėm“, nes tiesiog reikės daugiau dirbti. Tai tiek šituo klausimu. Taip pat tikrai žinau atvejų, kada kariai lietuviai, kurie kariauja Ukrainoje turi taip pat labai didelę patirtį sukaupę jau tam kare Ukrainos. Irgi labai norėjo dalintis ir pasakoti, kas vyksta, bet nu tiesiog... Ypač Ministerija [KAM] net nenorėjo klausyti. [girdimas nusivylimas]. Tai vat toks sakau irgi net atrodo, kad vėl prie to grįžtam, kad nelabai klauso. Kariuomenė – kariuomenė, ypač sakau vėl, atskiri kažkokie daliniai, Karo akademija irgi kviečiasi, jie nori, jie nori mokytis, ypač krašto apsaugos savanoriai, jie nori išgirsti, kaip viskas vyksta ir kaip jiems reikia ruoštis, pavyzdžiui. Bet ir mes nu tikrai stengiamės irgi duoti labai daug savo įžvalgų ir savo patarimų kaip viskas čia vyksta iš tikrųjų. Bet nežinau, ar labai kreipia dėmesį. Nes vis tiek oficialūs valdininkai, pareigūnai nu jie kažkaip vis tiek bendrauja savo tuo oficialiu lygiu ir ne kartą buvo, kad aš papasakoju apie kažkokias problemas, kurios ukrainiečiams kyla. Ir tarkim kaip mes galim tarkim padėti išspręsti, man vienas ganau aukštas oficialus pareigūnas pasakė: „Čia nesąmonė, man generolas sakė kitaip.“ Ir aš sakau: „Tai žinoma, kad jums generolas sakys kitaip, nes jie nenori parodyti, kad kažkokios problemos

vyksta. Man karys lauke jisai sako kitaip, kad aš turiu tokią problemą, kad aš neturiu to, aš nemoku to.“ „Ir ne, čia netiesa, man sakė kitaip“... Nu tai toks „okey“. Tai vat galėčiau pasakyti, kad tas ir neypatingai ir pasikeitė. Kad kažkiek mes didesnę įtaką turėtumėm jų priimamiems sprendimams.

I: Kaip dažnai vyksta Vyriausybės ir NVO (Blue/Yellow) susitikimai/pasitarimai po 2022 m. karo Ukrainoje pradžios?

NŽ: Nežinau, tai dabar tiesiog gal daugiau klausimų kažkokių tokių techninių kyla. Nu tarkim su dokumentacija kažkokiais ten, licencijom, ar kažkas. Nu tai jie pastoviai vyksta tie susitikimai ir bendravimas telefonu ar panašiai konsultavimasis, bet nu nevyksta tokių, kad mes susirinkom ir padarėm ten kažkokią konferenciją, kad vat mes bendraujam, draugaujam ir darom. Labiau toks nu darbinio formato. Su kažkokiais pareigūnais, kurie atsakingi už kažkokį klausimą ir tiesiog nu tu skambinies, klausi, kaip kas. Nu renginiai kažkokie būna bendri. Bet tai dabar žymiai dažniau, bet tokiais techniniais klausimais.

I: Jie tapo kažkiek formalesni ar ne?

NŽ: Ne. Yra problema ir kažkaip bandom spręsti ir tiek.

I: Kieno iniciatyva vyksta minėtos NVO ir Vyriausybės susitikimai?

NŽ: Tai irgi gal turbūt NVO. Nes jeigu mes turim kažkokį klausimą ar kažkokią problemą, kur mums reikia nu pagalbos ar konsultacijos, kaip kažkas turi vyksti, tai mes ir klausiam. Tai jo, iš mūsų.

I: Ar yra imamasi priemonių NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą įtvirtinti formaliomis priemonėmis 2022-2024 m. laikotarpiu?

NŽ: Ne.

I: Jokių?

NŽ: Bent jau aš nežinau.

I: Kokiais formatais vyksta sektorių bendradarbiavimas?

NŽ: Tai nežinau, ką čia plačiau pakomentuoti. Tai kaip ir sakiau, tais techniniais klausimais, arba gal tokiais... Renginiai gal kažkokie vyksta, kur tarkim kviečia mūsų atstovus, ar pasisakyti kažką, ar tiesiog dalyvaut. Bet taip kažkokia nieko daugiau ypatingo nebūna. Kartais kviečiasi į kažkokias... Nu irgi tarkim ar Vyriausybė, ar Parlamentas, ar koks ten Saugumo komitetas, nu kažkokie susitikimai vyksta, tai kartais

jie pasikviečia išsakyti savo nuomonę. Bet labiau ne tai, kad iš NVO perspektyvos „kaip čia jums sekasi, ar kaip jūs čia ką darot“, bet labiau tiesiog „kas Ukrainoj vyksta?“ Tai labiau irgi maždaug iš mūsų pusės nu kas eina ar kalba, tarkim, iš mūsų atstovų, tai būtų irgi labiau asmeninis kažkoks labiau pasakojimas, bet ne tuo klausimu, kad vat organizacijos kaip NVO kažkokie klausimai. Labiau tiesiog vat „kokios informacijos turit, kas vyksta Ukrainoj, ką galit pasakyt įžvalgų?“

I: Kaip galėtumėte apibūdinti šiuo metu vykstantį sektorių bendradarbiavimą dalijantis informacija? Jau kažkiek užsiminėt, kad žmogiškųjų resursų siūlymas iš Vyriausybės buvo atsiradęs. (Kaip galėtumėte apibūdinti šiuo metu vykstantį sektorių bendradarbiavimą dalijantis resursais?)

NŽ: Buvo, bet dabar nebėra, nes nu gal to poreikio nebėra. Mes vis vien kažkiek susistabilizavom situaciją, nes dabar jau vis tiek to chaoso nebėra, tai dabar jau kaip ir patys susitvarkom. O tai niekaip... Ai! Dabar vat prisiminiau. Bendradarbiavimą tarp nevyriausybinių ir vyriausybinių. Buvo keletą institucijų. Aš dabar nepamenu... Energetikos rodos ministerija nežinojo, kaip perduot generatorius ir tiesiog irgi per mus irgi perdavinėjo. Prašė nugabent, ten sutvarkyt kažkokius popierius geležinkeliai taip pat, nu aš nežinau, ar kaip vyriausybinių skaitosi? Nu turbūt valstybinė įstaiga. Taigi geležinkeliai irgi bandė ten kažkokie padėt su transportavimu, bet ten nelabai gavosi, nes buvo labai neefektyvu. Ir dar geležinkeliai kuo padėjo, tai vat dabar prisiminiau, patalpas davė pradžioj ofisui. Nes mes neturėjom, nes tiesiog. Tai vat šitus dar prisiminiau, kad tokių buvo: „Padėkit mums nugabent, nes mes nežinom kaip“. Tai vat jo, tai vat. Bet čia irgi buvo labiau pradžioj labiau karo, nes dabar visi jau kažkiek jau supranta, kaip viskas vyksta. Bet pradžioj, kai visi norėjo prisidėt, padėt, ten kažką padovanot. Jo, kai kurios įstaigos irgi kažkokius daiktus dovanojo. Ten įrangą kažkokią, gaisrinei dovanojo, gaisrinės mašinai kažkokią įrangą ten, medicinos gal buvo lyg ir. Ten ir kažkas, grynai kažkokios įstaigos dovanojo, nu perdavė daiktus. Ai nu va. Prisiminiau, dabar kalbu ir prisiminiau. Oficialus bendradarbiavimo... Mes buvom pasirašę oficialų [raštą] bendradarbiavimo su Valstybės sienos apsaugos tarnyba. Ten irgi buvo jo oficialus, nes mes per juos padėjom Ukrainos pasieniečiam. Tai vat, tai vat čia buvo irgi oficialus bendradarbiavimas su visais raštais, nuotraukom, kad mes bendradarbiaujam ir tiesiog jų kažkaip iniciatyva viskas buvo ir jie... Nes jie bendrauja labai intensyviai su Ukrainos užsieniečiais ir kažkaip perdavė mums informaciją, kad jiems reikia pagalbos ir kažkaip per juos ten viskas ir vyko. Tai vat, prisiminiau.

I: Kokiomis priemonėmis Vyriausybė prisidėjo prie NVO vykdomų projektų (pvz., Radarom 2023, 2024), teikiant paramą Ukrainai po 2022 m. vasario 24 d.?

NŽ: Nu kiek prisimenu, tai finansiškai nepadėjo. Arba aš tiesiog neprisimenu ir arba aš tiesiog nežinau. Net nepamenu, ar įstaigos kažkokios tai pervesdavo kažkokių pinigų. Man atrodo, kad ne. O... Nu pavyzdžiui, prie kokio Radarom, tai ne... Aš net nežinau. Irgi, ar LRT skaitosi kaip ir valstybinė įmonė? Tai jinais partneris viso renginio tarkim. Tai nu vat taip prie tokių didesnių projektų. Bet labiau gal tiesiog informacijos sklaida. Bet aš negaliu tiksliai atsakyti. Nes aš pati nelabai dirbu prie to projekto, tai aš net nežinau. O ties kitais tai, sakau, gal taip mažiau oficialiai. Tiesiog kažkokiu informacijos teikimu, kažkokiais va taip va.

I: Kokiomis priemonėmis NVO prisidėjo prie Vyriausybės vykdomos paramos teikimo Ukrainai? Jau šiek tiek minėjot, kad pervežėt kai kuriuos dalykus...

NŽ: Tai pačioj pradžioj, kai visiem viskas buvo neaišku ir nieks neturėjo patirties daiktų, įrangos vežimo ir kontaktų net nelabai turėjo, tai vat mes gal padėdavom, gal pakonsultuodavom kažkiek, padėdavom ir su daiktų pervežimu ir tokiais vat dalykais. O paskui kažkaip nieks nebeprašo.

I: Pas jus yra kaip kurios priemonės sunkiau transportuoti, kai kurioms reikia tai kažkokių leidimų ar dar ko nors, tai kiek NVO galėjo veikti savarankiškai, teikiant paramą Ukrainai, be Vyriausybės įsitraukimo?

NŽ: Gal per pusę. Nes pusę daiktų, kuriuos mes perkam ir vežam, jiems reikia visokių nu popierizmų taip sakant. Tai tada tu vis tiek turi susirinkti kažkokių popierių, gauti dokumentus. Tai va taip. O kita pusė, kuriems nereikia jokių ten licencijų, popierių, tiesiog kaip deklaracijų, tai tiesiog nereik tos pagalbos.

I: Kokių problemų iškilo siekiant skatinti NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą po 2022 m. vasario 24 d.?

NŽ: Nežinau, ar kažkokių problemų iškilo, nes nelabai mes kažką bandėm kažką kažkaip skatinti. Nu tiesiog reikėjo veikti ir viskas. O kaip ten viskas vyksta... Sakau, mes gal taip, ne super oficialiai, tai sakau tikrai bandėm kažkiek patarti ir tos informacijos pateikti ir kaip čia Lietuva galėtų atsižvelgiant į situaciją Ukrainoje, ir kaip čia viskas dėliojasi, ir kokios čia perspektyvos, ir kaip čia viskas, visa ta geopolitinė padėtis... Kažkaip patarti ir savo įžvalgų duoti, kaip Lietuva galėtų labiau ne tik prisidėti prie Ukrainos, bet ir savo reikalus tvarkyti. Bet tai va. Nežinau, nesakyčiau, kad ir iš mūsų kažkokios ten labai didelės iniciatyvos super bendradarbiaut buvo. Sakyčiau iki dvim antrų [2022-ųjų] buvo daugiau, nes mums gal daugiau reikėjo pagalbos, nes tiek palaikymo iš visuomenės nu nebuvo, kiek dabar. O dabar

vis vien mūsų palaikymas yra visuomenė: tiek moraliai, tiek finansiškai. Ir tiesiog nu jie daugiau palaiko tą mūsų veiklą.

I: Kokius pokyčius įžvelgiate NVO ir Vyriausybės bendradarbiavime po 2022 m. vasario 24 d.?

NŽ: Gal daugiau kalbėjimosi atsirado. Gal kažkiek daugiau atsirado supratimo, kad vis tiek čia bendras reikalas ir kad nu kažkaip vienas kitam gal reikėtų padėti ar nu daugiau bendrauti, dalintis informacija. Atsirado gal daugiau nu supratingumo ir vieningumo, kad nu vis tiek čia visi dėl bendro tikslo viską daro, ir gal tiesiog reikėtų nu daugiau draugauti.

I: Kaip manote, kodėl įvyko tokie bendradarbiavimo pokyčiai?

NŽ: Todėl, kad pasikeitė visiškai saugumo situacija ir natūralu, kad šitas klausimas yra vienas pagrindinių valstybei ir kadangi mes ar kitos organizacijos, kurios dirba ties šituo klausimu, tai yra natūralu, kad valstybė nu kažkiek supranta, kad reikia, nes tai yra vis tiek, nevyriausybinių organizacijų yra vis tiek kaip visuomenės atstovai, nes nevyriausybinių, nes patys žmonės imasi iniciatyvos padėti valstybei keisti kažkokius, prisidėti, ko valstybė negali. Nes kitose srityse, tarkim, socialinėse, tai valstybė outsource'ina dalykus nevyriausybinių organizacijoms, nes ne visą laiką turi pakankamai resursų. Tai tas ir paskatino matyti, kad šita tema tapo žymiai svarbesnė, pati svarbiausia turbūt tiek visuomenei, tiek aišku valstybei. Valstybė pati gavo daugiau palaikymo, skirt daugiau dėmesio, resursų, finansų šitam klausimui. Ir tas turbūt ir paskatino.

I: Kaip manot, išliks tas bendradarbiavimo tęstinumas kažkoks?

NŽ: Sunku pasakyti, nežinau. Vis tiek, viskas nusistovi, chaosas sumažėja ir vis tiek galim šiek tiek jau pastebėti, kad žmonės jau ne taip domisi – ne tai, kad gal domisi, bet kažkiek nu gal dabar jau tokiais kalneliais. Nes pradžioje karo visiems buvo labai svarbu, visi labai bijojo, reikėjo viską daryti; dabar šiek tiek nuslūgo. Dabar sakyčiau net vasara net dvidešimt antrų metų. Ir tada jeigu Rusija padaro kažkokių tai naujų labai tragiškų išpuolių ir tada nu vėl pakyla tas susidomėjimas. Dabar vėl kažkiek visi vėl pradėjo bijoti dėl tų visų kalbų, dabar visi juk kalba apie tą NATO, dvi savaites ir labai daug diskusijų vėl yra apie visą šitą klausimą. Tai aš manau, kad toksai „priklausoma, kas vyks toliau“. Nes jeigu viskas tiesiog taip va šiek tiek nusistovės, kaip buvo ir prieš pilną karą, kai tokia ale „taika“, beveik nieko nevyksta, toks iššaldytas konfliktas jau atrodė, nu tai tada jau visi pradės būti labai formalūs ir to greičio tiek nebeliks. Bet jeigu toliau išliks tokia įtampa ir noras kažką daryti ir greitai, ir greičiau spręsti problemas, nu tai tada toks ir išliks tęstinumas, nes tada vis vien reikia dirbti kartu ties šituo klausimu. tai viskas priklauso, manau, nuo tiesiog įvykių, kaip klostysis visas šitas karas.

Interviu Nr. 2, Informanto/interviu kodas: VD-49.

Amžius: 49 m.

Informanto išsilavinimas: Aukštasis universitetinis

Informanto darbo sektorius: Vyriausybiniis (LR Užsienio reikalų ministerija) (V)

Interviuotoja: Greta Latvėnaitė (I)

Interviu vieta: LR Užsienio reikalų ministerija

Interviu data: 2024 03 06

Interviu trukmė: 40 min.

***Papildoma informacija:** respondentas nesutiko būti įrašinėjamas, tad atsakymai yra suformuluoti iš interviu metu darytų užrašų.*

I: Esu Vilniaus Universiteto Tarptautinių Santykių ir Politikos Mokslų Instituto (TSPMI) IV kurso studentė Greta Latvėnaitė. Šiuo metu atlieku tyrimą bakalauro darbui, kuriuo siekiu išsiaiškinti, kaip karas Ukrainoje paveikė Lietuvos Vyriausybės ir nevyriausybinių sektoriaus sąveiką. Pirmasis klausimas, ar sutinkate duoti interviu anonimiškai mokslinio darbo tikslams?

VD: Taip.

I: Jeigu galite, atsakykite, koks yra Jūsų amžius?

VD: 49 m.

I: Jeigu galite, atsakykite, koks Jūsų išsilavinimas?

VD: Aukštasis, VU.

I: Kiek laiko dirbate vyriausybiniame sektoriuje?

VD: Nuo 1996 m. Tai apie 28 m.

I: Ar kažkada dirbote nevyriausybiniame sektoriuje?

VD: Taip, įvairiose jaunimo organizacijose. Dirbome su rumunais. Tai buvo kova su nuostatomis. Gal čia ir nesiskaito darbas, bet vyko apie 3 metus.

I: Toliau seks klausimai apie NVO (Blue/Yellow, Laisvės TV bei Stiprūs kartu) ir Vyriausybės santykius iki 2022 m. vasario 24 d. (Rusijos pilno masto invazijos į Ukrainą): Kaip galėtumėte apibūdinti NVO ir Vyriausybės santykius iki 2022 m. pilno masto karo Ukrainoje pradžios?

VD: Lyginant su laikotarpiu po, tai tas karas sukūrė susitelkimo jausmą, tas susitelkimas tapo akivaizdus ir matomas. Jau 2022 m. kalbėdami su užsienio partneriais sakėme žiūrėkite, kokia mūsų visuomenė stipri. Tai buvo ypatingi metai. Vėliau pamažu išsikvėpė.

I: Kaip vertintumėte Vyriausybės buvusį požiūrį į NVO vykdomas veiklas iki 2022 m.?

VD: Jis pozityvus ir reikalingas. Pilietinė visuomenė ir jos aktyvumas yra vienas iš demokratijos pagrindų. Tai bendruomenės išraiška. Su šia Vyriausybe aš negalėčiau išskirti pokyčio po ir prieš 2022 m. Tai buvo nuolatinis, nuoseklus bendradarbiavimas. Bendras tikslas remti Ukrainą vienija sektorius.

I: Kokius galėtumėte pateikti NVO (Blue/Yellow, Laisvės TV, 1K fondas bei Stiprūs kartu) ir Vyriausybės bendradarbiavimo pavyzdžius teikiant paramą Ukrainai?

VD: Blue/Yellow, Jonas Ohman aktyviai veikė jau nuo 2014 m. Prasidėjus karui, aktyviai į pagalbos Ukrainai teikimą įsijungė įvairios savivaldybės, kurios dirbo su NVO. Tuo metu net buvo užvesta lentelė, kiek kuri savivaldybė teikė paramos Ukrainai. Neturėdami susitarimų su NVO jie savanoriškai kviesdavo juos į regionus, mezgė kontaktus ir padėdavo savo žiniomis nevyriausybiniam sektoriui. Taip pat buvo vykdomi projektai su Freedom House – viešos ir neviešos akcijos. Gelbėti Baltarusijos, Rusijos opozicijos atstovai su NVO pagalba. Pavyzdžiui, prasidėjus karui reikėjo evakuoti rusų opozicionierius iš Ukrainos. Tad buvo derinama viskas su Lenkijos ambasada, ji perdavė žmonių sąrašus, kurie turėtų būti išgabenti iš Ukrainos NVO jėgomis. Tai yra tie partneriai nevyriausybieniai, kurie padeda stiprinti pilietines visuomenes nedemokratinėse šalyse, kaip Rusija, Baltarusija. Kai kurios NVO net yra ir iš pačios Rusijos. Šiuo atveju Ukraina demokratiniu požiūriu nereikalauja tiek paramos, tad aš pats mažiau buvau įsitraukęs į kontaktą su tokiais NVO Ukrainoje. Bet URM Politikos departamentas nuolat susitikdavo su opozicijos atstovais nedemokratinėse šalyse. Dar vienas pavyzdys – su NVO įgyvendintas Moldovos žmonių administracinių gebėjimų stiprinimas.

I: Kada tai vyko?

VD: Tai vyksta nuo 2022 m.

I: Kas ėmėsi iniciatyvos skatinant sektorių bendrus projektus?

VD: Mes už Ukrainą daug darome. Negalėčiau nurodyti, kas tai pradeda įgyvendinti pirmas. Reikėtų santykių istoriją įvertinti. Aš pats dirbau Lietuvos ambasadoje Ukrainoje tuo metu, kai Rusija jau pradėjo savo agresyviuosius veiksmus prieš Ukrainą. Tai Ukraina mums visada buvo numeris vienas prioritetas. Sunku būtų išskirti, kuris sektorius pirmiau to ėmėsi, bet Vyriausybė visada buvo įsitraukusi į šį klausimą.

I: Ar/kaip dažnai vykdavo Vyriausybės ir NVO susitikimai/pasitarimai iki 2022 m.?

VD: Kaip anksčiau buvo aš nepasakysiu, tačiau dabar jie vyksta reguliariai ir pastoviai. Nevyriausybinių organizacijų ir Vyriausybė turi savo formatus, susitinka. Užsienio reikalų ministerija dažnai kviečia NVO ateiti, papasakoti apie savo klausimus, darbus, pasidalinti informacija. Galima matyti ir glaudų bendradarbiavimą ne tik su Lietuvos NVO. URM dažnai bendrauja ir su užsienio NVO atstovais. Pavyzdžiui, *Silk Link* NVO.

I: Kiek Vyriausybė, priimdama sprendimus, rengdama įstatymus, atsižvelgė į NVO poreikius bei rekomendacijas?

VD: Buvo artimai dirbama su Freedom House vadovu Vyčiu Jurkoniu, kuris dažnai lankydavosi ir pas viceministrus, ir susitikdavo su Mantu Adomėnu, ir su Meilūnu. Tad tokių kaip jis buvo tikrai klausomasi.

I: Kiek NVO buvo laisva veikti, teikiant viešąsias paslaugas, be Vyriausybės įsitraukimo?

VD: Vyriausybė niekuo neribojo nevyriausybinių organizacijų.

I: Kokių problemų iškilo siekiant skatinti NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą iki 2022m.?

VD: Pasienio procedūros buvo po 2022 m. apsunkintos. Tad be Vyriausybės paramos jos likdavo neišspręstos. Tai buvo praktiniai dalykai, kuriuos ambasados, ministeriją stengėsi padėti sutvarkyti.

I: dabar bus klausimai apie NVO (Blue/Yellow, Laisvės TV, 1K fondas bei Stiprūs kartu) ir Vyriausybės santykius po 2022 m. karo Ukrainoje pradžios. Tai pirmasis klausimas, kaip galėtumėte apibūdinti NVO (Blue/Yellow, Laisvės TV, 1K fondas bei Stiprūs kartu) ir Vyriausybės santykius po 2022 m. karo Ukrainoje pradžios?

VD: Tai kaip ir minėjau, nematyčiau labai didelio skirtumo, nes jie buvo nuoseklūs. Vis dėlto, suaktyvėjo NVO veiklos. Jos įgyvendino akcijas, gavo dotacijas, vykdė paramos renginius. Ir tie dalykai, kad NVO

ir Vyriausybė bendradarbiavo gavosi natūraliai. Vyriausybė atliko diplomatinį, biurokratinį darbą. Ir užsienio partneriams Lietuvos pilietinė visuomenė buvo rodoma kaip pavyzdys.

I: Ar yra imamasi priemonių NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą įtvirtinti formaliomis priemonėmis 2022-2024 m. laikotarpiu? Kokios jos?

VD: Šiuo metu nėra poreikio formalizuoti ryšius.

I: Kokiais formatais vyksta sektorių bendradarbiavimas? Kaip galėtumėte apibūdinti šiuo metu vykstantį sektorių bendradarbiavimą dalijantis informacija?

VD: Visa NVO teikiama informacija sueidavo į Lietuvos ambasadą. Vyko tenai ir pristatymai, ir pokalbiai su Jakilaičiu, Ohman. Ambasada suteikė platformą daryti renginiu, susitikti su ukrainiečiais. Sakyčiau, kad čia susidarė svarbios konsultacijos, apsikeitimas nuomonėmis apie pagalbą ukrainiečiams, sienų kirtimus. Ir tai buvo kasdienybė. Tai vyko kasdien. Dabar tas bendravimas yra sumažėjęs, bet vis vien tęsiasi. Darbai, kontaktai nusistovėjo per laiką, bet neišnyko, ne. Pavyzdžiui, tai buvo ir pačių valstybės tarnautojų tiesioginis įsitraukimas į pagalbą Ukrainai karo pradžioje. Mano šeima taip pat dirbo sandėliuose, rūšiavo paramos paketus, padėjo atvykusiems ukrainiečiams.

I: Kokiomis priemonėmis Vyriausybė prisidėjo prie NVO vykdomų projektų (pvz., Radarom!), teikiant paramą Ukrainai po 2022 m. vasario 24 d.?

VD: Tai keletu dalyku tikrai: aukomis, Lukiškėse buvo bendra NVO ir Vyriausybės akcija per NATO Summit'ą. Jau pats politikų atėjimas signalizuoja sinergiją šios veiklos, kad nėra tarp sektorių konkurencijos.

I: Kokių problemų iškilo siekiant skatinti NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą po 2022 m. vasario 24 d.?

VD: Nebuvo daug. Gal tik keletas, kad išsiskyrė sektorių lūkesčiai. NVO tikėjosi iš Vyriausybės daugiau, tikėjosi daugiau veiksmų, padaromų dalykų. O ne viskas yra taip paprasta kartais. Nėra, kad kaltintų vieni kitus. Juk pasigirsta, kad viską atidavėme Ukrainai, nieko nepasilikome sau, nieko patys neturime. Tad reikia įvertinti ir nacionalinį daugumą. Taip pat jau šiek tiek yra nuovargis psichologinis dėl paramos. Visuomenė mažiau prisideda.

I: Kokius pokyčius įžvelgiate NVO ir Vyriausybės bendradarbiavime po 2022 m. vasario 24 d.?

VD: Didesnis bendradarbiavimas yra tarp Lietuvos ir Ukrainos NVO, karas suartino mus. Iki 2022 m. URM, ambasada skambindavo, ieškodavo kontaktų, bandydami padėti lietuviškomis NVO megzti kontaktus su ukrainiečiais. O dabar jie patys jau susiranda, turi kontaktus. Paramos sritis irgi labai išsiplėtė. Yra ir europinė parama, NVO parama iš šalies piliečių didesnė. CPVA aktyviai dirba su NVO kaip projektų vykdytojai. Tuo tarpu EIMIN prisidėjo generatorių, akumuliatorių rinkimu ir kartu vežė su NVO, Blue/Yellow ir kitais. KAM – nuo šalmų iki modernios ginkluotės prisidėjo prie paramos Ukrainai. SAM rūpinosi ukrainiečių apgyvendinimu. SMSM dirbo dėl ukrainiečių mokymo. Tad ne tik NVO ir Vyriausybė, bet ir pačios institucijos pradėjo artimiau dirbti, bendradarbiauti. Tos pačios ligoninės net teikė lovas į Ukrainą.

I: Kaip manote, kodėl įvyko tokie bendradarbiavimo pokyčiai?

VD: Tai buvo karo rezultatas. Karas Ukrainoje suartino sektorių bendradarbiavimą.

I: Kokiu mastu galimas Vyriausybės ir NVO sąveikos tęstinumas?

VD: Atrodo, kad sinergija yra teisingame kelyje. Abejoju, kad bus naujos bendradarbiavimo formos. Brandžiojo visuomenėje Vyriausybė dengia save, o NVO papildo tai, ko Vyriausybė neuždengia. Tad santykis išliks. Bet būtų puiku, jei valstybė pati būtų pajėgi atlikti visus veiksmus.

Interviu Nr. 3, Informanto/interviu kodas: VR-38.

Amžius: virš 38 m.

Informanto išsilavinimas: Aukštasis universitetinis

Informanto darbo sektorius: Vyriausybinis (LR Užsienio reikalų ministerija) (V)

Interviuotoja: Greta Latvėnaitė (I)

Interviu vieta: LR Užsienio reikalų ministerija

Interviu data: 2024 03 14

Interviu trukmė: 13 min.

I: Ar sutinkate duoti interviu anonimiškai ir būti įrašinėjama mokslinio darbo tikslams?

VR: Taip, sutinku.

I: Jeigu galite, atsakykite, koks yra Jūsų amžius?

VR: 38 plius.

I: Jeigu galite, atsakykite, koks Jūsų išsilavinimas?

VR: Aukštasis.

I: Kiek laiko dirbate vyriausybiniame sektoriuje?

VR: 25 metus.

I: Ar kažkada dirbote nevyriausybiniame sektoriuje?

VR: Taip.

I: Kiek laiko?

VR: Nepilnus metus.

I: Dabar bus klausimų blokas apie klausimus apie NVO (Blue/Yellow, Laisvės TV, 1K fund ir Stiprūs kartu) ir Vyriausybės santykius po 2022 m. karo Ukrainoje pradžios. Tai kaip galėtumėte apibūdinti NVO ir Vyriausybės santykius po 2022 m. karo Ukrainoje pradžios?

VR: Čia remiantis mano patirtimi?

I: Taip.

VR: Nu sakyčiau, kad tie išviso atsirado tas santykis bent jau toje srityje, kurioje aš dirbu, nes tapom kaip viena komanda, ieškodami kartu galimybių ir būdų kaip palengvinti tarkime šitų nevyriausybinių organizacijų vykdomą veiklą. Jos veikla yra ir Vyriausybės kaip ir tikslas, ir siekis. Ir mūsų siekis yra padėti tai veiklai. Jo, tai sakykime, kad ryšys tikrai stiprėjo.

I: Kokius galėtumėte pateikti NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimo pavyzdžius, teikiant paramą Ukrainai?

VR: Iš savo srities tai (nežinau, ar čia aš galiu vardinti konkrečią NVO), nu tarkime, viena NVO atėjo, mes klausėme jų patarimų, jie atėję mums pasakojo apie konkrečius su dronais susijusius epizodus ir ką galima būtų geriau nuveikti vyriausybiniu lygiu šituo klausimu. Bet aš nenorėčiau eiti labai į detales, kadangi eiti į detales tai jau čianais nėra gal visiškai atvira informacija.

I: Kas ėmėsi iniciatyvos skatinant sektorių bendrus projektus tokius kaip jūsų?

VR: Nu gal vieną sykį tai buvo iš nevyriausybinių organizacijų, bet kitą sykį buvo iš mūsų. Tai nesakyčiau, bet čia viena pusė labiau iniciatyvi buvo negu kad kita, nes abi pusės ieškojo geresnio, geriausio sprendimo karo kontekste ir viena apie kitą ieškojo, kaip viena kitą surasti, susitikti ir aptarti galimus bendrus veiksmus.

I: Kaip vertintumėte Vyriausybės požiūrį į NVO vykdomas veiklas po 2022 m.?

VR: Teigiamai vertinu. Na manau, kad požiūris teigiamas, žinoma.

I: Kiek Vyriausybė, priimdama sprendimus, rengdama įstatymus, atsižvelgia į NVO poreikius bei rekomendacijas tiekiant paramą Ukrainai?

VR: Kad atsižvelgė, matai, kad klausiama, tai tikrai faktas. Dabar aš jau čia galvoju plačiau nei iš mano srities, kurioje aš dirbu. Taip, klausiama, konsultuojamasi, kiek ten jau konkrečiai atsižvelgiama ar ne, tai to aš negalėčiau komentuoti.

I: Kaip dažnai vyksta Vyriausybės, jūsų sektoriaus, ir NVO susitikimai/pasitarimai po 2022 m. karo Ukrainoje pradžios?

VR: Mano srityje konkrečiai tai jie vyksta sakyčiau retai, ad hoc, bet pagal poreikį. Bet žinau, mano kiti kolegos, dirbantys su kitomis nevyriausybėmis organizacijomis būtent irgi visoje šitoje srityje, tai siekiant bendrų tikslų po karo pradžios, tai nu jie nuolatos kontaktuoja tarpusavyje, yra nuolatinis ryšys toks kaip darbinis.

I: Kieno iniciatyva vyksta minėtos NVO ir Vyriausybės susitikimai?

VR: Net gi, gal manyčiau, mūsų.

I: Ar yra imamasi priemonių NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą įtvirtinti formaliomis priemonėmis 2022-2024 m. laikotarpiu?

VR: Negaliu atsakyti į šį klausimą.

I: Kokiais formatais vyksta sektorių bendradarbiavimas?

VR: Susitikimų būdu.

I: Kaip galėtumėte apibūdinti šiuo metu vykstantį sektorių bendradarbiavimą dalijantis informacija?

VR: Galima patikslinti klausimą, ką reiškia, kaip galėtume apibūdinti?

I: Kaip vyksta, ar vyksta pasidalijimas informacija, pavyzdžiui, iš jų sektoriaus, jūs jau šiek tiek užsiminėte, kad susitikimai vyksta, kuriuose kaip ir jie atsineša savo informaciją, pasidalina ja su jumis. Galbūt jūs kažkokia informacija dalinatės su jais? Tai gal galėtumėte šiek tiek pakomentuoti tiesiog šitą faktorių?

VR: Tai taip. Tai vyksta dalijimasis reikalinga informacija, tarkime mes klausiame jų patarimo, nes tam tikrose specifinėse srityse gal jie yra didesni ekspertai negu mes, tai todėl mums svarbu išgirsti jų nuomonę. Tada atitinkamai mes darysim savo sprendimus, bet tiesiog turėsime daugiau žinių, supratimo ir matymo iš žmonių, kurie, kaip sakant, ant žemės, iš tikrųjų, daro dalykus. Tai taip pakomentuočiau.

I: Galbūt galėtumėte apibūdinti šiuo metu vykstantį sektorių bendradarbiavimą dalijantis resursais?

VR: Nu žmogiškaisiais tai nežinau, ar mes dalinamės resursais, o finansiniais irgi nesidalijam.

I: Supratau. Kokiomis priemonėmis Vyriausybė prisidėjo prie NVO vykdomų projektų, teikiant paramą Ukrainai po 2022 m. vasario 24 d.? [Pašnekovės veide matomas klausiamas žvilgsnis su prašymu paaiškinti klausimą]. Čia kalbama apie galimą paramą, užtarimą tarptautinėje arenoje. Galbūt kažkas panašaus vyko?

VR: Nu sakykim mes ne tai, kad mes užtarimą darome toms NVO tarptautinėje arenoje dėl to, kad jos mums kažką suteikia. Tiesiog, jeigu girdime iš NVO, kad jie vykdydami savo veiklą, kuri išeina už mūsų Lietuvos valstybės ribų, veiklą, kurią mes visiškai remiama, ir kad tenais yra tam tikrų sunkumų, tai pagal galimybes mes šnekam tada su tom kitom šalim ieškant sprendimų, nes vėlgi, kaip pasikartosiu, tų NVO vykdoma veikla yra visiškai valstybės interesas. Tai tokiu būdu.

I: Kiek NVO galėjo veikti savarankiškai, teikiant paramą Ukrainai, be Vyriausybės įsitraukimo?

VR: Nu, manau, kad būtų sunkiau, tiesiog būtų sunkiau ir ilgiau užtruktų. Ir tada, sakyčiau, net ir tie patys jų žmogiškieji ir kokie nori resursai būtų ir mūsų turbūt irgi žmogiškieji ir finansiniai resursai – net jeigu vieni kitiems mes jų neteikiame – tai vis tiek tas bendradarbiavimas mums leidžia pas save tuos resursus geriau išnaudoti, tai, manyčiau, lygiai tas pats būtų jų atveju. Ir būtų sunkesnė jų veikla.

I: Kokių problemų iškilo siekiant skatinti NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą po 2022 m. vasario 24 d.?

VR: Nežinau, nebent laiko stoka, nes viskas bėgte ir dega. Ir visą laiką trūksta resursų tiek vieniems, tiek kitiems.

I: Kokius pokyčius įžvelgiate NVO ir Vyriausybės bendradarbiavime po 2022 m. vasario 24 d.?

VR: Gal daugiau pasitikėjimo ir tikėjimo. Gal seniau buvo daugiau tokio, kad atskirų respublikų toksai įsivaizdavimas, kad vieni darom sau, vieni yra tenais teisesni negu kiti. O šičia gal tiesiog daugiau pasitikėjimo vieni kitais.

I: Kaip manote, kodėl įvyko tokie bendradarbiavimo pokyčiai?

VR: Na, tai turėjome bendrą tikslą ir tai todėl ir... Bendras tikslas, abi pusės suinteresuotos siekiant to paties tikslo. Abi pusės atviros viena kitos interesui, siūlymams, pokalbiams, tai tada vienareikšmiškai vyksta pokyčiai.

I: Kokį įsivaizduojate šių santykių tęstinumą? Ar jis yra galimas? Ar bus ilgalaikis ryšys?

VR: Žinoma, kad aš tai įsivaizduoju tą santykių tęstinumą. Nežinau, ar tai bus pagal poreikį ir kokio čianais bus ilgumo. Nenustebčiau jeigu laimėjus karą ir taikos metu kažkada tai vėl gal viskas nusistovės taip, kaip buvo. Bet aš tai net ir nevadinčiau, kad tai būtų blogai. Tiesiog gal buvo toksai, gal sakyčiau tada būtų toksai „gal taip ir turi būti“, kad tiesiog grėsmės akivaizdoje tada visos pusės susimobilizuoja ir po to nu taika ir reiškia, kad vėl visi išeina dirbti į kampučius. Nežinau, nežinau. Aišku, iš kitos pusės, nes tai priklauso nuo daug dalykų: tai priklauso ir nuo žmonių kaitos, nuo tikslų, nes ilgainiui tie tikslai tos NVO ar kažkur tai keisis po ilgalaikėje, labai ilgalaikėje perspektyvoje. Tai dabar kaip bus kažkada negaliu pasakyti.

I: Supratau. Ačiū.

Interviu Nr. 4, Informanto/interviu kodas: NJ-58.

Amžius: 58 m.

Informanto išsilavinimas: Aukštasis

Informanto darbo sektorius: Nevyriausybiniis (Blue/Yellow) (N)

Interviuotoja: Greta Latvėnaitė (I)

Interviu vieta: internetu, Zoom platformoje

Interviu data: 2024 03 15

Interviu trukmė: 1 val. 22 min.

I: Esu Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto ketvirto kurso studentė Greta Latvėnaitė. Šiuo metu atlieku tyrimą bakalauro darbui, kuriuo siekiu išsiaiškinti, kaip karas Ukrainoje paveikė Lietuvos vyriausybės ir nevyriausybinių sektoriaus sąveiką. Tai pirmasis klausimas: ar sutinkate duoti interviu anonimiškai ir būti įrašinėjamas mokslinio darbo tikslams?

NJ: Taip.

I: Puiku, jeigu galite, atsakykite, koks jūsų amžius?

NJ: 58.

I: Jeigu galite, atsakykite, koks jūsų išsilavinimas?

NJ: Aukštas.

I: Kiek laiko dirbate nevyriausybiniame sektoriuje?

NJ: 10 metų.

I: Ar kažkada dirbote vyriausybiniame sektoriuje?

NJ: Ne.

I: Supratau. O toliau seks klausimai apie, NVO, tiksliau Blue/Yellow, taip pat galite pakomentuoti apie Laisvės TV arba Stiprūs kartu, ir Vyriausybės santykius iki 2022-ųjų metų vasario 24 dienos. Tai pirmasis klausimas: kaip galėtumėte apibūdinti NVO ir Vyriausybės santykius iki 2022-ųjų metų, pilno masto karo Ukrainoje pradžios?

NJ: Nu, kaip čia pasakyt. Tokie atsargūs gal, tiesiogiai. Neblogi, bet ir ne tiek, kad jau... Nu tiesiog, žiūrėjo viens į kitą su, sakykim, nu mes visi supratom, kas vyksta, kad kai kada tiesiog buvo ten tokia, nu sakykim, komunikacija tam tikra, bet nebuvo, kad ten labai glaudūs santykiai. Vienintelė išimtis, gal iš tikrųjų buvo prezidentė Grybauskaitė.

I: Mhm.

NJ: Su ja buvo santykiai visai, labai net geri. Ir tai buvo, buvo... Iš dalies ir su Karobliu, tai yra su buvusiu kariuomenės vadu Žuku. Ir ten jie buvo, buvo geri santykiai. Ten bendravom, kalbėjom, paprašė pagalbos, padėjom kažkiek.

I: Mhm, supratau.

NJ: Trumpai tariant, kai kurie, su kai kuriais valstybės veikėjais, asmenybėmis santykiai buvo geri. O šiaip tai tokie, va tokie atsargūs buvo lygiai taip jau. Bet ne blogi. Ne nepriešiški.

I: Kaip vertintumėte Vyriausybės požiūrį į NVO vykdomas veiklas iki 2022-ųjų metų?

NJ: Nu... Teigiamas požiūris, bet toks labai atsargūs. Aš sakyčiau, kad jie, gal net rėmė, bet menkai suprato, ką mes ten veikėm. Maždaug taip.

I: Supratau. Kokius galėtumėte pateikti NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimo pavyzdžius iki 2022 metų?

NJ: Vienintelė vieta, kur bendradarbiavome realiai tai buvo Krymas. Tai eidavo į, tarkim, mes darydavom koncertus, rinkdavom pinigus, perduodavome viziją tiesiog ir kartais eidavo kartais ten tiesiog sudalyvaudavo. O daugiau kažko ten neypatingo nepasakyčiau. Išskyrus, kaip minėjau, ten kai kada su kariuomenės vadu, konkrečiai su kariuomenės vadu, kur ten mes bendravom kažkiek. Kviesdavo, kalbėdavom apie saugumo padėtį pakankamai. Va tokie geri santykiai. Tiesiog toks.

I: Kas ėmėsi iniciatyvos skatinant sektorių bendrus projektus?

NJ: Nesuprantu klausimo.

I: Vat kas buvo tas iniciatorius tokių bendrų projektų?

NJ: M... Oi net nežinau. Su kariuomenės vadu, kvietė kai kada, kalbėjom, bendravom, ten buvo jų iniciatyva. Su kitais, na ten ateidavau kartais pasiūlyti Vyriausybėje, tiesiog ateidavau, ten dėl vizijos. Iš NVO buvo daugiau gal sakykim televizijos iniciatyva ir koks nu kaip viešas kalbėjimas toks jau. Kur taip jau mes tai... Keliskart ten bendravau su įvairiais gynybos ministrais, kaip taisyklė, kai priimdavo iniciatyvą, aš eidavau kartais kalbėdavau kažkiek, bet ten nu didelių kažkokių nei norų, nei gebėjimų ten ką nors ten daryti tai nebuvo. Tai aš gal vėliau apie tai.

I: Taip, o kaip dažnai vykdavo Vyriausybės ir NVO susitikimai, pasitarimai iki 2022-ųjų metų?

(05:33.85)

NJ: Kartą į du metus gal maždaug kažką ten.

I: Tikrai nedaug.

NJ: Tai toks. Nedaug, nedaug.

I: Ir kieno iniciatyva vykdavo tie susitikimai?

NJ: Kaip taisyklė, mūsų. Jau kalbant apie Vyriausybę, gal apie keliskart kariuomenės vadovybė mus kvietė savo iniciatyva. Bet ir daugiau nieko, taip sakant. Tokio. Nu, dabar aš bandau prisiminti. Nu keliskart ten buvo bandoma daryti, ten bendri vežimai ten ir panašiai. Bet ten nebuvo taip labai kažkas kitokie. Karo pačioj pradžioj buvo tokie bandymai, bet nieko ten ypatingo tai buvo.

I: Supratau.

NJ: Ė... aš galiu, aš galiu sakyti dar nuo, dabar va viską. Su ambasada Ukrainoje, ypač karo pradžioje, santykiai buvo irgi geri. Ten buvo, bet vėlgi, čia buvo dėl ambasadoriaus, ambasadorius tada, konkrečiai Janukonis, toksai sakykim žmogus savo vietoj. Ir tiesiog su, jisai nu, jisai eidavo kartais ten, padėdavo, iš tikrųjų. Ir kaip kada su taktiškais klausimais. Ten vežimai, ten panašiai, ko mums tuo metu labai reikėjo.

I: O tuomet pasikeitus ambasadoriui pasikeitė ir santykiai su ambasada?

NJ: Taip, taip. (*labai energingai*)Santykiai nėra blogi, nėra, ta prasme, mes tikrai padarome. Bet čia dėl įvairių priežasčių, čia buvo kitas žmogus, tą nu kraštą stebėjo. Bet jeigu taip kalbant apie, vis tiek ta asmeninė iniciatyva, asmeniniai santykiai tame visame labai grojo. Su kai kuriais žmonėmis tu tiesiog... Mes kaip nevyriausybinis sektorius, mes labai vis tiek nuo to esame... Pagal asmenybę, pagal bendravimą, pagal, sakykim, santykius. Ten buvo, sakykim, buvo Grybauskaitė, buvo Janukonis, buvo Žukas, su kuriais taip sakant gerai klostėsi. Su kitais, nelabai, tiesiog čia toks jau... Ir aš manau, ypač dėl ambasados, irgi, kai prasidėjo tas pilno masto karas, rimtas, labai jo inicijuojantis veiksmas, tada mes jau dirbome ir ambasada kažkaip ten jau buvo užsiėmusi ir yra užsiėmusi kitais dalykais. Ir mes su jais darome šį bei tą, nesakau, kad nieko neveikiam, bet toks nu iš... retai, retai. Bet nėra blogai. Tiesiog jau, tiesiog, kad mažiau. Taip čia galima pavadint.

I: Taip. Tai man iš karto kyla klausimas. Aš gal dabar užbėgsiu šiek tiek įvykiams už akių. Bet norisi apie dabartį paklausti, kiek dabar įtakos personalijos, asmenybės turi jūsų bendradarbiavimui?

NJ: Labai daug. Žiauriai daug, žiauriai daug. Ir tiesiog, aš manau, kad mes nuvertinam ir nesuprantam šito faktoriaus. Vat jeigu dabar kalbi *valdininkas*, yra įvairių valdininkų, ir jeigu, sakykim, man valdininkas nepatinka nu dėl kažkokios priežasties, arogantiškas ar toks visažinis, ar dar kažkas, tai aš su jais nebendrauju, tiesiog, aš neturiu noro. O jeigu yra tiesiog tas supratimas, tas abipusiškas, norisi pasakyti, nu nežinau, nu supraskim pagarba, toksai, kažkoks rimtas noras kažką tikrai padėti, tada klostosi santykiai žymiai geriau. Ir yra, yra, yra irgi, pavyzdžiui, tam tikri atvejai, kur santykiai, tokie nu vidutiniški, tarkime taip jau, kur aš tikrai su kokia Šimonyte, pavyzdžiui, aš bendrauju su ja, ten viskas, ten šnekamės, nu bet nėra, kad ten jau wow tiesiog santykiai tokie. Bet, bet suprantu tuo pačiu, kad mes dirbame skirtingom taisyklėm, mes dirbam, sakykim, prioritetai skirtingi, šiaip tai. Ir mes su savo privalumais rimtais, ir Vyriausybė su kitais ir privalumais, ir trūkumais. Tai yra, čia yra, susideda. Kad man asmeninis santykis labai svarbu.

I: Mhm.

(10:14.06)

NJ: Bet tuo pačiu aišku, yra, čia yra skirtingi nu parametrai, skirtingi, nu sakykim, skirtingos taisyklės, skirtingi, skirtingos plotmės, skirtinga, skirtingas supratimas apie tai, kas vyksta. Mes matome tą patį, bet mes vertinam dalykus labai skirtingai ir įvairiai.

I: Mhm. Gerai, pamėginkime tada grįžti dar į kitą, į tą laikotarpį iki 2022-ųjų metų. Ar buvo imtasi priemonių NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą įtvirtinti formaliomis priemonėmis?

NJ: Ne.

I: Supratau, o gal žinote, kodėl?

NJ: Tiesiog išskiriant buvo labai labai visko daug. Niekam nerūpėjo tiesiog tie formalumai kažkaip niekam net į galvą neatėjo. Ir tiesiog, ir, ta prasme, suprask, kad pirmi pusmečiai, pirma pusė metų po Rusijos puolimo, aš, pavyzdžiui, aš tiesiog gyvenau tame. Aš neturėjau kada eit į šoną. Pavyzdžiui, aš duodu pavyzdį. Vyriausybė davė lengvatą, kas, aišku, mums čia buvo naudinga, nu naikino PVM tam tikrą laiką tą. Ten ir aš taikysiu lengvatą PVM. Aš ilgą laiką net to nepastebėjau tiesiog. Tiesiog, aš

neturėjau kada. O tada, sakykim, nu ten tas pirmas laikas, visiems tas, nebuvo toks, toks šūdinas, toks intensyvus, toks dramatiškas, kad apie formalumus niekas negalvojo. Ir dar be to laikui bėgant mes matome, kad bet... Skirtingi ten, mes tiesiog skirtingai suprantam. Ir ten, aš irgi, jeigu atvirai kalbant, didelio noro iš Vyriausybės bendradarbiauti, ko nors, nematau. Ne nieko, tiesiog. Jie faini sau, jeigu taip jau ir nu... nors mus gerbia ir ta prasme palaiko morališkai, bet praktiškai tas palaikymas yra nu, yra aišku, toks gana santūrus, pavadinkim.

I: Dar vienas klausimas apie tą laiką iki 2022-ųjų metų, tai, kiek Vyriausybė, priimdama sprendimus, rengdama įstatymus, atsižvelgė į NVO poreikius bei rekomendacijas?

NJ: Tai vienintelė vieta, kur tiesiog atsižvelgė pradžioj, tai buvo PVM nuėmimo tam tikroms prekėms, tam tikrai. O daugiau nieko, nulis, nieko.

I: Supratau.

NJ: Ta prasme čia. Nu aš galiu gal po to filosofuoti, kodėl taip yra. Mes taip ir netikėjom, kad kažkokio palaikymo, kad kažkas turi padaryti mums kažką. Mes patys, ta prasme, patys vežam, patys, tiesiog nelabai buvo ten tiesiog saugiai, kažkokių... Buvo neformal... Ai, aš galiu duoti vieną pavyzdį, kad tiesiog kas labai viskas gavosi atvirkščiai. Mes padėjome Vyriausybei. Karo pradžioj atėjo pas mane iš kariuomenės, iš kariuomenės, atėjo nu kariškiai, pavadinkim, prašė konkrečiai padėti kai kuriems daliniams Ukrainos kariuomenės su tam tikra įranga, rimta įranga, rimta brangia įranga. Ir jie sakė maždaug taip: „Jeigu mes šitai padarysim per savo sistemą, gaus geriausiu atveju po pusės metų, pusės metų, geriausių atveju. O jūs galit daryti dabar. Jūs galit apmokėt sąskaitą ir viskas juda.“ Mes taip ir padarėm. Mes remiam realiai, galima sakyti, mūsų kariuomenę, nu Vyriausybę, taip jau, šimtais tūkstančių eurų. Ir perduodame įrangą jų remiamiems daliniams. Už tai, išskyrus, nu tai tiesiog, išskyrus tų karių, aišku, kad negavome, nei ačiū, nei kas. Atvirkščiai, aš dabar jau, tiesą sakant, atvirai toks piktas ant kariuomenės vado, kad aš neturiu... Atvirkščiai, kai kariuomenės vadas sužinojo, kad kai kur daryti, buvo daromi, na sakykim, mes finansavom tam tikrą perdavimą į Ukrainą, tam tikrų dalykų iš Lietuvos, kariuomenės vadas supyko. Tiesiog buvo daroma be jo žinios, pats nei dalyvavo, nei mokėjo, nei ką už tą dalyką. Nu toks reiškias sisteminis, sisteminis toks reiškias, toks nesusikalbėjimas, pavadinkime taip. Ta prasme, ten yra... Mes davėme tai, ką realiai turėjo, galėjo jie padaryt, bet tiesiog, bet nepadarė. Ir mes greičiau. O kai buvo pranešta, tiesiog buvo, buvo pyktis iš vadovybės.

I: Mhm, ir čia buvo...

NJ: O kariškiai gavo...

I: Atsiprašau, sakykit.

NJ: Taip. Ne, tai buvo tiesiog, tai buvo tiesiog perkelti reikėjo... Ta prasme čia visiems buvo pizdiec visiškas. Aš nemoku paaiškinti, aš neatsigavęs iki šiol, kaip ten buvo viskas aštru. Ir atėjo, sakykim, iš kariuomenės „padėkit mums šitą dalyką padaryti, mokykit už tai, mokėkit už transportą.“ Mes tai padarėm ir po to kariškiai gavo iš savo vadovybės velnių, kad jie taip padarė. Mes ne, mes negavom, nes mes tokie, kaip sakant už ploto šiek tiek. Bet toks, ta prasme, man tai formavo labai tokį neigiamą požiūrį į kariuomenės vadovybę, jeigu taip galima sakyti.

I: Taip, supratau, kiek NVO buvo laisva veikti, teikiant viešąsias paslaugas be be Vyriausybės įsitraukimo iki dar 2022-ųjų metų?

NJ: Nu iki tam tikro lygio mes laisvi. Iki tam tikro lygio. Kaip žinia, mes negalim teikti nei šovinių, nei ginklų ir t.t. Ir kas susiję su būtent karinės paskirties, išskyrus, dabar jau vieną pavyzdį turiu, man labiausiai padėjusi ministerija yra, nu gerai, gal atspėk, kuri? Kuri ministerija, man atrodo, rimčiausia, ta prasme labiausiai šioj situacijoje mums padėjo ir prisidėjo?

I: Gal Ekonomikos ir...

NJ: Nei kari... Ką?

I: Gal Ekonomikos ir inovacijų ministerija?

NJ: Taip, taip taip taip. EIMIN'as, būtent.

I: Aha.

NJ: Ten buvo pakankamai, sakykim, žiūrima, pakankamai, nu sakykim, teigiamai, laisvai. Ir ten padėjo mums kai kada gauti licencijas išvežant tikrą net karinės paskirties, reiškiasi, įrangą į Ukrainą iš Lietuvos. Tai šioj vietoj tai buvo ta vieta, kur, sakykime, aš... nu labiausiai teigiamai žiūrėjo į... Ten iš viso, tiesiog vyko tam tikras bendradarbiavimas, ar kaip pavadinti, kad tiesiog jau teigiamai žiūrėjo į tai, kad mes pradėjom vežt tokius dalykus, kur pagal idėją, nu nelabai tiesą sakant mums priklauso. Tai buvo daroma, nu, sakykim, ne dideliais kiekiais, bet tuo metu tai buvo svarbu, tai buvo pirmi žingsniai, kur mes pradėjome permesti rimtą, labai rimtą įrangą iš Lietuvos testavimui palaikyti Ukrainą. Ir šiandien pasiteisina ten dešimteriopai. Nes dabar mūsų įrangą iš Lietuvos perduodama būtent padėjo vystyti, ta prasme, galima pasakyti mūsų pagalba. Ir EIMIN'o pagalba.

I: O kaip manote, kodėl būtent šita ministerija taip įsitraukė jums su pagalba?

NJ: Labai paprastai, labai paprastai. Karas nu lyg ir nevyksta Lietuvoje, Karštos apsaugos ministerija visų pirma užsiėmus savo problemom, savo savigyna, mūsų saugumu. Pagalba perduodama į Ukrainą, yra jo tarp kitko. Ir tai yra darom pakankamai, nu sakyčiau, savotiškais priedais, bet daroma. Dar Užsienio reikalų ministerija, be jokios abejonės, nu irgi žiūri savo, bet irgi tiktais savo užduotis. O konkrečiai EIMIN'o užduotis patvirtinti įrangos perdavimą. Tai yra karas veikia, karas daro. Mes perduodame karinės paskirties, dvigubos paskirties prekes, kuriose eksporto kontrolės, prekes į Ukrainą iš čia. Ir tai yra, taip sakant, mums labiausiai reikalingas, nu reikalinga funkcija. Man nereikia, kad, tiesiog, nu ką ministras, Krašto apsaugos ministras, pritaria, ką mes veikiam. Kas iš to? Tiesiog čia toks, nu toks reiškias... O mums reikalinga šiuo atveju konkreti pagalba. Nes be tų dokumentų mes negalėtume tą padaryti. Nu ir tada tai padėjo skirti. Dabar yra čia yra ne viskas, ne viskas taip paprasta. Tai yra daug klaustukų, dar su Lenkija, ten su kitomis valstybėmis, ten toks jau... Ta prasme, kad tie žmonės žiūri teigiamai, nuo ministrės iki darbuotojų, iki pareigūnų ir viskas ten jau toks pakankamai teigiamas požiūris. Ir po to, tokiam kare, kokiame mes esame, kur mes kariaujam, sakykime, per pagalbą, per paramą dažniausiai, tai tada tokia ministerija įgauna visiškai kitą prasmę.

I: Mhm. Kokiais formatais vyko sektorių bendradarbiavimas iki 2022-ųjų metų?

NJ: Tikrai per viešą erdvę ir kai kada neformaliais apsitarimais. Aš galiu pasakyti, pavyzdžiui, nu nežinau, ar čia verta, neverta, bet mes pavyzdžiui, aptariame su kariuomenės vadu buvusiu, ne dabartiniu, Lietuvos saugumo padėtį Kaliningrado srities kontekste. Nes mes ten galėjom šį bei tą sakykim, nu įžvelgti iš savo karinės patirties. Bet neformaliai čia, viskas jau ne... Ne taip, kad jau...

I: Taip, suprantu. O kaip galėtumėte apibūdinti sektorių bendradarbiavimą dalijantis informacija dar iki 2022-ųjų metų?

NJ: Nulis. Išskyrus tai, išskyrus tai, kad mes kartais duodavome tam tikrą informaciją, pavyzdžiui, savo pastabas, kad t.t. O iš iš, išskyrus galbūt kariuomenės vado, sakykit, kai kada man labai labai darė gerą įspūdį, kai kada vieną kitą pastabėlę ten duodavo apie, pavyzdžiui, nu aš galiu pasakyti, čia ne paslaptis jau, aš padėjau, Lietuva perdavė tiesiogiai ginkluotę, sunkiuosius kulkosvaidžius į Ukrainą 2014 m. Jie, nu galima sakyti, dingę, nežinojo, kur jie buvo. Ir aš padėjau kariuomenės vadui juos surasti, ta prasme, kur jie buvo. Ir aš radau tai tiesiog Ukrainoje.

I: Oho.

NJ: Taip, taip.

I: Oho... Tai gal dar galėtumėte kažką pridėti, kaip, kaip sektoriai bendradarbiavo dalijantis resursais?

(23:13.06)

NJ: (*stipriai kvatoja*) Ne, niekaip, tiesiog čia, reiškiasi, mes darėme savo, Vyriausybė darė savo ir net sakyčiau taip, kai kada galima sakyti Vyriausybės formate buvo perduodama pagalba iš mūsų, bet lygiai kartu su Vyriausybe. Pavyzdys, vykau su ministru, tuometiniu, premjeru Skverneliu į frontą. Ir ten buvo perduodama pagalba iš mūsų, iš Blue/Yellow tai yra. Bet irgi, kad nuo Vyriausybės jau toks, reiškias, o tai ir kartu yra su Vyriausybe irgi perdavė savo pagalbą į jau Ukrainą. Bet, ten aš galiu, ai galiu daugiau papasakoti apie šitą atvejį, tai ten buvo tas klasika, kur matau, kad Vyriausybė neklauso mūsų, tos mūsų patarimo, realiai. Ten buvo kalbama apie mokyklos atstatymą į Avdijivkoj, konkrečiai. Tai buvo, pernai dabar, 2018 metais gal, ne, kaip pasakyt, nu turbūt. Ir ten jie atstato mokyklą, sakau, kad nu tiesiog jūs nebus nieko, ten yra nu... Ne ne, nori kišti ten milijoną, atstatyti mokyklą. Ir žinant tą visą ukrainietišką, sakykim, virtuvę, aš sakau, nu nereikia taip. Reikia būti, reikia kontroliuoti, reikia mažais kiekiais. Ne, ne, čia Vyriausybės, šiuo atveju, Premjero noras buvo pasirodyt, aš taip skaitau tiesiog jo. Ir skamba gerai, milijonas, mokykla, ten fronte, nu viskas skamba labai gražiai. Nu sakau, nedarykit kitaip. Ne. Ir tada susidūrė su labai rimta problema. Mm... Toks maždaug.

I: Gerai, tai dabar bus keletas klausimų, apibendrinančių tuos laikotarpį iki 2022-ųjų metų .Tai, kokiomis priemonėmis Vyriausybė prisidėjo prie NVO vykdomų projektų iki 2022-ųjų metų?

NJ: Mhm. Dar kartą, ne iki galo supratau.

I: Kaip, na, Vyriausybė būtent jums padėjo su jūsų projektais iki 2022-ųjų metų?

NJ: Nu niekuo.

I: Mhm. Tuomet kitas klausimas būtų: kokiomis priemonėmis NVO?

NJ: Ai ai, išskyrus, išskyrus vieną, aš dabar, jau dabar...

I: Gerai.

NJ: Kartais leisdavo transportuoti dalykus su, pavyzdžiui, mes veždavom su Spartanu, kur veždavo, skrisdavo į Ukrainą, mes veždavom įrangą irgi daiktus, leisdavo tiesiog pakrauti ką nors ten į Spartaną. Tai buvo toksai konkretus, nu, žinokit. Ta prasme Vyriausybė niekada nežiūrėjo neigiamai. Tai jokių

būdu. Tiesiog ta pagalba tokia daugiau praktinė, daugiau per kažkokį kontaktą ir nu sakykim, stichiškai, sakykim, taip.

I: Tai dabar toks atvirkštinis klausimas: kokiomis priemonėmis NVO prisidėjo prie Vyriausybės teikiamų viešųjų paslaugų įgyvendinimo?

NJ: Iki 2022-ųjų metų?

I: Taip, iki 2022-ųjų metų.

NJ: Nu mes kartais ten teikdavom pagalbą tų bendrai su Vyriausybe, kur galima buvo manyti, kad ta pagalba buvo bendra kažkokia prasme. Nu ta prasme viešos erdvės prasme.

I: Mhm.

NJ: Ir ir ir ir maždaug tokia, tokia reiškia, ir tiesiog gal viešos erdvės kartais sėdėjimas televizijoje ar panašiai, koncertuose ir t.t. O kad daugiau, tai tokia... Nelabai.

I: Ir tada, kokių problemų iškilo siekiant skatinti NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą iki 2022-ųjų metų?

NJ: Nu kokios problemos, tiesiog mes esame skirtingi padarai tiesiog. Čia Vyriausybė daro savo, Vyriausybė mato pagal save, Vyriausybė šiaip viską žino, nu kabutėse, ir tiesiog jiems mūsų pagalba nereikia. Nu, išskyrus, jeigu kažką tokia tokia gražų, tada jau aišku ten yra yra, bet kažkaip ten jie, kažkaip kad atsižvelgtų ar dar ką nors, nesakyčiau. Aš duodu pavyzdį, 2021-ais metais, kai Rusija padarė savo mobilizacijos pratybas artėjant į Ukrainą pavasarį, nu grubiai kalbant metus iki iki puolimo, aš viešai sakiau, kad mums reikia kalbėti apie ginkluotės perdavimą Ukrainai, rimtos ginkluotės, apie oro gynybą, apie prieštankinę gynybą, tai yra kas tai iš tikrųjų įvyko ant 2022-ais metais. Metus tai sakiau dėl karių, tai jau dabar reikia apie tai pagalvot. Niekas neklausė.

I: Mhm.

NJ: Niekam neįdomu. Ta prasme toksai, reiškias, ta prasme, sakykim taip, paskutiniu metu aš jaučiu tokį skirtumą, bet ta prasme manau, kad galima taip teigti, kad dabar taip pradeda mūsų truputį klausyti.

I: Taip.

NJ: Bet tai tik dėl to, kad situacija yra tikrai yra dramatiškai sudėtinga ir kad atsirado, sakykim, tam tikras vidinis politinis nerimas, tiesiog, tada jau pradeda klausyti.

I: Mhm.

NJ: Reikia suprasti, aš kaip ir suprantu Vyriausybę. Vyriausybė visada žiūri, kaip bebūtų keista, visada žiūri į, žiūri į savo, sakykim, stabilumą, į savo, savo pozicijas, savo reitingus ir t.t. Ir tai yra, aš tai žiūriu į kitą pusę, absoliučiai, aš žiūriu tik į tai, kas vyksta. Tenai kitaip. Tai karo... Ir tie požiūriai kartais turbūt taip, nu susikerta. Nors yra, aišku, bendrų taškų, be jokios abejonės, bet trajektorijos yra skirtingos. Tai, kad labai sudėtinga tiesiog komunikuoti.

I: Aišku. Tai galima gal jau judėti į laikotarpį dabartinį, ar ne?

NJ: Mhm. Jo.

I: Gerai. Tai dabar seks klausimai apie NVO ir Vyriausybės santykius, o 2022-ųjų metų karo Ukrainoje pradžios.

NJ: Jo, jo...

(30:55.87)

I: Tai pirmasis klausimas apie šį laikotarpį: kaip galėtumėte apibūdinti NVO ir vyriausybės santykius po 2022-ųjų metų karo Ukrainoje pradžios?

NJ: Aš sakau, Vyriausybė atėjo pas mus prašyti pagalbos. Aš minėjau pavyzdžius tiesiogiai. Vyriausybė, nu ta prasme, valdžia, ar kaip čia pavadinti. Ir mes padėjome. Mes nupirkom, sakykim, Vyriausybės, nu kaip valdžios, nu ne Vyriausybė, aišku, bet kaip mes suprantam Vyriausybės, šiuo atveju, kariuomenės prašymu, pirkome didelius kiekius įrangos ir perdavėm jiems, jų nurodytiems daliniams Ukrainoje. Tai reiškiąs, viskas atvirkščiai buvo, nes esmė kokia, kad karo pradžioj vyko, nu ir dabar tiesiog, mes turime vieną didelį privalymą, mes nesame, aišku dideli, bet mes esame greiti. Mes galime mikliai spręsti problemas. Vyriausybė to negali, greitis ir ta prasme tas gebėjimas greitai veikti nėra Vyriausybės, čia kalbame apie daug dalykų, čia ne tik apie šitą, tiesiog. Mes šioje vietoje tuo metu pasirodėme labai, sakykime, į temą ir atėjo pas mus prašyti pagalbos, mes padėjom, ir tiesiog, viskas buvo atvirkščiai. Tam tikra kita prasmė, kad davė tam tikras lengvatas ir t.t. Netiesiogiai, kaip sakant, mums nu skatino, bet jie irgi laikinai ir toliau tada mes, nu ką, mes mes, mes dirbo toliau, tiesiog, savo savo. Nu sakykim, pavyzdys, kas mane erzina tiesiog. Vyriausybė laikinai naikino PVM poreikį paramai į Ukrainą. O toliau? Ne. Tiesiog atėmė tą išimtį – dabar jau sukītės patys. Ir mes tada jau mokame, mes negalime kartais nuimti PVM, mes mokam brangiau, tiesiog, tiesiog, kad... Vyriausybė, čia buvo tam tikras, sakykim, nu iš emocijų, aišku, čia buvo iš nu... čia buvo visi sukrėsti, padarė tam tikrą, nu palengvino šiek tiek, bet

po to apsiramino ir grąžino viską taip, kaip buvo. Nu man tai truputį taip nerimta, taip galima sakyti. Bet Vyriausybė yra Vyriausybė ir turi teisę tai daryti. Bet labai svarbu, kad suprantat, kad krizės situacijoje labai daug dalykų sukasi aukštyn kojom, kur funkcijos, gebėjimai, kurie taikos normaliom sąlygom yra, nu sakykim, gerai, bet jie nu ne tokie nemato, nesimato. Vėl tokie, kad sakykim jau jos visai reikalingi, visi gali palaukti, kai negali palaukti, yra jau tikrai ateina krizė, tada ir jau principe visuomenės gebėjimai staiga tampa labai, sakykime, taip jau madoj. Ir tą mes pastebėjome, tą mes mes... Čia jau kalba eina ir apie kitus dalykus, apie tokius šiek tiek rimtesnius. Aš nežinau, dar pamąstysiu, kiek aš galiu apie ką kalbėti. Nu bet einam toliau.

I: Gal kažkokius gal galėtumėte pateikti kitokius pavyzdžius NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimo teikiant paramą Ukrainai.

(34:58.60)

NJ: Išskyrus mūsų organizacijos?

I: Ir jūsų. Ir jūsų, ir galite su kitom organizacijom...

NJ: Nu sakykime taip, tas bendradarbiavimas taip ir vyksta. Paimkime, pavyzdžiui, aš turiu vieną tokį, kaip bebūtų labai gerą dalyką Lietuvoj. Mes turime, aš turiu gynybos vertikalę. Tai yra, kaip bebūtų, kaip bebūtų tarp įvairių visuomenės sluoksnių, nu aš turiu omeny Vyriausybę, verslą, mediją, pilietinę visuomenę, tarp mūsų visų yra tam tikri tokie ryšiai. Ir formalūs, ir labai svarbu – neformalūs. Tai reiškias, kad jeigu įvyksta iniciatyva, jeigu vyksta akcija, jeigu kažką nori, reikia daryti, tada tas palaikymas yra visur ir bendradarbiavimas irgi tam tikrom formom vyksta. Ir tai kalbama ne tik apie kažkokią vieną kitą akciją, bet ir ilgesnį bendradarbiavimą. Aš galiu duoti vieną pavyzdį, tai yra Lietuvos ginklų, nu sakykim, karinės pramonės produkcijos vystymasis. Verslas turi idėją. Verslas turi produktą. Verslas nori tą prekę vežti į Ukrainą. Patys negali. Mes tai galim, mes gal ir perkam. Mes ir vežam. Vyriausybė duoda, sakykim, tam tikrą, sakykim, leidimą tai daryti, nu licencijos ir panašiai, ir per tam tikrą laiką Lietuvos karinė pramonė gauna neįkainojamą informaciją apie tai, kaip tiesiog jų produktai veikia, kaip galima juos, sakykim pagerinti ir t.t. Ir būtent šitas, tai čia yra teigiamas elementas, gynybos vertikalė, kur kaip bebūtų, aš tiesą sakant, ar esu nepatenkintas, aš esu piktas, aš esu kaip sakant nusivylęs kai kuriais atvejais, bet matau, kad ta gynybos vertikalė yra. Kad Vyriausybė tame etape irgi, vyksta dialogas tam tikras. Tas dialogas tai laikui bėgant gerėja. Aš turiu omeny, kad su dabartine valdžia, nu aš žinau, kad galiu išskirti vieną žmogų, t.y. Gabrielių Landsbergį šiuo atveju, kuris su savo aplinka supranta, kad mūsų nu pilietinės visuomenės supratimas apie padėtį Ukrainoje yra gana rimtas. Ir

kviečiasi, ir kalbamės. Tai dabar jau tas sakykime dialogas iš tikrųjų vyksta šiuo metu. Įvairiom formom ir pakankamai sakykime rimbom formom, kai kada. Tai žodžiu, vėlgi, lyginant su kitomis šalimis, ar tai būtų Švedija, ar tai būtų Vokietija, ar tai būtų dar kažkas, aš galiu varyti kiek noriu ant Vyriausybės, bet lyginant su kitomis, mes esame nu wow, tiesiog – mes labai gerai stovim. Ir vakarų pasaulio kontekste. Kaip tai bebūtų, mes bendraujam, mes padedam, mes nu bendradarbiaujame kai kada. Galėtų būti ir daugiau ir pan., bet dialogas yra, yra.

I: Puiku. Tai dar kartelį paklausu to klausimo, kas ėmėsi iniciatyvos skatinant sektorių, bendrus projektus po 22-ųjų metų?

NJ: Vyriausybė.

I: Supratau. Ir kaip vertintumėte Vyriausybės požiūrį į NVO vykdomas veiklas po 2022-ųjų metų?

NJ: Rimtėja, rimtėja.

I: Mhm, o gal?

NJ: Nes, kaip bebūtų, mes turime vieną didžiulį privalumą – be to, kad mes esame greiti. Mes esame Ukrainoje. Mes esame ten. Mes bendraujame. Mes matome, mes žinom. Mes tiesiog konkrečiai darom dalykus, kurie Vyriausybė nei gali, gal ir nenorėtų, ir mes tiesiog apie tą, sakykime, vakarų pagalbos efektą, mes matome. Didžiulė problema, čia vat pabrėžkit, kad Vyriausybė nėra, nu kaip nėra, yra atstovė, aišku, bet Vyriausybė nemato, sakykim, vaizdo to, sakykim, fronte. Nemato to vaizdo kare, nemato daug dalykų, tiesiog jos nėra ten. Dėl to, kad yra politiškai nutarta, kad mes ten nesikišim. Ir mes matom tos pagalbos, nu sakykim, kartais nu klaidas, ten problemas, neefektyvumą. Mes apie šitą perduodame, papasakot. Biški girdi, biški girdi. Taip jau. Bet čia ne dėl to, kad ten tiesiog, bet neturiu jokių iliuzijų, čia nėra dėl to, kad mes tokie faini ir mus gerbia, ir myli, ir panašiai. Ne, čia dėl to, kad padėtis yra labai rimta. Jie ieško visokių būdų, kaip tiesiog pagerint savo suvokimą apie padėti.

I: Gerai, judėkime prie kito klausimo. Čia dar nemažai liko, tai, manau, bus vietos dar irgi išsiplėtoti kitur.

NJ: Mhm.

I: Kiek Vyriausybė, priimdama sprendimus, rengdama įstatymus, atsižvelgia į NVO poreikius bei rekomendacijas teikiant paramą Ukrainai? Šiuo metu?

NJ: Beveik beveik neatsižvelgia iš vis. Ta prasme aš nematau, kur atsižvelgtų kažkiek ten. Nei kviečia, nei į pokalbius, nei į pasitarimus, nei į kažkokią tokią ten... Nu tiesiog mūsų... Nes kalbant apie įstatymų kūrimą ir taip toliau formavimą, tai yra tiesiog nu jų darbas ir patys viską žino (*nusijuokia*) kabutėse. Tas truputį keičiasi, vėlgi. Nesakau, kad visiškai ne. Aš, pavyzdžiui, neseniai bendravau, buvo... Armonaitė padarė įstatymo projekto pristatymą, tai nu apie pramonę Lietuvoj, kad pagerinti, palengvinti – ten, ten kažkiek tam tikrose būtų. Nu kaip suprantat, tas procesas toks labai lėtas. Vat jeigu kalbame apie, apie reglamentus, apie įstatymus, tai tada jau tiesiog yra sistema, kuri kuri tiesiog atidaro, kaip moka, ir ir ir ten jau kitų neklausė tiesiog. Nu nelabai bent jau. Tai turbūt tas labai lėtai keičiasi. Irgi, man atrodo, į teigiamą pusę, bet... Bet galima ir tokių kitokių pavyzdžių paduoti, tiesiog ten, sakykim, kaip žinote, kai Gabrieliūs pradėjo Landsbergi pasakot, kad jau mūsų laukia koki ten 5-ių metų eigoje gali būti labai blogai, gali būti karas, ar ne, aš, pavyzdžiui, šitą informaciją buvau perdavęs į URM'ą kelias savaites prieš tai. Nu mano vertinimu tiesiog. Staiga žiūriu, kad jisai sako tai, ką aš sakau. Nežinau, ar čia nuo manęs, bet, tiesiog, toks momentas įdomus.

I: Taip. Tai kaip dažnai vyksta Vyriausybės ir NVO susitikimai, pasitarimai po 2022-ųjų metų?

NJ: Jeigu anksčiau būdavo kartą į du metus, tai dabar gal kartą į du mėnesius su kažkokiu ten pokalbiai, dialogas.

I: O yra kažkoks pokytis po pradžios 2022-ųjų metų, ir dabar?

NJ: Ne, nu be abejo, yra. Pradžioje buvo chaosas, niekas neturėjo laiko su niekuo ir niekas taip ir nekalbėjo ten nieko tiesiog. Visi darė kaip galėjo. Dabar, paskutiniu metu, kai tiesiog vyksta tokie, kas, kokia situacija mes turime dabar? Kad karas, karo rizika didėja, nes visi mato, kad reikia ten mąstyti, nes ten bus, sakykim, nu laikotarpis, aš sakiau visą laiką, beje. Dabar matau, kad formuojami, visą kitą nu kaip sakant, ateities vizija, kad ateities vizija, kaip čia dabar daryt, ką daryt. Tada ties pokalbiai vyksta dažniau. Tad jau, sakykim, yra lengviau šnekėti. Ir sakyčiau, kad paskutiniu metu aš jaučiu, kad kad kad tos diskusijos vyksta nu, sakykim, irgi dažniau ir lengviau rasti bendrą kalbą. Aš galiu duoti vieną pavyzdį. Visą šita karą nuo 2022 m. aš sakau, kad reikia įvesti mūsų kariuomenę į Ukrainą. Tai yra satelistus, nu ten aprūpinimas, logistika. Ta prasme, ne karo tiesiogine prasme, bet... Ir matau, kad pamažu šitas suvokimas ateina ir apie tai jau kalbama.

I: Mhm.

NJ: Pavyzdys tiesiog. Supraskime, mes, mūsų atveju, mes turime vieną privalumą, labai didelį – mes nesame politiškai priklausomi. Tiesiog sakome, maždaug, ką galvojame, maždaug taip. Politikai dažnai

arba nesako, arba tiesiog delsia, arba tiesiog visai kitaip tai politiniu tiesiog. Pavyzdžiui, dabar duodu pavyzdį, Lietuva yra labai labai priklausoma nuo Amerikos, per daug gal sakyčiau, nuo Amerikos požiūrio, policy ir t.t. Ir dažnai dėl to mūsų politikai tiesiog arba nesako, arba formuluoja visai kitaip, arba kažką. Nu aš tai nu nepriklausomas nuo Amerikos tiesiog, aš tiesiog nu sakau, tas jaučiasi. Jau tiesą sakant aš ilgai sėdžiu, ilgai bendrauju, jau matau šitą tokią situaciją. Ir tiesiog nu suprantu, aišku, čia yra ir politika, suprantu. Bet tada ateina laikas, kur, sakykim, mano įžvalgos kai kada pasiteisina. Tada jau atsiranda dialogas. Nes kas mane čia erzina, tiesiog, Vyriausybė niekada nepripažins, kad kažkas kitas, ne Vyriausybė sugalvoja kažkokią gerą idėją. Na čia tokie, čia tokia Vyriausybės strategija. Jeigu kažkokia idėja, kur darom, tai kad būtų tik jų. Bet čia yra normalu, čia yra tiesiog, čia yra nieko.

I: Supratau.

NJ: Tai vat.

(46:51.71)

I: Tai, kieno iniciatyva vyksta šitų sektorių susitikimai?

NJ: Šiuo metu Vyriausybės.

I: Ar yra imamasi priemonių NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą įtvirtinti formaliomis priemonėmis šiuo laikotarpiu?

NJ: Yra kalbama apie tai, bet nedaroma tas, kol kas bent. Daugiau, išskyrus ten kai kuriais atvejais kalbama apie licencijų gavimą, bet jau šiaip tai jau sakykime sutarimo, ne ne tokio kaip darbinio sutarimo tvarka maždaug. Bet kažkokių formalių memorandumų, kažkokių nu ne ne. Aš net nema... Ta prasme, aš čia nematau kodėl, tiesiog, ką tai, kas tai keistų, nematau tiesiog didelio, didelio tokio... Sakykime, čia galima eiti giliau į galias temas, pavyzdžiui, iki dronų gamybos, opi tema dabar. Ir mes tą darome, mes jau gaminame, jau ilgą laiką gaminame, padedam vystyti Lietuvos dronų, sakykim produktus, kuriuos naudojame Ukrainoje dar be to. Čia mes darom, Blue/Yellow, Vyriausybė kol kas iki to dar labai toli jiems. Galėtume gal ir bendradarbiauti toj vietoj, sakykime, aš neįsivaizduoju kaip tai galėtų atrodyti. Mes, Vyriausybė, ypač vat kariuomenė labai lėta. Geriausiu atveju mes iki rudens, po turėsime kažką panašaus į dronų pilotų paruošimo tokią, nu, funkciją, ane? Nu kariuomenės. Mes tai darome seniausiai Ukrainoje. Mes jau jau nu pusantrų metų, nežinau, labai jau seniai darome. Ir tas lėtumas, kas susiję aišku su sistema ir su su standartais, ir su vidaus apmokymais, nu manęs netenkina. Man čia sakykim, jeigu neįdomu bendradarbiauti tada. Tiesiog jie per lėtai veikia.

I: O tai...

NJ: Karas yra greitis. Mhm.

I: Dabar apie dronus užsiminėt. Tai jūs jaučiate kažkiek, kad padarėt įtakos tam, kad Lietuvoje būtų nu rimčiau žiūrima į dronus.

NJ: Nu kaip ten, jo, mes, sakykim, kaip įtaką darom, bet ne, aš visą laiką... Kai kurie dalykai, kur giriasi kariuomenė, kad padarys, kad nupirks, kai kurie, jei sakykim, kur įranga kariuomenė dabar perka ir Ukrainai, ir sau, mes realiai tą įrangą padėjome vystyti ir patobulinti Ukrainoj seniai. Tiesiog aš galiu konkrečiai kalbėti apie vieną produktą RSI, čia apie detonatorių ir t.t., čia viskas buvo daroma per Blue/Yellow. Ta prasme, kad jau atsirado tikrai geros tos grupės, finansavom, nupirkom, naudojo Bachmute, pavyzdžiui, tiesiog, na aš galiu dabar tiesiog, kodėl, why, kad būtų įdomiau gyventi, tiesiog. Kai Ukraina pasitraukė iš Bachmuto, miestas buvo užminuotas Ukrainiečių. Ir rusai, kai įžengė, labai didelių nuostolių turėjo, dėl to, kad nu tiesiog atėjo ant sprogmenų. Tie sprogmenys buvo detonuojami su lietuviškais detonatoriais iš mūsų, iš Blue/Yellow. Toliau kariuomenė, Vyriausybė buvo toli, jie dar svarstė, maždaug, pirkti. Tiesiog čia... (*nusijuokia*) Čia reiškias. Ta prasme, aš nemoku net paaiškinti, iki kokio lygio mes kartais, kiek kartų mes esame greitesni. Tiesiog, tas greitis, mes esame maži, mes neturime, visų pirma, mes neturime biudžeto, viskas yra, sakykim, fundraise'inta ir mes negalime nu dideliu mastu, bet mes galime greitai, mes galim tiksliai remti, ir tai mes darome. Vyriausybė taip neveikia. Tiesiog čia yra, irgi, nu irgi, taip yra, čia yra kitoks veikimo principas, nuo... Nepalyginsi čia tiesiog tokie... Tokie na kitokie, tokie reiškiasi, yra kitas kitas, nu skirtingi tembrai, skirtingi... Ir ir ir ir šioje vietoje aš norėčiau matyti daugiau supratimo apie tai, aš ne prieš bendradarbiavimą iš esmės, bet aš nematau nu kad tai daryti rimtai, tiesiog, nematau.

I: Gal galėtumėte pakomentuoti, kokiais formatais vyksta sektorių bendradarbiavimas dabar?

NJ: O kad dėl licencijų išdavimo supaprastinimo su EIMIN'u, pavyzdžiui. Tam tikras sakykim patarinėjimas apie tai, kad reikia vežti kariuomenę į Ukrainą su įvairiais mūsų, bet tiesiog politikais, čia be Vyriausybės, su įvairiais. Nu pavyzdžiui, su opozicija taip pat aš bandau ten irgi, nu ten rasti sąjungininkus ir nežiūriu taip jau visiškai tik į vieną, į kitą Vyriausybę, bandom, stengiamės būti kažkiek apolitiški. Nu toks ir bet aš, bet dar tie asmeniniai santykiai su įvairiais, nu... Man, pavyzdžiui, su Armonaite gerai, mes gerai bendraujam, pavyzdys. Su kitais mažiau gerai, tiesiog. Dar su kitais taip neutraliai. Dabar vyksta rinkimai. Aišku, jaučiasi, kad politikams reikia palaikymo, reikia tokio viešo ar kitokio. Nu, aš sakykim, palaikau truputį, bet aš jau lyginant su anksčiau, aš jau taip truputį taip santūriau.

Nes aš jau ma... Man vienas ar kitas politikas yra įdomus realiai, kiek galima su juo rasti bendrą kalbą, bendradarbiauti, ar matymas yra panašus, o tada jau darom ką nors. Pasidariau vis labiau žiūrėtoju, ir gal apolitiškas. Aišku, yra tame tarpe ir tokių politikų, su kuriais niekada nenorėčiau ten nieko bendro turėti, dalykų panašių. Bet tiesiog aš jau nu mažiau politiškas, jau valstybiškas, taip galima pavadinti.

I: Supratau. Kaip galėtumėte apibūdinti šiuo metu vykstantį sektorių bendradarbiavimą dalijantis informacija?

(54:46.37)

NJ: Mes duodam Dieve daugiau informacijos, **mes ten duodam netgi žvalgybinę informaciją** tai Vyriausybei, valdžiai. Ir nemažai kartais. Ta prasme mes prieinam prie tokių dalykų ir mes perduodam tikrai daug įvairių naudingų dalykų.

I: O gal galėtumėte pasakyti, kiek informacijos gaunate iš Vyriausybės pusės, ar kažkiek gaunate?

NJ: trupinėlių, tokį reiškia, nieko ten. Nu vėlgi, ten... Nu tarp eilučių biški kartais, kad gautų kažkiek tiesiog. Kažką, bet konkretaus, kas mums labai padėtų – ne, ne, ne. Reikia jau išgaudyt iš to tarp... Nebent kalbant apie konkrečius dalykus, pavyzdžiui, apie karinės pramonės vystymąsi Lietuvoje. Ten kai kada ten apsieičia ta informacija, bet čia daugiau dėl to, kad mes tiesiog ši bei tą žinom ir suprantama. Tai tada jau atsiranda galbūt turbūt dialogas normalus. Ir kad jie jie, reiškias, nu galėtų, pavyzdžiui, „ar jūs galite mums, Vyriausybei, ar galėtumėt mums padėti geriau suprasti, suvokti, išsiaiškinti ką nors...“ Jie galėtų mūsų prašyti, ar tikrai padėčiau, jeigu galėčiau. Bet neprašo. O aš turiu siūlyti, o tada jie sako tinka tinka, maždaug.

I: Mhm. Kokiomis priemonėmis...

NJ: Bet čia irgi yra susiję su protokolais, su ta prasme, čia realiai vyriausybė informacija eina realiai į vieną pusę. O jie tada priima sprendimus ir daro kitaip. Ir jie ir atrodo geriau. O tu toliau, čia ir yra visuomenė čia tiesiog tokia. Čia yra iš dalies normalu, čia yra suprantama, šioje situacijoje aš gal norėčiau šiek tiek gal kitaip tiesiog, kad būtų. Atviriau galima būtų pašnekėti ir apie šį bei tą. Bet bet bet. Nu ką aš... Tai vat. Bet čia yra labai sudėtingi klausimai. Čia reikia gerokai, sakykim, lįsti. Tiesiog aš, tokiam formatui, galėčiau ilgai šnekėti apie tai, kaip man atrodo, kad turbūt galima vystyti bendradarbiavimą. Nu čia tokie, čia jau kitas lygis. Čia jau būtų, būtų... Tiesiog, mes turim ką turim ir aš maždaug pagal tai tiesiog bandau orientuotis, sakau, kad taip yra. Gal norėtusi, bet taip nėra. O čia... Čia reiškiasi... Bet aš pavyzdžiui, nu aš galiu pasakyti, aš dabar vakar buvau, aš Švedijoje dabar, aš vakar buvau Švedijos tiesiog

saugumo analitiko/analitikės, analizės tiesiog žinyboj ir pasidalinau informacija labai įdomia. Visi su manimi labai gražiai elgėsi, labai gražiai elgėsi. Ir jie tikrai gauna labai vertingą informaciją. Bet to... Not so much Lietuvoj.

I: Ar galiu dar paklausti, kaip, kaip sektoriai dalijasi resursais?

NJ: aš sakau, **jeigu kalbam apie resursus, mes padedam Vyriausybei, nes, ta prasme, kad padėti Ukrainai.** Iš jų pusės resursai yra kitokie šiek tiek. Nu, kai kada su kokiais transportais, kai kada duoda, pavyzdžiui, platformą. Mes, pavyzdžiui, kai kada galim, leidžia mums daryti kažkokią reikalą ambasadoje Ukrainoje, pavyzdžiui. Nu duoda tipo nu renginį, pavadinkim taip. O daugiau resursų – ne, ne. Jokių resursų. **Aš esu, realiai, Vyriausybei, nu kas atėjo Vyriausybės prašymu, pirkęs įrangą už, nu nežinau dabar, už beveik milijoną eurų.** Kas atrodo nemažai, ar ne?

I: Taip.

NJ: Nu, ta prasme, ateina iš karinių struktūrų ir prašo pagalbos savo į Ukrainą, mes tą darom. Ir mes aišku padedam ukrainiečiams, bet mes nežiūrim taip kad jau čia... Bet tiesiog, eina būtent per Vyriausybės kanalus šitie dalykai ir mes tai darome. O kad mes milijoną vėlgi, kaip čia pasakyti. Kas yra 1,2 proc., pavyzdžiui, čia vis tiek yra Vyriausybė, nu tai tas, kur žmonės gali savo dalį mokesčio ane. Čia yra vyriausybiniis momentas. Ir mes aišku iš to ten gaunam nemažai. Bet vėlgi, sakykim taip, dabar kadangi nu kartą tai buvo 2 proc. o dabar 1,2. Sumažino tą dalį. Mums būtų nežmoniškai faina gauti tuos 2 proc. Mes gauname 1,2. Nu sumažino priemonę, kas mane truputį taip jau irgi. Tada priėmė 2 proc., 2 proc. buvo, ta priemonė tikrai būtų mums labai labai naudinga. Per pusę, kaip sakant, nurėžė, nes reikia kitur. Nu va čia toks momentas, ane?

I: Taip.

NJ: Ir tai buvo daroma, galima sakyti, krizės atveju. Tai čia jau su COVID‘u susiję, kitas dalykas. Tada nurėžė šitą pilietinės visuomenės aukso gyslą. Dėl to, kad nu tiesiog ne taip svarbu turbūt. Tas mane irgi ta prasme. Ir jeigu galima sakyti taip, ką mes darom, ir aš manau, kad visi mane gins, tai ką mes darome Ukrainoje šiuo metu, pilietinė visuomenė, yra žiauriai rimta. Bet žiauriai rimta, tiesiog, įvairiom prasmėm. Tiesiogine prasme ir kitom prisidedant prie Lietuvos saugumo ir t.t. Tuo metu nurėžti, pavyzdžiui, nu tą procentą, tiesiog man tai pasityčiojimas, pavadinkim taip. Ar tai keičia ką nors? Nu jo, turim tai, ir mes ačiū ačiū, tikrai nemažai. Bet čia šitas toksai – čia Vyriausybė netiesiogiai gal išsako savo nuomonę apie pilietinės visuomenės svarbą krizės metu. Tai toks sakykim truputį kartus, manau, tas didėjimas.

I: Taip. Kokiomis priemonėmis Vyriausybė prisidėjo prie jūsų vykdomų projektų, pavyzdžiui, Radarom?

NJ: Niekuo, absoliučiai nulis, niekuo. Išskyrus licencijų davimą. Aišku, čia toks jau. Bet čia jau yra Vyriausybės prerogatyva, jie taip sakant vieninteliai. Jie davė leidimą, kur turėjo duoti leidimą. O daugiau nulis, absoliučiai niekuo. Ir ir vėlgi, ta prasme, mano požiūris, kodėl taip ir taip, tai mes sakom, kad aš manau, kad čia buvo žiauriai rimta. Ne tik, kad buvo didelis, bet tai, kad reikalinga įranga. Mes tai nupirkome iš Izraelio, kur niekas tuo metu iš viso pasaulyje negalėjo išgauti karinės paskirties įrangą iš Izraelio.

I: Taip.

NJ: Mes buvo pirmieji. Ne Lietuvos nu valdžia, bet čia Lietuvos pilietinė visuomenė. Nu neįdomu tiesiog, nes ten ką čia dabar jau (*juokiasi*). Reiškias, neįdomu. Tada net nedalyvavo nei kiek, nei komentavo, nei nieko... Nes aišku buvo jokios, jokio susidomėjimo, jokio prisidėjimo, jokio ten... Ir gal ir gerai, ta prasme čia buvo, sakykim, mūsų projektas ir gal ir teisingai. Bet tiesiog pavyzdys, kai nu net, nu tiesiog, kaip įdomu, ką jūs čia veikiat, kaip čia atrodo radaras. Nieko. Nu nulis.

I: Tai aš kiek suprantu, nepadėjo bendrauti ir su Izraeliu, taip?

NJ: Ne ne ne ne, viskas per mūsų kanalus, absoliučiai, kiekvienas žingsnis buvo arba iš mūsų, arba iš verslo, kur padėjo mums, visuomenė. Absoliučiai.

I: Mhm, supratau. Jūs minėjot jau, kad padėjot Vyriausybei pirkti tam tikras priemones.

NJ: Ta prasme Vyriausybė čia ne visai tie, čia tiesiog atėjo tipo tipo kariai ir prašė pagalbos, taip, bet mūsų kariškiai Lietuvos tiesiog atėjo prašęs savo Lietuvos Vyriausybės remiamiems daliniams pirkti tam tikrą rimtą įrangą, nu mes tą padarėme, įranga buvo perduota, mes mokėjom už transporto tam tikrų dalykų ar panašiai. Nu prisidėjome nemažai. Atėjo kariškiai, aš, jie prašė manęs asmeniškai. Čia buvo, kad nebuvo ministras... Bet aš priėmiau tą, kad kariuomenė, galima sakyti, valdžia prašo pagalbos. Aš esu labai valstybiškas žmogus, kadangi atėjo, paprašė, aš padariau. Tiesiog tai mano taisyklėse. Čia buvo garbinga, teisinga ir viskas. Ir po to, išskyrus, nu ta prasme ir gal net neprašiau, nes nesulaukė tiesiog... Išskyrus, kad kariuomenės vadovybė supyko dėl to, kad tiesiog nežinojo, kad buvo tokie dalykai daromi. Ir davė ta prasme velnių saviškiams, išskyrus aš nieko negavau, nei gerai, nei... Tiesiog buvo. Tai vat.

I: O gal dar pamenat kažkokių priemonių, kaip NVO prisidėjo prie Vyriausybės vykdomos paramos teikimo Ukrainai?

NJ: Nu sakykim taip, kai kas nuo karto, nu sakykim, ambasados Ukrainoj prašymu, nu tai ar būtų gynybos, ar panašiai, ar panašiai, mes padedame, taip. Čia galima sakyti, kad kai kuria prasme mes toliau, mes toliau padedam, mes karts nuo karto skiriame priemones, įrangą, galima sakyti, nu šiuo atveju tos ambasados, nu galima sakyti, Vyriausybės prašymu.

I: Kiek NVO gali teikti savarankiškai, teikiant paramą Ukrainai, be Vyriausybės įsitraukimo?

NJ: Labai, labai daug. Išskyrus, vienintelė vieta, kur Vyriausybė reikalinga, dėl ten sakykim formalumų, nu kad sakykim Licencijos, ten kontrolė ir t.t. Visą kitą mes galime padaryti patys. Dėl to, kad nematau... Aišku, ta prasme, mes turime tam tikrą santvarką, mes turime tam tikrą tokią rėmus, kur aišku čia yra valstybė, čia yra ir šioj vietoj taip, bet šiaip tai mes esam savarankiški, mes juos suprantam. Ypač kalbant apie Blue/Yellow, mes esame anomalija visiškai. Mes esame surinkę beveik 100 mln. eurų. Aš pavyzdžiui, buvo dabar kalbama neseniai vienoj konferencijoje, kad Lietuva skyrė 200 mln. eurų paramai Ukrainoj. Ir aš noriu pasakyti, kad mes esame surinkę per fundraising'ą trečdalį tokios sumos, lyginti biudžetines lėšas su su, sakykim, nevyriausybinėm, nu tai čia yra diena ir naktis tiesiog. Mūsų indėlis šioje vietoje yra nu dešimteriopai didesnis. Nu čia yra skirstyti biudžetą yra labai paprasta. Ta prasme, nes mokesčiai, ane?

I: Mhm.

NJ: Mes ne iš mokesčių, mes einam iš žmonių ir įmonių.

I: Taip.

NJ: Tokia. Mes esame anomalija. Mes esame tokia nu kaip sakant nu nu, taip nebūna tiesiog. Ir sunku priimti.

I: Tiesa, taip. Kokių problemų iškilo siekiant skatinti šitų sektorių bendradarbiavimą po 2022-ųjų metų?

(01:08:38.10)

NJ: Tai kokios problemos? Problema pagrindinė viena – mes esame Ukrainoje, Vyriausybė ten nėra. Nu piliečius turi, aišku, bet mes kariaujam realiai, Vyriausybė nekariauja. Tai reiškia, kad mūsų požiūris į tai, kas vyksta, į konfliktą, į priemones, į veiksmus skiriasi nuo Vyriausybės. Mes matome gerokai aštriau. Į mus, galima sakyti, į mus šaudo. Į Vyriausybę ne. Nu bet koku atveju. Kai į tave šaudo, nu taip jau perkeltine prasme, tu truputį, nu sakykim taip, ryškiau, drastiškiau pradedi priimti sprendimus. Ir ir tai yra didžiulis, pagrindinis skirtumas. Vyriausybė galvoja apie policy'us, saugumo, sakykim,

parametrus, taip. Aš galvoju apie kariavimą. O čia yra nu, tame yra... Aš kiekvieną dieną žudau rusus. Nu netiesiogiai, bet tiesiog per savo, reiškia, mes esame prisidėję prie tūkstančių rusų, taip sakant, likvidavimo, savo įranga, savo kitus dalykus. Nu taip. Vyriausybė nemąsto. (*pašnekovas pradeda užkandžiauti*)

I: Taip.

NJ: Kitas pavyzdys, Vyriausybė iš tikrųjų perduoda tam tikrą pagalbą, ar ne, perduoda yra pagalbos tiekėjai, kur tik Vyriausybė, nu ten, pavyzdžiui, artileriją, nu ten taip toliau. Aš žinau tokį gerą pavyzdį, artilerija genda. Kodėl aš sakau, kad mes turime būti Ukrainoje? Genda mūsų perduota įranga, reikia taisyti. Ką darom? Vežam atgal, tarkim į Lietuvą, taisom, siunčiam atgal. Visas tas procesas: siuntimas, taisymas, užima savaites. Nu ta prasme čia yra labai ilgas procesas. Kadangi aš dirbu su daliniais, kuriems reikia tų dalykų visą laiką, aš matau, kad tiesiog yra itin tikslinga būti, tiesiog, taisyti įrangą Ukrainoje, nu už fronto kažkur. Bet ne, mes nenorim, mes negalim, mes tiesiog darom, kas mums patogiau. Aišku, jie ne ta prasme transporto tikslu, jie nedaro ten tų dalykų, jie nemato tų karių, kurie prašo, kad jie būtų grąžinami į frontą kuo greičiau. (*nusičiaudėjo*) Vyriausybei patogiu, man ne. Aš kariauju. Labai norėčiau vesti Vyriausybinių posėdį nu tarkim kokiam Kramatorske, ta prasme, perkeltine prasme, kad būtų ten tiesiog.

I: Taip, hm.

NJ: Nors man yra stresas, pas mane yra desperacija. Aš tuos žmonės žinau, pažįstu, tiesiog asmeninis santykis. Ir mūsų veikimo principai yra tokie, kad būtų pagalba kuo greičiau, kur reikia. Geriausia, vakar, kad būtų. Vyriausybė taip nemąsto. Tiesiog ne, kad būtų ten po trijų mėnesių, tai yra gerai, tai normalu. Sistema pripratusi, kad viskas vyksta lėtai, taip yra. Aš taip nemąstau. O tada atsiranda tam tikras disonansas. Nu, bendrą kalbą kai randam kai kur, bet ne visur. Prioritetas Vyriausybės nėra teikti pagalbą taip per se, o tiesiog tenkinti partnerių poreikius, įsidėti, perduoti taip sakant sutartą paramos teikimo sistemą ir viskas. Paskui tokie sakykim, tai vadinasi labai gerai pasakyta vieno politiko. Ką mes pastebim yra Ramstein, nu ten kur vyksta tie pasitarimai, kur perduodama yra kiek tankų, ar ano, ar ne? Vienas politikas tai man gerai pavadino, tai čia yra „fejerverkų“ politika. Perduodam tanką, wow, ooo... Ten Prancūzija davė, ten Lietuva davė, ten Švedija... Wow! Ir atrodo labai blatinai, ir kietai, ir politikas sau, ir politikai tuo metu jie tiesiog gali pasigirti, kad davė tanką.

I: Mhm.

NJ: Bet bendram kontekste, nu tai yra tiesiog vertingas, bet tai yra bendrojo koncepcijoje, tai yra viena menka dalis. Bet politikai, bet politikai mėgsta fejerverkus, tiesiog čia yra toksai, nu sakykim, ne tik Lietuvoj, čia yra jau... Nu ir fejerverkų politika gaunasi. Mano fejerverkų politiką yra kitokia. Aš noriu fejerverkai, kad veiktų, kad rimtus fejerverkus galima būtų šauti į rusus. Mano tokie truputį kita, kitokie fejerverkai.

I: Nu įdomus pavadinimas, iš tikrųjų, tokios politikos.

NJ: Taip.

I: Galim judėti prie kito klausimo, ar ne?

NJ: Nu tarkim.

I: Gerai. Kokių pokyčius įžvelgiate NVO ir Vyriausybės bendradarbiavime po 2022-ųjų metų vasario 24 d.?

NJ: Ne visai supratau, dar kartą?

I: Kokie yra tie pagrindiniai pokyčiai, kokius įžvelgiate pokyčius vat sektorių bendradarbiavime po 2022-ųjų metų?

NJ: Vienintelis faktorius, kad padėtis žiauriai rimtėja, kad net politikoj, net politikai pradeda suvokti, kad čia gali būti pizdiec, ta prasme, čia gali būti baigtis labai labai labai labai liūdnai. Tada atsiranda noras šioje aplinkoje, kas jau galėtų padėti, prisidėti, patarti. Ir tada mato nevyriausybinių sektorių, tiesiog. Ir tada prasideda dialogas. Tas dialogas, kai apsimamins, tarkime taip, ar kažkas tokio, tas dialogas taip ir baigsis iš esmės. Šiuo metu vyksta šioks toks dialogas. Bet tai yra tiesiog grynai dėl tos rimtos padėties. Nu be abejo, aišku, geranoriškai žiūrima, nu nėra, mes ne priešai, mus supranta, mes panašiai mąstome. Ta prasme nu mes, sakykim, ne draugai, bet pažįstami, taip sakant. Nu tiesiog mes žiūrim, nieko blogo. Bet apie rimtą dialogą jau sprendžiant, sakykim, rimtus dalykus, kaip sakyti, kad turėti kažkokį bendrą, sakykim, pokalbį, apie tai ką visą to daryti, kaip čia elgtis. Tai atsirado ne per seniausią ir tik dėl to, kad yra bendra nuomonė, kad čia tikrai tikrai reikia mąstyti, daryti ir panašiai, gali viskas eiti jau ne į gerą, į blogą pusę.

I: Tai apibendrinant, norėčiau paklausti jau tada paskutinio klausimo, kaip manote, ar išliks tokio ryšio ilgaamžiškumas, ar čia galimas tęstinumas kažkoks tų santykių?

NJ: Tarp Vyriausybės ir NGO?

I: Taip.

NJ: Ne.

I: O kodėl?

NJ: Dėl to, kad tiesiog, čia yra skirtingi padarai tiesiog. Čia yra yra ta prasme, čia yra geopolitinės saugumo padėties pasėkoje ir mes tiesiog, atsirado dėl to, kad yra tikrai labai sudėtinga padėtis. Nevyriausybinių organizacijų kaip ir mūsų, mes realiai šiuo metu galima sakyti žudome priešus Ukrainoje, nu tiesiog prisidedame prie Lietuvos saugumo. Ar tai normalu? Nu nesakyčiau. Šiuo metu, taip sakant, ir Vyriausybė pagauna tą nu tokį tamsų vėją ir mes tada sueinam ir kalbamės, ir t.t. Kai bus kitaip, kai bus kitaip, nu kada nors, tikėkimės, kad čia apsiramins ir pan. Tie santykiai neliks, nu santykiai nebus blogi ir mes ir toliau bendrausim ir gražiai ir panašiai, ir bus rinkimai, gal pakvies palaikyti ir panašiai. Čia yra, čia žinai government business, ar ne. Nelisk, kur tau nereikia. Aš galiu tiesiog nu ta prasme, ką mes šiuo metu darome, čia tiesiog, tai yra tiesiog, jau kalbant ir apie Ukrainos Vyriausybės sektorių, mes ir ten, mes jiems padedam ar kaip? Kur šaly, kur tikrai yra blogai. Kur kartais mūsų pagalba ten yra neatsiejama bendrų pastangų dalis. Aš galiu duoti pavyzdį, bet čia jau tikrai ne spaudai, kaip sakant, nereikia taip jau.

I: Gerai.

(01:19:20.64-01:20:53.86 įrašas panaikintas)

NJ: Tai vat. Ta prasme, I have no illusions, ta prasme apie tai, kad čia kažkokie... Vyriausybė nėra, čia nėra kažkoks draugas, vyriausybė nėra kažkoks palankus tau, nepalankus tau. Vyriausybė yra valstybės, ta prasme, šalies interesus. Interesai, nu čia jau toks truputį, čia... Aš ta prasme nesakau visko, kad čia yra oh wow, kodėl manęs daugiau nemyli, ta prasme, ne. Aš tiesiog irgi, ar irgi kai kuria prasme mąstau kaip Vyriausybė. Tiesiog aš matau apie interesus, apie naudą, apie būtinumą, apie tokius dalykus tiesiog. Jau tada tada tada aš čia dėl to, ta prasme, tas santykis niekada nebus toks jau superinis ir visą kitą. Mes esame, mes darome skirtingus dalykus, kai mes galime rasti sąveiką, aš taip noriu, mėgstu tą žodį *sąveika*, mes Lietuvoj kažkiek tos sąveikos turime, kaip bebūtų. Ir yra labai gerai. Tai yra, reiškias, kad mes galim jau kažką ten nuveikti, mes per maža šalis tiesiog, mūsų per mažai. Ir ta, kaip vadinama, gynybos vertikalė yra, kad šioj situacijoje yra santykiai formalūs ir neformalūs tarp įvairių visuomenės, šalies sluoksnių, įskaitant tarp Vyriausybės ir tarp pilietinės visuomenės.

I: Taip.

NJ: Kai kada ryšiai yra naudojami.

I: Nu puiku, gražus apibendrinimas.

NJ: Gerai.

Interviu Nr. 5, Informanto/interviu kodas: VE-34.

Amžius: 34 m.

Informanto išsilavinimas: Aukštasis universitetinis

Informanto darbo sektorius: Vyriausybiniis (LR Ekonomikos ir inovacijų ministerija) (V)

Interviuotoja: *Greta Latvėnaitė (I)*

Interviu vieta: *Ekonomikos ir inovacijų ministerija*

Interviu data: 2024 03 15

Interviu trukmė: 46 min.

I: Ar sutinkate duoti interviu anonimiškai ir būti įrašinėjama mokslinio darbo tikslams?

VE: Taip.

I: Jeigu galite, atsakykite, koks yra Jūsų amžius?

VE: Trisdešimt keturi.

I: Jeigu galite, atsakykite, koks Jūsų išsilavinimas?

VE: Aukštasis magistro laipsnis.

I: Kiek laiko dirbate vyriausybiniam sektoriuje?

VE: Vyriausybiniam tai jau bus trys su puse metų.

I: Ar kažkada dirbote vyriausybiniam sektoriuje?

VE: Taip.

I: Ir kiek laiko?

VE: Gal 10 metų.

I: Toliau seks klausimai apie NVO (Blue/Yellow, Laisvės TV bei Stiprūs kartu) ir Vyriausybės santykius iki 2022 m. vasario 24 d. (Rusijos pilno masto invazijos į Ukrainą). Kaip galėtumėte apibūdinti NVO ir Vyriausybės santykius iki 2022 m. pilno masto karo Ukrainoje pradžios?

VE: Na kadangi iki karo Ukrainoje aš dirbau metus tikrai, tai tokio tampraus santykio tarpusavio, nu tokio ryškaus, koks jis yra dabar, na jo nebuvo. Jo nebuvo. Matyt... Nors ne, aš meluoju. Jeigu minėti Blue and Yellow, tai jo nebuvo, bet jei kalbėti apie kito tipo nevyriausybinių organizacijų veiklą, prisiminkime Covid'o laikotarpį, kur iš tikrųjų labai tamprus bendradarbiavimas įvyko, ypač kai reikėjo suvaldyti pandemijos procesus, tai nevyriausybiniis sektorius vienareikšmiškai, jeigu eitų kalba apie Laisvės TV įsitraukimą, kažkokių, nežinau, ir priemonių, aprūpinimo klausimus ir panašiai, tai iš tikrųjų visos organizacijos nevyriausybinės suteikė daug pagalbos. Ir vat tada prisimenu skaitmeninių sprendimų tam tikrų kūrimą, galimybių pasas, vat, kurį sukūrė galiausiai registrų centras, tai visos konsultacijos, jos buvo tik iš nevyriausybinio sektoriaus, tiek iš privataus aišku sektoriaus (čia gal nelabai aktualu), bet buvo labai akivaizdus mobilizavimas, ar ne, bet čia buvo pandemijos laikotarpiu. Matyt, kadangi vyriausybė dirba nuo dvidešimtų metų [2020 m.] ten pabaigos, tai negaliu komentuoti, kaip buvo anksčiau, bet įtariu, kad nevyriausybiniis sektorius yra visada atviras įsitraukti, siekiant padėti Vyriausybei ir Vyriausybės institucijoms siekti suvaldyti tam tikrus procesus, siekti galbūt padėti įgyvendinti kažkokius sprendimus greičiau. Tai vat per pandemiją tikrai su nevyriausybiniimi sektoriumi bendradarbiavimas buvo puikus.

I: Kaip vertintumėte Vyriausybės buvusį požiūrį į NVO vykdomas veiklas iki 2022 m.?

VE: Aš manyčiau, kad mūsų bent jau vyriausybės, veikiančios Vyriausybės požiūris į NVO tikrai yra pozityvus. Nes ši vyriausybė tikrai rodo pakankamą atvirumą, atvirumą visai pilietinei visuomenei ir mes visuomet stengiamės įtraukti viso tipo NVO, nes tai yra svarbus socialinis partneris na į tam tikras iniciatyvas ir tam tikrų instrumentų ar sprendimų priėmimą. Mes turime tokį dalyką kaip viešasis derinimas. Tai bent jau šitos vyriausybės požiūris NVO atžvilgiu yra pozityvus.

I: Kokius galėtumėte pateikti NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimo pavyzdžius iki 2022 m.? Jūs jau užsiminėt apie COVID laikotarpį, galimybių pasą, gal dar kažką galėtumėte pakomentuoti?

VE: Aš dabar tiksliai neatsimenu, tai pagalvosiu po to ir papildomai jei ką.

I: Žinoma.

VE: Aš šitoj Vyriausybėj pradėjau nuo skaitmeninių klausimų kuravimo, tai matyt per visas tas iniciatyvas man buvo akivaizdžiausios, bet man reikėtų taip nu atsisėst ir prisimint, tiesą sakant. Tai sutarkim šitą parašysiu.

I: Būtų puiku. Kas ėmėsi iniciatyvos skatinant sektorių bendrus projektus?

VE: Čia geras klausimas. Aš manau, kad galbūt labiau NVO.

I: Iki 2022 m.?

VE: Nu čia... Čia žinokit, čia taip sunku atsakyti, kas pirmas ėmėsi iniciatyvos. Nu atvirai pasakysiu. Nes, pavyzdžiui, priklauso nuo iniciatyvos, nuo idėjos, kuriai reikia pagalbos. Nu čia nežinau, žinokit. Nu jo, po dvidešimt antrų metų [2022 m.] buvo labai ryškus NVO iniciatyvos, bet čia turbūt toliau pakalbėsime. Nu nežinau, žinokit, čia priklauso nuo atvejo, nes aš galiu pasakyti, kad iš mūsų ministerijos, matyt, mes dažnai proaktyviai patys kviečiam kuo platesnį ratą socialinių partnerių, kaip kitose – sunku pasakyti, tiesiog nežinau, ar tos iniciatyvos gauna iš NVO sektoriaus pasiūlymus prisidėti. Sunku man pasakyti. Mūsų atveju būna ir taip, ir taip. Ir buvo ir taip, ir taip.

I: Kaip dažnai vykdavo Vyriausybės ir NVO susitikimai/pasitarimai iki 2022 m.?

(06:45.21)

VE: Negaliu atsakyti, nes tikrai negaliu atsakyti.

I: Kieno iniciatyva vykdavo NVO ir Vyriausybės susitikimai?

VE: Ir taip, ir taip. Nu ta prasme tikrai ir taip, ir taip. Aš manau, ir tiek NVO, ir tiek Vyriausybės atstovų. Aš, manau, vienareikšmiškai ir tos, ir tos pusės.

I: Ar buvo siekiama NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą įtvirtinti formaliomis priemonėmis? Kokios jos buvo?

VE: NVO yra laikomi lygiai taip pat socialiniais partneriais, tai pas mus yra šiaip visuose dokumentuose įtraukta nuostata, kad mes turime pagal savo tematiką įtraukti kuo platesnį socialinį ratą. Tai yra, aš neįvardinsiu dabar dokumento, bet, manau, kad tai irgi yra formalizuota, taip. Man tiesiog čia yra toks savaime suprantamas dalykas, kad ne visoms situacijoms reikia būtino formalizavimo, bet jei yra sukonstruotos darbo grupės, tai vienareikšmiškai, tai jau yra formalizuota, ar ne? Ar protokolai, kurie numato, kas turi būti įtrauktas tiek ir apimant NVO. Tai čia irgi galime sakyti formalizuotas dalykas.

I: Kiek Vyriausybė, priimdama sprendimus, rengdama įstatymus, atsižvelgė į NVO poreikius bei rekomendacijas iki 2022 m.?

VE: Nu aš negaliu pasakyti, kiek. Čia tiesą sakant yra sunku pasakyti, kiek. Žiūrint, kokie tie pasiūlymai būna. Irgi reikia suprasti, kad ne į visus pasiūlymus tu gali atsižvelgti, nes yra ir tam tikri teisiniai apribojimai, ar ne? Yra tam tikra teisinė aplinka, kurioje tu veiki. Ir kartais nevyriausybinių organizacijų irgi gali netinkamai traktuoti galbūt, ar net neįsivaizduoti, kokioj reguliacinėj aplinkoj tu esi. Ir kad ne visada tu viską gali lengva ranka padaryti, taip kaip NVO sektoriui galbūt norėtusi. Tai kiek atsižvelgta, man tikrai sunku pasakyti, bet galiu drąsiai pasakyti, kad tikrai ne į viską.

I: Kiek NVO buvo laisva veikti, teikiant viešąsias paslaugas, be Vyriausybės įsitraukimo?

VE: Nu yra Viešojo administravimo įstatymas, kur yra labai aiškiai išdėstyta, kokios paslaugos yra teikiamos mandatą turinčiose institucijose, tai čia, matyt, NVO apriboją mūsų tie įstatymai, kur jie gali veikti, kur negali veikti. Tai čia yra labai suprantama, kad pilnos laisvės NVO neturi veikti visko, ko jie nori. Tai jos veikia vis vien pagal savo įstatymą, ar ne, pagal savo teisinę aplinką, tai toks ir atsakymas.

I: Kokiais formatais vyko sektorių bendradarbiavimas?

VE: Tai aš įsivaizduoju, tai yra darbo grupės įvairios, pasitarimai, susitikimai, viskas, kas tradiciškai taikoma viešajame sektoriuje.

I: Kaip galėtumėte apibūdinti sektorių bendradarbiavimą dalijantis informacija iki 2022 m.?

(10:29.00)

VE: Tradiciniais būdais, lygiai taip pat. Leistinais tradiciniais būdais. Dalijimąsi informaciją jūs turite omenyje telefonas, elektroninis paštas, kaip čia, ką jūs turite omenyje?

I: Turiu omenyje, kad, pavyzdžiui, sektorius iš savo turimos informacijos jums perduoda tam tikrą informaciją, žinias, dalinasi įvykiais, kurie jiems yra matomi ir galbūt jūs kažkuo irgi dalinatės, patarimais kažkokiais, informacija, ką jūs matėte, kad jiems aktualu žinoti.

VE: [stipriai pritildytu balsu] Tai čia yra visa prieinama vieša informacija, kurią mes komunikuojame, kaip oficialią informaciją, pranešimai spaudai, kažkokia metodinė, informacinė medžiaga, su kažkokiais saugumo reikalavimais, tai yra viskas, kas yra leistina, kas yra ne slapta, tai iš viešojo sektoriaus institucijų yra transliuojama viešais kanalais. O iš NVO sektoriaus tai irgi pakankamai tradiciniais kanalais, ar tai būtų raštu pateikiama informacija darbo grupei, ar garsinama informacija darbo grupės

metu, tai nu viskas tokiais tradiciniais metodais ir dalijamasi. Kad NVO sektoriui būtų suteikiama kažkokia na riboto naudojimo informacija, tai tikrai ne.

I: Kaip galėtumėte apibūdinti sektorių bendradarbiavimą dalijantis resursais?

VE: Resursais, tai čia žmogiškaisiais, finansiniais ir t.t. Nu čia kalbant apie žmogiškuosius resursus, tai kiek aš žinau, jeigu yra reikalinga ar tai kažkokia ekspertinė pagalba ir t.t., tai mnao žiniomis iš viešojo sektoriaus tikrai ekspertai būna deleguojami, ar reikia, nežinau, skaityti pranešimą kokį, pavyzdžiui, ar papasakoti apie kažkokius reikalavimus, kurie kyla iš viešojo sektoriaus, tai visada tas atvirumas yra užtikrinamas. O kalbant apie NVO resursų naudojimą, tai vienareikšmiškai visada yra kviečiami žmonės, kurie irgi gali savo ekspertinėmis žiniomis pasidalinti, nes NVO sektoriuje vis tiek yra savo srities ekspertai lygiai taip pat. Tai irgi tokiais tradiciniais būdais. O kalbant apie finansus, tai čia yra kiek subtilesnis klausimas, nes vis tiek viešasis sektorius ir vyriausybė, jie turi apribojimus kaip ir koku būdu tu gali skirti tam tikras lėšas ir kokioms iniciatyvoms tu gali tai padaryti. Jeigu yra kažkokios Vyriausybės iniciatyvos ar Viešieji konkursai, kur gali dalyvauti subjektai, tai tokiu būdu finansai ir skiriami. Arba iniciatyvos iš tam leidžiamų, jeigu ministerijos ar dar kažkas tai turi galimybę finansiškai ar ne prisidėti prie atskirų NVO iniciatyvų, jie matyt prisideda. Bet kad ministerijos mes nelabai galime, tiesą sakant, tiesiog lengva ranka to padaryti. Na čia labai priklauso nuo situacijos. Tai aš įvardinčiau... Kaip apibūdinau, tai priklausomai nuo situacijos ir avejų.

I: Kokiomis priemonėmis Vyriausybė prisidėjo prie NVO vykdomų projektų iki 2022 m.?

VE: Kokiomis priemonėmis? Nu aš kadangi nežinau [juokas], nu čia tai man sunku atsakyti. Nes čia matyt kalbant apie tas priemones, tai nu jos bus labai tradicinės, tai bus kažkokių iniciatyvų ar renginių, informacinių renginių organizavimas, ar ne, kažkokių kalbų, iniciatyvų, socialinė politika. Nu aš neįsivaizduoju kažkokios socialinės politikos be NVO dalyvavimo. Tai matyt per bendrų iniciatyvų įgyvendinimo priemones tai jos atitinkamos. Mes vyriausybėje turime konkrečias programas, į kurias kaip partneris mes galime pakviesti tiek NVO, tiek kita veikla užsiimančias organizacijas. Tai yra suformuojama programa, tuomet pakviečiami partneriai, tai iš esmės per partnerystę įgyvendinant numatytas priemones, kurias irgi klasikiniu būdu. Tai čia matyt ta pagrindinė, standartinė priemonė, kuri tikrai buvo visada taikoma ir yra.

I: O kokiomis priemonėmis NVO prisidėjo prie Vyriausybės teikiamų viešųjų paslaugų įgyvendinimo?

VE: Aš manau, kad informacijos sklaida yra vienas pagrindinių NVO, matyt, tų instrumentų, priemonių, kurias jei gali naudotis. Nes NVO irgi nelygi NVO. Jos irgi turi labai skirtingas galimybes galbūt. Tai vienos labiau gali savo intelektinę capacity, intelektinių pajėgumų, ar ne, prisidėti, informacijos sklaidos kanalais, tai čia matyt yra, nu man dabar kas pirmi, pirmiausia ateina į galvą, tai būtent pagalba skleidžiant žinią apie tai, ką vyriausybė daro ir kokių matyt, kokie lūkesčiai, matyt, įgyvendinant Vyriausybės sprendimus yra keliama bendrai visuomenei.

(16:15.04)

I: Ir gal pastebėjote, kokių problemų iškilo siekiant skatinti NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą iki 2022 m.?

VE: Man čia, žinokit, labai yra sunku daryti tą takoskyrą iki 2022-ųjų ir po 2022-ų. Čia matyt reikia suprasti vieną dalyką, kad po 2022-ų metų ypač ryškus NVO tapo karo Ukrainoje visame kontekste. Ir ypač ryškios tapo tos NVO, kurios veikia tiesiogiai su parama Ukrainai. Jos turi daug finansinių resursų, daug na viešo dėmesio ir gerai visuomenėje žinomų žmonių, ar ne, įsitraukimu. Nes iki 2022-ų metų, matyt, tokios ryškesnės NVO buvo iš sveikatos, socialinės politikos srities, jaunimo srities NVO, jie irgi buvo pakankamai matomi ir visos veiklos jos buvo galbūt mažiau ryškiai nušviečiamos žiniasklaidoje ir visuomenės tarpe. O koks buvo klausimas?

I: Kokių problemų iškilo siekiant to santykio tarp Vyriausybės ir NVO?

VE: Tai va, tai man atrodo, kad tos tokios labai ryškios problemos jos galbūt nebuvo iki tol. Įgarsinčiau galbūt vieną. Nežinau, ar tai galima pavadinti problema, šiaip. Aš prieš tai šiek tiek buvau užsiminusi, kad nu tu ne visada gali atliepti pilna apimtimi lūkestį, kurį tau kelia NVO. Nes Vyriausybė, jinai vertina visą kontekstą. Ir visą teisinę aplinką, kurioje tu veiki. O skirtingos NVO, jos atstovauja savo srities ar ne interesus, ir dėl to suprasti, kad sprendimas, kuris galbūt atlieptų vienos NVO lūkestį, gali susikirsti ir su kitų. Dėl to tiesiog būtina Vyriausybei užtikrinti vienodą traktavimą, kaip ten bebūtų. Vis tiek, visos NVO, visi žmonės turi lygiai tokias pačias teises, lygiai tokias pačias teises į savo nuomonę, į savo interesų atstovavimą ir panašiai. Tai matyt ta, kaip galima būtų įvardinti problema yra nu suderinti visus interesus ir visų NVO interesus. Tai tas buvo ir tas vis dar yra.

I: Supratau, tai dabar norėčiau, kad pereitume prie klausimų, kurie atlieps NVO (Blue/Yellow, Laisvės TV, 1K fondas bei Stiprūs kartu) ir Vyriausybės santykius po 2022 m. karo Ukrainoje pradžios. Tai pirmasis klausimas būtų, kaip galėtumėte apibūdinti NVO (Blue/Yellow, Laisvės TV, 1K fondas bei Stiprūs kartu) ir Vyriausybės santykius po 2022 m. karo Ukrainoje pradžios?

VE: Aš manau, kad galiu apibūdinti labai gerai. Bet čia aišku, reikia suprasti, jeigu mes kalbame apie karo Ukrainoje kontekstą, tai nevyriausybiniis sektorius, kalbant apie paramą Ukrainai vaidina ypatingai svarbų vaidmenį. Ir jie dažnai daug dalykų gali padaryti kur kas greičiau negu Vyriausybės lygmuo ar viešasis sektorius bendrai paėmus. Tai, manau, kad dabar tikrai matoma labai pozityviai nuteikianti sinergija.

I: Kokius galėtumėte pateikti NVO (Blue/Yellow, Laisvės TV, 1K fondas bei Stiprūs kartu) ir Vyriausybės bendradarbiavimo pavyzdžius, teikiant paramą Ukrainai?

Nu tai čia gali būti labai daug įvairių pavyzdžių. Nu tai pavyzdžiui, ar tai yra kažkokių, nežinau, paramos siuntimo, vežimo klausimai, logistikos supaprastinimas, nes Vyriausybei tikrai tenka nemažai kalbėtis su Lenkijos Vyriausybe, ar ne, tam, kad tam tikri dalykai įvyktų greičiau. Ambasados vaidina didelį vaidmenį, tai vis tik yra mūsų sistemos dalis, kuri lygiai taip pat padeda greičiau ar aiškiau sureguliuoti visus leidimų dalykus ir t.t. Tai čia yra vienas momentas, kuris vyksta. Nu kokio tai viso tipo paramos Ukrainai atvejais, ar tai būtų įvairiais dvigubos paskirties kažkokiais tai produktais, ar tai būtų humanitarinė parama, ar panašiai. Tai viskas, kas liečia logistiką, leidimus ir panašiai. Tai čia vienareikšmiškai yra mūsų puikus bendradarbiavimo pavyzdys. Ar tai reikėtų padėti užtikrinti tam tikriems NVO rasti tinkamus partnerius, patikimus partnerius Ukrainoje, nes ta parama turi nuvykti taikliai ir saugiai į tam tikrą vietą. Ir visa tai vyksta su mūsų Vyriausybės atstovų, viešojo sektoriaus atstovų pagalba.

(21:47.49)

I: Kas ėmėsi iniciatyvos skatinant sektorių bendrus projektus?

VE: Man norisi sakyti, kad NVO galbūt, bet čia irgi taip sunku pasakyti, nes viskas taip įvyko vienu metu. Tiesiog susibūrė stiprūs NVO su stipriomis iniciatyvomis, su stipriais sprendimais, rimtai produktais, labai aiškiu tikslu ir Vyriausybė matydama visą tą mastą ir motyvaciją, matyt, labai taip organiškai ir savalaikiai prisidėjo. Tai gali būti, kad gal NVO labiau, nes vis vien iniciatyva šiuo atveju jiems daryti ir teikti paramą susibūrė pas juos. Matyt Vyriausybei tapo pareiga padėti užtikrinti, kad NVO noras padėti įsigyvendintų.

I: Kaip vertintumėte Vyriausybės požiūrį į NVO (Blue/Yellow, Laisvės TV, 1K fondas bei Stiprūs kartu) vykdomas veiklas po 2022 m.?

VE: Aš tai vertinu pozityviai, aš manau, kad Vyriausybė žiūri labai pozityviai, nes NVO įdirbis yra vienareikšmiškai didžiulis. O jeigu vertinti Blue/Yellow, tai yra žmonės, kurie, ta prasme, jau 2014 metais jau buvo Ukrainoje. Jie puikiai žino, kaip veikia šalis. Ir tai yra didelė pagalba ir tai pačiai Vyriausybei tam tikrai atvejais. Ir iš tikrųjų tai yra didelė pagalba Vyriausybei nu ir politiškai, nes parama... Nes jie yra, kaip pasakyti, ir Vyriausybės transliuojamos žinios rėmėjai kartu. Nu jie palaiko, ką mes darom. Čia tokia pagalba yra abipusė. Tai vienareikšmiškai pozityviai. Na tą puikiai įrodo – žiniasklaidoje dažnai gali matyti ir Vyriausybės atstovą, ir šalia NVO sektoriaus atstovą. Nes iš tikrųjų tai yra puikus pilietinės visuomenės susitelkimo pavyzdys, kad pilietinė visuomenė yra ne tik tai, kas yra už valdžios ribų, viešojo sektoriaus ribų, bet ir visi yra pilietinė visuomenė.

I: Jau šiek tiek užsiminėte, bet gal dar galėtumėte pakomentuoti, kiek Vyriausybė, priimdama sprendimus, rengdama įstatymus, atsižvelgia į NVO poreikius bei rekomendacijas tiekiant paramą Ukrainai?

VE: Priklauso nuo atvejo, labai priklauso nuo atvejo. Šiaip tai... Nu čia yra irgi labai suprasti, aš jau... Bet pakartosiu dar kartelį. Vyriausybė veikia pagal nustatytas taisykles kaip ten bebūtų. Ir galutinis sprendimų priėmimas įvyksta vis tiek kompetencijos ribose atsakingų ministerijų, Vyriausybėje ir panašiai. Taip kad kiek atsižvelgia – atsižvelgia tikrai ne pilnai, nes tu tiesiog negali atsižvelgti pilnai, nes tai yra labai specifinės sritys. Nu paimkim tam tikras rusiškas prekes, pavyzdžiui, okey, uždėti ban'ą, čia vienareikšmiškai, nėra klausimų nei vyriausybei, nei panašiai. Bet tam tikrų subtilių momentų, pavyzdžiui, kur tu na negali ir eliminuoti tokia lengva ranka iš viešųjų pirkimų vieno ar kito subjekto, kuris yra lietuviškas šiaip tai. Nes tai yra ne tik Lietuvos teisė, tai yra Europos Sąjungos teisė. Ir va čia ir įvyksta tam tikras susidūrimas tarp NVO ir Vyriausybės, nes NVO neįvertina, kad mes Europos Sąjungos šalis narė ir egzistuoja Europos Sąjungos vidaus rinkos taisyklės, ir Europos Sąjungos direktyvos, kurios pas mus yra daugeliu atvejų tiesioginio taikymo, net ne mūsų teisėkūros ribose. Ir mes taip vienareikšmiškai kai kurių sprendimų priimti tiesiog negalim, kaip tu to benorėtum. Dėl to tai yra labai didelis iššūkis mums ieškoti tų subalansuotų sprendimų, nes vertybiškai vienareikšmiškai galiu pasakyti Vyriausybė palaiko NVO matymą. Vienareikšmiškai. Čia net nėra jokių klausimų. Bet praktiniame įgyvendinime mes turime, matyt, priimti tam tikrus sprendimus, kurie galbūt vertybiškai pilna apimtimi ir nėra teisingi, bet tuo matyt mes ir skiriamės nuo tos teroristinės šalies – mes veikiame Europos Sąjungoje ir pas mus yra bendros taisyklės. Tai čia tas momentas, kurį NVO gali, manau, dažnai neįvertina, kad mes nesame patys sau, mes esame kartu su kitomis Europos Sąjungos šalimis. Tai čia toks vienas labai konkretus pavyzdys, į kurį noriu atkreipti dėmesį, kad kaip tu benorėtum, yra žymiai

daugiau taisyklių, kurios mus ir skiria nuo šalių, kur galbūt vien asmeniškai žmonės priima sprendimus Vyriausybėje.

(27:50.34)

I: Bet vis tiek, kiek aš suprantu, tas atsižvelgimas kažkiek vyksta?

VE: Vyksta, tikrai vyksta. Ir mes stengiamės, nes NVO sektorius dažniau pastebi tam tikrus dalykus, dažnai NVO jie indikuoja vieną ar kitą riziką žymiai greičiau ir operatyviau. Ir dėl to mums tada tai būna ir savotiška pagalba irgi atkreipti dėmesį. Ir tada mes jau pasitelkę visas savo sistemas, visas procedūras jau aišku kitu visiškai masteliu atliepiam. Bet tikrai nemažai dalykų tikrai atsižvelgiam. Aišku, reikia suprasti, kad viešajame sektoriuje vis dėlto kartais yra, nu iš NVO galbūt sektoriaus, yra nuvertinamos tarnybų, vidaus saugumo tarnybų darbas, nes tikrai žmonės dirba puikiai. Bet reikia suprasti, kad nu mes veikiam tokioje geopolitinėje situacijoje, kur tu negali viešai kalbėti daug pasakyti ar atskleisti. Ir čia matyt NVO na kartais neįvertina, kad negalim mes su jais pasidalinti visa turima informacija tiesiog.

I: Kaip dažnai vyksta Vyriausybės ir NVO (Blue/Yellow, Laisvės TV, 1K fondas bei Stiprūs kartu) susitikimai/pasitarimai po 2022 m. karo Ukrainoje pradžios?

VE: Aš negaliu pasakyti, kaip dažnai tiksliai, bet jie tikrai vyksta. Mūsų atveju galbūt mes labiau su Blue and Yellow galbūt pasikalbam kartais, nes mūsų ministerija yra atsakinga ir už strateginių prekių kontrolę, eksporto licencijų klausimus ir panašiai. Bet tai iš tikrųjų priklauso nuo situacijos specifikos. Tai, aš manau, kai iškyla kažkokios problemos ryšium su, nežinau, tranzitu, tai tada vienareikšmiškai visos institucijos iškart reaguoja. Ir šiaip ką galiu pasakyti, viskas kas susiję su Ukraina visoje Vyriausybėje yra prioritete. Ir mes kartais netgi nustumiam į šalį kitus darbus tam, kad parama Ukrainai, kokia ji bebūtų, būtų nugabenta kuo skubiau. Visiškai negaliu pasakyti, kaip dažnai. Bet tikrai galiu pasakyti, tiek kiek reikia. Ir visada reaguojam operatyviai.

I: Kieno iniciatyva vyksta minėtų NVO ir Vyriausybės susitikimai?

VE: Priklauso nuo situacijos. Vis tiek jeigu eina kalba apie paramą, tai NVO greičiau, matyt, indikuoja, kad jiems gali reikėti kažkokios pagalbos ar dar kažko. Jeigu mums reikia papildomai na pasitarti, pavyzdžiui, dėl kažkokių, nežinau, tranzito per Lenkiją, čia labai būtų geras pavyzdys, aspektų ir norime suprasti giliau problematiką ir iš įvairių kampų, tai tada patys pasikviečiam. Čia labai priklauso nuo situacijos ir atvejo irgi.

I: Ar yra imamasi priemonių NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą įtvirtinti formaliomis priemonėmis vat šiuo laikotarpiu, 2022-2024 m.?

(31:30.75)

VE: Ne, tai jos yra... Kažkokio specialaus formalizavimo šiam laikotarpiui jo nėra, jisai vyksat nustatyta tvarka, bet lygiai taip pat, visi sprendimai, kurie priimami dalyvaujant Vyriausybei, Vyriausybės atstovams, Ministerijų atstovams ir NVO, jie visada yra arba protokoluojami, oficialiai priimami sprendimai. Jeigu yra labai subtilus, specifinis klausimas, tai yra darbo grupės. Nu irgi visi tradiciniai būdai.

I: Kokiais formatais vyksta sektorių bendradarbiavimas?

VE: Absoliučiai visais įmanomais formatais ir leistinais formatais. Tai yra ne tik, darbo grupės gal mažiau, nes čia su tom darbo grupėm tai čia tikrai yra gal kiek sunkiau. Pagal situaciją, iškilus problemai mes visada sukviečiam visus. Viskas yra, visa informacija, nu dažniausiai visa informacija apie susitikimus jinai yra viešai prieinama. Tai tokie ir formatai – susitikimai, susitikimų metu, laiškai, skambutis. Nu atvirai pasakysiu, kalbant apie dabartinę paramos Ukrainai klausimą, tai yra naudojami tie formatai, kurie tai situacijai išspręsti yra greičiausi. Tai nes kaip jau aš ir minėjau, Ukrainos atveju čia turbūt negali būti klausimų, kaip tu negali neatsiliepti, nepasikalbėti ir panašiai. Tai čia yra toksai susiformavęs tiesiog *common sense*.

I: Kaip galėtumėte apibūdinti šiuo metu vykstantį sektorių bendradarbiavimą dalijantis informacija?

VE: Aš, manau, kad galima įvardinti kaip irgi gerą, pozityvų, irgi reikia suprasti, kad ne visa informacija bent jau iš Vyriausybės tu gali pasidalinti, nes kalbant apie Ukrainą reikėtų suprasti, kad čia turėtų būti slaptumo tam tikri dalykai. Aišku nėra ten riboto naudojimo ar visiškai slapta, čia tai jokios abejonės, kad tokia informacija negali būti dalinamasi, bet jeigu tai yra, pavyzdžiui, kažkokios rizikos ryšium su tranzitu, pavyzdžiui, tai žinoma iš karto jiems yra indikuojama NVO, kurie su tuo dirba. Nu viskas irgi vyksta taip realiai tiesiogiai komunikuojant, žinoma, ir viešai skelbiant tą informaciją susitikimų metu, tradiciniais būdais.

I: Kaip galėtumėte apibūdinti šiuo metu vykstantį sektorių bendradarbiavimą dalijantis resursais?

VE: Prikauso gal nuo situacijos. Jeigu tai yra reikalinga pagalba, pavyzdžiui, NVO sektoriui Ukrainoje, tai, mano žiniomis, tikrai ambasados žmonės visada pasiruošę reikiamu momentu padėti: ar reikia lydėti,

ar reikia patarpininkauti, tai vienareikšmiškai tada kalbant apie pačią paramą, jeigu NVO sektoriui reikia padėti, nežinau, rasti partnerių, dar kažko, tai tiek mūsų ministerija, tiek agentūros, tiek kitos ministerijos visada organizuos susitikimus ir bus tas žmogiškasis resursas. Jeigu kalba eina apie finansus, žinoma, savaime suprantama, mes prisidedame prie iniciatyvų. Tai, aišku, tu ten negali iš ministerijos biudžeto matyt skirti pinigų ar kažkokių konkrečių dalykų, bet žinau, kad mes esam pirkę ir kompiuterius iš ministrės ar ka-kokių ten, kuriuos siuntėm į Ukrainą. Tai dalinamės viskuo, kuom galim. Čia jau tikrai galiu pasakyti, dalinamės viskuo, kuo galim: tiek finansais, tiek žmogiškaisiais resursais, tiek turtu. Nes buvo pas mus čia pavyzdžiai, aš pati buvau įsitraukusi, kai teko iš visų pavaldžių įstaigų surinkti veikiančią, kokybišką, gerą, bet jau nurašomą arba nereikalingą IT įrangą, ir kurią nugabenti mums padėjo NVO. Tai nu ta prasme čia yra va toks „reikėjo, padarėm“ ir čia nebuvo net klausimų.

I: Kokiomis priemonėmis Vyriausybė prisidėjo prie NVO vykdomų projektų (pvz., Radarom!), teikiant paramą Ukrainai po 2022 m. vasario 24 d.?

(36:37.02)

VE: Pavyzdžiui, Radarom. Nu nežinau, pati vyriausybė lyg ir jokių lėšų nebuvo skyrusi, nes mes negalime pagal visą biudžetą, ten sandaros, tokius dalykus daryti. Tik nu atskiri Vyriausybės nariai, žmonės, tai finansiškai prisidėjo. O jeigu kalbėti apie Vyriausybę, tai... Nežinau, mes tik tai ką stebėjom ir žiūrėjom, kad nebūtų problemų su paramos siuntimu, nu su logistiniais dalykais, kad nebūtų bėdų, mes tiesiog sėdėjom, žiūrėjom, ar nereikia ten skambinti komercijos atašė Lenkijoje, kad jis ten padėtų pasiaiškinti, ko stringa. Tai mes tiesiog buvo žemam starte, ar reikės kokios pagalbos, ar nereikės. Tai čia realiai matyt to laukėm signalo, ar nereikia kažkokio Vyriausybės įsitraukimo, tam kad sklandžiai parama pasiektų Ukrainą. Turbūt tai, ką mes ir galim padaryti.

I: Čia ir šiemet, ir pernai su tuo Radarom?

VE: Taip, taip, tai aišku. Nu šiemet aš galiu tikrai pasakyti, nes kadangi aš pati kuruoju šitą visą temą, kas liečia gynybos sektorių, nu gynybos pramonės sektorių. Bet taip. Nu ta prasme ir mano kolega, kuris su tuo susijęs, tai mes žinau, kad kol parama nepasiekė, tai laukiam skambučio, jeigu kažkas tai būtų negerai.

I: Kokiomis priemonėmis NVO prisidėjo prie Vyriausybės vykdomos paramos teikimo Ukrainai? Jau minėjot, kad vežė...

VE: Taip, tai mes pasitelkėm pagalbą logistinę, kad tiesiog greičiau būtų nugabenta, bet, aišku, NVO labai smarkiai padeda ir konsultuojant mus dėl tam tikrų galbūt teisėkūros pakeitimų reikalingų ar ne. Taip pat NVO padeda, vat aš jau buvau užsiminusi, greičiau indikuoti galbūt kažkokias nedraugiškas įmones, dar kažką tai ir pan. Tai ta pagalba tokiam nu visiškai dvipusiai jina vyksta. NVO yra lygiai taip pat, manau, žemam starte, jeigu reikia, ir jeigu jie gali, iš tikrųjų, nes pas juos vis tiek galimybės ir apimtys yra kiek kitokios nei viešajame sektoriuje. Ir kiek aš žinau, jeigu Vyriausybei reikia kokių kontaktų, kurių mes žinome, kad NVO sektorius turi artimesnį, tai visada tą pagalbą gauname žmogiškuoju resursu. Vat apie finansinę pagalbą, tai, aišku, čia nėra kalbos, visa parama, visi finansiniai resursai iš NVO pusės yra skiriami būtent pagalbai. Tai mums realiai kokios pagalbos iš NVO ir reikia: informacijos ir ekspertizės, ir kiek mums to reikia, mes tikrai to gauname.

I: Kiek NVO gali veikti savarankiškai, teikiant paramą Ukrainai, be Vyriausybės įsitraukimo?

VE: Teisės aktų nustatyta tvarka. Ta prasme kaip ir prieš tai aš buvau minėjusi, viskas yra įstatymų nustatyta ir tvarkų nustatyta tvarka, nes mes vis dėlto teisinėje valstybėje gyvename.

I: Žinoma. Kokių problemų iškilo siekiant skatinti NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą, vat po, būtent šiuo laikotarpiu, karo laikotarpiu.

VE: Nu aš neįvardinčiau, vėlgi, pats pasikartosiu. Aš neįvardinčiau to problemų. Na, aš į viską žiūriu pakankamai ramiai. Aš neįvardinčiau to problemų. Bet, matyt, nu mes, kaip valstybė, ne visada galime atliepti visus NVO sektoriaus lūkesčius. Ir čia, aišku, viešojoje erdvėje tai gali atrodyti kaip kažkoks konfliktas ar problema. Bet iš tikrųjų tai ne. Tai yra tiesiog: viena pusė mato viską paprasčiau, mes matome jau viską kompleksiškiau. Tai tai vat. O šiaip kažkokių tai problemų tai aš tikrai neįvardinčiau.

(41:14.99)

I: Kokius pokyčius įžvelgiate NVO ir Vyriausybės bendradarbiavime po 2022-ųjų metų vasario 24 d.?

VE: Žinot, aš tokio galbūt kardinalaus pokyčio nematau, nes vat, kaip vat toje kitoje dalyje atsakinėjau, labai pasikeitė situacija. Dabartinės NVO, jos ypač Ukrainos kontekste, na... NVO yra didžiulė jėga. Jie kaip niekad parodė, kokia jie didelė jėga yra. Ir kaip jie gali iš tikrųjų pilietinę visuomenę sutelkti. Tai matyt, aš sakyčiau, galbūt dar daugiau sustiprino pasitikėjimą iš Vyriausybės pusės NVO sektoriumi. Kad jie iš tikrųjų, jau kartojuosi, yra didelė jėga telkiant pilietinę visuomenę, yra didelė jėga pasiekiant reikiamą rezultatą. Tai čia matyt tas pasitikėjimo momentas yra labai svarbus, nes galbūt, ir galbūt tam

tikrais atvejais galima sakyti, kad ir Vyriausybė gal nepakankamai pasitikėdavo NVO tam tikrais atvejais, bet dabar yra labai akivaizdu, kad žmonės yra stiprūs.

I: Ir į kitą klausimą atsakymas kaip ir numanomas. Bet dėl tyrimo aš norėčiau paklausti. Vis dėl to, kad gal galite paaiškinti, kaip manote, kodėl įvyko tokie bendradarbiavimo pokyčiai?

VE: Nes NVO yra greitesni, lankstesni. Jiems, ypač vat Ukrainos atveju, aišku, tie NVO turi turi labai stiprų viešą palaikymą. Ir gerai visuomenėje žinomų žmonių palaikymą, ir ir dėl to NVO yra lengviau ir jie turi galbūt daugiau auditorijos resursų, intelektualinių resursų sutelkti didesnę kiekį žmonių, atkreipti dėmesį ir viską scaleinti, atsiprašau už daug angliškų žodžių.

I: Gerai.

VE: Bet perkelti į kitą lygmenį problematiką. Tai, tai vat. Dar kartelį, kaip ten klausimas skabėjo?

I: Kodėl įvyko tokie bendradarbiavimo pokyčiai?

VE: Nes jie tiesiog turi, nu jie yra greitesni ir lankstesni. Ir turi didesnę visuomenės, turėjo didesnę visuomenės, matyt, susitelkimo, su visuomenės sutelkimo instrumentą. Tai tai tai, tai vat.

I: Ir paskutinis klausimas - ar toks NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimas, ryšys, ta sąveika, jina išliks? Jinai bus tęstinė?

VE: Aš labai tikiuosi, kad taip. Labai tikiuosi, kad taip, nes ta ta sinergija, jina rodo, kad nu mes visi dirbame dėl vieno tikslo. Nėra taip, kad NVO yra tik tai kažkokios srities. Nu, gal nelabai korektiškai pasakysiu, bet lobistai, ar ne? Nu ta kažkokia prasme. Bet iš tikrųjų žmonės, kurie savo ekspertiškumu gali prisidėti prie tam tikrų ar kokybiškesnių politikos formavimo sprendimų ir pan. Na ir kitas momentas, tai dabar puikiai rodo, kad NVO sugeba, jau irgi kartojuosi, bet tiesiog įgyvendinti dalykus greičiau. Bet, aišku, manau, šitas laikotarpis po karo, ir ypatingai tų NVO, kurios dirba su ryšium su parama Ukrainoje, jos parodė, kad irgi NVO reikia pasistiebt, nes kartelė yra labai aukštai užkelta. Tai, tai va.

I: Tai manytumėte, kad po karo tai išliks tas ryšys, pamatai, kurie dabar padėti?

VE: Aš tikiuosi, aš tikiuosi, kad išliks. Aišku, yra, nu visada yra rizika, kad gal pasikeis tie laikai ir bus ramesni laikai, ir tada, matyt, ten bus kitokio tipo NVO, ar ne, galbūt labiau girdimo ir pan. Bet šiaip aš tikiuosi, kad išliks ir tiek politikams, tiek Vyriausybei pasitikėjimas NVO veikla bus kur kas didesnis.

I: Ačiū labai.

VE: Ačiū.

I: Už jūsų laiką ir interviu.

VE: Ačiū labai.

Interviu Nr. 6, Informanto/interviu kodas: VN-44.

Amžius: 44 m.

Informanto išsilavinimas: Aukštasis universitetinis

Informanto darbo sektorius: Vyriausybiniis (LR Ekonomikos ir inovacijų ministerija) (V)

Interviuotoja: *Greta Latvėnaitė (I)*

Interviu vieta: nuotoliu, Zoom platformoje.

Interviu data: 2024 03 15

Interviu trukmė: 17 min.

I: Tai gerai. Tai pradėkime nuo pirmo klausimo: ar sutinkate duoti interviu anonimiškai ir būti įrašinėjama mokslinio darbo tikslams?

VN: Taip.

I: Puiku. Jeigu galite, atsakykite, koks jūsų amžius?

VN: 44 metai.

I: Jeigu galite, atsakykite, koks jūsų išsilavinimas?

VN: Aukštasis.

I: Kiek laiko dirbate vyriausybiniame sektoriuje?

VN: Šiame etape, ministerijoje, 3,5 metų. Maždaug taip. Taip taip.

I: Ar kažkada dirbote nevyriausybiniame sektoriuje?

VN: Taip

I: Kiek laiko?

VN: 10, 15 metų. Dabar reikia dėti tuos metus.

I: Oho. Kaip galėtumėte apibūdinti NVO ar Vyriausybės santykius iki 2022-ųjų metų pilno masto karo Ukrainoje pradžios?

VN: Manau, kad na visais klausimais vyko bendradarbiavimas ir daug kas priklausė nuo to, kokia institucija buvo atviresnė tam bendradarbiavimui ir kokia NVO buvo aktyvesnė tam bendradarbiavimui. Tai čia labai skirtingai aš sakyčiau. Nes, pavyzdžiui, Ekonomikos ir inovacijų ministerijoj tai įvairios asociacijos, vienijančios verslą yra labai labai stiprus partneris tiek temas dėliojant, tiek priemones. Tai paimkim ir tą patį *Gyvybės mokslų sektoriaus kelrodį* ir ten būtinų perdaryti į savo sritį, su 300 dalyvių rengiama. Ir didžioji dalis jų buvo iš nevyriaus... na nevalstybinių institucijų ko gero.

I: Kaip vertintumėte Vyriausybės buvusį požiūrį į NVO vykdomas veiklas iki 2022-ųjų metų?

VN: Manau, kad apskritai su kiekviena Vyriausybe požiūris geras ir atviras požiūris į nevyriausybinių sektorių tik didėja. Pavyzdžiui, aš tai ir vat ir dabar toliau su diasporos klausimais dirbu. Tai tik tik stiprėjo. Įsitraukimas visose darbo grupėse ir taip toliau.

I: Mhm.

VN: Taip.

I: O kas ėmėsi iniciatyvos skatinant sektorių bendrus projektus iki 2022-ųjų metų?

VN: Tai aš manau, kad vis tiek pats NVO sektorius buvo tas, kuris rodė iniciatyvą, nes apskritai, vat lyginant... Aš pati pradėjau veikti nevyriausybiniam sektoriuj 1997-ais, 96-ais metais, tai tiesiog supratimas kokias skirtingas kompetencijas gali pasiūlyti nevyriausybiniis sektorius tai kiekvienais metais tik didėjo. Jis pradžioje buvo mažesnis, nes nebuvo tos patirties, jaučiu. Bet manau, kad pats nevyriausybinių sektoriaus, patys nevyriausybinių sektoriaus atstovai buvo tie, kurie buvo aktyvesni ir rodė savo, savo interesus - ten bet kokioj srity. Ar verslo, ar žmogaus teisių, ar panašiai. Tai manau, kad jie buvo tie, kurie aktyviausi. O skirtingos Vyriausybės skirtingai atliepdavo, man atrodo. Ir skirtingos ministerijos yra, skirtingi valdžios sektoriai – vieni atviresni, kiti – mažiau. Ir taip, pavyzdžiui, su seimo komitetais. Vieni natūraliai kviečia nevyriausybinių sektorių visus klausimus, visas išvadas ir skatina ten pateikti ir t.t. Tiesiog. Priklauso nuo situacijos. (*juokiasi*) Ir aš manau, kad nevyriausybinių sektoriaus atstovai yra tie, kurie yra aktyviausi.

I: Supratau, kokiomis priemonėmis Vyriausybė prisidėjo prie NVO vykdomų projektų iki 2022-ųjų metų?

VN: Gal kokį sektoriaus interesą jūs turite, gal norite pasakyti? Nes čia tikrai aš matau labai skirtingai.

I: Tai jeigu daugiau kalbant, pavyzdžiui, apie Blue/Yellow, Laisvės TV, vien... Stiprūs kartu, ar Vyriausybė kažkiek su jais bendradarbiavo? Ir gal kaip?

VN: Nežinau. Nežinau, nes aš buvau neįsitraukus į tas, į šias temas. Ir nežinau, žinokit.

I: Supratau.

VN: Tikrai nežinau.

(05:23.63)

I: Tai dabar šiek tiek gal pakalbėkime apie tą laikotarpį po 2022-ųjų metų karo Ukrainoje pradžios. Kaip galėtumėte apibūdinti NVO ir Vyriausybės santykius po 2022-ųjų metų?

VN: Tai tiesiog reikėjo labai labai labai skubiai imtis sprendimų. Tad ir visuomenė, ir nevyriausybinių organizacijų buvo tos, kurios geriausiai galėjo sutelkti visuomenę, nes iš tikrųjų buvo tiek pilietinių, tiek susijusių su infrastruktūra ir niekas kitas taip piliečių negalėjo gerai pasiekti, kaip aktyvūs kiti piliečiai, susitelkę į organizacijas. Tai tiesiog buvo pasitelkiama, tariamasi skubiai, atliepiama į iniciatyvas, bet iš šitos daugiau komunikacijos pagalbos, kaip sakyti. Ne tai, kad finansuojamos tos organizacijos, nes finansuojama tiesiai priemonės Ukrainai, finansuojama tiesiai vat pabėgėliai. Nu bet kalbant apie Ukrainos pabėgėlius Lietuvoje, tai kaip imamos teikti priemonės Karitui ir Raudonam Kryžiui, ir visi, vat centrai registravimo, tai čia vat iš karto buvo koordinuojamasi pagalba visa, nes be šitų organizacijų tai nebūtų buvę sutelkti savanoriai, kurie padėtų kiekvienam žmogui individualiai, nes tiesiog nėra nei tiek socialinės rūpybos žmonių, nei tiek kitų žmonių profesijų žmonių, kurie dirbtų viešajame sektoriuje ir galėtų taip greitai padėti ukrainiečiams. Tai realiai viešasis sektorius, kuris didžiausias, masiškiausiais skaičiais turėjo santykį, tai buvo Migracijos departamentas, sakyčiau, ir Socialinės rūpybos tarnybos, o visą kitą darbą tą didįjį padarė nevyriausybinių sektorius. Tai čia taip.

I: Mhm. O kokius galėtumėte pateikti NVO, tai yra Blue/Yellow, Laisvės TV, 1k fondas bei Stiprūs kartu bei Vyriausybės bendradarbiavimo pavyzdžius, teikiant paramą Ukrainai?

VN: Nežinau, kokia tiksliai buvo finansavimo šaltinių. Va čia vat Erika daugiau žinotų. Nežinau, žinokit.

I: Supratau. Kaip vertintumėte Vyriausybės požiūrį į minėtas NVO ir jų vykdomas veiklas po 2022-ųjų metų?

VN: Yra absoliučiai pasitikima šitomis visomis organizacijos. Na, pasitikima jų lojalumu Lietuvai, vienas dalykas, nes bet kokią veiklą vykdant šitame santykiyje, pagalboje su Ukraina, yra labai svarbus pasitikėjimas. Kad tai nėra, kad nėra susiję su priešiškomis jėgom ir panašiai. Šitai, kad stipriai vykdoma veikla, kad tie finansai, kurie surenkami, yra skaidriai pervedami tam, kam ir skirti. Tai manau, kad visiškas pasitikėjimas ir pagalba komunikuojant su tomis organizacijomis. Am primink klausimą. Dabar kol bešnekėjau ir pamiršau klausimą.

I: Koks vyriausybės požiūris?

VN: Apibendrinki kaip nors. Mhm. Tai aš sakau, kad visiškas pasitikėjimas. Ir, pavyzdžiui, kai diskutuojama apie Lietuvos gynybą, yra diskutuojama irgi šitų organizacijų atstovų. Ir tas ponas Ohman'as yra kviečiamas, tariamasi su juo dėl to, dėl įvairių klausimų. Ir, pavyzdžiui, šį antradienį, šią savaitę, pavyzdžiui, ministrė Armonaitė pristatė teisės aktų pakeitimus, kurie susiję su gynybos pramonės plėtra, ir šitos organizacijos atstovas taip pat dalyvavo ir..., nes yra vertinama jų patirtis, ten nuvykus į Ukrainą, matant pilietinio pasipriešinimo tam tikras iniciatyvas, kurios galėtų būti, ta patirtis panaudojama Lietuvoje, matant, na tas, tą, tuos poreikius Ukrainoje ir panašiai. Tai aš žinoma, čia šioje vietoje valstybinės struktūros, kariuomenė, visas gynybos sektorius atlieka didžiausią vaidmenį, bet iš tikrųjų yra, kiek matau, labai glaudžiai bendradarbiaujama tariantis su jais.

I: Ir gal galėtumėte pakomentuoti, kaip dažnai vyksta vyriausybės ir NVO, jau vat anksčiau minėtų, susitikimai, pasitarimai šiuo laikotarpiu?

VN: Nežinau, aš, aš nežinau prisipažinsiu. Nekuruoju gynybos vat šitų klausimų. Aš labiau, aš buvau iš karto po karo labiau buvau įsitraukusi į priemones, kurios buvo skirtos kaip galima buvo padėti ukrainiečiams čia Lietuvoje, ir kaip galima buvo padėti Ukrainos verslams Ukrainoje. Tai vat pavyzdžiui, dirbau su tema, su iniciavimu, kad būtų sutvarkyta teisinis pagrindas tam, kad tie ukrainiečiai, kurie pabėgo iš Ukrainos, bet toliau nuotoliu dirba Ukrainos įmonėse, kad jie galėtų toliau mokėti mokesčius Ukrainai ir taip Ukraina dar, kaip sakyti, išlaikyt visą tą savo juridinį ryšį. Arba, pavyzdžiui, prisidėjau prie iniciatyvos, kuria buvo kviečiami įdarbinimo portalai žymėti Ukrainos vėliavėlę darbo skelbimus ten, kur priima ne tik su lietuvių kalba, bet ir kur toleruos ir lietuvių kalbos nemokėjimą ir pan. Tai šios organizacijos, kurias jūs minit, ten buvo įsitraukę į darbo tematiką, bet, pavyzdžiui, tokius institucinius tai jau čia tvarkėmės, kaip sakyti, koordinavomės labiau su kokiais su startuolių srityje dirbančiais

žmonėm, kalbėdami, kas aktualu ukrainiečiams, kurie dirba ir nuotoliu, ir stengiasi išsilaikyti save ir panašiai. Tai negaliu, žinokit, atsakyti dabar. Neturiu žinių.

I: Viskas suprantama.

VN: Tiesiog negaliu komentuoti.

I: Taip. Gal dar galėtumėte trumpai pakomentuoti, kokius pokyčius išvelgia NVO ir Vyriausybės bendradarbiavime po 2022-ųjų metų? Vat lyginant du tuos atskirus laikotarpius - prieš pilno masto invaziją ir po.

VN: Tai kaip minėjau, tai kas susiję su Ukrainos gynybos, pilietinio pasipriešinimo klausimais, yra šitoj aktyviau įtraukiami į visus pasitarimus. Ypač šitos organizacijos yra tos, kurios truputėlį sutelkia padidinti dėmesį Šaulių, pavyzdžiui, organizacijai, skatindami kuo daugiau žmonių įsitraukti į šį judėjimą ir prisidėjo, kad ir užsienio lietuviai įsitrauktų į šiuos judėjimus, nes, pavyzdžiui, Belgijoje tai iš to tas tai irgi, na šios organizacijos, šiuo kampu irgi vaidina svarbų vaidmenį.

I: Taip. Ir kaip manote, ar tas sektorių bendradarbiavimas, tas santykis, ar jisai išliks ir bus tęstinis?

VN: Manau, kad taip. Tiesiog net nematau priežasčių, kodėl tai turėtų mažėti. Manau, kad tik intensyvėtų galės. Valstybės resursai ir apskritai piliečių pasitikėjimas valstybės institucijom visada yra šiek tiek žemesnis, nei nei na nevyriausybiniomis struktūromis, kurios yra iš, kaip pasakyti, iš piliečių tarpo. Aišku, viešajame sektoriuje dirbantys yra iš piliečių tarpo. Bet visi tie veidai matomi, kaip siekiantys tam tikrų vertybinių dalykų ir turi palaikymą, ir šitoje vietoje yra labai svarbi kooperacija.

I: Ar dar galiu vieną klausimą užduoti gerai?

VN: Taip, taip. Gerai.

I: Kiek NVO gali veikti savarankiškai, teikiant paramą Ukrainai be Vyriausybės įsitraukimo?

VN: Nu mes tai matom, kad tai vyksta. Visiškai taip vyksta dabar. Ne tik, kad gali, bet ir veikia.

I: Supratau. Ir ar pastebėjote kažkokį dalijimąsi informacija tarp šių sektorių?

VN: Taip, kaip minėjau, vat Blue/Yellow ir yra tas bendradarbiavimas, tai būtent dalijimasis informacija.

I: Mhm. O ar vyksta kažkoks pasidalijimas resursais?

VN: Na aš kaip irgi minėjau, nežinau. Nepadariau to tyrimo. Pavyzdžiui, paimkime kad ir programą *Startuok*, kuris skirtas verslui ir skiriam, yra skirta na 30 proc. lengvesnėmis sąlygomis gauti paskolą verslo, ukrainiečių verslams ir panašiai. Tai čia čia kaip ir nėra resursų tų nevyriausybinių sektorių dalijimas, nes tai yra pagalba verslui, kas yra šitas vienas iš šitos ministerijos darbų yra instrumentai verslui. Bet čia nevyriausybiniis sektorius nėra. Bet ne tai, kad nevyriausybiniis sektorius, bet būtent tos organizacijos, kurias jūs minėjote. Jos kitoj, kitam visai lauke veikia. Kur yra įsitraukimas, tai, pavyzdžiui, toje iniciatyvoje dėl iniciatyvoje dėl kompiuterių Ukrainos mokyklom. Čia vat ministerija prisideda. Bet aš, pinigėliai eina tiesiai į kompiuterių pirkimui, bet ne nevyriausybinių organizacijoms, ne per jas. O jau toks jau kaip ir pirkimas tų kompiuterių ir kitų priemonių. Bet jie yra paskui... Aš manau, kad yra tų priemonių. Kaip nekuruodama pilietinio pasipriešinimo ir gynybos gal tematikų nežinau visko.

I: Taip, suprantama. Tai žinokite, aš daugiau jūsų tuomet ir netrukdysiu. Jūs tikriausiai jau skrisite.

VN: Taip.

I: Tai sėkmingo jums skrydžio.

Interviu Nr. 7, Informanto/interviu kodas: NI-34.

Amžius: 34 m.

Informanto išsilavinimas: Aukštasis daktaro laipsnis

Informanto darbo sektorius: Nevyriausybiniis (1K fondas) (N)

Interviuotoja: Greta Latvėnaitė (I)

Interviu vieta: Internetu MS Teams platformoje

Interviu data: 2024 03 18

Interviu trukmė: 47 min.

I: Gerai, tai esu VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto ketvirto kurso studentė Greta Latvėnaitė ir šiuo metu atlieku tyrimą apie NVO ir Vyriausybės santykius karo Ukrainoje kontekste. Tai pirmasis klausimas: ar sutinkate duoti interviu anonimiškai ir būti įrašinėjamas mokslinio darbo tikslams?

NI: Taip, tikrai taip.

I: Puiku, jei galite, atsakykite, koks jūsų amžius?

NI: 33.

I: Puiku.

NI: 4, palaukit, dabar, reikia, dar 34, dabar 34, patikslinu iš karto. Tik.

I: Gerai, jeigu galite, atsakykite, koks jūsų išsilavinimas?

NI: Aukštasis, daktaro laipsnis.

I: Puiku. Kiek laiko dirbate nevyriausybiname sektoriuje?

NI: 2 metus.

I: Ar kažkada dirbote vyriausybiname sektoriuje?

NI: Ką reiškia vyriausybiniis sektorius? Aš aš dirbęs privačiame sektoriuje ilgai ir esu, ir dabar dirbu aukštojo mokslo institucijoje. Ar tai skaitosi vyriausybiniis sektorius? Turbūt ne ne, ne,

I: Tikriausiai ne, nes ar tai yra pavaldus Vyriausybei? Nu ta prasme ministerijoms kažkokioms?

NI: Ne.

I: Tai ne tada.

NI: Ne, ne, ne, Ne, ne, tai reiškias tada ne. Ne, ne neturės kontakto. Tada jūs teisi.

I: Supratau. Dabar norėčiau šiek tiek pakalbėti apie laikotarpį, galbūt iki 2022-ųjų metų arba būtent tą pačią pradžią. Tai kaip jūs bendrai iš savo perspektyvos galėtumėte apibūdinti NVO ir Vyriausybės santykį iki 2022-ųjų metų?

NI: Na turbūt, visų pirma, nebūsiu geras pašnekovas būtent iki 2022-ųjų sausio, vasario 24-os dienos dėl to, kad mano santykis su nevyriausybinių organizacijom irgi buvo toksai fragmentiškas iki tokio lygio, kad aš paprastas, sakykime, vartotojas. Tai reiškiasi epizodiškai, kažkoks tai remėjas nevyriausybinių

organizacijų ir nebuvo įsitraukęs į veiklą konkrečiai. Jeigu apibūdinti iš tos perspektyvos, būtent reikia tą suprasti, kad kad nieko nežinau, o tai, ką žinau, yra labai subjektyvu.

I: Taip.

NI: Tai aš manau, kad jis, santykis buvo turbūt minimalus. Kita vertus, galbūt klystu, bet vėlgi tai kyla būtent iš to nežinojimo, nes aš tiesiog žinau apie tai, kada juk dalis nevyriausybinių organizacijų veiklą gali būti finansuojama turbūt tam tikrų vyriausybinių iniciatyvų, tai reiškiasi, neabejoju, aš nežinau detalių, faktas, bet tikėtina, kad egzistuoja programos, kuriose, kurios, kaip ir skirtų tam tikras lėšas, dėliojama tiek prioritetus. Ir aš įsivaizduoju, kad ta forma, tas santykis buvo ir yra, bet jis turbūt yra toksai vienpusiškas, žodžiu, mes duodame pinigų, o jūs padarykite kažką. Tai vat, aš toks, aš taip piešiu tą paveikslą. Bet aš nelabai galiu daugiau pakomentuoti iš tikrųjų.

I: Suprantu. Tai tuomet, kada pas jus užsimezgė tas ryšys su nevyriausybiniškais?

NI: Tai automatiškai. Tai prasidėjo... Jis labai keistas tas tas ryšys ir tas santykis, dėl to, kad jisai, kai susikūrė 1K paramos fondas, mes nebuvo nei karto finansuoti jokių valstybinių programų. Ir tas santykis buvo, iš tikrųjų: jo... yra keletas pavyzdžių, kur kur kur kaip kur bendradarbiavimas, ir jisai, mes buvome mediatorius, kuris galėjo viską padaryti labai greitai. Reiškiasi, mes esame įgyvendinę keletą iniciatyvų, kur, tarkim, nu įsivaizduokime, kariškiai, bet čia ne visai... Irgi geras klausimas, kur, jie taip, bet jie atskaitingi ministerijai, tai reiškiasi, jie atitinka tą klasifikaciją. Karių iniciatyva, Lietuvos kariuomenės karių iniciatyva jie pagal statutą, pagal savo taisykles negali tam tikrų dalykų daryti, nes reikėtų labai stipriai kažkokius atitikti ir eiti procesus, dar kažką. Bet kreipėsi individualiai, kaip **ne** kaip reprezentuojantys tam tikrą instituciją, bet vis tiek jie save identifikuodami jie turi pasakyti: „Aš esu, aš priklausau čia ir čia, ir mes norime padaryti, bet mes turime ribojimų. Ar galėtumėte mums padėti?“ Reiškiasi, mes esame įgyvendinę tokias partnerystes, kuriose grynai, taip konkrečiai įvardinant, tai kiek aš galiu konkrečiai įvardinti, tai situacija tokia: Lietuvoje kariškiai x metų bendradarbiavę su Ukrainos kariškiais to paties lygmens - čia tą žvalgybą, apie žvalgybą kalbant - susiformavę asmeniniai ryšiai, Lietuvos ir Ukrainos kariškių, ir nori padėti savo draugams. Aš taip viską supaprastinu. Ir jie negali pagal pagal, ta prasme, dėl viešųjų pirkimų, turbūt dėl biudžeto, dėl kitų dalykų. Ir jie tada savais kontaktais kreipėsi į mus ir sako: „Nu jūs greitesni, ir jūs galbūt turite kažkokių tai papildomų lėšų, kad galėtumėte įgyvendinti mini projektėlį ir suteikti tam tikrų techninių priemonių mūsų draugams, su kuriais mes jau dirbame dešimt metų, bet dirbame turbūt, ane, vyriausybiniame lygmenyje“. Ir mes ateiname ir sako: „Gera, okey, pardavėte tą visą, pa‘pitch‘inote teisingai, žiauriai svarbus dalykas, mes skirsime tam tikrą

finansavimą, ir mes padarysime.“ Tai čia vienas formatas. Tas pats variantas, kuriame, kaip sakant, vat būtent, tas greitis atsiranda, tai buvo situacija, kad... Aš nenoriu dabar prisimeluoti, nes tai buvo ne mano projektėlis. Galbūt labiau ten Olegas jį vykdė. Bet buvo... Ar ne bibliotekos... Bet nereikėtų įvardinti konkrečiai, bet žodžiu, surinko pinigų, jiems lengviau tiesiog yra pervesti į fondą pinigus, nes... Tai yra reiškiasi tuos pinigus surinko bendruomenė. Na, tarkim, kaip organizacija ir surinko pinigus, jie paskelbė kažkokią tai rinkimą, tai reiškiasi ir ir bendradarbiai, ir galbūt ta bendruomenė aplinkui surinko pinigų, bet jie negali tų pinigų niekaip apiforminti. Tai tiesiog nukreipia finansus, lėšas tiesiai pas mus ir mes tada gebame nupirkti. Nes mes visiškai nereikia, kad kažkokių pirkimų vykdyti. Ir tada ir tada išvežti, ir užsidėti varnelę padarėme. Bet padarėme kartu. Tai toks atvejis. Nežinau, tai tie turbūt iliustruojantys du galėtų būti pavyzdžiai, nors, manau, kad buvo ir daugiau tokių atvejų. Tai tiek aš atsakau į jūsų klausimą.

I: Supratau. Tai kaip maždaug, labiau, taip abstrakčiau vis dar kalbant, galėtumėte apibūdinti tą NVO ir Vyriausybės santykį po 2022-ųjų metų?

NI: Neįtikėtinai pozityvus.

I: Neįtikėtinai pozityvus?

NI: Visiškai, nerealiai, ta prasme, tai yra, tai yra fenomenalu, man atrodo, aš, aš negaliu, vėlgi tai yra nėra reprezentatyvu dėl to, kad kad, kad yra tikrai fragmentiškai, buvo pačiupinėta keletas institucijų, šiaip buvo iš, ir iš KAM'o, ir URM'o, ir iš Švietimo ir, ir ir sveikatos, Švietimo ir sporto ministerijos. Tam tikri, minint tokį projektėlį, kur kur realiai tiesiog nu didi dėl ukrainiečių integracijos, bet vėlgi ne visai sakyčiau tada, kada konkrečiai vietos, kur mes kažką finansavome, bet tai kartais netgi buvo iš esmės tiesiog toks abipusis pokalbis apie problemas ar pan... Tai jis yra nerealus. Nežinau, ar tai buvo dėl to, kad tose organizacijose vyriausybinuose tiesiog ir buvo **bazė tokių iniciatyvių žmonių, kurie taip ir parodė iniciatyvą**, ir ir ir buvo dedikuoti santykiui, ryšiui su nevyriausybinėmis organizacijom, kaip mes save... Nu šiuo atveju su 1 K. Bet visi tie kontaktai buvę tai buvo nerealūs. Ir ir ir pasirodė, kad iš tikrųjų greičio vyriausybinės organizacijos turi dar kartais daugiau negu negu ir privatus verslas.

I: Taip. O kas ėmėsi iniciatyvos skatinant sektorių bendrus projektus?

NI: Abipusiai, momentai, turbūt gali būti tokia. Ta prasme viskas... Nu negali sakyti tradiciškai, kad yra viena arba kita pusė labiau inicijuojanti. Tai viskas priklauso nuo... Tai tie atvejai, kuriuos aš mačiau, tai priklausė viskas nuo to konteksto: vienu atveju mes padėjome nevyriausybinėms organi... t. y., vyriausybinėms organizacijoms arba galėjo būti jų iniciatyva. Tai nėra standarto.

I: Supratau. O kaip vertintumėte Vyriausybės požiūrį į NVO vykdomas veiklas po 2022-ųjų metų?

NI: Aš dabar galvoju, kad gal vis dėlto yra dalykas tas, kad aš tą, ką pristatau, apie ką pasakoju, tai vis tiek yra izoliuotai karo kontekste. Negalima apibendrinti nevyriausybinių organizacijų požiūrio į kitas NVO. Aš kalbu apie kontekstą, kuriame visos, nepaisant savo tipo institucijos, patirdamos didžiulę egzistencinę grėsmę, buvo priverstos mobilizuotis ir truputėlį gal lanksčiau žiūrėti viena kitą. Tai vat dėl to. Tai aš sakyčiau, kad galėčiau reziumuoti, kad vyriausybinių organizacijų požiūris į fondus, nevyriausybines organizacijas, kurios vykdo paramą Ukrainai, yra ypatingai palankus.

I: Taip.

NI: Tai, tai vat čia čia tokia truputį detalė. Apie kitas organizacijas, matyt, labai sunku iš tikrųjų pasakyti. Bet jūsų klausimas buvo tada dar, jeigu galėtumėte pakartoti, kad aš jį sukonkretinčiau?

I: Gerai, tai aš tada įdėsiu ir tai, kas skliausteliuose parašyta. Ak, kaip vertintumėte Vyriausybės požiūrį į NVO, tai yra Blue/Yellow, Laisvės TV, 1 K fondas arba Stiprūs kartu, vykdomas veiklas po 2022-ųjų metų?

(10:56.04)

NI: Labai trumpas atsakymas būtų turbūt teigiamai. Teigiamas požiūris. Tai turbūt vis vien reiktų iliustruoti kažkuo?

I: Nebūtinai. Iš tikrųjų teigiamai labai daug ir pasako.

NI: Ta prasme, kiek aš susidūriau su... Tikrai atrodo iš pirmo žvilgsnio, kad nėra sukuriamas barjerų veiklai. Yra pasitikėjimo kreditas duodamas. Yra palaikymas tiek formalus, tiek neformalus. Ta prasme, mes gi jaučiame jį. Mes jaučiame iš oficialiųjų asmenų kartais tokį palaikymą, net psichologinį palaikymą, kad pritarimą, kad jūs viską darote teisingai. Tai tiek.

I: Supratau.

NI: Bet jisai vėlgi, aš galvoju, kad šioje vietoje, labai įdomu, kad jisai niekur nėra formalizuotas. Nėra jokio kažkokio tai tarpinstitucinio bendradarbiavimo, kažkokio tai memorandumo ar dar kažko. Ne, jis yra šiuo atveju, tai yra fenomenalu dėl to, kad yra pastatyta ant kažkokių tarpasmeninių ryšių, tiesiog,

tarp bendražmogiškų dalykų. Negaliu sakyti, kad kažkoks kažkas, kad kažkokių tai gairių, o tai gairėmis vadovaujantis buvo susiformavęs toks santykis.

I: Taip. O kiek Vyriausybė, priimdama sprendimus, rengdama įstatymus, atsižvelgia į NVO, minėtų jau anksčiau, poreikius bei rekomendacijas teikiant paramą Ukrainai?

NI: Aš bandau prisiminti dabar, ar išėjo nors vienas ministerijų nutarimas, konkrečiai susijęs su... Vis dėlto ne. Ta prasme, tikrai taip, tikrai taip. Aš bandau prisiminti ir buvo tikrai tokių situacijų. Nu prisiminkime, ten po to, kai kaip susilaukė didžiulio pasipiktinimo, kad Olegas Šurajevs nuėjo į Vyriausybę su Ingrida Šimonyte pasitarti dėl, nu pasitarti. Nežinau, turbūt nuimti emocinį krūvį. Mes kai inicijavome kelio blokavimą į Baltarusiją. Tai visų pirma atvyko - pirmas epizodas, labai gražus – Lietuvos, dabar galvoju, ar tai buvo generalinis policijos vadas atvykęs? Irgi labai žmogiškai atėjo ir pasakė, kad mes jus puikiai suprantame, čia nesąmonė, bet būkime demokratiški ir nedarykime to. Tai pirmas dalykas. Toks atvejis gražus. O po to buvo jo vizitas į Vyriausybę, kur susilaukė didžiulės kritikos dėl to. Ir buvo pavadintas visaip kaip: kad yra ten dešinioji ranka ar patarėjas. Tai turbūt nevirto realiais, kažkokiais sprendimais, bet balsas girdimas. Mūsų atstovai tikrai dalyvavo diskusijoje dėl ukrainiečių ir rusų mokyklų Klaipėdoje problemos, ar tai virto kažkokiu tai nutarimu ministerijų? Nu turbūt ne, bet bet tiek... Tai žodžiu, aš, aš manau, kad balsas tikrai yra girdimas ir atsižvelgiama yra į tų nevyriausybinių organizacijų balsą. Bet negaliu faktais parodyti, kad šitas nutarimas yra priimtas dėl to.

I: Mhm. Gerai.

NI: Tai kaip ir taip.

I: Kaip dažnai vyksta Vyriausybės ir NVO, na, pavyzdžiui, jūsų organizacijos susitikimai, pasitarimai būtent šiuo laikotarpiu po 2022-ųjų metų?

(14:55.91)

NI: Jie nėra periodiškai ir turbūt priklauso nuo situacijos. Per visus tuos du metus man atrodo tokių tiesioginių touch point'ų, pasitarimų nu nebuvo baisiai gausu, bet aš manau, kad net ir, tarkim, vadinkim. Aš netgi neatsimenu, negalėčiau dabar skaičiuoti, bet netgi sakykim, jeigu ir buvo jų penki, tai aš manau, kad tai buvo penkiais daugiau negu bet kada yra buvę iki tol. Tai čia turbūt toksai būtų mano komentaras. Kaip dažnai? Jie dabar nebevyksta, nevyksta, nes man atrodo, kad yra truputėlį, netgi dabar, galbūt mažiau reikalingi šiuo momentu.

I: Supratau. Ir galbūt galėtumėte pakomentuoti, kieno iniciatyva vyksta minėtų NVO ir Vyriausybės susitikimai, na arba vyko?

NI: Abiejų pusių. Abiejų pusių, nes sakau, tiesiog phu... Viskas nu priklauso nuo aplinkybių ir kiekviena interesų grupė, jeigu turi poreikį išgirsti kitą interesų grupę, jie ir inicijuoja susitikimą, čia galbūt yra svarbiau tai, kad visos pusės tarsi labai lengvai... Yra sumažėjęs barjeras paprašyti, tarkim, pagalbos, nebėra barjero. Galima, vis dar galima, tas buvo labai akivaizdu pačioje pradžioje, bet man atrodo, kad vis dar išlieka tai, jog galima labai nesunkiai prisibelsti. Į institucijas.

I: Ar yra imamasi priemonių NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą įtvirtinti formaliomis priemonėmis, kaip ir minėjote, kad kaip jų ir nėra, bet ar kažkokios iniciatyvos galbūt buvo to siekiant?

NI: Aš pamenu vieną, tik nepamenu tų konkrečių pavardžių. Buvo bandoma gal netgi, sakyčiau, labiau turbūt visas nevyriausybinės organizacijas sukviesti prie vieno stalo ir iš tikrųjų pasiderinti savo bendras veiklas. Bet tai ne tas variantas, kur, sakykime, derinama bendra pozicija su nevyriausybėmis organizacijomis. Ne, aš apie tokias iniciatyvas nebuvo girdėjęs.

I: Supratau, o man dar teko vakar kalbėtis su atstovais iš Vyriausybės, ir jie sakė, kad kai kurias NVO įtraukė į darbo grupes. Ar jums teko kažkokioje darbo grupėje dalyvauti?

NI: Ne, man asmeniškai neteko darbo grupėje dalyvauti. Čia yra tiktais klausimas, o būtent tie variantai. Vat kitos situacijos, kur aš sakiau, kad tikrai žinau mūsų narius, kurie buvo susitikime dėl mokyklų padėties, dėl galimai propagandos skleidimo ir pan., ir ukrainiečių teisių, ir mokslo sąlygų. Tai mūsų atstovų buvo, bet aš negaliu pasakyti, ar tai buvo oficialus susitikimas, susijęs su kažkokiom tai darbo grupėm. Gal tiktais tai buvo tai neformalus išklauskymas problematikos. Tai tai, tarkim, tikrai negirdėjau, kad kažkas iš fondo mūsų sakytų, kad yra įtraukusi darbo grupę ir vyksta kažkokie tai projektų rengimai. To turbūt nebuvo.

I: Mhm.

NI: Aš galbūt, paprasčiausiai ne mes. Gal kiti dalyvauja.

I: Suprantama, taip. Kokiais formatais vyksta sektorių bendradarbiavimas?

NI: Per chat'ą. Ta prasme, čia tas, ir tikrai dabar iš Energetikos ministerijos buvo buvo irgi neoficialiai įvykdytų bendrų gerų projektų, kada mes... Mes... Va, labai gerą prisiminiau case'ą. ESO, man atrodo, organizavo po pirmųjų Kijevo energetikos infrastruktūros objektų atakavimo praeitą žiemą, ne šią žiemą, bet praeitą žiemą, ESO surinko ten rezervinių, kritinių infrastruktūros elementų ir reikėjo juos išvežti. Turbūt Energetikos ministerijai būtų reikėję nežinau, kiek laiko vykdyti viešuosius pirkimus ir ten finansavimą gauti ir pan., ir jie kreipėsi į mus pagalbos. Kaip? Tiesiog paskambino, ar galėtumėte padėti? Ir mes kofinansavome tą bendrą projektą, mes niekur neregistruavome absoliučiai, bet buvo eilė sunkvežimių, kurie buvo tiesiog logistika apmokėta iš 1K paramos fondo. Tai net nenuguls niekur į jokią istoriją. Ir tai nebuvo jokio bendro pasirašymo, ir viskas buvo suderinta tiesiog pora skambučių ir keliomis žinutėmis, susijungus Muitinės tarpininkams, kažkieno ten Energetikos ministerijos ir mūsų. Padarėme pavedimą logistikos kompanijai, ir viskas. Ir taip tokiu būdu atsisveikinome. Tai noriu nuvilti, ta prasme jus nuliūdinti, kad kad nėra framework'o, bet gal tai ir buvo žavinga, kad laikotarpis reikalavo lankstesnių, lankstesnių sprendimų. Bet tai nėra, tai nesudaro pagrindo formuoti kažkokiems tai guideline'ams. Mes viską padarėme labai manau, neteisingai techniškai, bet labai gražiai vertybiškai.

I: Dar norėčiau pasitikslinti, kaip galėtumėte apibūdinti šiuo metu vykstančius, vykstantį sektorių bendradarbiavimą dalijantis informacija?

NI: Dėl informacijos, bendros informacijos dalinimosi... Turbūt kažkiek tai gal informacijos asimetrijos yra. Bet gal mes patys esame truputėlį kalti. Aš pačioje pradžioje pasakiau, kad nu mes esame 100 proc. išsilaikantys iš paprastų piliečių bei verslo teikiamos finansinės paramos, ir mes galimai neišnaudojame, neturime prieigos, bet dėl to, kad mes patys to kažkodėl tai to nedarome prieigos prie galbūt europinių išteklių. Kur galėtume savo greičiu geriau tą paramą Ukrainai paskirstyti, mes to nedarome. Kodėl nedarom? Galbūt dėl to, kad mes neturime kompetencijų laimėti projektus, gal mes ne ne gal mes. Žinau, o gal mes dėl to, kad mums niekas nepastumia mūsų to daryti. Taip, tai tiesiog reikia ieškoti problemų, tai sakyčiau, kad galėtų mus kas nors labiau stumtelėti ir pasakyti, pristatyti truputėlį savo savo patirtį ugdamant gebėjimus savo veiklą efektyvinti, labiau ir rasti alternatyvių finansavimo šaltinių.

I: Mhm. O, pavyzdžiui, savo žiniomis ekspertinėmis tenka dalintis su vyriausybe, ir na kokiais būdais?

VI: Mūsų pačių žiniomis?

I: Taip.

VI: Taip, bet jau visiškai neformaliuose formatuose. Absoliučiai, taip tai reiškia, viskas yra pagrįsta tarpasmeniniais ryšiais. Nėra, nu neteko dalyvauti ir girdėti apie kažkokį forumą, kuriame būtų visos NVO sukviestos ir būtų visi, bent kažkas kažką tai, kalbančios galvos pasakotų apie dalykus. Bet gal tame vėlgi yra tiesiog žavesys. Nes nelabai turime laiko tam ir darome dalykus ir šiek tiek iš nuojautos, ne institucionalizuodami dalykų, o tiesiog bandydami išjausti, ką reikia daryti, ir jeigu reikia skirti paramą, tai mes paramą skiriame, jeigu reikia pasidalinti savo patirtimis, mes ta patirtimi dalinamės, bet bet tai vėl nenugula į kažkokiais deklaracijomis, o tai yra tiesiog daugiau užsimezgusio tarpasmeninių ryšių pagrindu.

I: Mhm. O kiek Vyriausybė yra atvira dalintis su jumis informacija?

NI: Manau, kad labai.

I: Tai tiesiog, na, jūs gaunate kažkokių žinių, kurios jums praverčia?

NI: Bandau prisiminti apie kokius nors konkrečius atvejus, kurie galėtų iliustruoti kiekvieną kartą. Tai per du metus mes esame gavę iš Vyriausybės, vyriausybinių institucijų, žinių, kurios mums padėtų. Gal ne ne pro aktyviai turbūt. Aš galvoju, kad gal tarkim vykdant paramą Ukrainos Ukrainai tikrai galėjo būti sukurtų. Nežinau, ar darbo grupė, ar dar kažkas, kuri būtų galėjusi padėti tarpininkauti tarkim vykdant logistiką, nes buvo ir yra, ir tęsiasi įtampos, susijusios su priemonių pervežimu per Lenkijos - Ukrainos sieną. Ir šitoje vietoje ne nuoskauda kažkokia, bet faktas, kad mes buvome palikti tvarkytis patys šituos dalykus, kai kada kai kada tam tikrus dalykus nutylėdami, kalbu apie santykį būtent su Lenkijos muitinės pareigūnais, ir tam tikra galbūt pozicija arba rekomendacijos iš Vyriausybės galėtų galėjo būti, galėjo būti naudingos ar bent jau... O tai pirmas momentas. Turbūt buvo momentas, kada buvo labai neaišku kaip dėl visos apskaitos, dėl PVM grąžinimo ir visą kitą ilgą laiką. Ir dar iki dabar truputėlį yra neaišku. Tai bet čia bet kokiais atvejais, visada informacija, visada komunikacija galėtų būti geresnė. Visada ji galėtų būti kokybiškesnė. Visada ji galėtų būti labiau savalaikiška ir visada, ji labiau galėtų būti naudinga. Tai aš manau, kad, bet kokiu atveju tai, kas įvyko, buvo užtektinai pakankama tam, kad visi jaustųsi nors nors kažkiek tai komfortiškai vykdydami savo veiklą. Bet bet tikrai galėjo būti intensyvesnis, pro proaktyvesnis, kažkoks tai komunikavimas tuo būdu, kad vyriausybinių organizacijų būtų padėjusios visoms vienu metu. Reiškiasi, kad tam tikri, tam tikras framework'as arba, nes, reikia sutikti, tų organizacijų pri... atsirado šimtai Lietuvoje, kuriuos didesne ar mažesne apimtimi vykdo ir jos visos turėjo tuos pačius klausimus. Ir jos visos turėjo tas pačias problemas. Tai knowledge base'as, bendras,

apie veiklos vykdymą, kaip teisingai daryti logistiką ar panašiai, būtų galėjęs, būtų naudingas. To nebuvo. Ir nėra.

I: Ir nėra. Supratau. O gal dar galėtume grįžti prie tos istorijos apie Lenkijos pasienį. Su kuria konkrečiai ministerija čia darbavotės ir ar tikrai padėjo?

NI: Ne, nesidarbavome. Su Lenkijos pasieniu... Vis dar, ir dabar viskas susiję su sienų blokavimu ir panašiai. Tai tai tai mes kontakto dėl šito dalyko net ir neturėjome bendrų, bet ir bet ir tuo pačiu ir, tarkime, ir Lietuvos institucijos, aš negirdžiu jų apskritai komentuojant tą problemą, galbūt vengiant kažkokio tai politinio, nežinau, susierzinimo ar eskalavimo šitos šitos temos. Bet Vyriausybė apskritai tyli dėl Lenkijoje vykstančių pasienyje blokavimo ir pan. Tai tas mums, kaip paramos gavėjams, trukdo visas tas visas blokavimas, nes mes irgi jaučiame, ta prasme.

I: Taip.

NI: Ir turbūt, na, nežinau, atvėrimą žaliajo koridoriaus humanitarinei ir karinei paramai, ir specifiskai, na nežinau, surandant būdą žymint automobilius, ar būtent surandant formatą pervežti priemonės supaprastintu procesu tikrai galėtų būti naudingas. Ir mes neieškojome to kontakto dėl šitos priežasties, kartu ir nesulaukėme proaktyvių žingsnių.

I: Mhm, supratau, supratau. Tai ar galėtumėte dar kažkaip pakomentuoti, dalijamasi resursais? Kažkiek jau kalbėjote apie tai...

NI: Jo. Tai vis dėlto tas dalijimasis resursais yra irgi daugiau vienkryptis, ir iš to, kokia buvo bendri projektai, tai dažniausiai būdavome tie, kurie gali greitai padėti. Tai reiškias, tie mini projektėliai, kuriuos mes bendrai buvome įgyvendinę, tai yra kažkokios institucijos, tarkim, idėja, kurioje būtent trūksta lankstumo, trūksta greičio, ir tas konkretus pavyzdys, kur mes tiesiog galime greitai nupirktų logistiką ir įgyvendinti Vyriausybės provyriausybinės organizacijos projektą pilna pilna jėga. Tai turbūt taip.

I: Gerai, dabar turiu keletą klausimų, kurie galbūt kartosis apie tai, ką jau kalbėjau, bet, manau, norėtusi, kad užtvirtintumėt tuos atsakymus. Kokiomis priemonėmis Vyriausybė prisidėjo prie NVO vykdomų projektų? Na, jūs minėjote, su Baltarusijos pasienio blokada arba Radarom, galima galbūt būtų pakalbėti, teikiant paramą Ukrainai po 2022-ųjų metų?

NI: O kaip su Radarom? Ką turėjote omenyje su Radarom, ką turėjote omeny dėl teikiamos paramos Vyriausybės?

I: Na, ar kažkaip prie viešinimo, pavyzdžiui, buvo prisidėta, ar su pagalba tuo pačiu pasienio, ar ne Lenkijos? Kiek žinau, vis tiek ten buvo šiek tiek problemų ir su Radarom pervežimu. Tai galbūt...

NI: Aš gal dėl jo, gal tada mano yra gap'as žinių dėl to, kad aš, mes prie Radarom kampanijos praeitais metais prisidėjome tikrai labai simboliškai. Tai buvo vienas epizodas, kur tiesiog sakėme, kad mes esame kartu, mes palaikome šitą idėją, bet įgyvendinime nedalyvavome. Todėl aš nežinau niuansų, kurie buvo iškilę dėl logistikos ar panašiai, nes aš neabejoju, kad ten esmė buvo, kad dvigubos paskirties prekių turbūt leidimų ir visa kita. Tai čia vienas dalykas. Aš sakyčiau, kad tai ko, tai priemonės, kurios mums, kurias mes pajutome, kad kiekvienas daiktas mums suteikia kažkokią tai naudą, taip buvo irgi būtent šioks toks supaprastinimas procesų ir shortcut'ų padarymas, bet tam tikrų papildomų išlygų sudarymas. Ir prisimenu atvejį, kada mes vykdėme eksportą dvigubos paskirties akumuliatorių, tai reiškiasi, dalinai karinės paskirties akumuliatorių. Na, ir ir leidimai iš, jeigu neklystu iš dabar net nepamenu, kurios čia ministerijos tas leidimas buvo mūsų surinktas... Jeigu neklystu, jis turėjo būti svarstomas 30 dienų, bet buvo pasirašytas per dvi. Ar tai yra pagalba? Na tai neįtikėtinas tai greitis. Ta prasme, tai yra tiesiog truputėlį tas track'as dokumentų, kad kad, kad jie tiesiog materializuotųsi, viskas. Nu tai čia turbūt pagrindinis dalykas. Iš esmės aš vėl grįžtu ratu, prie tos pačios tezės. Supratimas vyriausybinių organizacijų svarbos veiksmų, kuriuos atlieka tos nevyriausybines organizacijos, ir yra pagrindinis dalykas, kuris buvo naudingas, o tas resursas ir tai ir buvo. Tai reiškiasi, reiškiasi palengvintą procedūrą, ir jautrumas žmogiškas.

(32:29.41)

I: Taip, supratau, o kokiomis priemonėmis NVO prisidėjo prie Vyriausybės vykdomos paramos teikimo Ukrainai? Jau minėjote apie kariškius, bet gal dar kažkas?

NI: Nu tai ir tie case'ai buvo. Arba bendra parama vykdoma, arba tiesiog išpildymas tam tikro konkretaus individualaus prašymo, kai besikreipiantysis asmuo iš tikrųjų dalinai kaip ir atstovauja instituciją, bet negali kalbėti institucijos vardu, bet tai yra vis tiek tai gaunasi tarpvalstybinis-institucinis bendradarbiavimas, nes Energetikos ministerija Lietuvoje turbūt bendradarbiauja su Energetikos ministerija Ukrainoje ir veža transformatorius, ir valstybinė įmonė ESO skiria priemones, ir tada kažkoks

tai fondas apmoka transportą. Tai kaip šitas case'as, jis pats pats gražiausias. Tai tokiomis priemonės – nu resursais, finansiniais resursais, kuriuos mes galime skirti greitai.

I: Gerai. Ir kiek NVO gali veikti savarankiškai, teikiant paramą Ukrainai be Vyriausybės įsitraukimo.

NI: Man atrodo, kad absoliučiai nepažeisdama galiojančių teisės aktų ir įstatymų. Nėra turbūt dalykų, kurie varžytų dabar nevyriausybinę organizacijų veiklą. Perdėto kažkokio tai blokavimo vykdyti veiklą nėra.

I: Puiku, irgi jau kalbėjot šiek tiek, bet gal prašyčiau plačiau galėtumėte, kokių problemų iškilo siekiant skatinti NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą?

NI: Nepatyriau jokių turbūt neigiamų, reikšmingų kažkokių patirčių. Visais atvejais vis tiek atsirasdavo žmogus, kuris galės padėti ir lanksčiau pritapti prie tam tikros situacijos. Nu jo, dar dabar tiesiog prisimenu, irgi vėlgi, tai tiesiog Vyriausybinei turbūt vienai kitai organizacijai esame padėję ugniagesiams, Šilutės ugniagesiais gerame santykių, partnerystėje su Ternapolio (*miestas Ukrainoje*) ugniagesiais, jų pačių ugniagesių iniciatyva. Jei jie dalį savo turbūt nurašę kažkokių priemonių atidavė, padovanojo, nes, matyt, irgi veikdami tose ribose, kas jiems leidžiama yra, na, ir tiesiog kreipėsi į mus dėl papildomos paramos ir įgyvendinome. Nu tai tokie atvejai. Dabar reiktų iš tikrųjų, geras momentas perkratyti visas tas iniciatyvas, kas buvo ir iš tikrųjų dar kartą pagalvoti apie tai, kas kas yra ta vyriausybė organizacija, o kas ne. Tai ugniagesiai turbūt tinka šitoje vietoj.

I: Taip.

NI: Taip, gerai.

I: Apibendrinant, kokių bendrų tų pokyčių išvelgiate NVO ir Vyriausybės bendradarbiavime po 2022-ųjų metų?

(35:50.65)

NI: Aš labai norėčiau tikėti... (*nusijuokia*) Tai gerai, reziumuojant, pokyčiai yra pozityvūs dėl to, kad jie, santykis buvo labai neinstitucionalizuotas iki šiol, tai reiškias, kad abi pusės bendravo turbūt bendram viename lygmenyje, labai tokiam asmeniniam individualiam lygmenyje, tas padėjo labai daugybėje situacijų, kada reikėjo lanksčiai pasižiūrėti į galimus tam tikrų problemų sprendimo būdus. Ar mes

galime tęsti? Tai yra patogų ir labai yra patogų, tai yra greitai. Bet tai turbūt buvo patogų pirmiems metams, pirmaisiais metais. Bet galbūt dabar laikas kažkaip truputėlį pasidaryti tam tikrą aiškesnį framework'ą ir pasidaryti taisyklės, nes tai, kas tai, kas tinka ekstremaliomis sąlygomis, gali nebūtinai tikti normaliomis sąlygomis. Tai to, kaip ir tik tai kaip ir dar nėra lygtais. Mes vis dar esame tokiam kažkokiam tai pereinamajam laikotarpyje. Daug labai pozityvių case'ų įvykę, kuriuose mes galime pasidžiaugti įvykdytu gražiu projektu. Mes galime turbūt vienas kitam, tai tiems žmonėms, su kuriais mes turėjome kontaktą ir dabar turbūt parašyti ir ir kažko taip pasidžiaugti, paprašyti. Bet realios tos partnerystės, kaip ją turbūt įsivaizduojame, jos ir nėra. Tai pokytis toks sakau. Tai dar kartelį, dar labiau reziumuojant, pokytis buvo toks, kad atrodo tam kartui suradome chaotišką būdą bendradarbiauti be jokių boundaries, ribų ir pan. Bet vis dar esame tokiam chaos, kur nežinome, ar čia reikėtų kažkaip taip formalizuoti kažkokius tai santykius, legalizuoti. Tai toks mano turbūt būtų komentaras, nebent patikslinti norėtumėte, kad galėčiau.

I: Taip, nes mano sekantis klausimas ir būtų buvęs, kiek yra įmanomas testinumas tokių santykių, bet jūs kaip ir paminėjot. Bet... Nu tai kiek įmanomas, ar jis bus?

NI: Jis... jis turbūt labai įmanomas. Ta prasme, aš įsivaizduoju, kad pasvajoti apie tokį, tokį susitikimą bendrą visų, forumą, kuris padėtų galbūt pamatus kažkokiam tai memorandumui, kuriame NVO ir vyriausybės organizacijos pasirašo kažkokiu tai, tokį nebūtinai labai apibrėžtą susitarimą pirkti nėra vien truputį. Tiesiog jam apie atėjo Ukrainos parama. Apie tai, kad apie bendrą deklaraciją, kurioje, tarkim, sakykime nelabai tokį apibrėžtą susitarimą. Ir tai nėra vien turbūt tiktais apie Ukrainos paramą, apie bendrą deklaraciją, kurioje, tarkime, sakykim nu nevyriausybės organizacijos, NVO, atstovaujanti visas organizacijas asociacija, kurios gal net nėra. Ar yra? Ar mes turime?

I: Man atrodo, yra kažkokia. Turėtų būti. O jūs nesat nariais turbūt, ar ne?

NI: Ne, mes visiškai esame chaotiški šiuo klausimu. Tai taip. Bet bet aš nežinau, gal tas žinot iš tikrųjų dabar galvoju, kad gal tas santykis ir buvo tame tuo pagrįstas, kad nėra viena pusė neturėjo jokių asmeninių tikslų šiuo atveju mes, kaip organizacija, kadangi, kaip ir sakiau, šimtu procentų esame varomi individualių paramų būdu, ta prasme, mes neturime jokių nuoskaudų, jokių jokiai kitai institucijai, neturime jokių išankstinių poreikiu. Niekada neturėjome neigiamos patirties. Žiūrėdami pro rožinius akinius įėjome į tą bendrą, vadinkime, rinką. Nu ir mums klostėsi, sakykime, viskas, sakykime, pozityviai. Tai sakyčiau, tas 2022-ųjų, vėlgi, mano akimis, 2022-ųjų metų, ta ta ta karo pradžia gal kaip tik žymi tokią naują erą, nuo kurio, nuo kurio taško mes galime iš tikrųjų pradėti kalbėti apie apie tai

pasidžiaugdami įgyvendintais projektais bendrais, susitarti. Gal, sakyčiau dėl to, kaip mes veikiame, tarkime, ekstremaliomis sąlygomis. Ir vat man šitoje vietoje ir abejonė. Dabar aišku su jumis kalbuosi ir kyla toksai filosofinių klausimų. Tai gal čia viskas tvarkoj, gal nereikia nieko čia kažkokių tokių, tą bendradarbiavimą formalizuoti. Bet gal tiesiog pasisakyti ir paspausti visiems rankas ir pasakyti, kad jeigu mums kas nors kada nors bus blogai, visos durys bus atvertos dar kartą, abiejų pusių – kažkoks nacionalinis susitarimas. Nežinau, aš jau kuriu sprendimą.

I: Bet jis skamba puikiai. Tai galiausiai, kaip manote, kodėl įvyko tokie bendradarbiavimo pokyčiai?

NI: Kodėl įvyko bendram pokyčiui? Bet irgi jaučiuosi atsakęs, iš tikrųjų, čia, čia turbūt tas tas tas gebėjimas susitelkti ekstremaliomis sąlygomis, ir jisai buvo matomas ne vien... Nagrinėjate tikrai mažą gabaliuką dviejų tipų organizacijų santykio, bet jis buvo matomas visoje visose sferose. Tai egzistencinių problemų akivaizdoje, byra visos šitos biurokratijos pinklės ir atsiranda greitis. Tai tik syki ir įrodo, kad elementariai gebame susitelkti tiek kaip individai, tiek kaip institucijos. Tai tai čia dar vienas dalykas, kuris kuriuo galime vadovautis formuodami galbūt bendrą naują politiką, kaip turi veikti nevyriausybinės organizacijos modeliu, kažkokią tai galbūt antrą naują politiką. Kaip, kaip turi veikti nevyriausybinės organizacijos. Visada dabar galėsime atsiremti į tą atvejį, į tą gerąjį case'ą, kaip iš tikrųjų galima būtų organizuoti bendras veiklas.

I: Bet šiaip įdomi dar jūsų nuomonė būtų paklausti, kaip manote, ar tikrai bet kokios krizės akivaizdoje taip būtų įvykę? Ar čia būtent dėl to, kad įvyko karas taip pasikeitė?

NI: Bet kokios bet kokios egzistencinės krizės atveju. Jeigu būtų pajutusi didesnė visuomenės dalis tą pavojų, būtų absoliutus susitelkimas lygiai lygiai toks pat.

I: Supratau.

NI: Taip, aišku vėlgi, mes kalbame apie tam tikro dydžio mastą įvykio, hipotetiškai visai šaliai patekus į potvynio zoną, man atrodo, būtų lygiai tas pats.

I: Dar vieno dalyko norėčiau paklausti. Jau tikrai pabaigai. Ar teko jums kažkiek bendradarbiauti su Ukrainos ambasada? Dėl Lietuvos Ukrainos...

NI: Taip, teko, teko su...

I: Ir koks ryšys buvo?

NI: Iš tikrųjų tai turėjau, dabar tie du dalykai turbūt reikėtų pasakyti. Tai yra tekę bendradarbiauti ir labai pozityviai su Lietuvos atašė Lvive. Tai čia ne tas pats, čia Lietuvos jau atašė Lvive. Tai pozityvus santykis, viskas tvarkoj. Ir yra tekę dėl vienos prekių kategorijos siuntos, dėl dvigubos paskirties prekių eksporto mes mes turėjome gauti pritarimą ir parašą, ir ambasados, tai reiškias, karo atašė, Ukrainos karo atašė Lietuvoje. Tai irgi buvo lygiai tokia pati, sakykime, na, nežinau, kas. Lygiai toks pats atvejis. Nuo skambučio iki vizito ambasadoje ir parašo ant reikalingo dokumento gavimo užtruko 20 valandų. kažkas tokio. Bet vėlgi, bet esmė yra tokia turbūt, kad dalinai tai buvo pasiekta asmeninių ryšių pagalba, nes kreipiantis turbūt į instituciją oficialiai, rašant raštą, prašant pasirašyti ant – ten nebuvo perdavimo aktas, ten buvo, man atrodo, garantinis raštas – nu nežinau, kiek būtų užtrukę. Bet kadangi veikėme jau beveik du metus tuo metu, tai ir žinojome kai ką, kas žinojo kai ką, kas žinojo kai ką, ir kai tai yra konkreti situacija, tada tu gauni tiesiogiai karo atašė telefono numerį. Jam jau būna pasakoma, kad čia tokie lietuviai kreipsis, ir tu palieki skambutį ir gauni priėmimą labai greitai. Nu vat tokia situacija. Bet turbūt įsivaizduojate, nu tai tiesiog niekada, mes niekada nerašėme oficialaus prašymo rašto, kreipimosi į jokią instituciją. Viskas buvo atliekama tokiu pačiu principu, kaip kad jums reikėtų įsigyti, nežinau, bet kokį daiktą, arba reikėtų spręsti asmeninę problemą santykyje draugas su draugu. Ta prasme tiesiai į sprendimo priėmėją. Kreipimasis visada būdavo į sprendimo priėmėją, apeinant bet kokį galimą gatekeeper'į.

I: Supratau. Tai viskas. Mano klausimai baigti. Ačiū jums labai už jūsų skirtą laiką ir interviu.

Interviu Nr. 8, Informanto/interviu kodas: NI-37.

Amžius: 37 m.

Informanto išsilavinimas: Aukštasis universitetinis

Informanto darbo sektorius: Nevyriausybiniis (1K fondas) (N)

Interviuotoja: Greta Latvėnaitė (I)

Interviu vieta: Internetu, Zoom platformoje

Interviu data: 2024 03 18

Interviu trukmė: 19 min.

I: Tai esu Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto ketvirto kurso studentė Greta Latvėnaitė ir šiuo metu atlieku bakalauro tyrimą tema apie NVO ir Vyriausybės santykius karo Ukrainoje kontekste. Tai pirmasis klausimas: ar sutinkate duoti interviu anonimiškai ir būti įrašinėjama mokslinio darbo tikslams?

NI: Taip.

I: Jeigu galite, atsakykite, koks jūsų amžius?

NI: 37... Aš vis užmirštu.

I: Jeigu galite, atsakykite, koks jūsų išsilavinimas?

NI: Aukštas.

I: Kiek laiko dirbate nevyriausybiniame sektoriuje?

NI: Nuo 2020 kovo.

I: Ačiū. Ar kažkada dirbote vyriausybiniame sektoriuje?

NI: Ne.

I: Supratau. Tai jeigu galima, gal galėtumėte patikslinti, kokiam būtent srityje, kurioje dirbate, nevyriausybiniame sektoriuje iki 2022-ųjų metų?

NI: Iki 2022-ųjų nevyriausybiniame.

I: Supratau.

NI: Pradėjau nevyriausybiniame dirbti tik nuo 2020 m., tai yra nuo karo pradžios.

I : Supratau gerai tai tuomet iš karto pereikime gal prie klausimų apie tai, kas įvyksta po 2022-ųjų metų vasario 24 dienos. Vardan įrašo, gal galėtumėte šiek tiek papasakoti, kaip įsikuria 1 K fondas?

NI: 1 K įsikuria reaguodamas į karo, tai yra plataus masto karo, Ukrainoje pradžią. Tuo metu aš pamačiau viešojoje erdvėje, socialiniam tinklė Facebook'e fondo prie Olego žinutę, kad jisai buria žmones. Ir kadangi anksčiau tą žmogų pažinojau anksčiau, tai jaučiau poreikį prisidėti prie kokios nors pagalbos. Aš tuomet parašiau jam ir mes susitikome kavinėje netoli mano namų su kitais tokiais pat susidomėjusiais. Ir tiesiog ten pat sugalvojo strategiją, pasiskirstėm užduotimis ir pradėjome veikti.

I : Supratau. Ir kaip galėtumėte apibūdinti NVO ir Vyriausybės santykius, užsimezgusius po 2022-ųjų metų vasario 24 dienos?

NI : Jūs turite galvoje NVO konkrečiai mūsų fondą?

I: Būtent jūsų fondą taip, bet galite paminėti ir Blue/Yellow, Laisvės TV arba Stiprūs kartu, jeigu turite kažkokios informacijos apie tai.

NI: Aš galiu kalbėti vis dėlto daugiausiai apie savo fondą ir gal šiek tiek apie Blue/Yellow. Nes aš esu šiek tiek dirbusi su vienu iš narių iš Blue/Yellow. Kaip galėčiau apibūdinti santykius? (*ilga pauzė*) Aš pasakyčiau, kad jie buvo, irgi, manau, tebėra, nesudėtinga kuriami, nesudėtingai mezgami. Ir tik pozityvūs santykiai, taip man atrodo, mes stengiamės viena linkme dirbti visi.

I: Ačiū, gal galėtumėte pateikti kažkokius NVO, tai jūsų fondo, ir Vyriausybės bendradarbiavimo, pavyzdžiui, teikiant paramą Ukrainai?

NI: Bendrų darbų, kiek aš žinau, kiek mano šaka siekia, bendrų darbų... Aš nežinau, kad mes būtumėme turėję. Mes vis tiek stengiamės kaip NVO, kaip paramos fondas veikti ir būti tarpininkais tarp žmonių ir karių ar žmonių ir kitų paramos fondų Ukrainoje. Tai kiek man žinoma, bendrų projektų su vyriausybe mes neturėjome.

I: Supratau. Gal galėtumėte pakomentuoti, kaip vertintumėte vyriausybės požiūrį į NVO, jūsų fondą ir vykdomas veiklas vat po 2022-ųjų metų?

NI: Na, aš manau, kad jis yra labai palaikantis, kadangi mūsų... Na aš manau, kad taip, jis yra labai palaikantis ir ne tik tai iš Vyriausybės, bet labiau iš pilietinės visuomenės pusės. Nes na su politikais mūsų fondo įkūrėjas turi gana įtemptą santykį, su kai kuriais. Kadangi nesistengiam sieti su kažkuria politine srove, tai sakau, tiesiog tie santykiai...

I: Mhm. Gal pastebėjote, kiek Vyriausybė, priimdama sprendimus, rengdama įstatymus, atsižvelgia arba atsižvelgė į NVO poreikius bei rekomendacijas teikiant paramą Ukrainai?

NI: Aš manau, tai tapo moraliniu spaudimu. Kadangi NVO ir tokie grassroots iniciatyva (mūsų fondas yra grassroots iniciatyva), tai tapo tokiu moraliniu spaudimu priimti greičiau sprendimus, susijusius su parama Ukrainai. Bet vėl tai mano subjektyvia nuomone.

I: Taip. Gal žinote, kaip dažnai vyksta, vyko jūsų fondo ir Vyriausybės susitikimai, pasitarimai šiuo laikotarpiu?

NI: Kiek žinau, santykio nebuvo... Kaip čia pasakyti... Aš atsiprašau, angliškai galvoju. Tiesiog kadangi, kiek aš žinau, tiesioginio santykio neturėjome, tai nežinau, ar vyko kažkokie susitikimai ar pasitarimai. Bet vėlgi, aš noriu pabrėžti, kad, kad mūsų fonde – jūs tikriausiai jau bendravot su Ignu?

I: Taip.

NI: Taip, arba galbūt dar ne. Mes dirbame su skirtingais poreikiais, su skirtingais daliniais, su skirtingais tiekėjais. Tai, ką daro Ignas, aš nežinau, ir tai, ką aš darau, Ignas irgi nežino. Tai štai taip.

I: Tai gal galėtumėte šiek tiek pakomentuoti, ką jūs darote?

NI: Aš fonde...

I: Jei tai neišduotų jūsų tapatybės aišku interviu transkribuojant.

NI: Nu kadangi aš vienas iš dviejų žmonių, kurie tuo užsiima tai... *(juokiasi)* Tai manau, kad išduotų.

I: Supratau. Tai tiek. Ar yra imamasi kažkokių priemonių NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimo įtvirtinti formaliomis priemonėmis?

NI: Formaliomis priemonėmis?

I: Taip.

NI: Būtent karo Ukrainoje temoje, taip?

I: Taip.

NI: Aš nežinau.

I: Galėtumėte pakomentuoti, kokiais formatais vyksta vyko sektorių bendradarbiavimas?

NI: Kadangi jisai tiesiog, kiek man žinoma, nevyko, ir mano akcentas yra tai kaip moralinio raginimo ar spaudimo priemonė, kai ir įvairūs mano pašnekesiai socialinėje medijoje yra ta formą bendradarbiavimo, bendravimo.

I: Ir kiek NVO galėjo veikti savarankiškai, teikiant paramą Ukrainai, be Vyriausybės įsitraukimo?

NI: Šimtu procentų, mes veikėme visiškai savarankiškai, be jokio absoliučiai Vyriausybės įsitraukimo.

I: Supratau, ar galėtumėte pakomentuoti: iš tikrųjų sakote, kad nebuvo to santykio tarp NVO ir Vyriausybės ir ar jo apskritai... Ar jūs matėte poreikį, kad jo reikėtų? Ir galbūt galėtumėte pasakyti, kodėl tas ryšys nesiformavo?

NI: Aš nematau, kad būtų poreikis. Jo nebuvo. Buvo poreikis glaudžiau bendradarbiauti ir sukurti lengvesnius būdus su kai kuriom valstybinėm įstaigom, tarkim, mokesčių inspekcija. Kadangi paramai reikalingas... Iš paramos galima sugrąžinti PVM, ta tam, kad tai galima būtų padaryti, kol didelė suma sukosi mūsų fonde, tai mum reikėjo tam tikrų pokalbių su šita įstaiga. Bet tai nėra Vyriausybės įstaiga, tai nežinau, kiek padės jums šitas atsakymas. Konkrečiai su Vyriausybe...

I: Bet ji priklauso ministerijų... Ta prasme... Tai kas susiję su valstybinėmis įstaigomis, tai vis vien tampa po Vyriausybės sparnu. Nes, pavyzdžiui, ambasada taip pat.

NI: Taip, čia labai svarbu tada susitarti dėl sąvokų. Vyriausybę jūs laikote būtent „Vyriausybę su ministre pirmininke ir ministrais“ ar visą viešąjį sektorių?

I: Aš tiriu aišku ministrę pirmininkę, tuomet ministrus. Bet kadangi ministrai yra vadovaujamas organas ministerijų, tai tuomet ir ministerijoms pavaldžias institucijas. Tai pavyzdžiui, būtų kad ir ambasada, pavyzdžiui, Ukrainoje.

NI: Oho. *(juokiasi)* Tai visai... Gaila, kad nesusitarėme terminologijos, nes aš turėjau galvoje visiškai konkrečiai, tai yra ministerijos ir daugų daugiausiai ministrai, ministrė pirmininkė. Bet pavaldžių...

I: Ar grįžtame prie ankstesnių klausimų?

NI: Aš dabar galvoju, ką aš tada galėčiau papildyti tuose ankstesniuose klausimuose. Taip. Tai, aš manau, kad nedaug ryšių buvo. Tikrai konsultavomės su Valstybine mokesčių inspekcija apie tai, koku būdu galima susigrąžinti PVM. Buvo... Bet mano šakoje nieko daugiau nebuvo...

I: Supratau. Ir su ambasadam, pavyzdžiui, irgi nebendravote?

NI: Su ambasadam aš konkrečiai ne.

I: Supratau.

NI: Nes taip, mano tiekiami daiktai nebuvo reikalinga jiems kažkoks ambasados tarpininkavimas. Tai aš negaliu...

I: Gerai. Tai ar išvengtumėte kažkokius pokyčius, NVO ir to viešojo sektoriaus, Vyriausybės, bendradarbiavime po 2022-ųjų metų?

NI: Aš manau, jis tapo glaudesnis. Čia jau galiu minėti, tarkim, Blue/Yellow, kaip aš žinau, kaip jie dirba. Tai jų yra nuolatinis bendradarbiavimas ir su ambasada, ir su įvairiom valstybinėmis institucijom, ir tiesiog

be bendradarbiavimo glaudaus tos prekės nebūtų tiekiamos taip greitai. Tai šimtu procentų galiu pasakyti, kad bendrai paėmus jisai tikrai yra glaudesnis ten, kur jis reikalingas.

I: Taip. Ir iš savo perspektyvos, kaip manote, kodėl vyksta toksai bendradarbiavimo pokytis?

NI: Aš manau, kad tokių kataklizmų laikais, koks yra šitas karas, NVO gali organizuotis greičiau, o įvairios valstybinės įstaigos gali veikti kaip pagalbos priemonė greičiau vykdyti savo užduotis. Ir manau, kad valstybinės įstaigos tą vaidmenį prisiima, dėl to, kad valstybės aparatas, jisai yra daug lėtesnis, ir pokyčiams reikalinga daug daugiau liko juos apsvarstyti, susitarti, o NVO tampa kaip katalizatoriumi ir na erdve valstybinėms įstaigoms nu padėti ir pagreitinti, kad jis užsiima tą vaidmenį, aš manau, kad prisiima ir atlieka.

I: Supratau. Ir kaip manote, koku mastu išliks tas toks ryšys, sąveika tarp sektorių net ir karui pasibaigus?

NI: (*ilgai mąstė*) Aš manau, aš manau, jau galimybių langas atidarytas, ir jisai neužsivers. Ir galvoju, kad bendravimas liks aktyvus. Nes nemanau, kad karas pasibaigs be pasekmių mūsų šaliai. Tai aš manau, jis tikrai liks aktyvus.

I: Supratau. Beje, jūs minėjote... Apie PVM lengvatą kalbėjote kažkiek?

NI: PVM lengvata jau yra numatyta įstatymuose. Bet josios susigrąžinimo tvarka... Mums buvo paaiškinta, kaip tai padaryt, kad mum nereikėtų ieškoti ir mokytis kaip tai padaryt.

I: Ir čia buvo jūsų iniciatyva kreiptasi į šią instituciją?

NI: Ne, kreiptasi buvo fondo vadovo iniciatyva.

I: Fondo vadovo, supratau. Bet būtent NVO buvo pirmasis, kuris žengė žingsnį ieškodamas atsakymo, ar ne?

NI: Taip.

I: Tai žinokit kaip ir viskas. Labai greitai mes čia apsidorojom tuos klausimus.

NI: Tai gerai, aš tikiuosi, padės. Ačiū jums už jūsų darbą.

Interviu Nr. 9, Informanto/interviu kodas: VŽ-43.

Amžius: 43 m.

Informanto išsilavinimas: Aukštasis universitetinis

Informanto darbo sektorius: Vyriausybiniis (LR Krašto apsaugos ministerija) (V)

Interviuotoja: *Greta Latvėnaitė (I)*

Interviu vieta: *Krašto apsaugos ministerija*

Interviu data: 2024 03 19

Interviu trukmė: 48 min.

I: Esu Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto ketvirto kurso studentė Greta Latvėnaitė ir šiuo metu atlieku bakalauro tyrimą apie NVO ir Vyriausybės santykių pokytį karo Ukrainoje kontekste. Tai pirmasis klausimas: ar sutinkate duoti interviu anonimiškai ir būti įrašinėjamas mokslinio darbo tikslams?

VŽ: Taip.

I: Puiku. Jeigu galite, atsakykite, koks jūsų amžius?

VŽ: Tikslų amžių reikia pasakyti?

I: Tikslų būtų gerai.

VŽ: 43.

I: Ačiū, jeigu galite atsakykite, koks jos išsilavinimas?

VŽ: Aukštasis.

I: Puiku. Kiek laiko dirbate vyriausybiniam sektoriuje?

VŽ: 20 metų.

I: Ar kažkada dirbate nevyriausybiniam sektoriuje?

VŽ: Ne, visą laiką dirbau vyriausybiniam.

I: Supratau. Toliau bus klausimų blokas, apie NVO, tai orientuokimės į Blue/Yellow, Laisvės TV, Stiprūs kartu, ir Vyriausybės santykius iki 2022-ųjų metų vasario 24 dienos.

(Intarpas į interviu: įėjusi sekretorė pasiūlo arbatos, respondentas ją priima, toliau interviu metu ją gurkšnoja).

I: Tai kaip galėtumėt apibūdinti NVO ir Vyriausybės santykius iki 2022-ųjų metų?

VŽ: Iki 2022-ųjų?

I: Taip.

VŽ: Fragmentiški. Žodžiu, realiai nuo, nuo tematikos ir ir ir priklausantys ir nuo situacijos. Labai buvo toksai pakylėjimas jaučiamas 2014-2015-ais metais, po, žodžiu, Krymo okupacijos, kada santykis tarp Vyriausybės ir nevyriausybinių, arba nevyriausybinių organizacijų įsitraukimas suaktyvėjo. Tai čia jau 2016-2017 metais buvo tam tikras atoslūgis, ir tada pandemijos laikotarpis vėl užkėlė tam tikrą lygį. Žodžiu, tai tie tokie, ta prasme, ne ne ne ištisiniai ant bėgių, kurie sakykime, kilimo linkme, bet taip nuo situacijos priklausė.

I: Supratau. Ir kaip vertintumėte Vyriausybės buvusį požiūrį į NVO vykdomas veiklas iki 2022-ųjų metų?

(Tyla iš respondento)

I: Koks Vyriausybės požiūris buvo į NVO?

VŽ: Na, ta prasme, kaip pasakyt, nevyriausybinių organizacijos, bent jau čia mano vertinimu buvo taip, kad daugiau turėjo savo veiklos barą, savo sritį ir to santykių tokio, sakykime, tarp Vyriausybės, Vyriausybės institucijų ir, žodžiu, nevyriausybinių organizacijų. Ta prasme buvo toksai, kaip pasakyt, nu nebuvo tokio tamprus ryšio. Jisai buvo toksai, kaip sakiau, labiau fragmentiškai, bet tai, kad būtų toksai nuolatinės, su tam tikru tikslu, kad dažnai padeda įgyvendinti tam tikras viešojo administravimo funkcijas, ar sakykim, tai kaip kažkokią pagalbą, ta tokio nebuvo - nuoseklaus, tokio, žodžiu, santykio.

I: Mhm, supratau. Gal galėtumėte pateikti kažkokius NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimo pavyzdžius iki 2022-ųjų metų?

VŽ: Iki 2022-ųjų?

I: Taip.

VŽ: Taip. Tai labai, ta prasme, tikrai tų pavyzdžių tokių bendradarbiavimo, jų gali būti įvairių, ta prasme: pandemijos laikotarpis, tarkime, kada nevyriausybinių organizacijų buvo aktyviai įsitraukusios į paramą. Ir čia aš nesusikoncentruoju į Blue/Yellow, arba sakykime, išvardintas Laisvės TV, bet ta prasme... Nes asmenys, kurie veikė nevyriausybiniam sektoriui, nebūtinai veikė per tas organizacijas. Ta prasme, Edmundas Jakilaitis ir per kitas organizacijas veikė, tarkim, ta prasme, ir tas, žodžiu, ateidavo su parama ir su siūlymu. Tarkime, kokio nevyriausybinių organizacijų koalicija, ar ten sakykime, kokie LiJOT'iai, jaunimo organizacijos, kurios irgi tenai priklauso nevyriausybinių organizacijų sektoriui. Tai žodžiu, žodžiu, tai tokių sakykime, būdavo tokių, kaip pasakyt, fragmentinių ten tokių išėjimų, kur, kur bendri projektai, tarkime, bent jau gynybos srityje, būdavo tokie bendri projektai, kuriuos vykdome: ar tai būtų konferencijos, ar tai būtų... Žodžiu, jau aš kalbu apie 2016-2019-ų metų laikotarpius, kur informacijos sklaida, žodžiu, daugiau per tokią per, per bendrų projektų vykdymą, per kažkokį mokymą iš srities. Tai pandemijos laikotarpiu, savaime suprantama, tą santykį truputėlį sustiprino, ta prasme. Kadangi, ten reikėjo tokios paramos. Ir, aišku, migracijos krizė, karas Ukrainoje tą santykį dar labiau suartino ir, ta prasme, tada jau tas bendradarbiavimas gavosi vos ne kaip nuolatinis, pastovus, padengiant tam tikrą, sakykime, sritį, kur, žodžiu, kur valstybės institucijos paprasčiausiai neturėjo resursų ar laiko, ar, sakykime, ar galimybių prisidėti, ir ta ta ta tas, sakykime, kaip nevyriausybinius sektorius galėjo įsitraukti ir galėjo tai padaryti.

I: Mhm. O kas būtent ėmėsi iniciatyvos, darant šiuos bendrus projektus?

VŽ: A... Ir čia yra toksai sveikintinas dalykas, kad tai buvo ne iš viršaus į apačią bruožas, bet tai buvo daugiau iš apačios į viršų. Ta prasme, kad nevyriausybinių organizacijų ateidavo pačios su iniciatyva, sakydamos, žiūrėkite, mes galime prisidėti, ir mes galime padėti, ta prasme, tai čia ir buvo toksai kad, na, tas vadinamasis not top-down, bet bottom-up approach'as, kurį mes visą laiką sveikiname, ta prasme, kad tada tai jau rodo mums tam tikrą pilietiškumo lygį, kada ne pačios institucijos ten ieško ir prašosi, bet, na, bet pačios nevyriausybinių organizacijų, piliečiai, asmenys ateina ir sako: „Žiūrėkite, gal jums reikia pagalbos, ta prasme, ar paramos? Ir mes galime pasiūlyti jums tai tai ir tai.“

(06:04.7)

I: Taip. Ir, kaip dažnai vykdavo vyriausybės ir NVO susitikimai, pasitarimai iki 2022-ųjų?

VŽ: Iki 2022-ųjų. Tai, nu, aišku, čia galima kalbėti apie skirtingus sektorius, kadangi jau kalbi apie labai jau bendrą, sakykime, Vyriausybės, tai tarkime, mes gynybos sektoriuje turėdavome tų susitikimų, ta prasme, bet jie nebuvo a tokie dažni. Kartą per metus toksai būna pasikalbėjimas, ir tai priklausydavo nuo tematikos, kurią mes, sakykime. Ar tai būtų bendras renginys, ar tai būtų kažkie projektai, kuriuos mes bendrai vykdavome, tarkime. Tai aišku, tie projektai mus sutelkdavo, bet jie būdavo toksai one shot be ilgalaikės, be ilgalaikio išlikimo, ta prasme. A... Nu tai sakau, bet jie buvo tokie, ta prasme nereguliarūs, matematikos, negalėtumei pasakyti, kad čia, kad turėtume kažkokių tai reguliarumą, ta prasme, dėl to, dėl to tuos santykius su nevyriausybiniomis organizacijomis bent jau gynybos sektoriuje.

I: Mhm. Ir taip pat, kas inicijavo susitikimus?

VŽ: A... Būdavo kur mes, pavyzdžiui, kaip kaip krašto apsaugos sistema, tarkime, inicijuodavom susitikimus, tarkime, norėdami pritraukti nevyriausybinių sektorių. Sakykime, mes turime tokią iniciatyvą kaip paramą, finansinę paramą nevyriausybinių organizacijų projektams. A... tarkime, tai tada mes jau, tarkime, skelbdavome skelbiame konkursus, skelbiam tematikas, ir būtent per tai nevyriausybinius sektorius gali ateiti ir prisidėti. A... Ta prasme, pavyzdžiui, a... Krašto apsaugos sistemoje, arba krašto apsaugos sistemos pavaldume yra mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamentas, kuris irgi yra tiesiogiai bendradarbiautis per pilietinio pasipriešinimo prizmę su vyriausybiniau... žodžiu, su nevyriausybiniomis organizacijomis. Tai daugiau ir iš mūsų daugiau tokios iniciatyvos būdavo, kad mes jau turėdavome interesą eit į tam tikras grupes. Bet bet kartu buvo ir ir nevyriausybinių organizacijų, toksai, kaip pasakyti, ir įsitraukimas, ir ir iš pačios. Tai toksai lygiaverčiai. Vėliau, galėčiau pasakyti, kad buvo taip pat, kad nepakankamai aktyvus, bet toksai tik iš viršaus. Mes, Krašto apsaugos sistema, turėdavome interesą tiek ir iš, tiek iš nevyriausybinių organizacijų. Iš pačių toksai buvo atėjęs interesas, bet tuo metu, iki 2022-ų metų, suprask, kad gynybos darbotvarkė, ta prasme, ar klausimas nebuvo toks aktualus, nebuvo nebuvo taip, žodžiu, aktualizuotas mūsų visuomeniniame gyvenime, ta prasme. Dėl to to tokio, nuoseklaus ir ir ir aktyvaus bendradarbiavimo, tarkime, nebuvo.

I: Mhm. Ir jūs jau šiek tiek minėjote, bet ar buvo imtasi priemonių NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą įtvirtinti formaliomis priemonėmis?

VŽ: Taip, buvo imtasi. Ta prasme, čia kaip pavyzdį aš galiu paminėti, tarkime, a... žodžiu, strategiją, kurią mes rengėme nuo 2000-ųjų metų, tarkime, kaip kaip pavyzdį iš mūsų srities, ir ir piliečių rengimui, pilietiniam pasipriešinimui, žodžiu, strategiją. (*mėgina atsiminti pavadinimą strategijos*) Piliečių rengimas, ne piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui, neginkluotam pilietiniam pasipriešinimui

strategija. Kur jau mes dar iki 2022 metų, iki žodžiu, iki iki karo Ukrainoje pradžios, galvojome apie tai, kad mes turime institucionalizuoti ir padaryti kiek įmanoma reguliarnesnę bendradarbiavimą su nevyriausybinėmis organizacijomis. Dar buvo prieš šitos Vyriausybės, ta prasme, jau mes pradėjome kada veikti 2021-ais metais, tai mes turėtumėme jau suaktyvinę bendradarbiavimą su nevyriausybinėmis organizacijoms. Bet dar iki karo Ukrainoje, mes tai jau galvojome apie tai, kad turėtumėme turėti tokią *Pilietinio pasipriešinimo tarybą*, į kurią, pavyzdžiui, turėtų įeiti nevyriausybinių organizacijų, žodžiu, ir ir ir ir tas, tie susitikimai būtų reguliarūs ir mes galėtume reguliariai su jais bendrauti – kartą kas ketvirtį, kartą, sakykime, kas pusmetis, kad būtų reguliariai įtvirtintas tas, žodžiu, bendradarbiavimas ir tam tikras formatas sukurtas, kur mes galėtumėme, žodžiu, a... turėti tą, sakykime, dialogą su nevyriausybinėmis organizacijomis.

I: Puiku. A... Kiek Vyriausybė, priimdama sprendimus, rengdama įstatymus, atsižvelgė į NVO poreikius bei rekomendacijas?

VŽ: Priklauso...

I: Iki 2022-ųjų metų?

VŽ: O paskui bus klausimai po...

I: Paskui po...

(10:39.84)

VŽ: 2022-ųjų metų? (juokas) A... Atvirai, tarkime, iš Krašto apsaugos sistemos srities iki 2022-ųjų metų mes, tarkime, teisės aktų projektų su nevyriausybinėmis organizacijomis per daug ir nederindavome, ir aš nežinau tokių atvejų, kai nevyriausybinių organizacijų būtų, žodžiu, įsitraukusios ir teikusios pasiūlymus dėl, žodžiu, dėl dėl teisės aktų, sakykime, dėl sprendimų priėmimų. Po 2022-ųjų metų tas jau procesas pradėjo keistis.

I: Supratau, kiek NVO buvo laisva veikti teikiant viešąsias paslaugas be Vyriausybės įsitraukimo iki 2022-ųjų metų?

VŽ: Paprastai, žodžiu, ir 2022 ir po 2022 metų, ta prasme, mes, čia aišku, įvairių gali būti atvejų, bet, jeigu mes sutarėme dėl veiklos, ta prasme arba siekiamų rezultatų, tai nevyriausybinių organizacijų, paprastai jos, ta prasme, tai daro be, be Vyriausybės, Vyriausybės institucijų įsitraukimo ir kažkokio tai

kišimosi, į ta prasme, kaip tą rezultatą jos jos pasiekia. Tai yra bendras sutarimas, bent jau būdavo, sakykime, keletas tokių projektų turėdavom, tai, kas yra aišku reglamentuota teisės aktų reglamentavimo srityje, toje apimtyje, nes kartais, sakykime, jeigu, pavyzdžiui, per projektus kokius nors einame, ar ne, bendrus, tai mes pasižiūrėdavom, ta prasme, ar tai, ar atitinka, žodžiu, tuos keliamus reikalavimus? Žodžiu, bet tai iš principo jos buvo visą laiką ir iki šiol liko laisvai veikti, būtent atlikdamos tam tikras užduotis ir funkcijas, kurios susijusios su tais projektais, kuriuos, tarkime, mes sakome, kad bendrai juos vykdome.

I: Kokiais formatais vyko sektorių bendradarbiavimas iki 2022-ųjų?

VŽ: Na, formatai iki 2022-ųjų metų, jeigu aš taip pasakyčiau, tai daugiau, ką mes buvome ad hoc principu susitikimui, tarkime, ad hoc principai, jeigu būdavau tematika kažkokia tai. Jeigu būdavo koks nors bendras renginys arba projektas, kurį mes organizuodavome tai tai irgi taip, toks ad hoc principas, ta prasme, kad okey, mes matome tam tikras nevyriausybines organizacijas, kurios galėtų arba norėtų prisidėti, iš kurios atėjo, iniciatyvos, tarkime, iš apačios, tos pačios, tai mes okey, viskas... Tai mes per paramos, per paramos teikimą, būtent nevyriausybinių organizacijų projektams, tai antra sritis. Ir trečia sritis yra per mokymus ir švietimą, ta prasme, toksai sąveika tarp institucijos ir ir ir nevyriausybinių organizacijų. Ar tai būtų Krašto apsaugos sistemoje, ar tai būtų per mokymų, žodžiu, Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamento, kurie organizuoja mokymus ir skaito sakykime ir paskaitas ar sakykime kažkokius projektus vykdo. Ir ir ir tada tarkime, į kažkokius kursus, į kuriuos mes kviesdavome irgi nevyriausybinių organizacijų atstovus.

I: Mhm. O kaip galėtumėte apibūdinti sektorių bendradarbiavimą dalijantis informacija tuo laikotarpiu?

VŽ: Sektorių bendradarbiavimą?

I: Dalijantis informacija.

VŽ: Nepakankamas.

I: Iki 2022-ųjų, taip?

VŽ: Iki 2022-ųjų metų, ta prasme, mes matome, žodžiu, kad sektoriai - skirtingi sektoriai, nevyriausybinių organizacijų, tarkime, ir ir ir žodžiu, kad jie nepakankamai paskui užtikrina tą

tarpsektorinį bendradarbiavimą būtent nevyriausybinių organizacijų lygmenyje. Tarkime, ar ne? Ta prasme, kad jeigu tu šneki su vienu sektoriumi, su žmonėmis, arba netgi to pačio sektoriaus nevyriausybine organizacija. Tai po to tu nesi garantuotas, kad ta informacija užtikrins tam tikrą sklaidą į kitą sektorių arba tam pačiame sektoriuje tai yra tam tikros savotiškos, sakykim, konkurencijos tarp jų, ten ta prasme, ar ten toks taškinis toksai labiau ėjimas.

I: Taip, bet turint omenyje, kad Vyriausybė dalijosi informacija su NVO?

VŽ: Taip, ta prasme, kad mes, na, ir principas paprastas: tu susitinki, pavyzdžiui, su kokia nors skėtine organizacija, žodžiu, nevyriausybinių organizacijų, su lūkesčiu, kad ta skėtinė organizacija ta informacija pasidalins ir su visomis kitomis, žodžiu, organizacijomis, kurios yra ar papuola po skėčiu. Tai dažnai susiduriame su situacija ir dar iki šiol susiduriame, paskui esi paskui dar kitas klausimas tikriausiai, žodžiu, iki šiol susiduriame su ta situacija, kad ta informacija, žodžiu, nepasidalinama.

I: Supratau, o iš nevyriausybinių jūsų gaudavote taip pat žinių, informacijos kažkokios ekspertinės?

VŽ: Taip taip taip. Ta prasme taip. Bet nu toksai vėlgi, ta prasme, ta informacija ateina taškinė tokia vat. Susitinki, tarkime, su tarkime, kokia nors Nevyriausybinių organizacijų koalicija yra, žodžiu, skėtinė organizacija. Ir dabar ateina Mažų bendruomenių, žodžiu, kažkokia tai koalicija, kuri sako: „Žiūrėkit, mes nieko, bet bet mes galėtumėme duoti jums, tarkim, tą ir tą informacija. Ir tada jiems sako, ta prasme, na tą visuomenės balsą, nes mums svarbu tas nevyriausybinių organizacijos bendradarbiavimas, būtent dėl to, kad pasimatytumėme situaciją, žodžiu, ir žinotumėte, kaip visuomenė, visuomenės nuomonės, visuomenės vertinimai skirtinguose, žodžiu, skirtinguose burbuluose, kaip mes vadiname, ta prasme, ar tai amžiaus, sakykime grupės, ar tai profesijų skirtingus grupės, sektoriai skirtingi. Ir tada mes einame į atskiras, ir tada gauname tam tikrą atgalinį ryšį, ir būtent ką tai vieni ar kiti daro.

I: Supratau, o ar vyko ir kaip vyko sektorių bendradarbiavimas dalijantis resursais? Tai čia žmogiškieji, finansiniai.

VŽ: Ta prasme, jau čia tarp nevyriausybinių organizacijų?

I: Tarp jūsų ir nevyriausybinių.

VŽ: Na, pakankamai, pakankamai... Ta prasme, vėlgi. Tose ribose, kurios yra nustatytos, ta prasme, teisės aktų ribose, ta prasme, mes visą laiką siekiame. Nu tai čia aš galiu pasakyti irgi keletą pavyzdžių kur, bendras finansavimas, bendras, bendras žodžiu, žmogiškųjų resursų naudojimas organizuojant, tarkim, kažkokius tai renginius, a..., kur dalinasi kaštus ir tam tikras pagal atsakomybes pasidalina pasisakyme tas sakykime, kas yra atsakingas už vieną sritį ir tada dengia ir žmogiškaisiais resursais. Tai čia formulė paprasta būna, ta prasme, tai yra sutarimo, koks įsitraukimas arba ar finansiniais, ar finansinis ir žmogiškaisiais, ar tikrai intelektualiuoju būdu. Ta prasme tu prisidedi prie, žodžiu, apie bendrų projektų vykdymo. Tai čia nuo poreikių, nuo situacijos, ta prasme labai priklausydavo, ta prasme, kiek mes įsitraukdavome, tai paliesdavo ir finansus, ir žmogiškuosius, ir intelektualinius resursus, ir tie mainai vyksta nuolatos. Ta prasme, tas toks ir formatas, sakykime, išskiriant tas pagrindines, sakykime kategorijas.

I: Tai apibendrinant jau 2022-uosius metus, kokiomis priemonėmis Vyriausybė prisidėjo prie NVO vykdomų projektų iki 2022 metų?

VŽ: Tai finansais, finansais, ta prasme, nes visą laiką vienas iš sričių tam, kad mokėtų, žodžiu, a - žodžiu, kad nevyriausybiniis sektorius galėtų prisidėti, žodžiu, prie savo projektų, t. y. būtumei tam tikras finansavimo pagalba. Ta prasme, žmogiškaisiais resursais, kiek mažiau, ta prasme, intelektualinio potencialo, arba sakykime, tas žiniomis, kompetencija, kurią, sakykime, yra sukaupta vyriausybiniam sektoriuje, Vyriausybė, ta prasme, tai būtent tada irgi tų žinių mainai, kompetencijų mainai, jeigu, tarkim, toksai būdavo poreikis.

I: Puiku. Ir tada, kokiomis priemonėmis NVO prisidėjo prie Vyriausybės teikiamų viešųjų paslaugų įgyvendinimo?

VŽ: Tai šituo atveju tada atskirai ir finansams bei mokyme, nes dažniausiai finansiniai dalykai būdavo jau iš kitos pusės. Ta prasme, čia būdavo žmogiškasis resursas ir žinios, kompetencijos būtent pagal sritį tada iš nevyriausybiniio sektoriaus ateidavo. Tai yra toksai pagrindinis, sakykime, tas, ta prasme, tas tos kategorijos, kaip nevyriausybiniis sektorius teikdavo pagalbą vyriausybiniam sektoriui.

I: Ir jau šiek tiek minėjote, bet gal galėtumėte dar pakomentuoti, kokių problemų iškilo siekiant skatinti NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą iki 22-ųjų metų?

VŽ: A... kokių problemų iškilo? Kas čia palauk, dabar galvoju, kaip čia į tą klausimą atsakyti, žodžiu, apie, apie problemas. Na, pirmas dalykas tai yra, žodžiu, tai yra pasitikėjimo klausimas, kiek Vyriausybės

sektorius pasitiki nevyriausybinio sektoriu ir kiek nevyriausybiniis sektorius pasitikėjo vyriausybės sektoriu? Tai čia vienas visą laiką yra. Jei tas būdavo visą laiką toksai lūkesčių išpildymas, žodžiu, kada mes darome bendrus projektus. Tai ne visą laiką tie lūkesčiai būdavo išpildomi iš vienos pusės ir iš kitos pusės. NVO visą laiką kaltina, kad vyriausybiniis sektorius per daug biurokратиškas, per daug sustabarėjęs. Trūksta laisvumo. O tada nevyriausybiniis sektorius visą laiką sako, kad žiūrėkit, per daug laisva ta prasme, per per per... Netinka teisės aktų reglamentavimo tam tikrų dalykų. Tai tuos dalykus tam, kad susimontuotume ir susilygintume tarp lūkesčių valdymo, ką vieni iš kitų turėtų, ta prasme. Tada dėl to, sakykime, laisvumo. Kada mes galime daryti projektus? Žodžiu, bet čia labai priklauso nuo, nuo to, su kuria organizacija dirbi, kiek jiniai turi jau to įdirbio, sakykime, nevyriausybiniame sektoriuje, kiek jisai, kiek jiniai turi administracinių resursų, ta prasme, ir kompetencijos dalyvauti bendrose veiklose su vyriausybinio sektoriu ir atitiktų tuos lūkesčius, reikalavimus, lūkesčius ir reikalavimus, kuriuos nevyriausyb... t.y., vyriausybiniis sektorius visą laiką keldavo.

(20:51.47)

I: Gerai, tai dabar pereisime prie klausimų apie NVO, tai Blue/Yellow, Laisvės TV, 1K fondas, Stiprūs kartu, orientuokimės į šituos, bet jeigu turėsite komentarų apie kitus, taip pat galite paminėti, ir Vyriausybės santykius po 2022-ųjų metų karo Ukrainoje pradžios.

VŽ: Taip.

I: Tai pirmasis klausimas, kaip galėtumėte apibūdinti NVO ir vyriausybės santykius po 2022-ųjų metų karo, pilno masto karo Ukrainoje, pradžios?

VŽ: Tai karas Ukrainoje labai stipriai inspiravo, būtent, arba turėjo didelės įtakos tam, kad būtent, ypatingai paminėtos organizacijos pradėjo aktyviau veikti būtent, ir ir tada buvo atrastas tas santykis, glaudus santykis tarp to, ką daro Vyriausybė, vyriausybiniis sektorius, ir ir žodžiu, ir tai, ką gali padaryti nevyriausybiniis sektorius, būtent įgyvendinant tam tikrus, sakykime, valstybinius tikslus arba uždavinius, ta prasme, kuriuos esame išsikėlę ir konkrečiai dėl ypatingai, būtent kai kalbame apie paramą Ukrainai ir paramos Ukrainai kontekste.

I: Kokius galėtumėte pateikti NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimo pavyzdžius, teikiant paramą Ukrainai?

VŽ: Tai tų pavyzdžių, ta prasme, labai daug yra. Atsiminkime, žodžiu, nuo to, kai reikėjo teikti humanitarinę pagal pagalbą, tarkime, ir ir čia Socialinės apsaugos ir darbo ministerija galėtų paminėti pavyzdį, kada a... žodžiu pabėgėliams, kurie buvo perkelti, žodžiu, arba, arba atsitraukus, žmonės pačiomis karo a pradžios savaitėmis, reikėjo surinkti drabužius ir, ir ir, ir ir, sakykime kažkokius tai civiliams asmenims, paveldo tarkime, tai tenais, aš atsimenu, buvo paskelbta akcija, kad žodžiu, kad tada man atrodo Raudonasis kryžius, buvo toksai tos tos pagalbos telkimas. Ten per pusdienį užsipildė, per pusdienį užsipildė, žodžiu, sunkvežimiai, paramos, reikalingos ukrainiečiams. Per pusdienį. Tada ukrainiečių srautai, sakykime, ir tada, visų nevyriausybinių - Stiprūs kartu ar ten Blue/Yellow įsitraukimas būtent, čia daugiau Stiprūs kartu buvo, kada reikėjo, žodžiu, teikti pagalbą priimant, tarkim, ukrainiečius Lietuvoje. Yra Bayraktar'o, žodžiu, pirkimo akcija. Žodžiu, tai vėlgi ten kažkas atrodė kosmosas, ta pati idėja, kad ta prasme čia paskelbsime ir ir lietuviai prisidės. Bet žodžiu, vėlgi, bendra, bendras veikimas, ta prasme, kada, pavyzdžiui, Krašto apsaugos ministerija turėjo įsigyti, atsimenat, kad tokia istorija buvo Bayraktar'o. Žodžiu, įsigyti Bayraktar'ai, kada buvo renkamos lėšos. Ir, galiausiai, turkai padovanojo Bayraktar'ą ir, žodžiu, tuos pinigus tenais buvo galima paskirstyti kitoms karinėms reikmėms, tarkime, kai kurioms įsigyti. Tai čia daug pavyzdžių, kuriuos, sakykime, turėjome ir kada kaip nevyriausybinių organizacijų, ta prasme, tas bendras veikimas, a padėjo padaryti, žodžiu, bendrus projektus ir ir ir tiek prisidedant prie karinių poreikių, žodžiu, tiek prie paramos ukrainiečiams čia, Lietuvoje, tiek dėl paramos ukrainiečiams Ukrainoje.

I: Ir kas ėmėsi iniciatyvos skatinant sektorių bendrus projektus?

VŽ: Ir vienas iš čia šitų sričių, labai svarbu, kad šitos visos iniciatyvos ateidavo iš pačių nevyriausybinių organizacijų. Pačios nevyriausybinių organizacijų ateidavo su siūlymais, ta prasme, ką mes galėtumėme dar padaryti, žodžiu, tam, kad galėtumėme teikti pagalbą, telkti pagalbą būtent Ukrainai. Tai čia daugiau toksai proaktyvumas buvo iš nevyriausybinių organizacijų, tuo tarpu Vyriausybiniis sektorius daugiau užsiėmė koordinavimu ir sutelkimu. Tarkime, kad nebūtų išsibarstę, ir jeigu pavyzdžiui, yra didelis projektas, kad būtų tada nukreipiama ir padedama, kad jeigu projektą suvaldyti ir įvykdyti.

(25:15.15)

I: Kaip vertintumėte Vyriausybės požiūrį į NVO vykdomas veiklas po 2022-ųjų metų?

VŽ: Tai atsirado didžiulė, didesnis pasitikėjimas. Dėl to, kad, ta prasme, matai, kad, ta a prasme, nevyriausybinių organizacijų gali padaryti, gali suvaldyti didelį projektą, gali sumobilizuoti visuomenę,

ta prasme, ir tada automatiškai nevyriausybinių organizacijų gavo tam tikrą pasitikėjimo kreditą, ar sakykime, kad jos garantija, kad iš tikrųjų, kad jie gali dirbti su tokiais projektais ir gali prisidėti prie valstybės tikslų, tarkime, įgyvendinimo, per būtent tą nevyriausybinių sektorių, žodžiu, ir per nevyriausybinių sektoriaus iniciatyvas, kur veikė bendrai Vyriausybė, valstybės, Vyriausybės sektorius ir ir ir nevyriausybinių organizacijų. Tai, ta prasme, čia visiškai skirtingas toksai buvo a... iš esmės, ką mes turėjome iki 2022 metų, kai buvo toksai fragmentiškas, taškinis, toks judėjimas, šia prasme sprendžiant vieną ar kitą klausimą. Ir tada jau toks po 2022-ųjų metų toksai sutelkimas, mobilizacinė, visuomenės mobilizacija, žodžiu, ir bendras veikimas - tai, ką mes darome Vyriausybė ir tai, ką daro nevyriausybinių sektorius. Žodžiu, tai visiškai kitas požiūris ir ir ir visiškai kitas pusių pasitikėjimo lygis.

I: Ir kiek Vyriausybė, priimdama sprendimus, rengdama įstatymus, atsižvelgia į NVO poreikius bei rekomendacijas teikiant paramą Ukrainai?

VŽ: Tai iš tikrųjų, tai vienas iš sričių, nes tada bendradarbiavimas per bendrus projektus žymiai labiau suaktyvėjo. Tada ir kalbėjimas su nevyriausybinių organizacijomis, ta prasme, kurios veikia, žodžiu, pačioje Ukrainoje, ta prasme, atsirado toksai glaudesnis. Dėl to, dėl to ir, ir ir, ir nevyriausybinių organizacijų gavo teisę išsakyti savo nuomonę, ta prasme, savo siūlymus ir savo vertinimus. Ir tas tada vertinimas ir siūlymas visą laiką, ta prasme, svarstomos bendrai priimant, svarstomos bendrai, priimti tam tikrus, vienus ar kitus, sprendimus. Ta prasme, tai čia galima iš karinės srities daug pasakyti: ten nuo dronų, nuo tam tikrų organizacinių dalykų, mes sakydavome „išmoktos pamokos“, tarkime, iš Ukrainos. Ir tos išmoktos pamokos yra susijusi ne vien tik su, tarkime, karybos modeliais, bet ir su tuo kaip nevyriausybinių organizacijų tenais dalyvaudavo ir ką jos parnešdavo, kokias išmokas pamokas iš, žodžiu, iš a... iš Ukrainos.

I: Kaip dažnai įvyksta vyriausybės ir NVO susitikimai, pasitarimai po 2022-ųjų metų?

VŽ: Tai aš negaliu pasakyti, kad jie tapo reguliarūs, tarkime, bet nu, kad jiems kažkaip tai būtų institucionalizuoti, ta prasme konkrečiai. Bet bet tas dažnumas žymiai žymiai prasme padažnėjo tie susitikimai, ta prasme, kalbėjimasis, dialogas tapo pastovus ir nuolatinis, ta prasme, kad bandymas kalbėtis ir ir ir, ir ieškoti kažkokių bendrų sutarimų ir ir bendrų dalykų, būtent po 2022-ųjų metų, nes tų bendrų veiklų, bendrų tikslų, žodžiu, žymiai daugiau atsirado. Gali padaryti pauzę dabar?

I: Žinoma.

(Pauzė respondentui kalbant telefonu.)

(28:47.25 – įrašas tęsiamas).

VŽ: Taip.

I: Tai minėjot, kad iki 2022-ųjų metų buvo maždaug kartą-du per metus...

VŽ: Jo.

I: O dabar?

VŽ: Tai jau dabar jis nuolatinis bendradarbiavimas. Ta prasme, nuolatinis dialogas. Tai nebūna taip, kad kiekviename Vyriausybės posėdyje, arba kiekviename nevyriausybiniame, arba sakykime, instituciniame pasitarime dalyvauja nevyriausybinių organizacijų, bet pagal tematiką, ta prasme, tas santykis yra visą laiką šalia ta prasme nevyriausybinių organizacijų, kurios turi balsą, turi, žodžiu, turi tam tikrą nuomonę, turi patirtį. Ir jos gali, kaip sakyti, ar tai būtų, tarkime, a... Seimo komitetų posėdžiai, ar tai būtų Vyriausybės posėdis, (priklauso nuo aišku nuo tematikos. Tai ten, kur yra visiška institucinė, tai tenais jie nedalyvauja), ar krašto apsaugos sistemoje, tarkime, mes vienus ar kitus klausimus. Ir tai įnešė tam tikros patirties, kad mes ne tiktai pradėjome daugiau kalbėtis ir ir ir ir vieni kitus girdėti, ir klausytis būtent paramos Ukrainoje kontekste. Bet tada išneši tą bendradarbiavimo patirtį ir, tarkime, kitų klausimų, organizacinių klausimų, kontekste. Ar tai būtų, pavyzdžiui, išmoktos pamokos iš Ukrainos, tarkime, ką mes, ką aš minėjau, ar ten, pavyzdžiui, kaip vienas iš pavyzdžių, kurį galiu pasakyti -šaukimo sistemos, karių šaukimo sistemos, pertvarka ar ne, kur tai irgi tada jau mes kalbėjomės ir su nevyriausybinių organizacijomis, būtent, kada įdarbinam tikrus pokyčius, kurie yra tiesiogiai susiję daugiau su mūsų nacionaliniu šalies tam tikru sektoriumi, vieningai gynybiniu sektoriumi, kuris nelabai išeina už nacionalinių ribų. Bet bet mes tada nevyriausybinių organizacijų, toksai dialogas, ir ir ir per tai mes kalbėjomės ir apie, sakykime, mūsų tam tikrus šalies vidinius organizavimo klausimus.

(30:36.72)

I: Ir kieno iniciatyva vyksta minėtų NVO ir Vyriausybės susitikimai?

VŽ: Tai vėlgi tas, dabar galbūt daugiau irgi vyksta abipusiai, nes mes vieni ir kitus susti... atsiradus daugiau pasitikėjimo, atsiradus daugiau sąlyčio taškų, mes matome pridėtinę vertę, kada savo nuomonę išsako nevyriausybinių organizacijų, nes jisai jos yra taip pat tam tikras mums ir a, kaip sakyti, vertinimas arba tam tikra nuomonė, kurią mes galime išklaudyti, tarkime, Dėl to mes turime interesą

įsiklausyti, išgirsti argumentaciją, žodžiu, bet tuo pačiu, tai dėl to mes juos kviečiamės daugiau. A.. Bet tuo pačiu yra dalykas ir tas, kad, žodžiu, mes tada norėdavome ir nevyriausybinių organizacijos pačios irgi tada turi interesą, tarkime, žodžiu, jos mato prasmę dalyvauti labiau gynybos reikaluose. Tarkime, ir dėl to jos pačios aktyviau dalyvaudavo, ir pačios reikšdavo iniciatyvą daugiau su, tarkime, A ateiti ir kalbėti apie apie tam tikrus reikalus, žodžiu, gynybinius klausimus, ta prasme, tai čia toksai suaktyvėjimas. Nebuvo taip kad anksčiau daugiau mes jausdavome iš apačios, ta prasme, kažkiek tik taip fragmentiškai eidavo apačia, bet daugiau iš viršaus, o dabar tai mes, mes matome pridėtinę vertę, žodžiu, kada jie dalyvaudavo. Dėl to ir mes visąlaik galvojame apie tai, kaip juos įtraukti ir kur jie galėtų dalyvauti, ir jie patys, ta prasme, daugiau mato prasmę. Dėl to, kad sakau, gynybos klausimai rūpi visuomenei, ir, ir, tada jie. Tai toksai suaktyvėjimas, ir ir tada jau toks bendradarbiavimas arba iniciavimas visiškai tai buvo iš abiejų pusių.

I: Ar yra imamasi priemonių NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą įtvirtinti formaliomis priemonėmis šiuo laikotarpiu?

VŽ: Taip. Tai vėlgi 2022 metai, ta prasme, kaip aš jau minėjau, tai tam visą laiką noras buvo institucionalizuoti, žodžiu, tą bendradarbiavimą. Ir kaip pavyzdį sakau, kad buvo priimta ta Piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategija, kuri įtvirtinta jau ir jau po 2022-ų metų įtvirtinta piliečių a, Pilietinio pasipriešinimo taryba, kur įtrauktos, tarkime, ir nevyriausybinis, formaliai įtrauktos, ir nevyriausybinių organizacijos. Prezidentas padarė, tarkime, Valstybės gynybos tarybą, kur irgi yra įtrauktos nevyriausybinių organizacijos, irgi dalyvauja ne tik tai nevyriausybinių organizacijos, bet ir nevyriausybinių organizacijos. Mes svarstydami klausimus, tarkime, ar tai būtų šaukimas, ar tai būtų saugi... gynyba. Mes irgi norime institucionalizuoti, reguliarizuoti, tarkime, ypatingai su nevyriausybinių organizacijomis, kurios, pavyzdžiui, veikė jaunimo srityje. Tarkime, dėl to, kad mes, kalbėdami apie šaukimo sistemos reformą, tarkime, čia kaip pavyzdį pasakysiu, norime, kad tas balsas ir kalbėjimasis, dialogo dialogas nuolat nuolatos vyktų, dėl to matome prasmę, žodžiu, kad tas bendradarbiavimas būtų nuolatinis, reguliarus ir potencialiai institucionalizuotas, nes per tai užtikrinamas reguliarumas ir ir reguliarumas, ir ir ir na toks sakykime institucionalizavimas.

I: Kokiais formatais vyksta sektorių bendradarbiavimas?

VŽ: Tai formatai įvairūs. Mes kažkokių tai naujų formatų nekūrėme. Mes labiau plėtojame tuos formatus, kuriuos anksčiau turėjome. Žodžiu, a... ir tie formatai, tarkime, nuo to, ką mes turime, mokymus, kursus, bet gal daugiau pradėjome turėti tą reguliary susitikimus, ta prasme, tarp institucijos ir ir nevyriausybinių

organizacijų. Žodžiu, kada mes sakome, kad ta, kad tie formatai galėtų būti, žodžiu, institucionalizuoti tokių dvišalių susitikimų, ne per kažkokią tai veiklą, kurias mes turėjome, bet va taip - darbinio lygio susitikimai, kurie eitų na per ar per ar per tarybas, ar per tam tikras sukurtas darbo grupes. Žodžiu, ir tas toksai bendradarbiavimas, žodžiu, eidavau į institucionalizavimą.

I: Kaip galėtumėte apibūdinti šiuo metu vykstantį sektorių bendradarbiavimą dalijantis informacija?

VŽ: Jeigu atvirai, tai vienas iš trūkumų, arba tas sakykime, buvo užsiminęs, kad vienas iš tų sričių, kurių norėtusi man aktyvesnio, žodžiu, aktyvesnio, aktyvesnio nevyriausybinių organizacijų veikimo, tai, kad mes ne tiktai bendraudami, tarkim, kaip vyriausybės sektorius, tiktai su viena organizacija, bet kad ta organizacija tą žinią išneštų ir kitas nevyriausybines organizacijas, ir tas būtų užtikrinamas, ta prasme tarpsektorinis bendradarbiavimas, ta prasme. Tai man to truputėlį aš pasigendu. Kada, jeigu mes susitinkame su LiJOT'u, tada ir pasilieka LiJOT'e, jeigu mes susitinkame su Skautija, tarkime, ir pasilieka su Skautija, jeigu mes susitinkame su Blue/Yellow, mes kalbame apie Blue/Yellow reikalus, bet ta prasme jų toksai, ta informacija, kuri eitų iš vieno ir kito sektoriaus, ta prasme, taip žiūrint, jinai nėra pakankama.

I: Taip, Ir kaip galėtumėte apibūdinti šiuo metu vykstantį sektorių, Vyriausybės, NVO bendradarbiavimą dalijantis resursais?

VŽ: A... Resursais, vėlgi, čia įdomus niuansas, kad jeigu anksčiau visą laiką būdavo, ta prasme, finansai, žodžiu, finansai, žmogiškieji ištekliai ir ir kompetencijos, sakykime, tam tikrų sričių. Tai jeigu Vyriausybė visą laiką arba Vyriausybinis sektorius duodavo finansus, o norėdavo užtai pasitelkti žmogiškuosius išteklius, tarkime, arba kompetencijas, tai čia vienas iš pokyčių yra toksai, kad, tarkime, vyriausybinis sektorius pradėjo, tai yra, NVO sektorius, ypatingai paramos Ukrainai kontekste, pradėjo labai aktyviai reikštis ir tuo, kad telkė finansinius resursus, tarkime. Tai čia yra tas toks ryškus pokytis, kada visos akcijos, žodžiu, dėl Ukrainoje, dėl paramos Ukrainai, tai iš principo ir gimdavo iš to, kad, tarkime, tai yra papildoma parama, tarkime, finansinė parama, kuri ateidavo per nevyriausybinių sektoriaus iniciatyvą. Tai čia yra tas, tada jau atsiranda ir tas tas, tas dėmuo. Aišku, mes išlaikome ir tas kryptis, kad kai kuriose srityse mes žodžiu a..., kai kuriose srityse mes vis tiek, ta prasme, tą finansinę paramą, ta prasme, vis tiek, nevyriausybinių sektorių projektams, vis tiek teikiame.

I: Kokiomis priemonėmis Vyriausybė prisidėjo prie NVO vykdomų projektų, pavyzdžiui, kaip minėjome jau, Radarom, šiek tiek Bayraktar užsiminėt, teikiant paramą Ukrainai 2022-ųjų metų?

VŽ: Tai nagi, vėlgi, pirmas dalykas, kad Vyriausybė bendradarbiaudama su, žodžiu, su nevyriausybėmis organizacijomis duoda tam tikra prasme sertifikavimą, kad tos organizacijos yra patikimos, žodžiu, tai vienas dalykas, tai yra bendra komunikacija, bendrai bendros lyderystės demonstravimas, kada veikia Vyriausybės atstovai, tarkime, ar tai būtų premjerė, pavyzdžiui, tarkime, ar ar, ar žmonės, kurie dalyvauja, sakykime, valstybės valdymo srityje, kartu su nevyriausybinių organizacijų atstovais, tam tikrą, tą sinergiją visą laiką užtikrindavo. Aišku, tai būdavo ir nevyriausybinių sektoriaus tam tikras, tai yra, vyriausybinių sektoriaus tam tikras finansinis prisidėjimas: resursai, kapitalo ta prasme, resursai, kompetencijos, jeigu reikėtų. Ir sakau, tai čia toksai ir iš kitos pusės, lygiai taip pat nevyriausybinių sektorių tuo pačiu prisidėdavo. Arne, tarkime, kad jeigu jeigu duoda telkia finansus, duoda savo kompetencijas, duodu savo žodžiu žmogiškąjį resursą. Tai, tai čia mes susilyginame susilyginame ta prasme, kaip mes vieni kitiems padedame tų bendrų tikslų pasiekti.

I: O gal galėtumėme dar konkrečiau pakomentuoti? Pavyzdžiui, tai Bayraktar'ais man visai įdomu. Jūs sakėt, padėjot su pirkimais šiek tiek?

VŽ: Ne, tai iš principo ir buvo kada realiai mes tarpininkavimui Bayraktar'ų įsigijimo procese, tai a..., nes tai buvo kad, žodžiu, tai čia kaip pavyzdys, kad iš principo nevyriausybinių organizacijų, nevyriausybinių sektorių rinko lėšas, o kadangi pardavimų kompanija Turkijos buvo žodžiu, na viena iš tokių, kuri nebendravo tiesiogiai su nevyriausybiniu sektoriumi ir kadangi tai yra karinės ginkluotės sritis, tam reikėjo valstybės institucijų įsitraukimo ir, tarkime, ir tada jau mes vedėme derybas kaip Krašto apsaugos ministerijos ir Krašto apsaugos ministerija vedė derybas su, žodžiu, Turkijos atstovais, su Turkijos gamintojais dėl Bayraktar pardavimo ar žodžiu, ir ir ir ir perdavimo būtent Ukrainai. Bet galiausiai tas išėjo istoriniu, žinot, kaip sakau, kad tas Bayraktar'as buvo parduotas atrodo už simbolinę kainą, tenais už vieną dolerį ar vieną eurą, neprisimenu, kokia valiuta buvo parduotas.

I: Taip. Gerai, gal dar trumpai pakomentuokite, kokiomis priemonėmis NVO prisidėjo prie Vyriausybės vykdomų paramos teikimo Ukrainai?

VŽ: (atsidūsta). Taip pat: žmogiškieji resursai, kompetencija, ta prasme, tinklas, tinklas, žmonių tinklas, tarkime, kad, žodžiu, tai, kurie jie buvo sukūrę jau ir užtikrina tam tikrą bendradarbiavimą tarp a... žodžiu, tarp to, ką mes darome čia, Lietuvoje, ir Ukrainoje. Tai čia, matyt, čia tas žmogiškasis resursas labai

svarbus buvo ir, ta prasme, ir ir ir tuo, tarkime, tuo nevyriausybės organizacijos labai stipriai prisideda. Ir dar dabar prisideda prie paramos Ukrainai teikimo. Tai realiai ir žinojimu, ta prasme, nes kartais gali būti mums atrodo, kad vienų dalykų reikia, tarkime, tada nevyriausybiniis sektorius jie ilgai ir glaudžiai bendrauja, ta prasme, bendrauja tiesiogiai, su ne su su ta prasme, su ukrainiečių, a... su ukrainiečiais, kurie yra ne kažkur tai vyriausybiniuose, žodžiu, kabinetuose sėdi, bet tikri žmonės yra ant žemės, ir ta prasme leidžia pajauti, pajauti jų tuos tikruosius poreikius. Ir tada jau mes galime bendrai kalbėtis būtent ir taip, ir atliepti tuos poreikius ir rūpesčius iš už Ukrainos pusės.

I: Jau kalbant apie laikotarpį iki, jau šiek tiek paminėjote apie šitą klausimą, bet gal galime dar tikrai užtvirtinti, kiek NVO gali veikti savarankiškai, teikiant paramą Ukrainai be Vyriausybės įsitraukimo?

VŽ: Tai daug iš tikrųjų, NVO ir veikia, ta prasme, savarankiškai, mes matome, tavo paminėtos nevyriausybės organizacijos, tarkime, jos yra labiausiai matomos, ta prasme, bet, kai kurios iniciatyvos yra vykdomos kartu su vyriausybės įsitraukimu, kad yra labai didelio masto, tarkime, tam tikri paramos klausimai sprendžiami, žodžiu, ir ir mobilizuojami. Bet, žodžiu, yra dalykai, kai yra maži projektai, tarkime, tai nevyriausybės organizacijos tai daro visiškai savarankiškai ir, ir ir be jokio Vyriausybės įsikišimo. Ir ta prasme, mes tikrai žinome ir registruojame tuos projektus, kuriuose yra vykdomas. Ir žodžiu, ir bet jos veikia visiškai savarankiškai ir laisvai.

(42:13.28)

I: O kokių problemų iškilo siekiant skatinti NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą po 2022-ųjų metų, šiuo laikotarpiu?

VŽ: Nu, gal pasakyčiau tiek, kad čia, ta prasme, spartos, užsidegimo mastas, tarkime, vėlgi, jeigu nevyriausybės organizacijos norėdavo daugiau, žodžiu, aktyvesnio įsitraukimo a, tarkime, laisvesnio veiksn... veikimo, tai mes vis tiek esame, ta prasme, suvaržyti teisinio reguliavimo, nacionalinio teisinio reguliavimo, ir todėl ne visada mums pavykdavo, tarkime, atliepti tuos lūkesčius, kuriuos ir nevyriausybės organizacijos turėdavo ir kaip gali prisidėti prie, žodžiu, kaip gali prisidėti Vyriausybė arba vyriausybiniis sektorius prie paramos Ukrainai? Tai tai čia buvau toksai, žodžiu, kad iššūkis, kurį mes turėjome kovoti. Aišku, požiūrių skirtumas, kai kurios nevyriausybės organizacijos sakydavo, kad viskas karas vyksta, mes viską turime mobilizuoti ir veikti kaip kare. Pavyzdžiui, su Blue/Yellow atstovas labai sunku kalbėti, nes jie kare yra. O mes esame, ta prasme, tokiam... Sakom, taip, vyksta karas, bet

Lietuvoj karas dar nevyksta. Ir tada jiems reikia visko čia ir dabar, žodžiu, ir visko, kad padarytume, ta prasme, tam, kad padėtumėme ukrainiečiams. Jie tada spaus... daro tam tikrą mums spaudimą, o mes vis dėlto esame ir sakome: „Žiūrėkite, taip parama Ukrainai svarbu, bet mes neturime pamiršti ir savo nacionalinių poreikių. Mes turime nacionalines procedūras, ir mes veikiame nacionalinėmis tap prasme taikos sąlygomis“.

I: O kokių pokyčių įžvelgiate NVO ir Vyriausybės bendradarbiavime po 2022-ųjų metų?

VŽ: Tai tų pokyčių, sakyčiau, labai daug. Ta prasme, dėl to, kad pasitikėjimas atsirado, dėl to, kad atsirado tas nuolatinis ir reguliarus bendradarbiavimas ir kalbėjimas, toksai, ir tas ir reguliarius, ir nuolatinis, ir bendradarbiavimas, arba kalbėjimas apima ne tiktai paramos Ukrainai, žodžiu, klausimus, bet persimetė ir į kitus sektorius, ta prasme, kur kitus nacionalinius klausimus mes sprendėme, žodžiu, nu sakau, tai čia toksai pasitikėjimas, kad mes turime papildomai valstybėje instrumentą, kurį galima būtent išnaudoti tam, kad mes galėtumėme pasiekti didesnių tikslų, kuriuos ir ir ir ir įtraukti, ne tiktai vyriausybinių sektorių, bet ir, sakykime, pasitelkti nevyriausybines organizacijas. Ir, aš manau, kad čia yra labai toksai didelis pokytis, žodžiu, ir ir ir medalinis, pokytis, kuris mums parodė, kad, ta prasme, kada ir pilietinė visuomenė, kuri yra sudėliojama į tam tikras organizacijas būtent per nevyriausybinių sektorių, gali labai stipriai prisidėti prie tokių valstybei reikalingų uždavinių, tikslų įgyvendinimo. Tai čia tas mentalinis toksai, sakykime, pasikeitimas kur anksčiau buvo, toksai vis tiek toksai, su atsargumu su, tarkime, sakykime, tokiu galbūt ne visišku pasitikėjimu, žodžiu, ir ir veikimas, ta prasme, uždaruose savo sektoriuose a... su uždarais savo tikslais, bet nesiekiant kažkokių tai bendresnių tikslų.

I: Ir apibendrinant jau šitą interviu, kaip manote, kodėl įvyko tokie bendradarbiavimo pokyčiai?

VŽ: Na, tai ir karas Ukrainoje, iš tikrųjų, ir ir ir suvokimas, kad ta grėsmė yra mums labai artima, karo grėsmė yra mums artima paskatino mūsų visuomenę telktis, ta prasme, ir paskatinti tą visuomenę, tą visuomenės susitelkimą būtent, iš vienos pusės per nevyriausybinių sektorių, bet iš kitos pusės paskatino ir pačią Vyriausybę, Vyriausybę ir Vyriausybės sektorių galvoti apie tai, kad tai negali būti kažkokių tai dviejų, trijų Lietuvoje, tarkime - Vyriausybės Lietuva, tarkime, Prezidentūros, Seimo Lietuva ar ten nevyriausybinių sektorių. Kad visi yra bendri ir tad toks sutelkimas ir vat būtent tas. Bet to priežastis iš tikrųjų yra karas Ukrainoje ir suvokimas dėl, grėsmės suvokimas būtent, kuris sutelkė ir mobilizavo. Ir aš dėl to tikiuosi labai, kad būtent tas veiksnys ir yra būtent tas faktorius, kuris burs mūsų pilietinę visuomenę ir mes sakome: „Kuo stipresnė pilietinė visuomenė, tuo labiau jina veikia kaip atgrasantysis veiksnys nuo galimų agresijų iš išorės“.

I: Ir kaip manote, koku mastu įmanomas šitos sektorių sąveikos tęstinumas?

VŽ: Tai, nu, labai tikiuosi, kad būtent ta patirtis, kurią mes dabar, žodžiu, turėjome, kalbėdami būtent dėl paramos Ukrainai, jina persiduos ir į kitas žodžiu sritis. Kai mes kalbame apie, apie bendradarbiavimą, yra apie bendrų tikslų ir interesų, siekiamybę. Tai aš pavyzdį galiu pasakyti, tarkime, tai, jau čia minėjau apie tai, kad, tarkime, mus suartino parama Ukrainai su nevyriausybėmis organizacijomis, bet arba tuo pačiu, arba pradeda, žodžiu, žodžiu, mes tą bendradarbiavimą permetė ir sakykime spręsdami klausimus sušukimų sistemos forma. Tarkime, su jaunuolių mokymu arba visuomenės didesniu įtraukimu į gynybos klausimus. Dabar matau lygiai tas pat, žodžiu, mes sprendžiame klausimą dėl dvigubos pilietybės, ir aš matau, kaip aktyviai tada irgi nevyriausybinis sektorius įsitraukė, žodžiu, sprendžiant dvigubos pilietybės klausimą. Ir irgi vienas iš tų pavyzdžių, kur, kurį mes jau institucionalizavome arba bendras patirtis buvome sukūrę per paramą Ukrainai, ir tada jau mes tą patirtį galime perduoti, žodžiu, bendradarbiavimo, ta prasme, bendradarbiavimu tarp vyriausybės sektoriaus ir nevyriausybinių organizacijų ir kituose klausimuose, kuriuos jau bendrai sprendžiame būtent susijusių su valstybės valdymu. Taip, tad tikiuosi, kad jie išliks, ta prasme, nes tai yra mūsų srit... mūsų stiprumas, mūsų valstybės stiprumas. Kuo didesnis pilietinis susitelkimas, kuo didesnis pilietiškumas, ta prasme, tuo sakau, mes esame kaip valstybė atsparesnė nuo įvairių grėsmių.

I: Labai ačiū už visus atsakymus.

Interviu Nr. 10, Informanto/interviu kodas: VM-53.

Amžius: 53 m.

Informanto išsilavinimas: Aukštasis universitetinis

Informanto darbo sektorius: Vyriausybiniis (LR Užsienio reikalų ministerija) (V)

Interviuotoja: *Greta Latvėnaitė (I)*

Interviu vieta: *Užsienio reikalų ministerija*

Interviu data: 2024 03 21

Interviu trukmė: 56 min.

I: Tai pradėkime. Esu Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto ketvirto kurso studentė Greta Latvėnaitė ir šiuo metu atlieku tyrimą apie buvę ir Vyriausybės santykius karo Ukrainoje kontekste. Tai ar sutinka atiduoti interviu anonimiškai ir būti įrašinėjamas mokslinio darbo tikslams?

VM: Taip.

I: Jeigu galite, atsakykite, koks jūsų amžius?

VM: 53.

I: Ačiū. Jeigu galite, sakykite, koks jūsų išsilavinimas?

VM: Aukštasis, Vilniaus universitetas.

I: Kiek laiko dirbate vyriausybiniame sektoriuje?

VM: Na, 28 metus.

I: Ar kažkada dirbote nevyriausybiniame sektoriuje?

VM: Taip, trumpai teko. Prieš tai.

I: O kiek laiko?

VM: Prieš tai maždaug du metus teko dirbti nevyriausybiniame sektoriuje.

I: Supratau.

VM: Keliose vietose.

I: Toliau seks klausimai apie po Vyriausybės santykius iki 2022-ųjų metų. A, tai tikrai būtų puiku, jeigu paminėtumėte savo patirtį Ukrainoje ir 2014-ųjų metų laikotarpiui. Aišku, ir kas po to sekė. Tai, kaip galėtumėte apibūdinti NVO ir Vyriausybės santykius iki 2022-ųjų metų, pilno masto karo Ukrainoje pradžios?

VM: Na, kalbant iš savo patirties, iš tikrųjų manau, kad nevyriausybinių struktūrų, nevyriausybinių organizacijų ar net atskiros pilietinės iniciatyvos, jos suvaidino tikrai svarbų vaidmenį. Na, prasidėjus karui Ukrainoje, jeigu skaičiuoti karo pradžią nuo 2014 metų. Nes iš tikrųjų karas Ukrainoje prasidėjo nuo 2014-ais metais, o 2022 metais vasario mėnesį prasidėjo toks jau plataus masto Rusijos invazija. Na ir prisimenant tuos laikus, galima sakyti, kad ne tik vyriausybinių struktūrų, ne tik ambasada, Lietuvos

vyriausybė ta prasme aktyviai aktyviai rėmė ukrainiečius būtent Maidano, tos Orumo revoliucijos metu. Bet vieni pirmųjų Kijeve atsirado mūsų nevyriausybinių organizacijų atstovai arba tiesiog piliečiai - aktyvūs piliečiai, susivieniję į organizacijas, arba net atskiri fiziniai asmenys, arba jų grupės, kurios reiškia paramą ir solidarumą Ukrainai, ir, be to, ir labai konkrečiais darbais prisidėjo prie pagalbos Ukrainai. Tai, tarkim, tarkim, jeigu pradėti nuo Maidano, nuo 2013 metų pabaigos, tai lietuviai buvo tie, kurie padėjo teikti medicinos pagalbą sužeistiems protestuotojams, teikia visokią materialinę pagalbą, organizavo įvairias pilietines akcijas, visokias komunikacines akcijas, važiavo daugybė lietuvių atlikėjų koncertuoti tenai su taip išreiškdami savo paramą. Na, ir paskui, kai prasidėjo jau tas vadinamas tikrasis karas, kai Rusija okupavo Krymą ir pradėjo pradėjo karo veiksmus Rytų Ukrainoje, tai ir nevyriausybinių organizacijų irgi aktyviai įsijungė į pagalbos teikimą. Ir galiu pasakyti, kad, pavyzdžiui, aš pirmą kartą apsilankiau Rytų Ukrainoje būtent nevyriausybinių organizacijų pagalba. Tiesa, ukrainiečių, bet jie veikė kartu su Lietuvos partneriais, ir ir tada galbūt galbūt vyriausybė arba valstybinės struktūros neturėjo tokio aiškaus įsivaizdavimo, kaip vyksta tas karas ir kokie yra ukrainiečių poreikiai ir kokia yra reali situacija. Tai būtent nevyriausybinių organizacijų paskatino, paskatino tą įsitraukimą, domėjimąsi ir ir padėjo identifikuoti konkrečius būtent ukrainiečių poreikius dėl pagalbos teikimo, dėl įvairių įvairių iniciatyvų. Iš to gimė konkretūs projektai, iš to gimė konkretus bendradarbiavimas, Lietuvos įsitraukimas būtent su Rytų Ukrainos regionais. Ir ir vienas pirmųjų projektų buvo vyriausybės remiamas, Užsienio reikalų ministerijos per vystomąjį bendradarbiavimą remiamų projektų, buvo tas, kad mes skyrėme paramą Ukrainos nevyriausybinei organizacijai, kuri padėjo atstatyti ten sugriautus namus ar mokyklas ir t. t.. Tai čia tokia yra pradžia. Bet jinai parodo, kad kad nevyriausybinių organizacijų nuo pat pradžių aktyviai stengėsi papildyti tuos Vyriausybės veiksmus, ir net kai kuriais atvejais jos buvo priekyje teikdamos paramą arba arba siūlydamos iniciatyvas.

I: Ir gal galėtumėte daugiau pateikti kažkokių pavyzdžių NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimo iki 2022-ųjų metų.

(05:53.01)

VM: Na, tų pavyzdžių iš tikrųjų yra daugybė. Vienas vienas iš tokių takelių, kaip jau minėjau, Lietuvos paramos projektai Ukrainoje, kur iš tikrųjų vystomojo bendradarbiavimo programų rėmuose Užsienio reikalų ministerija skelbdavo atrankas, skelbdavo paraiškų priėmimą, reiškiasi, projektams, kurie skirti pagalbai Ukrainai. Tai tai visų pirma, visų pirma nevyriausybinių organizacijų tame aktyviai dalyvavo, taip pat įsijungė ir valstybinės struktūros, bet, sakyčiau, **nevyriausybinių organizacijų galbūt buvo netgi aktyvesnės**, ta prasme įvairios, kurios veikė ir švietimo srityje, ir psichologinės pagalbos, ir

psichologinės pagalbos, reabilitacijos savivaldybėse. Na, savivaldybės, aišku, yra gal prie prie valstybės struktūrų priskiriamos, bet, bet vis tiek...

I: Ir kaip vertintumėte Vyriausybės buvusį požiūrį į NVO vykdomas veiklas iki 2022-ųjų metų?

VM: Na, iš tikrųjų, iš tikrųjų mes pozityviai visada žiūrime į nevyriausybinuose sektoriaus įsitraukimą į kartu su vyriausybėmis struktūromis, veikimą kartu, todėl kad yra akivaizdu, kad kad valstybės struktūros negali vienos tiek padaryti nebendradarbiaudamos su nevyriausybinio sektoriumi. Ir, ir, aišku, yra daugybė pavyzdžių. Viena vienas iš tokių pavyzdžių yra organizacija Blue/Yellow iš Lietuvos, garsioji organizacija, kuri, kuri nuo pat karo pradžios 2014 metais siekia teikti tokią tikslinę, tikslinę ir konkrečią paramą Ukrainos kariuomenei, ne ginkluotę, ne letalinę paramą, bet tiesiog aprūpinti Ukrainos kariuomenę, kuriai daug tuo metu visko trūko. Ir sakyčiau, tuo metu Lietuvos valstybės institucijos į tai žiūrėjo atsargiai. A... žinoma, niekas nestabdė ir ir ir neformaliai palaikė šias iniciatyvas. Bet, bet dar nebuvo tokio supratimo, kad kad tai yra na iš tikrųjų reikalinga ir kad kad valstybė turi stipriai paremti tas iniciatyvas. Tas vystėsi palaipsniui, ir iš tikrųjų būtent šitos organizacijos dėka išsivystė tas supratimas, kad valstybė ir nevyriausybiniis sektorius turi veikti kartu, nes taip taip galima pasiekti geriausią rezultatą. Ir tą mes matėme ir po 2022-ųjų metų, kai jau prasidėjo plataus masto karas, kai vasario mėnesį Rusija įsiveržė į Ukrainą ir kai į Lietuvą atėjo Ukrainos pabėgėlių banga. Tai mes puikiai žinome, kad be nevyriausybinių organizacijų paramos Vyriausybė turbūt nebūtų susitvarkiusi su tuo pabėgėlių antplūdžiu. Nes jie padėjo ir su jų priėmimu, ir su registracija, ir padėjo Migracijos departamentui atlikti visas būtinas procedūras. Manau, kad be šios paramos tai procesas būtų žymiai žymiai sudėtingesnis.

I: Taip. Ir kas ėmėsi iniciatyvos skatinant sektorių bendrus projektus iki 2022-ųjų metų?

VM: Turit galvoj, kas?

I: Tarp Vyriausybės ir nevyriausybinių. Kas iš jų pirmasis žengė žingsnį link to bendradarbiavimo?

VM: Na, kaip man dabar atrodo, tai buvo toks abipusis procesas, nes ateidavo nevyriausybinių organizacijos arba, pilietiškos, arba piliečiai tiesiog su įvairiom iniciatyvomis, siūlydami, siūlydami įvairias idėjas, įvairius projektus, ir mes pagal galimybes stengėmės į juos atsiliepti. Bet, aišku, iš savo pusės darėme tiek, kiek galėjome, kad įtraukti nevyriausybinių sektorių į tą bendrą paramos teikimą. Kaip minėjau, vystomojo bendradarbiavimo projektai - tai vienas iš tokių mechanizmų. Bet ne tik tai. Todėl nu man atrodo, kad tai buvo abipusis procesas, kuris palaipsniui išsivystė į tokią tokią gerą, gerą partnerystę.

I: A... Kaip dažnai vykdavo vyriausybės ir NVO susitikimai, pasitarimai iki 2022-ųjų metų.

(10:53.32)

VM: Na, aš nemanau, kad egzistavo koks nors reguliarus susitikimų mechanizmas. Daugiau tai vykdavo pagal poreikį, atskirų susitikimų ir konkrečių idėjų ar projektų aptarimas. Ta prasme, jeigu, jeigu būdavo pasiūloma kokia nors gera iniciatyva, tai, be abejo, mes susitikdavome ir ir tardavomės. Aš galiu kalbėti iš Lietuvos ambasados Ukrainoje perspektyvos. Tai iš tikrųjų mes nuolat susitikinėdavome su su nevyriausybinių organizacijų atstovais, nes mums buvo svarbu žinoti realią situaciją, kas vyksta ir kokia, kokia yra tikroji padėtis, tarkim, tam pačiam fronte, kur nevyriausybinis sektorius turėjo, na, daugeliu atvejų žymiai daugiau informacijos negu negu diplomatai ar ar Vyriausybės atstovai, na ir taip pat, kaip minėjau, gimdavo iš tų pokalbių įvairios įvairios idėjos.

I: Ir kieno iniciatyva vykdoma NVO ir Vyriausybės susitikimai?

VM: Na, vėlgi, tai yra abipusis procesas. Jeigu jeigu Vyriausybei reikėdavo tam tikruose klausimuose NVO pagalbos, tai mes kviesdavome juos. Bet buvo žinoma daugybė atvejų, kai jie patys inicijuodavo tuos. Tai taip vienareikšmiškai pasakyti, kas labiau inicijuodavo, tai nu sudėtinga.

I: Supratau. Kokiais formatais vyko sektorių bendradarbiavimas?

VM: Na, visų pirma sakyčiau, kad tas bendradarbiavimas vykdavo ir neformaliai, ir formaliai. Tai formalus bendradarbiavimas, žinoma, yra tai, kai NVO įgyvendindavo kažkokius projektus. Tai tada mes tiesiog pasirašydavome sutartis. Tai eidavome formaliu keliu. Bet bet labai daug dalykų vykdavo ir, ir ir neformaliai. Ta prasme ne ne, ne neapibrėžta, kažkokiais kažkokiais mechanizmais, kai kai nevyriausybinių organizacijom Ukrainoje reikia, Lietuvos nevyriausybinių organizacijom Ukrainoje, reikėdavo kažkokios paramos, kurią mes galėdavome suteikti - tarkim, logistinę ar kontaktus, ar ar suorganizuoti kažkokius susitikimus - tai tai va tokiu būdu ir ir bendradarbiaudavome. Taip pat. Tai, sakyčiau, du aspektai: vienas formalus, kitas - neformalus.

I: Ir kaip galėtumėte apibūdinti sektorių bendradarbiavimą dalijantis informacija?

VM: Na, sakyčiau, kad pakankamai atvira, pakankamai atvira ir geranoriška, nes, kaip minėjau, ta informacija buvo svarbi ir mums, kaip kaip Vyriausybės atstovam. Na ir ir mes matėme daug didžiąja dalimi atveju tokio atvirumo ir geranoriškumo iš NVO pusės. Ir iš tikrųjų ta komunikacija tikrai tikrai buvo gera. Gal jei trūkdavo kažkokio nuoseklumo ar sistemiškumo, daug kas vykdavo tokiu ad hoc pagrindu - kartais visiškai spontaniškai. Bet, bet komunikacija buvo tikrai tikrai atvira.

I: Puiku. Ir jau šiek tiek užsiminėt apie logistiką, tai gal galėtumėte apibūdinti, koks buvo sektorių bendradarbiavimas dalijantis resursais?

(14:59.92)

VM: Na, iš tikrųjų, mes, kaip ambasada, iš tikrųjų tiek resursų, kiek galėdavome skirti, mes visada stengdavomės tą daryti. Ar tai būtų ambasados transportas, ar ar padėti žmonėms kažkur nuvažiuoti, ar nuvežti kažkokius daiktus, ar, ar, ar, ar kažkaip, kažkaip kitaip prisidėti. Mes visada stengdavomės tą daryti. Tie resursai, kaip minėjau, ne visada būdavo taip ta prasme išreikšti finansine išraiška, nes tada jau jau jau būdavo formali pusė per kažkokius konkrečius projektus. Bet, bet iš tikrųjų mes naudodavome savo resursus tam, kad kad kad padėti nevyriausybiniam sektoriui.

I: Ar buvo imtasi priemonių NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą įtvirtinti formaliomis priemonėmis?

VM: Dabar tiesiog reikia pagalvoti, ar buvo kažkokie formalūs kontaktai, formalūs formatai sukurti... (*mąsto*) Galbūt ne. A... nu, kaip minėjau, konkretūs projektai būdavo tas tas mechanizmas, kuris kuris būdavo naudojamas, bet tokių kažkokių formalių struktūrų. Na, iš tikrųjų mes nekurdavome. Mes ne turbūt turbūt jos nebuvo kuriamos. Daugiau priklausomai nuo situacijos ir srities, kai kada, žinoma, tekdavo įtraukti verslą arba kitas organizacijas, tam tikras sutartis pasirašyti įvairiom progom. Tai sakyčiau, kad formalių Vyriausybės lygiu struktūrų egzistavo nemažai. Ta prasme, tiek mūsų vidinių, tiek bendradarbiavimo su Ukraina visokių struktūrų. Ir kartais, aišku, įtraukdavome į tai ir nevyriausybinių sektorių. Tiek tiek verslą, tiek, tiek kultūros organizacijas. Nežinau, gal čia toks ne ne visai ne visai aiškus išaiškinimas. Bet, bet tiesiog galvoju, kaip suformuluoti.

I: Maždaug, aišku, tikrai. Kiek Vyriausybė, priimdama sprendimus, rengdama įstatymus, atsižvelgė į NVO poreikius bei rekomendacijas?

VM: Na, aš manau, aš manau, kad tam tikrais atvejais tikrai būdavo atsižvelgiama. Man dabar labai sunku įvardinti konkrečius pavyzdžius, kaip tas atsispindėjo realiuose, tarkim, įstatymuose ar kituose teisės aktuose. Bet, na, bet kaip minėjau, mum, mums ta nevyriausybinių sektoriaus patirtis, rekomendacijos tikrai būdavo būdavo labai labai svarbios, ir manau, kad mes tikrai įtraukėm bent dalį ir ir ir į Vystomojo bendradarbiavimo tvarkas, ir ir jie padėdavo mums formuluoti prioritетines sritis bendradarbiavimo arba paramos Ukrainai. Tai sakyčiau, kad į rekomendacijas tikrai būdavo, būdavo atsižvelgiama.

I: Kiek NVO buvo laisva veikti teikiant viešąsias paslaugas, be Vyriausybės įsitraukimo?

VM: Na, čia turbūt reiktų apibrėžti, kas yra viešosios paslaugos. Nežinau, kas turima galvoje tiksliai?

I: Tai ta sritis, kurioje Vyriausybei arba nepasiekia rankos, arba trūksta jėgų įvykdyti tam tikras užduotis, ir tuomet jie paprašo nevyriausybinių padėti tas viešąsias paslaugas teikiant.

VM: Na, tai nežinau, man į galvą ateina vat būtent tas pavyzdys, kurį jau minėjau. Tai buvo po 2022-ųjų metų, kai kai nevyriausybinių sektorius konkrečiai padėjo vyriausybei susitvarkyti su su Ukrainos migrantų pabėgėlių banga. Tai... *(ilga pauzė)* Bet klausimas? Atsiprašau.

I: Kiek jie buvo laisvi veikti?

VM: Cha, tai aš manau, kad nu.... Tą veikimą, žinoma, visada riboja teisės aktai ir įstatymai. Ta prasme, kai kurie kai kurie dalykai yra tiksliai reglamentuoti, todėl nevyriausybinių organizacijų jos galbūt neturi absoliučios laisvių, laisvės teikiant viešąsias paslaugas, bet, bet didele dalim, manau, kad jos joms buvo tos laisvės suteikta pakankamai.

(20:19.48)

I: Suprantu, tai po šituo klausimu gali slypėti toks tarsi užuomina į tai, ar buvo kažkokių ribojimų iš Vyriausybės pusės NVO veikloms?

VM: Na, kaip minėjau, kai kurie, kai kurie dalykai yra oficialiai reglamentuoti ir ir tų ribojimų gali atsirasti, tarkim, tarkim, jeigu, jeigu nevyriausybinius... Bet jie atsiranda natūraliai, ne dėl to, kad Vyriausybė kažkaip dirbtinai stengiasi riboti jų veiklą, bet dėl, dėl įstatymų tas neišvengiamai atsiranda. Tarkim, jeigu, jeigu nevyriausybinių organizacija norėjo, tarkim, suteikti Ukrainai paramą ir pervežti kažkokią kažkokią rimtesnę karinę įrangą, tai tai nu Vyriausybė šitoje vietoje nelabai ką gali padaryti, nes, nes tą natūraliai riboja įstatymai, kad nevyriausybinių organizacijų negali tokia veikla užsiimti. Tam reikia ieškoti kūrybiškų sprendimų. Ir vėl vėlgi tam reikia bendradarbiauti su su Vyriausybe. Kažką gali padaryti Vyriausybė, kažkiek padėti - arba sutarti, arba pati pervežti. Tai vat čia irgi yra to bendradarbiavimo dalis.

I: O kažkas tokio panašaus vyko?

VM: Galiu pasakyti, kad vyko.

I: Tik plačiau nelabai galite pakomentuoti?

VM: Na, vyko, iš tikrųjų, manau, kad manau, kad čia nėra nėra jokios jokios paslapties. Tai neina kalba apie kažkokių kažkokių rimtus, rimtus ginklus ar kažkokią jau tą tikrąją karinę ginkluotę. Bet vis tiek arba kiekiai būdavo didesni tos tų daiktų ir paramos, kurių tiesiog NVO negalėdavo pervežti per sieną, tarkim, patys. Tai tokiais atvejais mes ieškodavome, kaip jiems galima padėti, ir tą galbūt organizuodavome valstybės transportu, ir panašiai.

I: Supratau.

VM: Nu tai čia toks kaip vienas vienas iš pavyzdžių.

I: Tai dabar turiu keletą klausimų apibendrinant tą laikotarpį iki 2022-ųjų metų. Tai kokiomis bendrai priemonėmis Vyriausybė prisidėjo prie NVO vykdomų projektų iki 2022-ųjų metų?

VM: Kokiomis konkrečiai priemonėmis? Tai visų pirma, visų pirma, įtraukimas su NVO į Vyriausybės tikslų įgyvendinimą. Nu konkrečiai jeigu imant, ta prasme bendradarbiavimo su Ukraina stiprinimą, paramos teikimą Ukrainai. Tai tiesiog komunikacija ir ir įtraukimas, ir kalbėjimas kartu apie tai, kaip minėjau. Toliau, per įvairius projektus. Jie buvo įvairūs, ne tik ne tik vis Vystomojo bendradarbiavimo, bet ir kitais formatais, kai mes galėdavome iš savo pusės, iš Vyriausybės pusės suteikti tam tikrą paramą, kad kad NVO galėtų vystyti bei vykdyti visokius projektus. Tai tai ne tik ten karinę ar humanitarinę pagalbą, bet bet ir kultūros projektai buvo įvairūs. Ta prasme ir ir ir ir verslo įtraukimas vyko. Tai na, viena dalis yra toks neformalus bendradarbiavimas, o kita dalis yra tie formalizuoti santykiai arba per tam tikrus projektus, arba per kitas bendradarbiavimo sutartis. Nekuriant nekuriant kažkokių pastovių reguliarių mechanizmų bendradarbiavimo, bet tiesiog prisitaikant prie prie to laikotarpio poreikių ir ir, priklausomai nuo situacijos, reiškias, pasitelkiant vieną ar kitą NVO tų tikslų įgyvendinimui.

I: Puiku. Kokiomis priemonėmis NVO prisidėjo prie Vyriausybės teikiamų Viešųjų paslaugų įgyvendinimo?

VM: Kokiomis priemonėmis? (*nusijuokia*)

I: Ar NVO apskirtai jums tą pagalbą teikė ir ir kokia jina buvo?

VM: Na, jeigu kalbant iš ambasados perspektyvos, tai man dabar sunku atsiminti, sunku pasakyti, ar NVO dalyvavo kažkokiam viešųjų paslaugų teikime. Į galvą atėjo tik tas pavyzdys, kai jie Lietuvoje prisidėjo būtent su pabėgėliais sprendžiant tą situaciją, ne tik su Ukrainos pabėgėliais ir ir su kitais. Bet tokių grynai viešųjų paslaugų teikime, na, NVO, Lietuvos NVO paprastai nepasitelkiame. (*juokiasi*)

I: Supratau. O gal pastebėjote, kokių problemų iškilo siekiant skatinti NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą iki 2022-ųjų metų?

(26:05:02)

VM: Na. (*susimąsto*) Čia yra gal, gal irgi keli aspektai. Kai kurios NVO idėjos galbūt praktiškai buvo neįgyvendinamos. Ar arba Vyriausybei būdavo sunku jas įgyvendinti, todėl galbūt buvo tam tikro nusivylimo iš NVO pusės, kad kad Vyriausybė nepakankamai galbūt daro ta kryptim. Bet bet gali būti taip kad tiesiog neįmanoma kai kurių dalykų įgyvendinti dėl būtent dėl ribojančių teisės aktų. Na, ir apskritai dėl to lauko kiek, kiek, kiek gali valstybės institucijos veikti. Na šiaip, aš manau, kad vis tiek visumoje tas bendradarbiavimas buvo, buvo konstruktyvus ir pozityvus. Tų praktinių problemų, aišku, kaip ir kiekvienu atveju, iškildavo, bet, bet šiaip jos nebuvo tokios kritinės arba esminės sakyčiau.

I: Puiku. Tai baigėme laikotarpį iki 2022-ųjų metų. Dabar pakalbėkime apie NVO, tai yra Blue/Yellow, Laisvės TV, 1K fondas, Stiprūs kartu ir vyriausybės santykius po 2022-ųjų metų vasario 24-os dienos. Tai tie metai dar įsiskaičiuoja.

VM: Taip, taip, taip.

I: Tai kaip galėtumėte apibūdinti NVO ir Vyriausybės santykius po 2022-ųjų metų?

VM: Na, aš manau, kad kad jie tikrai stiprėjo. Ta prasme tai, kas, kaip aš minėjau, iki 2022 metų buvo tam tikras pagrindas sukurtas, ir jau susiformavo tam tikra praktika Vyriausybės bendradarbiavimą su NVO. O po 2022-ųjų metų, na, sakyčiau, NVO vaidmuo dar labiau sustiprėjo. Ta prasme, ypač ypač organizuojant paramos akcijas, a... tarkim, lėšų rinkimo akcijas, visokių visokias komunikacines akcijas ir kitus dalykus. Tai jūs paminėjote tiek Laisvės televiziją, tiek Blue/Yellow, tiek Stiprūs kartu. Tai čia tos turbūt ryškiausios yra organizacijos arba iniciatyvos, kurios kurios tiek savarankiškai, tiek bendradarbiaudamos su vyriausybe na, iš tikrųjų labai labai didelį indėlį įnešė remiant Ukrainą. Tai tas Stiprūs kartu vat būtent, kurie padėjo su migrantais, kurie padėjo, padėjo Vyriausybei teikti viešąsias paslaugas ir ir ir tiesiog puikiai papildė Vyriausybės, Vyriausybės veiklą. Na, bet sakyčiau, kad ir savarankiškai jos suvaidino didžiulį vaidmenį, ypač mobilizuojant visuomenę ir telkiant paramą, ir ir ir skatinant solidarumą su Ukraina. Tai aš manau, čia dar ne iki galo jų vaidmuo yra įvertintas. Tai buvo iš tikrųjų milžiniškas vaidmuo. Sakyčiau, kuris kuris turbūt yra pagal savo svarbą, mažai kuo nusileidžia Vyriausybės pastangoms.

I: Labai gražiai pasakėte.

VM: Nu jo, moksliniam darbui nežinau...

I: Labai tiks.

VM: Taip, nes iš tikrųjų tai yra didžiulis indėlis, ta prasme, nes mes visą laiką pabrėžiame, kad paramą Ukrainai teikia ne tik Vyriausybė, bet ir žmonės, ir pilietinės iniciatyvos, ir organizacijos. Ir ir jos padarė, na iš tikrųjų milžinišką darbą. Tai tuo pačiu prisidedamas ir prie Vyriausybės tikslų tai ne kažkokie atskiri tikslai, bet tiesiog bendras tikslas. Tiktai pasiekiamas įvairiom priemonėm.

I: Galbūt dar galėsime pateikti kažkokių pavyzdžių Vyriausybės ir NVO bendradarbiavimo vat tuo laikotarpiu nuo 2022-ųjų metų pradžios.

VM: Na, galėčiau pateikti vieną pavyzdį, kuris nesusijęs su karu, bet susijęs su kultūra. Tas projektas prasidėjo dar pakankamai seniai, turbūt apie 2011 ar 12 metus. Tai paminklą kunigaikščiui, didžiajam kunigaikščiui Konstantinui Ostrogiškiui statybą Kijeve, antkapinio paminklo ten, kur jis yra palaidotas, na ir buvo sunaikintas per Antrą pasaulinį karą. Tai Lietuva ėmėsi iniciatyvos atstatyti tą paminklą. Kas yra didžiulis projektas, reikalaujantis daug resursų, ir daug, daug, daug darbo, ir to ėmėsi taip pat visuomeninė iniciatyva, suburta Ukrainoje iš lietuvių ir ukrainiečių. Buvo įkurtas fondas, kuris rūpinasi to, rūpinosi to paminklo atstatymu. Ir tam buvo pasitelkti keli ukrainiečių skulptoriai, architektai, o Lietuva iš savo pusės taip pat teikė paramą. Ir ir paskui buvo pasirašyta sutartis tarp to fondo ir Lietuvos Vyriausybės. Ir Lietuvos Vyriausybė įnešė savo finansinį indėlį, irgi į šitą projektą. Ir vėliau taip pat finansiškai prisidėjo ir Ukrainos vyriausybė. Tas projektas dar nėra užbaigtas iki galo. Kadangi prasidėjo karas, ir ir ir tas procesas šiek tiek įstrigo. Bet čia yra toks pavyzdys, kai nevyriausybinių iniciatyva iš principo nevyriausybinių struktūrą paskatino, sukūrė projektą, į kurį įsitraukė ir Lietuvos, ir Ukrainos Vyriausybės. Tai čia buvo iniciatyva visiškai iš nevyriausybinių sektoriaus pusės. Bet gavosi iš to toks gražus bendradarbiavimas. Tai čia toks kitoks pavyzdys. Truputį.

I: Puikus pavyzdys. Tai kas ėmėsi iniciatyvos šiuo laikotarpiu skatinant bendrus projektus po 2022-ųjų metų pradžios. Ar nevyriausybinkai, ar Vyriausybė labiau ėjo į tą kontaktą?

VM: Aš manau, kad turbūt pirmiausia savo idėjas pasiūlė nevyriausybinkai, būtent aktyvūs piliečiai arba pavieniai, arba susivieniję į organizacijas. Ir ir reikia pripažinti, kad Vyriausybė iš tikrųjų na labai teigiamai ir geranoriškai, geranoriškai priėmė jų pasiūlymą bendradarbiauti, nes valstybinės struktūros na jos savo prigimtimi yra atsargios ir, ir ne visai... nelinkusios visas iniciatyvas, ką siūlo nevyriausybinių sektorius, taip priimti iš karto. Bet šiuo atveju tas tas ta sinergija įvyko labai labai sėkmingai. Ta prasme

tai, ką jie pasiūlė, Vyriausybė suprato, kad kad tai yra puikus indėlis, ir ir ir ir ir jam tiesiog priėmė tą su dėkingumu.

I: Tai kaip vertintumėte Vyriausybės požiūrį į NVO vykdomas veiklas po 2022-ųjų metų pradžios?

VM: Na, aš vertinčiau teigiamai. Iš tikrųjų taip mes parodome mūsų pačių, Lietuvos visuomenės vienybę, kad valdžios institucijos veikia išvien su savo piliečiais, su nevyriausybinio sektoriumi, kurie siūlo geras idėjas. Aišku, galbūt ne visos idėjos yra geros arba įmanomos įgyvendinti, bet tai, kas iš tikrųjų yra svarbu valstybės mastu, tai manau, kad manau, kad sėkmingai vyksta ir tas bendradarbiavimas yra tikrai geras. Ir apskritai, ko gero, Ukraina, Ukraina ir situacija Ukrainoje tiesiog paskatino tą sinergiją tarp vyriausybės struktūrų na, ir, ir pilietinę iniciatyvą arba arba NVO, kuris galbūt anksčiau nebuvo toks akivaizdus ir toks toks stiprus. **Sakyčiau, kad Ukraina buvo tas faktorius, kuris labai sustiprino tą Vyriausybės ir NVO bendradarbiavimą. Toks vienijantis.**

I: Kiek Vyriausybė, priimdama sprendimus, rengdama įstatymus, atsižvelgia į NVO poreikius bei rekomendacijas teikiant paramą Ukrainai šiuo laikotarpiu?

(36:03.69)

VM: Na, apie šį laikotarpį man taip detalai kalbėti gal truputį sunkiau yra. Aš manau, kad atsižvelgia. Na, iš tų pačių visokių bendrų iniciatyvų tas tas matosi, nes vienas iš pavyzdžių, tarkim, tarkim, tiesiog viena konkreti akcija. Praeitais metais liepos mėnesį Vilniuje vyko NATO viršūnių susitikimas, ir jo metu į Lietuvą atvažiavo Ukrainos prezidentas Zelenskis, ir šalia oficialios programos buvo organizuotas didžiulis mitingas arba akcija Lukiškių aikštėje, kuriais kalbėjo ir kur kur kur kur man atrodo, kuriam apdovanojimai buvo įteikti. Tai tą akciją, tas renginys buvo organizuotas visiškai ne Vyriausybės, nevyriausybinių struktūrų. Nors jis tapo oficialaus vizito į Lietuvą dalimi. Tai be Vyriausybės sutikimo arba pritarimo tokia akcija nebūtų galėjusi įvykti, nors ją organizavo ne nevyriausybinės struktūros. Tai yra toks pavyzdys, įrodantis, kad tas bendradarbiavimas - jis egzistuoja, ir ir ir gana sėkmingai.

I: Galbūt žinote, kaip dažnai dabar vyksta Vyriausybės ir NVO susitikimai, pasitarimai po 2022-ųjų metų?

VM: Na, ne visai galiu tiksliai atsakyti į šitą klausimą. Sunkiau būtų. Jie tikrai žinau, kad vyksta, bet bet sunkiau atsakyti dėl dažnumo ir formatų reguliarumo. Reiktų ir reiktų kitų žmonių klausti.

I: Ir tikriausiai... Nežinau. Galbūt žinote, kieno iniciatyva vyksta minėto NVO ir Vyriausybės susitikimai?

VM: Na, norisi tikėti, kad abipuse. Nes, kaip minėjau, yra įvairių situacijų, ir ir kartais tokius susitikimus gali inicijuoti ir vyriausybės struktūros, ir ir ir nevyriausybės organizacijos. Tai čia labai sunku tą proporciją išvesti tiksliai kas, kas inicijuoja. Nes kartais yra valstybės interesas pasitelkti NVO kažkur kokių uždavinių įgyvendinimui. Tai tuomet Vyriausybė, be abejo, imasi iniciatyvos. Bet ta iniciatyva lygiai taip pat gali ateiti ir iš apačios, iš kitos pusės.

I: Galbūt žinote, ar yra imamasi priemonių NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą įtvirtinti formaliomis priemonėmis 2022-24-ųjų laikotarpiu?

VM: Na, negaliu atsakyti tiksliai į šitą klausimą. Galbūt taip, bet ne, turbūt negalėčiau.

I: Tai tuomet šiek tiek platesnis klausimas - kokiais formatais dabar vyksta sektorių bendradarbiavimas?

VM: Na, aš manau, kad tie formatai daug nepasikeitė. Jie naudojami ir toliau. Tai visų pirma neformalus susitikimai, bet, kita vertus, ir formalus įtraukimas NVO į įvairius projektus. Tai tą tą daro ir Užsienio reikalų ministerija, ir tikiu Vyriausybė atskirai, ir kitos ministerijos, tikėtina. Labiau galiu kalbėti už Užsienio reikalų ministeriją. Tai, kaip minėjau, vienas iš formatų yra vystomojo bendradarbiavimo projektai, kur NVO gali teikti savo, na, savo savo pasiūlymus ir ir projektus. Ir žinoma, kad buvo tokie svarbūs projektai įgyvendinti Ukrainoje kaip kaip kelių mokyklų atstatymas. Tai, na, ten buvo ir Lietuvos verslas pasitelktas. Tai čia irgi yra bendradarbiavimo pavyzdys su nevyriausybinio sektoriumi. Ir kiti yra projektai. Yra kaip... Yra ir kiti mechanizmai, ne tik Vystomojo bendradarbiavimo. Dar Užsienio reikalų ministerija turi dar dar ir kitus projektus, šaukimus, kur gali dalyvauti nevyriausybiniis sektorius...

I: Puiku, ir kaip galėtumėt apibūdinti šiuo metu vykstantį sektorių bendradarbiavimą dalijantis informacija?

VM: Na, jeigu kalbame apie Ukrainą, aš jau minėjau, kad Ukraina yra tas vienijantis veiksnys. Ir aš manau, kad šitoje vietoje dalinimasis informacija yra tikrai vyksta sėkmingas. Turbūt ne, ne visose srityse Vyriausybės ir nevyriausybinio sektoriaus pasikeitimas informacija yra toks atviras ir sklandus kaip kaip šitoje srityje, manau, manau, dėl paramos Ukrainai. Tai ne nu ta prasme, komunikacijoje aš nematau problemų. Manau, kad tas pasikeitimas informacija yra yra sklandus ir efektyvus.

I: O kaip galėtumėte apibūdinti šiuo metu vykstantį sektorių bendradarbiavimą dalijantis resursais?

VM: Na, sunku, sunku, sunku, sunku vertinti, bet bet kiekviena bendra veikla, ar tai būtų projektinė veikla, ar kažkokių akcijų organizavimas, tai jis reikalauja dalinimosi resursais. Tai taip tas yra neišvengiama. Aišku, Valstybės resursai yra riboti, bet bet kiek valstybė kiek gali, tiek vis tiek prisideda prie prie NVO veiklos. Tai tai pasikeitimas resursais tikrai egzistuoja, ir, ir tikrai labai sunku įvertinti proporciją. Kas daugiau prisideda. Bet bet bet jis egzistuojantis ir be to neįmanoma.

(42:21.75)

I: O gal plačiau galėtumėte šiek tiek pakomentuoti, kokie tie resursai maždaug yra, kuriais yra dalijamasi?

VM: Na, žinoma, tai yra ir finansiniai resursai, biudžetas, kaip minėjau, tas, kai Vyriausybė skiria finansavimą per tam tikrus projektus, per tam tikras projektų atrankas. Na, ir tada, be abejo, Vyriausybė gali suteikti tam tikrą infrastruktūrą ar patalpas, reikalingas ar kai buvo migrantų krizės atveju, arba transportą. Bet taip pat. Lygiai taip pat ir NVO gali suteikti savo turimus resursus, tą patį transportą ir, ir panašiai. Na, ir žmogiškieji, ir žmogiškieji ištekliai. Be abejo, žmogiškieji resursai yra, yra labai svarbus dalykas.

I: Taip. Kiek NVO gali veikti savarankiškai, teikiant paramą Ukrainai, be Vyriausybės įsitraukimo šiuo laikotarpiu?

VM: Aš manau, pakankamai aktyviai, ir ir jie tą daro. Jie tą sėkmingai daro. Ir iš tikrųjų yra daug atvejų, kai NVO veikia savarankiškai ir ir ir nereikalaudamas kažkokios paramos iš Vyriausybės, tarkim, tarkim, veža tą pačią paramą Ukrainai arba arba arba teikia medicininę pagalbą. Žinau, kad žinau, kad kai kurios netgi privačios Lietuvos medicinos įstaigos teikia pagalbą ukrainiečiams, nukentėjusiems nuo karo savo, grynai savo iniciatyva ir nereikalaudamos jokios jokios paramos iš Vyriausybės. Tai tokių tokių pavyzdžių yra iš tikrųjų daugybė, ir tas vyksta na turbūt kiekvieną dieną praktiškai tai, žinoma, geriausia kai kai visa visuomenė veikia kartu, įskaitant ir valstybės institucijas, bet bet žinoma, kad yra daugybė pilietinių ir privačių iniciatyvų, kurios kurios vyksta visiškai be vyriausybės įsikišimo. Tai taip išlaikant ir NVO autonomiją, ir nenurodinėjant joms, ir, ir ir, ir leidžiant veikti. Bet ten kur kur vyriausybė gali padėti tom iniciatyvoms, netgi nebūtinai finansiškai, bet kažkokiais nedideliais dalykais, tarkim, padėti pravažiuoti per sieną arba surasti reikalingų žmogų, žmones ar ar padėti su kontaktais. Tai tas turi būti daroma, ir, manau, kad vyksta taip pat.

I: Tai apibendrinant 2022-uosius metus, yra tokie du klausimai bendriniai, kokiomis priemonėmis Vyriausybė prisidėjo prie NVO vykdomų projektų, pavyzdžiui, Radarom ir Bayraktar pirkimo, teikiant paramą Ukrainai po 22-ųjų metų vasario 24 dienos?

VM: Na, iš tikrųjų, jeigu šitas akcijas mes vertintume, tai jos jos didžiąja dalimi, kaip minėjau, yra grynai NVO akcijos, pilietinės iniciatyvos, kurios, kurios inicijuotos buvo pačių nevyriausybių organizacijų. Bet bet Vyriausybė, be abejo, visokeriopai stengėsi tokias akcijas paremti. Na galbūt ne finansiškai, bet visų pirma komunikaciškai, sklaidos prasme. Tai manau, kad kad prie to irgi buvo nemažai prisidėta. Aš dar atsimenu, kad kai atsirado pirmos tokios panašios akcijos, dar pas mus viduj buvo diskusija, ar ar Vyriausybė turėtų reklamuoti privačias iniciatyvas. Ta prasme tai, ką daro Vyriausybė per savo projektus, per savo paramą, tai yra tvarkoje. Bet ar turėtų Vyriausybės komunikacija, komunikaciškai prisidėti prie privačių iniciatyvų? Tai dar nebuvo taip akivaizdu pačioje pradžioje, bet paskui tas irgi įvyko svarbus pokytis, kai Vyriausybė suprato, kad tokias geras iniciatyvas, na, tiesiog būtina paremti ir būtina jas jas promoteinti angliškai. Na, ta prasme, suteikti joms kuo didesnę, kuo didesnę sklaidą. Tai čia vat irgi yra svarbus momentas kaip tas bendradarbiavimas tarp Vyriausybės ir nevyriausybių struktūrų evoliucionavo į tokį, į tokią didesnę sinergiją. Greta ta prasme iš pradžių, nuo nuo tokio formalaus požiūrio į tokį labiau neformalų bendradarbiavimą.

I: O gal jūs pamenate iš to laikotarpio, kokiomis priemonėmis jūs bandėte užtikrinti tą sklaidą tokių akcijų?

VM: Na, visų pirma, per per turimus komunikacijos kanalus. Ta prasme - tai ir, ir įprastinė žiniasklaida, ir ir socialiniai tinklai, ir ir ir ministerijos tinklapis, pagaliau. Ta prasme visos visos ministerijos arba Vyriausybės turimos komunikacinės priemonės - tai tas buvo svarbus dalykas.

I: Žinoma, puiku. Kokiomis priemonėmis NVO prisidėjo prie Vyriausybės vykdomos paramos teikimo Ukrainai?

VM: Kokiomis priemonėmis? Ar aš jau nebuvaus atsakęs į panašų klausimą? (*juokiasi*)

I: Prieš tai kalbėjome iki 2022-ųjų metų.

VM: Ai... Čia.

I: O dabar šiek tiek šiuo laikotarpiu ir būtent NVO. Tai toks apibendrinantis klausimas, tai galite kažkaip trumpai į jį atsakyti.

VM: Na sunku kažką naujo atsakyti, nes, kaip minėjau, tas pagrindinis principas yra tai, kad tam tas veikimas Ukrainos labui yra abipusis visą laiką. Ta prasme, kai Vyriausybė turi galimybę prisidėti prie gerų NVO iniciatyvų, jina tai daro. Ir kai NVO turi galimybę prisidėti prie Vyriausybės iniciatyvų, taip pat taip pat tą daro. Na, dabar gal sunku kažkokį konkretų pavyzdį pateikti taip greitai. Na, tarkim, vėlgi tas pats sugriautų mokyklų atstatymas Ukrainoje. Tai tai buvo iš esmės Vyriausybės iniciatyva ir būtent Vyriausybės inicijuotas projektas ir pasirinkta sritis, kad Lietuva galėtų atstatyti vieną ar dvi mokyklas tam tikrose vietose ir vaikų darželius. Ir, ir, be abejo, tada buvo kreiptasi į NVO, į verslą, ar jie nenorėtų prisidėti prie tokių iniciatyvų? Ir būtent iš to gavosi irgi bendradarbiavimas. Tai vat tokiais būdais nevyriausybinis sektorius taip pat parėmė Vyriausybės pastangas, nes, kaip minėjau, iš tikrųjų prie tų mokyklų atstatymo prisidėjo ir privatus verslas.

(50:26.21)

I: Taip. A... Kokių problemų iškilo siekiant skatinti NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą po 2022-ųjų metų vasario 24-os dienos?

VM: Na nežinau, kaip minėjau, man lengviau atsakyti apie tą laikotarpį iki 2022-ųjų metų, tai nežinau, ar ar buvo iškilę kažkokių rimtų problemų po po 2022-ųjų metų. Bet kiek iš bendro vaizdo susidaro įspūdis tai, kad tos problemos na tokios jos gal neesminės. Jos tiesiog tokios labiau techninės, procedūrinės, kurios kurios neišvengiamai atsitinka įgyvendinant vieną ar kitą projektą ar iniciatyvą ir, ir bet kurios yra sprendžiamos. Bet tokių esminių problemų aš nematyčiau šiam momentui.

I: Supratau. Kokių pokyčių įžvelgiate NVO ir Vyriausybės bendradarbiavime po 2022-ųjų metų vasario 24-os dienos?

VM: Jau iš dalies atsakiau į šitą klausimą, kad, kad manau, Rusijos pradėtas plataus masto karas prieš Ukrainą iš tikrųjų na konkrečiai šitoje srityje sukūrė teigiamų pokyčius, nes ta sinergija tarp Vyriausybės ir, ir NVO tapo dar akivaizdesnė ir dar dar didesnė. Jeigu anksčiau tas bendradarbiavimas buvo galbūt labiau formalizuotas, tik per per tam tikrus projektus, per tam tikrą formalią atranką ir t. t., o po to atsirado daugiau tokio neformalaus darbo, sutelktumo. Ir iš tikrųjų tokioje operatyvesnio reagavimo į situaciją, kai vyriausybei reikėjo pasitelkti NVO ar viešųjų paslaugų teikime ar, ar ar vykdant kažkokius kitokius projektus, tai manau, kad manau, kad tas labai pastūmėjo konsolidaciją ir ir ir, ir sinergiją tarp vyriausybės ir NVO.

I: Ir kaip manote, kodėl įvyko tokie bendradarbiavimo pokyčiai?

VM: Na, tiesiog tą diktavo pati situacija, na, iš tikrųjų situacijos dramatismas, situacijos skubumas ir būtinybė veikti greitai, efektyviai. Ir, ir iš tikrųjų Vyriausybė, kuri kartais yra suvaržyta tam tikrų procedūrų, jina negali veikti taip greitai, kaip, kaip, kaip, kaip gali veikti žmonės arba, ta prasme, tiesiog fiziniai asmenys arba arba NVO. Tai manau, kad tai buvo svarbiausia.

I: Ir kaip manote, jau čia paskutinis klausimas, kokių mastų išliks ta sąveika tarp šitų NVO ir Vyriausybės sektorių?

VMI: Jeigu kalbėtumėme apie Ukrainos kontekstą, tai jeigu situacija tokia, kokia yra dabar, tai yra Rusijos agresija tęsis toliau prieš Ukrainą, aš manau, kad tas bendradarbiavimas, jis turės išlikti labai glaudus, ir jis neišvengiamai turės toks toks būti. Kadangi kadangi reagavimas į šitą situaciją, na, jis reikalaus visų visos visuomenės pastangų, ta prasme, Vyriausybė tiesiog privalės bendradarbiauti su NVO, ir NVO taip pat kai kurių dalykų negalės įgyvendinti be vyriausybės pagalbos. Todėl, aš manau, kad artimiausiu metu, tikrai artimiausių bent kelerių metų laikotarpiu, tas bendradarbiavimas bus labai glaudus. Aš negaliu pasakyti apie kitas sritis, bet kas, kiek tai susiję su Ukraina, tai iš tikrųjų tai yra būtinybė, ir nu neišvengiama būtinybė.

I: Taip. Ir, kaip manote, kokios tai įtakos, turės na toliau tęstinumui po karo?

VM: Na, aš manau, kad parama Ukrainai vis tiek yra ilgalaikis dalykas. Ir, tarkim, jeigu karas ir baigtųsi, būtų, išliktų svarbūs atstatymo klausimai ir ir ir ir kiti dalykai, kur kur, manau, tam bendradarbiavimui yra labai daug erdvės ir jis turės tęstis na bent tokį ženklų laiką. Sunku dabar apibrėžti laike, kiek. Bet, manau, kad čia dar iš tikrųjų daug metų į priekį, kai kai kai mes turėsime būti kartu, ir ir ir tas bendradarbiavimas tiesiog yra būtinas. Ne tik, kad, ta prasme, ne tik, kad jis reikalingas, bet jis jis būtinas tiesiog ir mūsų pačių saugumui ir mūsų pačių išlikimui.

I: Labai ačiū už visus atsakymus.

VM: Nėra už ką. Tik tai kai kurie iš jų tokie persidengiantys buvo tai...

I: Taip.

VM: Tai labai sunku sugalvoti ką nors naujo, ką pasakyti.

I: Tai kartais net nereikia.

Amžius: 46 m.

Informanto išsilavinimas: Aukštasis universitetinis

Informanto darbo sektorius: Nevyriausybiniis (Stiprūs kartu) (E)

Interviuotoja: Greta Latvėnaitė (I)

Interviu vieta: Paupio turgus

Interviu data: 2024 03 22

Interviu trukmė: 35 min.

I: Tai esu Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto ketvirto kurso studentė Greta Latvėnaitė.

NE: Taip, Greta, malonu.

I: Ir šiuo metu atlieku tyrimą apie NVO ir Vyriausybės santykius karo Ukrainoje kontekste.

NE: Taip.

I: Tai pirmasis klausimas: ar sutinkate duoti interviu anonimiškai?

NE: Taip, sutinku.

I: Ir būti įrašinėjamas?

NE: Taip, žinoma, prašom.

I: Puiku. Jeigu galite atsakykite, koks jūsų amžius?

NE: 40, dabar galvoju, 6.

I: Jeigu galite, atsakykite, koks jūsų išsilavinimas?

NE: Aukštasis.

I: Puiku. Kiek laiko dirbate Vyriausybiniame sektoriuje?

NE: Nevyriausybiniame.

I: Nevyriausybiniame, taip.

NE: Na, žodis dirbu turbūt netinka. Kažką veikiu nevyriausybiniame sektoriuje. Tai turbūt dešimt metų, kai įstojau į Šaulių sąjungą.

I: Supratau, ar kažkas dirbote vyriausybiniame sektoriuje?

NE: Niekada.

I: Tai toliau seks klausimai apie NVO ir Vyriausybės santykius iki 2022-ųjų metų...

NE: Taip.

I: ...vasario 24-os dienos. Tai orientuokimės į Blue/Yellow, Laisvės TV ir Stiprūs kartu, aišku, bet jūs galite kalbėti ir apie Šaulių sąjungą.

NE: Galiu kalbėti apie Šaulių sąjungą, bet daugiausiai apie Stiprūs kartu.

I: Taip. Tai kaip galėtumėte apibūdinti NVO ir Vyriausybės santykius iki 2022-ųjų metų pilno masto Ukrainoje pradžios karo?

NE: Buvo artimi ir labai mes gerai bendradarbiavome. Turiu omeny, *Stiprūs kartu* su Vyriausybe. Aš buvau nevyriausybinių organizacijų darbo grupės pirmininkas, kuris koordinavo visą nevyriausybinių organizacijų veiklą COVID pandemijos metu. O *Stiprūs kartu* buvo visas nevyriausybines organizacijas koordinuojanti nevyriausybinių organizacija. Mes turėjome duomenų apdorojimo centrą. Mes turėjome call centrą. Mes turėjome duomenų bazę apie visus į Lietuvą atvykstančius ukrainiečius ir tais duomenimis dalinomės, su jais komunikavome, rūpinomės jų apgyvendinimu ir t. t.

I: Ir kaip vertintumėte Vyriausybės buvusį požiūrį į NVO vykdomas veiklas iki 2022-ųjų metų?

NE: Aš manau, kad labai gerai. Dabar galvoju, ar sakyti, ar nesakyti? Pasakysiu, nes tai turbūt nėra didelė paslaptis. Nežinau, aš pats ir sprendžiu, ar tai yra paslaptis, ar ne paslaptis. Iki Ukrainos karo pradžios likus dviem savaitėm Ministrė Pirmininkė pasikvietė, pavadinkime taip, *Stiprūs kartu* atstovą ir pasakė, pasakė, kad ji jaustųsi ramiau, negu/jei jis būtų Lietuvos misteris pabėgėlis, o ne kuri nors ne... Vyriausybė, Vyriausybinių organizacija. Tai suprantu, kad bendradarbiavimas ir vertinimas buvo geras. *(stipriai juokiasi, kalba apie tai labai entuziastingai, matosi, kad tai nuoširdžiai rūpi pašnekovui)*

I: Labai geras pavyzdys. Tai gal galėtumėt...?

NE: *(respondentas vis dar juokiasi)* Tai jūsų darbe jau tikrai bus kažkas labai naujo.

I: Tikrai bus. (juokiasi jau abudu) Gerai, tai gal...

(respondentas pertraukia, nori tęsti pasakojimą)

NE: Ir tada, ir tada *Stiprūs kartu* sukūrė duomenų bazę, sukūrė visą komunikacijos strategiją, viską pasiruošė, ir specialią interneto svetainę ir laukė karo pradžios. Kai karas prasidėjo, pirmą karo dieną iki pietų mes jau turėjome pusantro tūkstančio butų ir namų, kuriuose gyvens pabėgėliai ir dar nei vieno pabėgėlio.

I: Įspūdinga.

NE: Tai va, tai va, tai mes buvome pasiruošę karui, nes jam pradėjome ruoštis iki tol.

I: Gera, tai gal šalia šito pavyzdžio gal turėtumėme dar kažkokių kitokių pavyzdžių Vyriausybės ir NVO bendradarbiavimo iki 2022-ųjų metų?

NE: Na, tai per *Stiprūs kartu*... Tai pirmiausia, *Stiprūs kartu* buvo savanorių koordinavimo centras, kur mes turėjome apie aštuonis su puse tūkstančio savanorių, ir tie žmonės lankydavo senolius ir ligonius namuose, kurių užduotis buvo viena ir vienintelė, na viena ir pagrindinė, turbūt taip reikėtų sakyti, nes jie ten ir komunią vežė, ir katinus iš medžio nukėlinėjo. Bet, bet iš esmės tai eiti į prekybos vietas ir nupirkti žmonėms, kurie izoliuoti savo namuose, maisto, kad jie turėtų už ką gyventi, tai, už ką kaip maitintis. Tai tokia būdavo pagrindinė funkcija. Dar turėjome ten dovanų čekių, to ano, tai kai kam ir nupirkdavome to maisto, kas neturėdavo finansinių galimybių. Bet daugiausiai tai koordinuodavo savanorius. Ir kalbant apie Vyriausybės ir NVO bendradarbiavimą, tai savaitgaliais, šeštadienį ir sekmadienį, mūsų duomenų centre dirbdavo Ministrė Pirmininkė - kiekvieną šeštadienį ir sekmadienį. Tai bendradarbiavome visai neblogai.

I: Super. Ir kas ėmėsi iniciatyvos kuriant šitas bendras veiklas?

NE: *Stiprūs kartu*. Ir bendros veiklos kildavo turbūt natūraliai. Mes sukuriame kažkokią iniciatyvą, matome, kad visuomenė yra pasimetusi, reikia kažkokio raminančio signalo. Ir tokiu būdu sukūrėme savanorių koordinavimo centrą, kvietėme žmones iš visos Lietuvos tapti savanoriais, pakūrėme interaktyvų žemėlapi, kur kiekvienas galėjo save matyti, online'inę duomenų bazę, kur galima buvo pasirinkti kiekvienam atvejui, jį prisiskirti sau, tą patvirtindavo duomenų apdorojimo centras, ir ir taip viskas vykdavo.

(05:34.99)

I: O kaip dažnai vykdavo Vyriausybės ir NVO susitikimai, pasitarimai?

NE: Kiekvieną šeštadienį.

I: Iki 2022-ųjų metų?

NE: Iki 2022-ųjų, per visą COVID'o laiką, visą COVID'o laikotarpį, pusantrų metų vykdavo susitikimai kiekvieną šeštadienį. Ir kiekviename tame susitikime dalyvaudavo mažiausiai kelis ministrus, ir visada ministrė pirmininkė. Tai bendradarbiavimas buvo mano galva, COVID'o metu tikrai fantastiškas.

I: O kieno iniciatyva susitikimai vyko?

NE: Ministrės pirmininkės. Jinai sukūrė darbo grupę, numatė darbotvarkę, ir tai įvyko. Tai vyko kiekvieną, kiekvieną šeštadienį. Ir aš buvau tos darbo grupės pirmininkas ir pirmininkavau tiems posėdžiams. Labai keista pirmininkauti posėdžiams, kuriuose dalyvauja Ministrė Pirmininkė ir ministrai.

I: Nu taip. (juokas). Ar buvo imtasi priemonių NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą įtvirtinti formaliomis priemonėmis?

NE: Taip, buvo Vyriausybės, minist... Yra toksai teisinis žanras - Ministrės Pirmininkės potvarkis. Tai ta darbo grupė buvo sukurta ministrės pirmininkės potvarkiu, ir toks buvo jos teisinis pagrindas.

I: Supratau, kiek Vyriausybė, priimdama sprendimus, rengdama įstatymus, atsižvelgė į NVO vykdomus poreikius bei rekomendacijas iki 2022-ųjų metų?

NE: Man atrodo, kad pakankamai daug atsižvelgdavo. Ir ypatingai į darbo grupėje esančių psichologų, psichoterapeutų nuomonę, bet aš čia kalbu tik apie COVID'ą, nes bendradarbiavimas su Vyriausybe ir yra susijęs daugiausiai, mano patirtis yra tikrai COVID'as ir karas Ukrainoje, prieš Ukrainą. Tai kalbant apie COVID'ą, tikrai daug atsižvelgdavo. Ir, na, tiesą sakant, ką mes nutardavome, tai nutardavome apskritai viską konsensu - nevyriausybinių organizacijų ir ministerijų bei Vyriausybės visišku konsensu. Tai ne. Nebūdavo kažkokių formalių balsavimų. Būdavo diskutuojama tol, kol nereikia balsuoti, kol visi visi sutaria. Ir tokiu principu būdavo priimami sprendimai. Paskui jau juos lydėdavo teisės aktai. Vyriausybės nutarimai ar ten premjeras, potvarkiai ar ministro įsakymai, kokie jie bebūtų. Bet iš esmės viskas vykdavo konsensu.

I: Ir kiek NVO buvo laisva veikti be Vyriausybės įsitraukimo teikiant viešąsias paslaugas?

NE: Visiškai mes buvome laisvi. Mes na kalbant, aš turbūt kalbu tik apie *Stiprūs kartu*. *Stiprūs kartu* yra tokia keista organizacija, kuri neturi nei darbuotojų, nei jokio finansavimo, o jos organizacijos nariai patys tą organizaciją ir išlaiko. Tai ji neturi jokio biudžetinio finansavimo ir t. t. Nu tai mes automatiškai

ir ne neturime jokio santykio. Niekas, net pagalvojus negalėtų mūsų mums mūsų kažkuo įpareigoti daryti, nes mes esam absoliučiai nepriklausoma visuomeninė organizacija. Nedalyvaujame jokiose valstybinėse nevyriausybinių organizacijų finansavimo projektuose ir t.t. Tai tai mes, kaip... Laisvų žmonių organizacija yra laisva. Tai tikrai mes ne, neturėjome jokių jokių apribojimų ir t. t. Mes tiesiog veikėme teisės aktų numatyta tvarka ir tokie yra mūsų apribojimai, kad mes nepažeidžiame įstatymų ir ir nedalinome savo savanoriams šautuvų ir nėjome atsiimti Gardino. Tai (*nusijuokia*). Tai šito nedarėme, o o visa kita, o visa kita yra tiesiog pagalba žmonėms.

I: Puiku. Kokiais dar formatais vyko sektorių bendradarbiavimas?

NE: Tai daugiausiai būdavo tarpinstitucinė ta darbo grupė, kurioje buvo, jinau buvo nevyriausybinių organizacijų, kažkaip ten turėjo ilgą pavadinimą, nevyriausybinių organizacijų darbo grupė. kažkas tai tokio. Buvo vienintelis formatas, ir mes kiekvieną šeštadienį visi susijungdavome ir diskutuodavome apie tai. A, tai aš nežinau. Gal ir kitos nevyriausybines organizacijos, žinoma, turi *Nevyriausybinių organizacijų ten koordinavimo tarybą prie prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos*. Mes joje pasijungdavome galbūt kartais svečio teisėmis, o jau karui prasidėjus, tai aišku, bendradarbiavome daugeliu formatų formatų - ir su savivaldybe ir VRM, ir KAM'ų, nes mūsų turimos duomenų bazės pagrindu buvo apgyvendinami visi Lietuvoje, į Lietuvą atvykstantys pabėgėliai. Tai valstybė naudojami *Stiprūs kartu* sukurta duomenų baze. Ir *Stiprūs kartu* buvo, ir iki šiol yra, duomenų savininkas formaliai. Tai... Tai aišku, kad mes buvome, jei ne svarbiausi, tai labai svarbūs žaidėjai priimant ir apgyvendinant pabėgėlius Lietuvoje.

(11:04.78)

I: Jūs jau paminėjot duomenų bazes. Tai kaip vyko tas Vyriausybės ir NVO dalijimasis informacija?

NE: Na, tai per COVID'ą mes dalindavomės informacija tiesiog apibendrinta, suteikdavom informaciją, kiek ten žmonių suteikta pagalbos ir t.t. Po to, kai įkūrėme savo duomenų apdorojimo centrą, mes koordinavome visas nevyriausybines organizacijas, visų: Raudoną kryžių, na, ką ten, Karitą, žodžiu, pagrindines visas, Gelbėkit vaikus ir t. t. Tai *Stiprūs kartu* apsiėmė tokia kordi... tokį darėme koordinavimo veiklą, kad nedubliuoti, kad nevykti pas tuos pačius žmones, kad nelankyti tų pačių senelių namų kelioms organizacijoms. Nu žodžiu, visos visa ta veikla buvo koordinuojama. Tik tais duomenimis, aišku, dalinomės su valstybe, o nuo karo pradžios - tai taip mes. Mes pasitelkėme vieną pažangiausių duomenų apdorojimo sistemų pasaulyje *Palantir*, yra tokia duomenų valdymo sistema, ir mes

naudojamės ta duomenų valdymo sistema ir suteikinėjome reikalingą informaciją valstybės institucijoms. Tarkim, Švietimo ministrė nori kažką pranešti į Lietuvą atvykusiems pabėgėliams, jinai rašo laišką *Stiprūs kartu* ir *Stiprūs kartu* informuoja į Lietuvą atvykusius pabėgėlius. (juokiasi) Labai juokinga, bet. Bet taip buvo. Tai taip arba valstybės įkurti pabėgėlių priėmimo centrai, kur žmonės tiesiog atvyksta, jiems suteikiami ten pabėgėlio statusas ir visa kita. Tai ta visa sistema veikė ant *Stiprūs kartu* duomenų bazės, ne ant kažkokios kitokios, o ant *Stiprūs kartu* duomenų bazės. Visi savanoriai ten *Raudono kryžiaus* ar tiesiog ateinantys savanoriauti žmonės į pabėgėlių priėmimo centrus irgi dirbo ant *Stiprūs kartu* duomenų bazės, kuri buvo pildoma tiesiog visų žmonių Lietuvoje, kurie norėdavo suteikti būstą karo pabėgėliams. Tai tai, man atrodo, tai yra tai, kas vyko, yra vienas sėkming... sėkmingiausių pavyzdžių Lietuvos istorijoje, kaip taip bendradarbiavo viešasis sektorius su nevyriausybinėmis organizacijomis, ir net sudėtinga būtų sugalvoti kažką, kas galėtų būti geriau. Tiesiog tau, *Stiprūs kartu* savanoriams, skambina policijos komisarijai rajonų ir iškart priimami sprendimai, kaip valdyti srautus ir taip toliau. Nors na realiai mes, aišku, gal kažkokio formalaus apiforminimo trūko, mes turbūt, mes neturėjome apskritai jokių įgaliojimų. Mes tiesiog esam praeiviai gatvėje. Bet, na, viskas grįsta pasitikėjimu, ir mes pasitikėjome institucijoms, institucijos pasitikėjo mumis, ir viskas vyko.

I: O kaip vyko pasidalijimas resursais?

NE: Mes nesidalinome jokių resursų, nes mums nereikėjo jokių resursų. Savo resursais mes pasi... pasirūpindavom patys.

I: Puiku.

NE: Mes arba patys paremdavome finansiškai. Turiu omeny, *Stiprūs kartu* steigėjai yra vieno *Šaulių būrio* šauliai, kurie yra pakankamai sėkmingi žmonės Lietuvoje, turi savo karjeras, įmones, pajamas, ir ta veikla buvo finansuojama mūsų pačių pinigais. Tai mes iš nieko nieko neprašėme. Mes žiūrėjome, kur galime prisidėti. Tai resursų jokių mums nereikėjo.

(15:10.44)

I: Kokių problemų iškilo skatinant NVO ir valstybės bendradarbiavimą iki 2022-ųjų metų?

NE: Na, tiesą sakant, mes pradėjome bendradarbiauti ir dar su ankstesne Vyriausybe, su Sveikatos apsaugos ministru Veryga ir premjeru Skverneliu. Kai tik prasidėjo COVID pandemiją. Po to tą bendradarbiavimą tęsiame su kita Vyriausybe. Ne, neiškilo, tiesą sakant, kažkokių problemų, nes valstybės institucijos, jos turi tokią problemą. Jos yra labai inertiškos, priimdamos sprendimus. Jos yra

labai lėtos. Jos nemoka reaguoti į krizes, nes jos turi daugybę procedūrų. Mes neturime nei vienos procedūros. Mum, mūsų startas nuo sprendimo priėmimo yra viena sekundė. Mes sugalvojome, kad darome, tai tįsistojame ir darome kažką, o valstybėje viskas veikia labai inertiškai. Ir ir tol, kol užsikuria valstybės institucijos daugeliu dalykų, tai Vyriausybę, Vyriausybė turi, na, turi praeiti tiesiog daug laiko, kol Vyriausybė pasijungia prie nevyriausybinų organizacijų iniciatyvos, ir tas yra labai gerai. Tai net ir įvykus tam tikrai krizei, esu šimtu procentų tikras, kad didžiąją dalį humanitarinės misijos, nekalbu apie fizinį kariavimą su priešu, bet didžiąją dalį humanitarinės misijos trumpajame laikotarpyje užpildytų visuomeninis sektorius, o ne valstybės institucijos, nes tiesiog mes esam N plius K kartų greitesni.

I: Supratau. Tai dabar užbaigiam klausimus apie laikotarpį iki 2022-ųjų metų.

NE: Taip.

I: Dabar bus klausimai apie laikotarpį po 2022-ųjų metų...

NE: Taip.

I: ...vasario 24-os dienos. Tai pirmas paprastas klausimas, kaip galėtumėte apibūdinti NVO ir Vyriausybės santykius po 2022-ųjų metų vasario 24 d.?

NE: Tai yra... Santykiai, yra tokie, kaip darniai gyvenančio vyro ir žmonos. (*juokiasi*)

I: Puikus apibūdinimas. (*juokiasi*). Gerai, ar galėtumėte pateikti kažkokių pavyzdžių to bendradarbiavimo, vat būtent NVO ir Vyriausybės po 2022-ųjų metų pradžios?

NE: Tai svarbiausias pavyzdys tai aišku yra pabėgėlių apgyvendinimas, ir čia nevyriausybėnė organizacija *Stiprūs kartu* atliko patį didžiausią vaidmenį. Galiu drąsiai tą pasakyti, nes jeigu nebūtų *Stiprūs kartu*, ir nebūtų Lietuvos sėkmės istorijos priimant, priimant Ukrainos karo pabėgėlius, nes tokiu atveju karo pabėgėliai būtų gyvenę viešose patalpose, viešuose objektuose - mokyklose, sporto salėse, geležinkelio stotyse ir t. t. O mūsų tikslas buvo labai paprastas. Prieš karą mes nutarėme, kad mes iš pradžių buvom... visą laiką bandom apsispręsti tam tikrą filosofiją, *ką* mes norime pasiekti, ne *kaip* tą padaryti, o *ką* mes norime pasiekti. Tai kažkokią vertybinę poziciją. Per COVID'ą mes norėjome pasiekti, kad nei vienas žmogus neliktų užmirštas, kad jeigu jisai neturi kojos arba rankos, arba jo amžius jam neleidžia išeiti iš namų, jis įgautų būtinas minimalias paslaugas, kokių reikia. Kitaip tariant, jisai gauna maisto, vandens ar dar kažko, ko jam reikia. Jeigu jo būtina paslauga yra, kad jam kunigas atsiųstų komunią, tai mes ir tai darydavom, arba ten nežinau, sukasti lysvę, nes močiutė negali užmigti, kol pas ją yra nesukastą lysvę, tai važiuoja savanoris, sukasa lysvę, ir jinaį gyvena laimingai toliau, nes jos lysvė

sukasta. Tai lygiai tas pats yra su karu Ukrainoje. Mes nutarėme, kad mūsų santykis yra toksai: prasidės karas, į Lietuvą važiuos karo pabėgėliai, akivaizdu, kaip mes sutinkame savo gimines, jei jos patenka į bėdą? Mes jų nesiunčiame į geležinkelio stotį. Mes truputėlį pasispaudžiame, ir jeigu tavo brolio ar sesės sudegė namas, tu jo nesiūsi į geležinkelio stotį. Tu truputėlį pasispausi. Gal pasitiesi čiužinį ant žemės. Ir tokiu būdu tu juos priimsi. Tai vat yra, tai mūsų buvo pirmiausia vertybinė pozicija, kurią mes nusistatėme, kad mes ukrainiečius traktuojame kaip savo gimines. Giminių mes nevarome į geležinkelio stotį, gimines mes priimame savo namuose. Vadinasi, mums reikia sukurti duomenų bazę, kur Lietuvos žmonės norėtų deklaruoti savo laisvą būstą, butus, kambarius, namus, kur jie galėtų priimti Ukrainos karo pabėgėlius. Ar mes norime tą skelbti iki karo? Ne, nenorime skelbti iki karo, nes bus toks panikos kurstymas. Karas prasidėjo penktą ryto, mes startavome septintą ryto su komunikacijos kampanija per visą Lietuvos žiniasklaidą. Dvyliką valandą dienos mes jau turėjome tūkstantį penkis šimtus nekilnojamo turto vienetų visoje Lietuvoje, kur galėjome apgyvendinti apie keturis, penkis tūkstančius pabėgėlių, ir dar nei vieno pabėgėlio. Tai va, tai, ką mes darėme. Tai mes sukūrėme duomenų bazę, apie savo planus dar iki karo buvome informavę Vyriausybę. Vyriausybė žinojo, kad tas anoniminis žmogus, su kuriuo jūs kalbate, yra *Misteris pabėgėlis* ir *Misteris pabėgėlis* rūpinasi pabėgėlių veiklos koordinavimu Lietuvoje. Ir, ir ir ir ir tada visiems viskas buvo aiškiau. Niekas nepanikavo. Mes pasijungėme į pirmą Vyriausybės posėdį prasidėjus karui, ir mes dviese - atsimenu, važiuavome su vienu bičiuliu - ir mes pasijungėme ir ramino Vyriausybę, kad viskas gerai: „Viskas gerai, mes pasiruošę. Jūs jūs nesinervuokite. Viskas yra gerai. Tai mes pasiruošę. Priimsime žmonių. Jūs susižiūrėkit procesus. Viskas gerai. Numeris yra. Ukrainos radijo stotyse jau skamba mūsų radijo klipai, tiek bėgantiems iš Ukrainos, kad jie žinotų, kur.“ Po kokių trijų dienų mes įkūrėme pabėgėlių centrą Ukrainos - Lenkijos pasienyje, Lenkijoje, prie pat Ukrainos sienos, kur priėmėme 10 tūkst. žmonių, ir juos išsiuntėme į Lietuvą. Ir ir ir ir tai buvo iš tikrųjų nu pagrindinė, pagrindinė logi..., pavadinkime taip, pabėgėlių logistikos arterija į Lietuvą. Jie, mes juos surinkdavome mažais automobiliais nuo pasienio punktų, sutelkdavome savo pabėgėlių centre, pabėgėlių centre jie renkasi tol, kol jų prisirenka pilnas autobusas, pavalgo, pailsi, sėda į autobusą, važiuoja į Lietuvą, atvyksta į pabėgėlių centrą, kur jie ten bebūtų - Vilniuje ar Alytuje, ar dar kažkur. Ir iš to pabėgėlių centro jau per mūsų duomenų bazę gauna konkrečius namus, kur būna kitų savanorių nugabenami į savo gyvenamąją vietą, tai sukūrėme tokią sistemą, ir ta sistema veikė su valstybės ir Vyriausybės žinia. O valstybė ir Vyriausybė keliavo jau su teisinėmis procedūrom. Teisinis pabėgėlio statusas, pabėgėlio išmokos ir daugelis kitų dalykų, kur jau turėjo veikti valstybės institucijos. Tai man atrodo, kad tai tai yra viena sėkmingiausių patirčių ir ir labai gera treniruotė. Kas būtų, jeigu būtų iš tikrųjų.

(23:44.52)

I: Ir koks buvo tuo metu ir dabar Vyriausybės požiūris į NVO, vat būtent prasidėjus pilno masto invazijai į Ukrainą?

NE: Aš manau, kad nebuvo tokio santykio Vyriausybė ir nevyriausybė. Buvo tiesiog Lietuva. Tai geras buvo santykis. Sakyčiau, partneriškas.

I: Kiek Vyriausybė, priimdama sprendimus, rengdama įstatymus šiuo metu atsižvelgia į NVO reikalavimus, poreikius, rekomendacijas?

NE: Mano patirtis turbūt ir baigiasi tuo, kalbant apie *Stiprūs kartu* karo laikotarpiu, tai ar, sakykime, ir pirmojo pirmojo etapo karo laikotarpiu, dabar jau daugmaž viskas yra sureguliuota. Bet pradžioje, kaip dėl teisinio statuso, dėl to, kokio dydžio išmoka turėtų būti pabėgėliams mokama ir t. t. Buvo klausama visada mūsų nuomonės. Tai mes net ne nesakyčiau, kad mes ten priiminėdavome sprendimus ar į juos visada būdavo kažkaip ten šimtu procentų atsižvelgiama. Bet mūsų nuomonės buvo klausama visais atvejais, kalbant apie pabėgėlius.

I: Ar prasidėjus tam pilno, pilno masto karui, kaip dažnai NVO ir Vyriausybė susitikdavo, ar vykdavo kaip dažnai pasitarimai?

NE: Dabar man sunku pasakyti, bet manau, kad kartą į kelias savaites jau tokiame aukštame Vyriausybės lygmenyje, o darbo grupės prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei Vidaus reikalų ministerijos dirbdavo mažiausiai kartą per savaitę, susitikimų kartą per savaitę intensyvu. Ten mes buvome deleguoti, delegavę savo irgi atstovus į darbo grupes. Stiprūs kartu turėjo savo atstovus ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei Vidaus reikalų ministerijos darbo grupėse. Bet mums, aišku, buvo svarbiausias, svarbiausias dalykas tai koordinuoti duomenis. Tai, pavyzdžiui, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija į mūsų duomenų centrą, duomenų apdorojimo centrą turbūt kokiam mėnesiui buvo delegavusi gal penkiolika savo darbuotojų. Tai atvirkščiai truputėlį vyko procesas, nei mes įpratę. Ne NVO deleguoja žmones, o valstybė deleguoja žmones į NVO tam, kad užtikrinti stabiliai dirbančių žmonių kiekį, nes mes nedisponavome jokiais finansiniais ištekliais. Visi žmonės pas mus dirbdavo neatlygintinai, kompiuterius jų darbo vietai ar telefonus mes tiesiog iš kažkur pasiimdavome iš kažkokių įmonių ir t. t. Savanorius ten kažkas nemokamai nemokamai maitindavo ir t. t.. Ir visa tai va taip vyko be jokių finansinių išteklių turbūt kokius tris mėnesius, ir po to jau kai pasijungė valstybė, tada mes savo - ir sumažėjo pabėgėlių srautas - mes savo duomenis atidavėme administruoti Kauno greitosios

medicinos pagalbos stoties centrui 1808. Bet jau aišku, ten srautai buvo dešimtimis kartų sumažėję, ir jie po truputį, po truputį perėmė tą rutiną, ir visi savanoriai atsitraukė, ir tiek.

I: Kaip dar apibūdintumėt tą dalijimąsi resursais. Jau kiek supratau, Vyriausybė šiek tiek savo žmonių davė. Tai gal dar kažkas vyko?

NE: Mes turėdavome visą reikiamą informaciją. Statistikos departamentas mums davė IT žmonių, kurie padėtų tvarkytis su duomenimis. Ir viskas, ir suvaldėme.

I: Puiku. Ar buvo imtasi priemonių NVO ir Vyriausybės santykius formalizuoti po 2022-ųjų metų?

NE: Aš dabar galvoju. Taip, buvo pasirašyta sutartis tarp, dėl duomenų naudojimosi, buvo pasirašyta sutartis tarp *Stiprūs kartu* ir Statistikos departamento. Mes oficialiai jiems perdavėme savo duomenis, naudoti savo duomenis, valstybės reikmėms.

I: Taip, supratau.

NE: Jie netapo duomenų valdytoju, bet jie tapo duomenų kopijos naudotoju.

I: Ir kiek NVO gali veikti savarankiškai, teikiant paramą Ukrainai šiuo laikotarpiu?

NE: Mes veikėme visiškai savarankiškai. Mes nieko nekoordinuojame. Yra norinčių. Buvo tiksliau kažkokių norų, kad valstybės institucijos tiesiog klausė, ar nereikia čia kažko pakoordinuoti? Ne, nieko mums nereikia, kad mūsų niekas koordinuotų. Mes teikiame patys. Bet, žinoma, mes bendradarbiaujame, ypatingai bendradarbiaujame su Lietuvos Respublikos ambasada Kijeve, kuri, pavyzdžiui, mums vežant žuvusių karių vaikus į Lietuvą, į vasaros stovyklas, jie ne tik, kad suteikia patalpas, nes visi vaikai simboliškai susirenka Lietuvos ambasadoje, bet visada dalyvauja ir ambasadorius juos išlydinti į Lietuvą ir t. t. Tai na mes partneriškai, draugiškai. Tai nėra kažkokio, nėra niekur santykio, kad kas čia pagrindinis, čia tiesiog yra visų bendras reikalas.

I: Gal galėtumėte pakomentuoti, kaip Vyriausybė prisidėjo prie Radarom! akcijos?

NE: Prie Radarom! akcijos Vyriausybė, ko gero, prisidėjo tuo, kad aš nuveždavau į Vyriausybę mūsų šitų saulėgrąžų šūsnį, ir visi ministrai tą pačią sekundę jas susisėkdavo ir gaudavau padėkų. (*nusijuokia*) Tai čia juokauju. O iš tikrųjų tai neturi valstybė prisidėti prie tokių dalykų. Valstybė turi remti savo valstybės parama. Užtikrinti diplomatinę paramą, užtikrinti politinę paramą, paramą ginklais, kariuomenei ir t. t. Valstybė turi ką daryti. Man atrodo, nu kaip tik, na, laisvų ir demokratinių šalių, laisvų žmonių tikslas ir yra turėti absoliučią laisvę veikti kitų žmonių labui. Tai mums nereikia valstybės

paramos. Mums reikia bendradarbiavimo, supratimo, o pilietinės iniciatyvos jos tuo ir yra nuostabios, kad jos yra pilietinės. Jos, jos neturi būti kažko remiamos valstybės. Tai valstybė turi savo darbą. Mes turime savo darbą, ir, tiksliau, gal jie turi savo darbą, mes turime savo pašaukimą. Tai kiekvienas, kiek gi, geriausia, kai kiekvienas lieka tuo, kuo yra. Kai valstybė nekoordinuoja visuomenininkų, o visuomenininkai būna tiesiog visuomenininkais.

(31:26.24)

I: Ar iškilo kažkokių problemų vat po karo pradžios skatinant NVO ir Vyriausybės santykius?

NE: Ne, nemanau, aš manau, kad visi aiškiai suprato, ką daro vieni, ką daro kiti. Mes ant valstybės visiškai nepykom dėl to, kad jinai yra lėta ir inertiška, nes mes nesam vakar gimę ir žinome, kaip funkcionuoja valstybės institucijos. Tai ne, viskas gerai. Ir valstybė nepyko, bent jau nesakė, kad mes dirbame tai, ką dirbame. Tai ne, viskas gerai. Man atrodo, kad viskas vyko natūraliai.

I: Ar įžvelgiate kažkokių pokyčių, po karo pradžios tam santykiuje tarp vyriausybės ir NVO?

NE: Žinoma, kas tai bebūtų. Dabar yra tikrai didelis pasitikėjimas, ir kas tai bebūtų - ar NATO viršūnių susitikimas, kur didžiausias NATO renginy... NATO summit'o renginys, Zelenskio vieša kalba buvo suorganizuota visuomeninių organizacijų arba „Keliam vėliavas už Ukrainą NATO“, mūsų bendra su Blue/Yellow iniciatyva, ten „Laisvės bėgimas“ su vėliava iš Bachmuto į Lukiškių aikštę ir t. t.. Visa tai, visa tai buvo ne valstybės, o visuomeninės iniciatyvos. Ir dabar niekam nekliūna tai, kad NATO Summit'o metu didžiausią renginį daro visuomeninė organizacija. Viskas natūralu. Mūsų valstybė yra mūsų lygiai tiek pat, kiek ir kiek ir jų. Tai...

I: Ir kaip manote, kodėl tokie pokyčiai susidarė?

NE: **Na atsirado abiejų pusių pasitikėjimas**, man atrodo, kad mato, kad mes darome, gal galime daryti didelius dalykus. Juos padarome, ir viskas vyksta.

I: Ir kaip manote, koku mastu išliks ta tokia sąveika artima tarp NVO ir Vyriausybės ilgajame laikotarpyje?

NE: **Idealiausia būtų, kad nevyriausybinių organizacijų, tokių kaip *Stiprūs kartu* nereikėtų apskritai niekada.** Tai toks ir yra tikslas, kad mes galėtumėme kalbinti žmones, daryti filmus ir laidas, o krizes spręstų valstybė. Tai idealu yra, kai nereikia nevyriausybinių organizacijų jokios spontaniškos paramos sprendžiant kažkokias dideles krizes. Bet kalbant apie kažkokias tvarias organizacijas, kaip ten raudonas kryžius, „Maltiečiai“ „Caritas“ ten ar Gelbėkit vaikus, ar dar kažką, tai žinoma, kad reikalinga

nuolatinė komunikacija, nuolatinė savitarpio pagalba ir t. t. Mes gi nesam jokia tvari organizacija. Mes visi organizacijos nariai labiausiai norėtumėm, kad jos nebūtų. Bet kol kas ji yra.

I: Ir su kuriom ministerijom, veikėjais artimiausiai bendravote?

NE: Mes artimiausiai bendravome su, arba taip pat pati artimiausia *Stiprūs kartu* partnerė, tai yra turbūt Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, ir nu ne per daug nutolę yra Vidaus reikalų ir Krašto apsaugos, nes mes tuo pat metu esame šauliai, mes turime dar daugybę kitų iniciatyvų, kurios susijusios su Šaulių sąjungos ateitimi, reformomis, teisės aktų rengimu ir t. t. Aš pats ten dirbau darbo grupėse Nacionalinio saugumo ir gynybos komitete ir daugelyje kitų vietų. Tai pats irgi kaip nevyriausybininkas tikrai esu nemažai veikęs ir ir Lietuvos saugumo srityje. Bet kalbant apie *Stiprūs kartu* tai taip, tai daugiausiai SOCMIM, ir tada VRM'as ir KAM'as.

I: Super. Ačiū labai už jūsų visus klausimus.

NE: Buvo jėga.

Interviu Nr. 12, Informanto/interviu kodas: NA-46.

Amžius: 46 m.

Informanto išsilavinimas: Aukštasis universitetinis

Informanto darbo sektorius: Nevyriausybiniis (Laisvės TV) (N)

Interviuotoja: Greta Latvėnaitė (I)

Interviu vieta: Internetu (Zoom platformoje)

Interviu data: 2024 03 25

Interviu trukmė: 16 min.

I: Pirmas klausimas: ar sutinkate duoti interviu anonimiškai ir būti įrašinėjamas mokslinio darbo tikslams?

NA: Taip.

I: Puiku. Kiek laiko dirbate nevyriausybiniame sektoriuje?

NA: Greta, mes apsibrėžkime, kas, o kaip jūs... Dėl ko aš ir suabejojau... Mes esam VŠĮ, kurie užsiima medija. Ta prasme, jūs mus traktuojat lygiai taip pat kaip kitus NVO, ar kaip yra?

I: Mes jus interpretuojame, ne kaip viešajame sektoriuje esančius objektus. Tai tuos, kurie dirba santykių iš tikrųjų su vyriausybe, teikdami paramą Ukrainai, bet nėra viešojo sektoriaus ar viešojo sektoriaus objektai.

NA: Okey. Nu tai tvarkoj. Tarkim tada nuo 2016 metų.

I: Puiku, ar kažkada dirbote vyriausybiniame sektoriuje?

NA: Ne.

I: Puiku. Kaip galėtumėte apibūdinti NVO ir Vyriausybės santykius iki 2022-ųjų metų?

NA: Neįsivaizduoju. Mes neturėjome... Matai, Greta, aš dėl ko nenorėjau išsiplėsti, bet mes neturėjome jokių ryšių su Vyriausybe iki 2022-ųjų metų. Absoliučiai jokių, išskyrus kelis projektus, kuriuose mes dalyvavome gauti paramą iš Europos Sąjungos lėšų. Viskas, jokių kitokių kontaktų kaip NVO mes, Vyriausybė, neturėjome. Išskyrus turbūt 2000... Dabar aš galvoju, kurie čia metai buvo... 2019 metai, kai mes padėjome mokytojų profsąjungoms organizuoti protestą prie Vyriausybės rūmų. Tai čia turbūt, sakyčiau, būtų toksai socialinio konflikto su Vyriausybe dalis.

I: O COVID'o laikotarpiu irgi nieko nebuvo?

NA: Ne, mes dirbo visiškai, visiškai atskirai nuo visų sveikatos apsaugos ministerijos projektų. Jokių sąlyčio taškų nebuvo.

I: Supratome. Tai kaip tuomet galėtumėte apibūdinti tą santykį jau po 2022-ųjų metų?

NA: Tai santykis labai paprastas. Jis realiai susijęs tik su viena ministerija. Ir susijęs keliuose pirkimuose. Pagrindinis pirkimas - lėšų rinkimas. Tai buvo turkiško kovinio drono Bayraktar lėšų rinkimui, ir tas santykis susidėliojo taip kad aš kreipiausi į viceministrą Semešką, turėdamas tam tikrą idėją nupirkti Ukrainai kažkokį kovinį, kovinį dalyką, surinkti lėšas, sakykime taip ginklui ir suvokdamas, jog pirkimą galės atlikti tikrai Krašto apsaugos ministerija. Tada mes susitiko su viceministru ir ministru, Anušausku bendrai bendrai pasitarime jie išsakė mintį, kad turbūt tiek viešųjų ryšių prasme, tiek kovine, tiek įrangos prasme logiškiausias pirkinys būtų turkiškas tas dronas TB2, ir viskas, ir mes pradėjome rinkti lėšas, o toliau - jau Vyriausybės atstovai, tas pats viceministras koordinavo galimybę įsigyti šitą dalyką: kartu su Turkijos gamintojais skrido į Turkiją, derėjosi. Ir, pavyzdžiui, mes net nežinome šitų derybų rezultatų. Žinome tiktai finalinę finalinę sumą, kurią mums reikėjo surinkti. Ir tai yra logiška, nes, na, tai yra derybos dėl karinio objekto įsigijimo. Tai natūralu, kad jos yra neviešos, ir ir tai lieka tarp gynybos ministerijų ir gamintojų. Tai va, tai buvo toks, toks buvo buvo mūsų ryšys. Na, o po to dar buvo ryšys,

kai paaiškėjo, jog Turkijos gamintojai dovanoja šilumą ir hektarą, bet reikia apginkluoti jį pusantro milijono eurų. Tai buvo pasirašytas sutartis paramos su Krašto apsaugos ministerija, kuriai pervedėm pusantro milijono eurų iš tų surinktų lėšų, ir, ir ir, ir, ir jie įsigijo apginklavimą Bayraktar'ui. Ir taip pat dar buvo vienas pirkinys - koviniais dronai *kamikadzės*, kurie irgi buvo derinami per Krašto apsaugos ministeriją.

I: Mhm. Bet šiaip, aišku, pradžioj buvo jūsų iniciatyva?

NA: Taip.

I: Supratau.

NA: Tai buvo visuomeninė iniciatyva, jinai atėjo iš, sakykime taip, iš mūsų pusės. Krašto apsaugos ministerija buvo kaip partneris, visų pirma dėl to, kad mes supratome, jog na negalima įsigyti, piliečiai, civiliai tokių dalykų, kuriems mes planavome rinkti pinigus. Dėl to reikėjo būtent Krašto apsaugos ministerijos noro iki taip ir sutikimo dalyvauti tokiam projekte. Tai tas noras buvo ir viskas labai sklandžiai praėjo.

I: Supratau, kaip tą laikotarpį jūs matėte vyriausybės požiūrį susidariusį į nevyriausybinius?

NA: Aš manau, kad karo Ukrainoje, Ukrainoje fone tas požiūris yra labai teigiamas. Palaikomi ne tik mūsų projektai, bet ir kitų paramos Ukrainai, su parama Ukrainai dirbančių NVO projektai, tokių kaip Blue/Yellow ir Stiprūs kartu. Tai aš čia matyčiau tikrai pozityvų. Dalyvaujama visose akcijose, Radarom akcijoje palaikomi ir t.t. Tai aš sakyčiau, kad šiuo atveju tai tikrai tik pozityvus yra noras, nes palaikymas yra ne tik teorinis, ne tik moralinis, bet ir dalyvavimas kaip socialiniai partneriai įvairiose lėšų rinkimo akcijose.

I: Gal pastebėjote kažkokių problemų, susijusių nebūtinai su jūsų organizacija, bet ir su kitais NVO, siekiant skatinti vat NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimą po 2022-ųjų metų?

NA: Tai problemų turbūt visada yra, bet aš kažkokių tai konkrečių negalėčiau įvardinti, nes mes patys dirbom tik su viena ministerija, stebėsenos, kaip sekasi kitiems fondams, mes nevykdom. Stebėsenos, kaip sekasi, tarkim, bendrauti su kitom ministerijom, kurios yra susijusios su parama Ukrainai irgi nedarom. Tai vat užsiimam savo reikalais.

I: Supratau. Ir gal išvelgiate, galėtumėte pakomentuoti, kokie tie pagrindiniai pokyčiai, įvykus karui, tarp šitų sektorių sąveikos?

NA: Na aš sakyčiau, kad turbūt pirmas toks ryškus suartėjimas gal net buvo anksčiau šiek tiek, per COVID'ą, nors mes tiesiogiai patys kaip Laisvės TV neturėjom ryšių su įvairiom struktūrom, bet tas tuos ryšius tikrai turėjo kitos kitos organizacijos, kurios užsiiminėjo galbūt ne lėšų rinkimu, o kitais dalykais - savanorių koordinavimu ar pan. Tai jau čia pasimatė tam tikri bendri darbo bruožai, o prasidėjus karui tai nelabai paaiškėjo turbūt kad yra labai aiški ir aiškiai išreikšta grėsmė. O vyriausybė įvertino NVO organizacijų turbūt kelias stipriąsias vietas. Tai aš sakyčiau, pirma tai yra iniciatyvų ir idėjų generavimas. Turbūt reikia pripažinti, kad vis dėlto, NVO turi kūrybiškesnius žmones ir jų yra tiesiog daugiau. Ir ir jie yra greitesni ir yra lankstesni, ir jie turi daug mažiau procedūrų. Tai tą įvertinus, Vyriausybės įvairios struktūros, manau, kad bendradarbiauja pakankamai sklandžiai. Jeigu, žiūrėk, žiūrėkime ne tik į lėšų rinkimą, bet tarkim ukrainiečių apgyvendinimą pabėgėlių, kur Stiprūs kartu bendradarbiavo, berods, su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, su Švietimo ministerija buvo vykdomi bendri projektai dėl ukrainiečių mokymo ir pan. Tai šiuo atveju sakyčiau, kad turbūt mes matome labai rimtos tokios, sakyčiau, taip, netgi egzistencinės krizės kaip karas Ukrainoje akivaizdoje labai tamptariai, tamprų bendradarbiavimą, kuris prasidėjo nuo COVID'o laikų, ir turbūt galėčiau reziumuoti, kad būtent tokių didelių krizių metu Vyriausybės atstovai supranta, jog bendradarbiauti su su NVO jiems yra naudinga tiek praktiškai, nes daug dalykų galima padaryti, tiek politiškai, todėl kad, na, reikia pripažinti, kad dauguma projektų turi labai didžiulę viešųjų ryšių galią ir juos aktyviai palaikantys politikai, natūralu, kad irgi gauna, taip susikrauna tam tikrą socialinį kapitalą. Tai tas yra labai pastebėtina Vyriausybės ministro ir tos pačios Vyriausybės vadovės elgesyje ir, ir vėlgi na darant teisingus dalykus turbūt nieko tame nėra blogo, kad susikrauni ir šiek tiek politinio kapitalo. O kaip tai toliau evoliucionuos, kai, tikėkimės, kažkada šita krizė pasibaigs ir mes gyvensime taikos periodu? Na, mes turbūt vėl galime prisiminti, kad pirmieji, vat sakau, kaip ir minėjau, man mūsų ryšiai iki COVID'o, iki 2022-ų metų, tai buvo socialiniai konfliktai. Tai buvo socialinių grupių konfliktai, kuriuos mes mes palaikėme, tai manau, kad vėl neišvengiamai tam tikras socialinis konfliktas turbūt atsiras ir ir ir bus. Tai ta tokia fluktuacija, manau, yra normalus sveikos demokratijos bruožas. Tai yra bendras veikalas ir bendras priešas. Tai tikrai yra dirbama vien dėl valstybės. Tai yra vidinis kažkoks konfliktas, kuriame yra įvairūs galios žaidėjai ir interesų grupės. Natūralu, kad NVO ir Vyriausybės norai ir kryptys, ir žiūrėjimas gali būti ir skirtingi.

I: Ačiū už tokį platų atsakymą. Labai daug klausimų aprėpėt.

NA: A, gerai čia... (*juokiasi*)

I: Ir dar paskutinis klausimas. Turėjau klausimą apie formalizaciją. Tai gal tiesiog būtų įdomu paklausti, ar perkant Byaraktar'ą teko pasirašyti kažkokias sutartis arba formatus įgyvendinti su KAM?

NA: Oi, absoliučiai! Ta prasme buvo pačios griežčiausios sutartys, smulkiausiai sudėliotos, kurias tikrino mūsų teisininkų kontora, kurias tikrino jų teisininkai. Tai bet čia yra labai rimtas pirkimas. Ir ir negali būti nė menkiausios klaidos. Todėl, kad... Ir dar turint omenyje, kad gavėjas yra trečioji šalis, kuri net nėra nėra Europos Sąjungoje, keliauja į Ukrainą. Tai ir kai kurie mūsų pirkimai irgi buvo trišaliai. Ta prasme yra paramos gavėjas, paramos teikėjas ir ir ir ir pardavėjas. Viskas, kas yra, tarkim buvo su *kamikadzēm* dronais. Tai čia mes suprantame, kad yra labai jautrus dalykas. Abi pusės suprantą, kad gali kilti daug klausimų, jeigu nebus juridiškai tvarkingų dokumentų. Ir dėl to būtent prie dokumentų mes ir ir ir praleidome tikrai nemažai laiko. O iš mūsų pusės su tikrai aukštos, aukštos klasės teisininkais, kad nei vienas parašas nebūtų padėtas ne negavus žalios šviesos iš iš abiejų pusių teisininkų. Tai čia net negalėjo būti klausimo, kad kažkas, kad kažkas galėjo būti neformalizuota. Tai čia turbūt buvo labiausiai apskritai labiausiai formalizuotos mūsų sutartys per visą veiklos veiklos periodą. Bet, sakau, bet tai yra būtent dėl to, kad mes, tai yra karinė pramonė, tai yra įvairūs, tokie labai na nevieši dalykai. Tai turbūt tikrai skiriasi nuo susitarimų, nežinau, padėti Ukrainos moksleiviams įsigyti vadovėlius ar ar ar pabėgėlius apgyvendinti.

I: Taip, gerai, ačiū jums labai už atsakymus visus. Nenoriu daugiau trukdyti jūsų laiko brangaus.

NA: Gerai, sėkmės, Greta, darbuose.

Interviu Nr. 13, Informanto/interviu kodas: VA-60.

Amžius: 60 m.

Informanto išsilavinimas: Aukštasis universitetinis

Informanto darbo sektorius: Vyriausybiniis (LR Krašto apsaugos ministerija) (V)

Interviuotoja: *Greta Latvėnaitė (I)*

Interviu vieta: *LR Seimas*

Interviu data: *2024 04 12*

Interviu trukmė: *25 min.*

Papildoma informacija: *Interviu buvo atliktas po svariai pasikeitusių politinių aplinkybių, tad galima teigti, jog kai kuriems atsakymams ir norui dalintis informacija ar kalbėti apie Vyriausybės veiklą šios aplinkybės galėjo padaryti įtakos.*

I: Tai esu Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto ketvirto kurso studentė Greta Latvėnaitė. Šiuo metu atlieku tyrimą apie nevyriausybinių organizacijų ir Vyriausybės santykio kaitą karo Ukrainoje kontekste. Tai pirmasis klausimas: ar sutinkate duoti interviu anonimiškai ir būti įrašinėjamas mokslinio darbo tikslams?

VA: Taip.

I: Ačiū. Jeigu galite atsakykite, koks jūsų amžius?

VA: Mano? 60.

I: Puiku. Jeigu galite, atsakykite, koks jūsų išsilavinimas?

VA: Aukštasis.

I: Kiek laiko dirbate Vyriausybiniame sektoriuje, dirbote Vyriausybiniame sektoriuje?

VA: Ką turite galvoje Vyriausybinis sektorius?

I: Tai ministerijos darbas tikriausiai.

VA: 32.

I: Puiku. Ir ar kažkada dirbote nevyriausybiniame sektoriuje?

VA: Nu tam tikra prasme taip.

I: Ir kiek laiko?

VA: Nu čia neišsiskiria metais, visą laiką praktiškai iki Seimo.

I: Supratau. Tai toliau seks klausimai apie laikotarpį ir NVO ir Vyriausybės santykius iki 2022-ųjų metų vasario 24 dienos. Taip ir pirmasis klausimas: kaip galėtumėte apibūdinti NVO ir Vyriausybės santykius iki 2022-ųjų metų pilno masto karo Ukrainoje pradžios?

VA: Nu čia žiūrint pirmiausia kiekvieno Vyriausybės nario individualus santykis. Vyriausybės, kaip institucijos, kuri priima sprendimus, tuo metu santykis, ir krizinės situacijos, kurias reikėjo spręsti. Tai vienas dalykas - 2021 metai. Ar nu, sakysime, 2020-21 metai. 2020 metai, nevyriausybinių organizacijų, kurios susijusios su Baltarusija. Tai yra teikimas paramos, humanitarinės paramos tiems žmonėms, kurie bėgo nuo režimo ir mėgino čia surasti vietą Lietuvoje. Tai buvo tokių grupių, organizacijų, kurios aktyviai tą veiklą vystė. Kitas dalykas, 2021 metai - plataus masto tokia agresija, agresija, hibridinė agresija, nelegali migracija ir čia santykiai jų klostėsi įvairūs, nes vienas dalykas, išliko ir toliau nuo humanitarinius koridorius bėgantiems nuo režimo, iš kitos pusės, užsidarė bet koks humanitarinis koridorius tiems, kurie iš Sirijos buvo atvežami ar iš Irako atvežami ir stumiami per pasienį į Lietuvą iš Baltarusijos. Ir šitoje vietoje, aišku, atsirado tos grupės, nevyriausybinių organizacijų gal viena ar dvi grupės, kurios talkino pabėgėliams kertantiems sieną, o Vyriausybė šiuo atveju užėmė, na, sakyčiau, kietą poziciją - grąžindavo visus atgal į Baltarusiją, suteikdama ten humanitarinę paramą vietoje. 20, tai čia buvo iki 2022-ųjų metų, iki karo. Ar jau toliau, po karo?

I: Galėsime vėliau aptarti laiką po karo.

VA: Nu tai tvarkoj.

I: O koks tada buvo susidaręs Vyriausybės požiūris į NVO iki 2022-ųjų metų?

VA: Tai čia nelygu, koks NVO. Nes labai skiriasi.

I: O jeigu Blue/Yellow, pavyzdžiui, išskiriant?

VA: Nu Blue/Yellow visi žinojo, kad tokia organizacija egzistuoja. Aš, tiesą sakant, nu nežinau, kiek metų, bet labai seniai na mokesčius pervedinėjau, tą mokesčių dalį Blue/Yellow, tai toks ir santykis buvo.

I: Supratau. Ir kas ėmėsi iniciatyvos skatinant sektorių bendrus projektus iki 2022-ųjų metų?

VA: Iki 2022 metų? Bendrų projektų... Aš nežinau. Mano srityje tai tų bendrų projektų nebuvo labai jau daug. Nes 2021 metai tokie... Ne. Mano sektoriuj tai nebuvo. Ten gal kitur daugiau, socialinių reikalų ar dar kur nors. Ne, bet ne šitam.

I: Supratau. Tai tuomet papildantis klausimas, tik taip pat pasitikslinti, ar/kaip dažnai vykdo Vyriausybės ir NVO susitikimai, pasitarimai iki 2022-ųjų metų?

VA: Nu Vyriausybės ir NVO. Aš tokių neprisimenu.

I: Supratau. O ministerijos, pavyzdžiui, ir NVO.

VA: Nu ministerijos ir NVO tai vykdavo su įvairiais atstovais. Susitikimų tokių buvo. Ir čia, na, tie žmonės, kurie teikė paramą ukrainiečių kariams dar iki 2022 metų, tai tokių susitikimų buvo.

I: Supratau. Ir kieno kieno iniciatyva jie įvykdavo?

VA: Tai jie dažniausiai NVO iniciatyva, nes jiems kažko reikėdavo, kažkokios paramos ar dar kažko.

I: Taip.

VA: Tai aš tik atkreipsiu dėmesį, kad Krašto apsaugos ministerija, kurioje buvau, tai turi specialų biudžetą NVO projektams ir kiekvienais metais sausį, vasario, sausio - vasario mėnesį vyksta atranka. Tas pats buvo ir dvidešimt pirmais metais, tas pats dvidešimt antrais, trečiais – ketvirtais. *(nusijuokia)* Kur apie 100 projektų dalyvauja ir apie pusė projektų gauna paramą. Tai ministerijos pozicija, na, nu, aš formulavau bendrą poziciją, nors atrankoje niekad nedalyvaudavau. Ten buvo speciali komisija, kuri atrinkdavo projektus pagal kriterijus: ten istorinės atminties, militarinės istorinės atminties, parama sužeistiesiems, kaip ir minėjau, ten ir ukrainiečių, ir lietuvių kariai, ir dar ten keletas tokių aspektų. Ir ir dalyvauti galėjo tik būtent VŠĮ'ai, NVO organizacijos. Jokių vyriausybinių, aišku, negalėjo dalyvauti. Tai buvo padvigubintas biudžetas nuo 2022 metų pradžios tiems projektams, kad tiesiog daugiau būtų galimybių skirti tą paramą. Tai čia toks, sakyčiau, nu pakankamai tamprus ryšys, nes projektus įgyvendindavo, atsiskaitydavo už tuos suteiktus resursus. Ir toliau jau viskas judėdavo.

I: Taip. O gal žinote, kada prasidėjo toks finansavimas?

VA: Oi seniai, žinokit.

I: Seniai.

VA: Seniai. Krašto apsaugos ministerija seniai. Savo laiku tas finansavimas buvo galbūt net ir didesnis, tiesiog dabar buvo 200 tūkst. didinama iki 400 šimtų tūkstančių. Tai vat toks finansavimas yra.

I: Taip, o šalia šitos priemonės gal buvo kažkaip dar kitaip formalizuoti NVO ir Vyriausybės ryšiai?

VA: Jūs kalbate apie Vyriausybę kaip kažkokią instituciją. Ne, to nebuvo. Viskas per ministerijas ar individualiai, žinokit.

I: Supratau, puiku. Tai kiek Vyriausybė arba ministerija, priimdama sprendimus, rengdama įstatymus, atsižvelgė į NVO poreikius bei rekomendacijas iki 2022-ųjų metų?

VA: Nu buvo tas bendravimas, taigi visokių organizacijų, pagaliau. Jūs kalbate apie nevyriausybines organizacijas, tokias kaip visuomenines grupes, kokias nors.

I: Taip.

VA: Tai, be abejo, kad teikdavo savo siūlymus, mes į juos reaguodavome, pavyzdžiui, siūlymas buvo, kad veteranų, karinių veteranų, Lietuvos kariuomenės veteranų klausimai būtų sutvarkyti, kad sužeistų karių, yra *Sužeistų karių organizacija*, kad jų reikalai būtų peržiūrėti, nes reikėjo tenai būtinai papildomų priemonių sveikatinimui resursų reikėjo, bet tuos resursus, norint skirti, reikėjo keisti teisės aktus. Tai mes tuos dalykus ir darėme. Tai, be abejo, kad buvo tas nuolatinis kontaktas.

(08:30.12)

I: Supratau ir, jūsų nuomone, kiek NVO buvo, buvo laisvi veikti teikiant va tas viešąsias paslaugas ar kažkokias kitokias, savo projektus vykdančias, be Vyriausybės, ministerijų įsitraukimo?

VA: Ta prasme kiek?

I: Kiek laisva.

VA: Nu o ką tai reiškia?

I: Nu ar kontroliuojama, ar ribojama, ar prižiūrima?

VA: Ne nu jie kaip norėjo, taip ir veikė. Tai šiuo atveju niekas jų nei kontroliavo, nei ribojo.

I: Suprantu. Tai gal galėtumėte dar šitiek praplėsti, kokiais formatais vyko sektorių bendradarbiavimas?

VA: O ką turite galvoje?

I: Pavyzdžiui, resursų dalijimasis, ką jau paminėjot , ar, pavyzdžiui, informacijos apsikeitimas kažkokios ekspertinės.

VA: Nu daugiau per resursus ir tuos bendrus tokius projektus, kurie buvo finansuojami. Tam tikra prasme jie bendri, nes dalis tų NVO organizacijų nu buvo buvę, pavyzdžiui, kariai.

I: Taip.

VA: Tai žinoma, bet tada bendri projektai - tai visas tas procesas vyko.

I: Ar pastebėjote, kad iškilo kažkokių problemų siekiant skatinti NVO, ministerijų, Vyriausybės bendradarbiavimą iki 2022-ųjų metų?

VA: Vėlgi, priklauso nuo NVO ir srities, bent jau Krašto apsaugos tuo metu iki 2022-ųjų metų problemų tai nebuvo.

I: Supratau. Tai dabar toliau seks klausimai apie NVO ir Vyriausybės santykius po 2022-ųjų metų vasario 24 d. Tai, kaip vat po to laikotarpio galėtumėte apibūdinti NVO, tai čia labiau orientuotis prašysiu į Blue/Yellow, Laisvės TV, 1K fondas, Stiprūs kartu, ir Vyriausybės santykius po 2022-ųjų metų karo Ukrainoje pradžios.

VA: Ir ką norite, kad apibūdinčiau, kaip pasikeitė?

I: Jeigu pasikeitė?

VA: Ne, aišku, pasikeitė. NVO, vienas dalykas, turėjo galimybes, gerokai platesnes galimybes gauti lėšų iš visuomenės. Jeigu iki tol, nu taip, sakyčiau, vangiai, sunkiai rinkosi lėšos. Nors buvo nuolatinių rėmėjų ratas, pavyzdžiui, Blue/Yellow, bet kitos organizacijos, kurios atsirado, va tuo laikmečiu, jos gebėjo surinkti, sugeneruoti nemenkas lėšas iš. Jau nereikėjo Vyriausybės, ministerijų paramos. Jie patys rinko tas lėšas. Patys iniciatyvas rodė. Bet kai kuriose vietose mums reikėjo talkinti. Na, pavyzdžiui, jeigu tai lietė ginkluotę, kaip Bayraktar, pavyzdžiui, tai žinoma, kad mes turėjome įgaliojimus tikrai pirkti ginkluotę ir perduoti Ukrainai. Ir šiuo atveju būtent Krašto apsaugos ministerija vykdė derybas. Jos pasibaigė, pavyzdžiui, Bayraktar'o atveju, pinigai surinkti, derybų rezultatas - Turkija padovanojo Bayraktar'a, o pinigai panaudojami kitiems humanitariniams projektams, nes turkai paprašė, tiesiog, kad tai būtų humanitariniai projektai paramos Ukrainai. Tai toks santykis ir buvo. Jisai nuolat, kai kalba

eidavo būtent apie ginkluotės kažkokios įsigijimą už visuomenės surinktus pinigus per organizacijas. Tokių atvejų gal nebuvo daug, bet jų buvo.

(11:53.52)

I: Ir kas ėmėsi iniciatyvos šituos bendrus projektus organizuojant?

VA: Ta prasme iniciatyva ateidavo iš NVO. O mes galėjome tikrai talkinti šiuo atveju. Tai sudarydavome sutartis su savo atsakomybių apibrėžimu. Na, tai timeline'ą ir darėm. Tai ir Bayraktar'as ir koviniai dronai Ukrainai. Visa tai buvo padaryta.

I: Supratau. Ir kaip vertintumėte tuo metu Vyriausybės buvusį požiūrį į NVO ir esamą požiūrį?

VA: Vyriausybės, kaip institucijos aš niekaip nevertinsiu, nes nėra tokios. Yra kanceliarijos Vyriausybės požiūris. Tai jeigu jie turi kažkokį santykį su NVO, tai man čia jau mažiau žinomas dalykas. Bet aš nesakau, kad jo nėra. Tiesiog aš jo nežinau, o Krašto apsaugos ministerijos santykiai tiesiog išsiplėtė, nes daug projektų, bendrų didelių buvo įgyvendinta būtent šiuo laikotarpiu.

I: Supratau. Ir kiek jūsų ministerija, priimdama sprendimus, rengdama įstatymus, atsižvelgia į NVO poreikius bei rekomendacijas teikiant paramą Ukrainai?

VA: Na, šiuo atveju tai teikiame paramą Ukrainai nesivadovaudami jokių NVO rekomendacijom. Čia atskiras procesas, tarpvyriausybinių, sutariant su ukrainiečiais. Bet čia NVO talkinimo nereikėjo.

I: Supratau, o pavyzdžiui, kitus sprendimus priimant, ar kažkiek yra NVO įtraukiami į tam tikrus svarstymus?

VA: Kas liečia grynai vyriausybinių sektorių - ginkluotės tiekimą Ukrainai, tai ne, be abejo, ne.

I: Supratau. Kaip dažnai vyksta ministerijos ir NVO susitikimai, pasitarimai po 2022-ųjų metų karo Ukrainoje pradžios?

VA: Ne, neregistravau, nepasakysiu. Buvo tų susitikimų bet tau nei skaičiaus pasakysiu, nei...

I: Supratau. O gal pastebėjote suintensyvėjimą, pavyzdžiui?

VA: Ne tai, kad suintensyvėjimas buvo, tai aš sakiau. Tai atsirado nauji, dideli projektai, tai aišku, kad buvo susitikimai.

I: Taip, ir dar kartelį paklausu, kieno iniciatyva jie vyko, tie susitikimai?

VA: Tai aš jau minėjau, NVO parodydavo iniciatyvą, kad reikia kažko, o mes padėdavome jiems realizuoti. Jei mes nepadėdavomėm, tai tiesiog jie ne nerealizuotų tų iniciatyvų. Ir viskas.

I: Ar po 2022-ųjų metų buvo imtasi kažkokių priemonių formalizuoti NVO ir Vyriausybės santykius?

VA: Formalizuoti. O ką turite galvoje?

I: Tam tikros sutartys pasirašytos?

VA: Ne tai mes gi pasirašinėjome pagal atskirus projektus. Sutartys buvo pasirašomos.

I: Taip, o aišku Bayraktar'ą perkant teko tikriausiai pasirašyti?

VA: Žinoma, kad sutartis pasirašyta. Kovinius dronus perkant sutartis pasirašyta. Ta prasme mes čia be sutarčių niekaip.

I: Supratau. Gal dar galėtumėte praplėsti, kokiais formatai vyko sektorių bendradarbiavimas šiuo laikotarpiu?

VA: Jeigu kalbama apie paramą Ukrainai, tai per NVO mes gaudavome informaciją, ką reikia paremti Ukrainoje tiesiogiai. Turiu galvoje, ne per Ukrainos ten gynybos ministeriją, bet tiesiogiai, pavyzdžiui, kažkokių ukrainiečių karių, kažkokią brigadą tiesiogiai. Tai mes šefavome dvi brigadas. Tai, žinoma, apie juos informacija gauta iš NVO, kuriems reikia to, tos papildomos, tokio papildomo dėmesio, papildomos paramos. Tai ir tiesiog tą paramą suteikdavom. Tiek ministerija, tiek ir man pačiam teko.

I: Supratau, o, pavyzdžiui, ar ministerija kažkokia informacija dalinasi su NVO? Kažko, jeigu jie paprašydavo, kažkokios naudingos informacijos?

VA: Nu jeigu tikrai būtina žinoti.

I: Supratau.

VA: Principu.

I: Tiesiog aš jums galiu parodyti dabar vat susirašinėjam, taip vizualiai, be detalių, intensyvumą. Nesvarbu, kad aš dabar kitose funkcijose, bet, sakysime, susirašinėju – Ukrainoje čia viskas vyksta, siunčia video, siunčia poreikius ir siunčia dokumentus, įrašus. *(juokiasi). (Išsitraukęs telefoną rodo susirašinėjamą Messenger'yje su Ukrainoje dirbančia NVO atstove. Didesnis informacijos intensyvumas iš nevyriausybinių pusės. Matosi daugybė jos atsiųstų video iš karo Ukrainoje, dokumentų per ilgą laikotarpį. Jos žinutės ilgos, paaiškinančios matomus video, su prašymais ar padėkomis.)*

(16:36.47)

I: Oho.

VA: Ir visą kitą.

I: Tai viskas tarsi tiesioginiu kontaktu taip vyksta, ar ne?

VA: Taip. Ir tuo metu.

I: Taip.

VA: Ir tuo metu, tiesioginio kontakto būdu. Ir užtai aš ir sakau: man tiesiog asmeniškai tekdavo kai kuriuos projektus remti. Žinoma, kaip būnant ministru.

I: Taip.

VA: Bet ir nebūnant ministru irgi lygiai taip pat. Aš tiesiog tą jau nukreipiu kitur tuos poreikius, ir jeigu pavyksta atsiliepti į juos, tai jie įvykdomi.

I: Taip. Tai apibendrinant vat šitą santykį, kokiomis priemonėmis būtent Vyriausybė gelbėjo, NVO, prisidėjo prie jos projektų?

VA: Gelbėjo Vyriausybė?

I: Nu ministerija, kaip padėjo NVO?

VA: Tai aš jau minėjau, tai jeigu būdavo bendri projektai, tai mes talpindavome tam tikrose dalyse, kas liečia ginkluotę ir kas liečia humanitarinę ir kitokią paramą, tiesioginę paramą ukrainiečių karių, nu kartais ne ukrainiečių, kartais lietuvių, bet visiems Ukrainoje.

I: Taip, o kokią jautėtė santykį iš NVO, kokiais formatais jie jums galbūt kažkaip padėjo? Pasitarnavo?

VA: Ne, čia nebuvo.

I: Nebuvo, supratau. Noriu vieną patikslinamą klausimą padaryti. Vieni NVO, tam tikros organizacijos pasakojo, kad turėjo kontaktą tiesioginį su kariuomene Lietuvos, tam tikrais kariais, kurie prašė tam tikros pagalbos, kad būtų nuvežta į Ukrainą.

VA: Be abejo, be abejo. Buvo tokių dalykų.

I: Tai ar jūs žinojote apie tai?

VA: Ir žinojau, ir pats naudojausi. Na, pavyzdžiui, kai reikėjo nugabenti mano paties paramą į Ukrainą, tai gabenoma *Karo akademija*, buvo sukurta tokia grupė, ta prasme, ar Karo akademijos, ar dar kažkokių karių sukurtos grupės, kurios gabenoma, tiesiog mes pasinaudodavome jų galimybėmis ir ryšiais, tiesiog tiesiogiai nugabenti paramą.

I: Supratau, puiku. Tai dar kartelį, kiek NVO gali dabar veikti savarankiškai, teikiant paramą Ukrainai be ministerijos pagalbos?

VA: Tai žinoma, kad gali ir veikia savarankiškai, nes didelė dalis jos, jų teikiamos paramos - tai nėra letalinė ginkluotė, dėl to čia nereikia ministerijos dalyvavimo. Užtenka tiesiog, kad jie turėtų resursų vykdyti tą veiklą, nes NVO parama ukrainiečiams, bet grynai iš krašto gynybos vat sferos, tai ir skiriasi į tas dvi dalis. Jeigu letalinė, ministerija reikalinga, jeigu neletalinė, ministerija nereikalinga, bet nereikia, kad nebendradarbiaujama. Nes kartais reikėdavo nuvežti. Vat kariuomenė nuvežimus kai kuriuos organizavo ir panašiai. Arba karių grupės susiorganizavusios irgi tą patį darė.

I: Supratau, ar iškilo kažkokių problemų skatinant, vykdančią bendradarbiavimą tarp ministerijos ir NVO?

VA: Nu buvo nedidelių problemų, na, pavyzdžiui, kai gamintojas vėluoja pagaminti produkciją. Buvo. Arba vėluojama pervesti ten kažkokius pinigus. Tai būna buvo tokių problemų, bet jos buvo išsprendžiamos.

(20:21.32)

I: Supratau, tai, kokius pokyčius iš tikrųjų išvelgiate, tokius bendrinius, po 2022-ųjų metų tarp NVO ir Vyriausybės bendradarbiavimo? Ministerijos.

VA: Nu bent jau tikslas, iš tikrųjų, tikslas tai sutapo. Tai pagrindinis pokytis, tai parama Ukrainai ir visokeriopa parama, nes gi mes nepalietėm ten, pavyzdžiui, kitų institucijų teikiamos paramos, pavyzdžiui, pabėgėliams. Kai buvo pasitelkiami savanoriai, irgi NVO organizacijos čia, Lietuvoje, pabėgėlių parvežimui, pabėgėlių išvežimui, paramos suteikimui ir t. t. Tai šitoje vietoj mes gi nekalbame. Tiesiog aš tuo neužsiminėjau, užsiiminėjo kiti žmonės, kitos institucijos, gal ir Vyriausybės kanceliarija, va daugiau šitoje vietoje buvo aktyvesnė dalyvė. O kadangi buvo bendras tikslas, tas bendrumas iš tikrųjų davė tokį rezultatą. Ukrainiečiai tą matė ir jautė, ir ir dabar jaučia, tiesą sakant. Nors lietuvių fiziškai, lietuvių Ukrainoje dirbančių savanoriavimo tą darbą, teikiančių paramą dabar nėra tas skaičius labai didelis, bet matomumas yra pakankamai nemenkas.

I: Supratau, ir kaip manote, ar tas toks užsimezgęs ryšys tarp sektorių, ar jisai tęsis? Koks tas galimas tęstinumas?

VA: Ne, kol vyks karas, tai tęsis.

I: O po karo?

VA: Keisis. Žinoma.

I: Ir kaip manote, į kurią pusę?

VA: Nu, aš manau, kad atsiras kitų humanitarinių projektų, kuriuos galima na bus vykdyti ir pasibaigus karo veiksams, pavyzdžiui, išminavimas, išminavimo priemonių pirkimas, teikimas. Ir dabar, aš žinau, kad yra susidomėjimas. Pavyzdžiui, Lietuva kaip valstybė, na, būrė išminavimo koaliciją, kuriai dabar priklauso bene dvidešimt dvi valstybės pasaulyje. Ir mat kovo mėnesį ta koalicija jau formalizuota galutinai, ir jau gavome, čia prieš keletą savaičių gavau tokių signalų, kad norėtų tam tikros NVO organizacijos, bet tarptautinės, surasti būdą, kaip talkinti bendram tikslui, tam humanitariniam išminavimui: ar lėšomis, ar kažkokiomis kitomis galimybėmis.

I: Mhm. Supratau. Atrodo, geras projektas turėtų būti, labai reikalingas.

VA: Jo.

I: Paskutinis klausimas - gal galėtumėte papasakoti šiek tiek, su kuriomis nevyriausybėmis organizacijomis teko laikyti didžiausią tą santykį, daugiausiai kontakto turėti?

VA: Daugiausiai tai, kiek tų kontaktų buvo, tai Blue/Yellow, paskui Tapino, aš nežinau, kaip jie vadinasi.

I: Laisvės TV.

VA: Laisvės TV. Tai su šitom, jo. Ir, žinoma, ten daug daug gerokai smulkesnių organizacijų, kurios per daug gal nesireklamavo, bet teikdavo tą paramą, kaip ir esu minėjęs, tenai kariuomenėje - Krašto apsaugos sistemoje – nu tokios organizuotos grupės karių ar nebūtinai karių, civilių, jos visą laiką buvo ir yra. Jos gal mažiau matomos, menkliau formalizuotos, bet jos yra. Tai šitos grupės irgi aktyvios. O iš tokių formalizuotų grupių, kurie veikia su kariais ir tarp karių, tai, pavyzdžiui, *Birutiečių organizacija*, karininkų žmonių organizacija. Tai jos irgi telkė paramą Ukrainai, ir ministerija joms paramą atitinkamai teikė. Renginius organizavo paramos ir visą kitą. Tai su šita organizacija. Bet aš vis tiek būsiu pamiršęs, krūvas kitų organizacijų, iniciatyvų, kuriose net sriubą virėme aikštėje ten priešais ministeriją su kažkokia organizacija. Gali būti, kad ir *Birutietėm*. Dabar jau neprisiminsiu tiesiog. Jos gautas lėšas, ten kelis tūkstančius eurų, Ukrainos paramai skyrė.

I: Supratau. Labai ačiū Jums už laiką ir atsakymus.

VA: Tai nėra už ką. Gal padės.

Interviu Nr. 14, Informanto/interviu kodas: NP-56.

Amžius: 56 m.

Informanto išsilavinimas: Aukštasis universitetinis

Informanto darbo sektorius: Nevyriausybiniis (Blue/Yellow) (N)

Interviuotoja: Greta Latvėnaitė (I)

Interviu vieta: Kavinė „Kavos reikalai“

Interviu data: 2024 04 17

Interviu trukmė: 40 min.

I: Aš esu Greta Latvėnaitė, VU TSPMI ketvirto kurso studentė ir šiuo metu rašau bakalauro tyrimą apie NVO ir Vyriausybės santykio pokytį karo Ukrainoje kontekste. Tai pirmasis klausimas, ar sutinkate duoti interviu anonimiškai ir būti įrašinėjamas mokslinio darbo tikslams?

NP: Taip.

I: Gal galėtumėte pasakyti, koks jūs amžius?

NP: Tuoju suskaičiuosiu – 56.

I: Ačiū. Ir koks jūsų išsilavinimas?

NP: Aukštasis.

I: Ir kiek laiko dirbate nevyriausybiniam sektoriuje?

NP: Nuo 1990-ųjų metų. Reiškia 34 metus.

I: 34 metus...

NP: Taip. Ir toliau dirbu, ir dirbau, kai čia iš šono... Ai, nevyriausybiniam?

I: Nevyriausybiniam.

NP: Ne taip klausimą supratau. Nu tai nuo 2014, 10 metų.

I: Supratau. O jeigu Vyriausybiniam? Ar kažkiek dirbote?

NP: Kai baigiau Dailės akademiją, tai ir pradėjau dirbti. Ir tai yra įdomu, nu pagrindinis darbas, kaip ten bebūtų, gyvenu.

I: Gerai, tai toliau seks klausimai apie NVO, tai yra Blue/Yellow ir Vyriausybės santykius iki 2022-ųjų metų vasario 24 d.

NP: Gerai.

I: Tai orientuokimės į tą laikotarpį. Ir pirmasis klausimas, kaip galėtumėte apibūdinti NVO ir Vyriausybės santykius iki 2022-ųjų metų vasario 24 d.?

NP: Nu ne familiarūs. Mes tiesiog, mus žino, mes žinom. Kai reikia pagalbos, mes visą laiką ir iki to, ir po to bendravom su EIMIN'u, nes jie išdavinėja licencijas dvigubos paskirties ir karinės paskirties dalykams. Ir ir čia nėra, kad tos aiškos linijos, kad kažkas pasikeitė nuo 2022-ųjų metų. Pasikeitė nuo 2022-ųjų metų tai be abejo karas ir mūsų žmonių požiūris į karą, kai mes pradėjome gauti dideles lėšas ir

tos lėšos vis dėlto buvo investuojamos į tai, kas yra labiausiai reikalinga, o tai apsaugos priemonės, šalmai, liemenės. Vienu žodžiu, čia galima vardinti ilgai ir visa tai susiję su licencijom. Visą tą, visam tam reikėjo licencijų iš Ekonomikos ir inovacijų ministerijos.

I: O greta to, ar buvo dar kažkoks kitoks santykis, kažkokie projektai bendri, veiklos įvairios?

NP: Ne, bent jau nepamenu. Bet buvo visą laiką, nu pavyzdžiui, Prezidentūra, Grybauskaitė prezidentė, kviesdavo mus. Tenai apdovanodavo vienaip ar kitaip. Nu iš mūsų veidas būdavo Jonas, jį apdovanodavo. Aš nieko prieš, tas teisingai, taip ir turi būti, juo pasitikima ir jis yra mūsų veidas. Nu tai vat aš kažkaip taip prisimenu tą labiau dalyką, o aš galbūt ir taip labiau slapstydavausi nuo to dalyko, aš dabar, man sunku pasakyti. Ne neprisimenu. Tai su Premjerais visą laiką susitikinėdavom, susitikinėdavo be manęs, bet tai sakau, aš kai nesiverždavau, tai ir nereikėdavo. Čia yra kitas klausimas.

I: O kaip dažnai vykdavo tokie susitikimai?

NP: Retai.

I: Retai?

NP: Kartais būdavo kartą per metus, nes vis tiek yra... Visi matė, karas vyksta, konfliktas stiprėja iki 2022-ųjų metų. Visi matė, kad kažkas negerai, kad kažką reikia daryti. Tai, kad mes įsikūrėm būtent 2014-ais metais, tai rodo mūsų pasišventimą. Mes juk tada visiškai nu ir finansiškai tą, tos paramos taip mažai gaudavome, tai tiesiog darydavom nu rūbus senus veždavom, ko tik neveždavom, senus batus, kažkur kažkas suteikdavo patalpas sandėliavimui. Susandėliuodavome. Tada tie batai supelydavo, tada ieškodavom, kur juos išmesti, atiduoti ir t.t. Nu žodžiu, visko buvo. O su Vyriausybe ne, ne. Su Vyriausybe po karo, tai tada, kai jau prasidėjo eskalacija 2022-ųjų metų, tai viskas. Tai jau ir ir karo, tiksliau KAM, URM, visi apie mus sužinojo, visi pradėjo bendrauti. Ir Seimas, ir komitetai, nu įsisukę esame į tą reikalą, tikrai. Nes kažkaip nežinau jūsų klausimo pagrindo, nes kai kurie mūsų ne draugai mus laiko, kad mes turime rimtą stogą. Nu neturime mes to stogo iš Vyriausybės. Mes turime kitą stogą – iš visuomenės. Ne s jeigu mes ne tiksliais skaičiavimais virš 70 mln. esame surinkę, įskaitant ir Radarom, įskaitant ir nuo 2014 metų visus tuos projektus, kuriuos mes anksčiau neskaičiuodavom, viso apie 77 mln. Padalinkim iš mūsų gyventojų skaičiaus ir pamatykim, kad kiekvienas iš tų mūsų gyventojų sumokėjo po kiek? Po 40 eurų, po 50? Bet įsivaizduokit, iš kiekvieno žmogaus, koks tai yra mandatas. Jeigu reikėtų dabar už prezidentą balsuojant šitiek susimokėt, ar už Seimą susimokėt šitą. Nu žmonės ten sakyti... Mums tiek susimokėjo. Nu ne mums, bet tai yra mūsų mandatas. Jie įrodė pasitikėjimą mums. Tai šitą aš visą laiką bandau akcentuoti, kad tai nėra tai, kad mums valstybė padeda. Mes esame... mes

esame valstybė. Ne tai, kad mes pretenduojame į tą valstybę, ne, toli gražu. Mes tik darome tai valstybei naudingą darbą.

I: O tuo laikotarpiu iki 2022 m., koks buvo Vyriausybės požiūris į NVO?

NP: Koks buvo požiūris? Įstatyminis, aš taip sakyčiau. Kas yra... Nu čia kai NVO jūs cituojate anglišką trumpinį. Nu nevyriausybė organizacija. Tai yra VŠĮ. Kitaip tariant, tai yra visuomenei naudinga veikla. Ir mums įstatymai, aš manau, kad yra labai palankūs. Ir Vyriausybės tas visas požiūris yra labai palankus. Mes išsilaikome vien tikrai iš paramos, ar ne, ir mūsų vienintelis darbas yra, aišku, mes negalime jokia komercine veikla užsiimti. Tai yra lėšos, jos yra apskaitomos, jos yra išleidžiamos, dažniausiai daiktų pirkimui, daiktų nuvežimui, įteikimui ir mes atsiskaitome vėlgi per aktus. Kas valstybei, tai šiuo atveju įdomu pradžioj ne mokesčių inspekcijai, o registrų centrui. Mes nusiuntę ataskaitas, kiek mes padarėme tos veiklos. Tai va. Man atrodo, kad čia labai lengva. Čia yra tikrai labai didelis palengvinimas, kad mes atsiskaitom. Tai aišku yra labai rimtas, ne šiaip sau, kad aš beleką, ne, ten iš tiesų auditus darome, atskaitomybė ten rimta, ne vaikų žaidimas, bet yra viskas užsibaigia tuo, kad mes atsiskaitom registrų centrui ir ta medžiaga yra viešinama, ją galima nemokamai atskirų metų, o gal ir daugiau pasiekti. Gal penkių metų. Ir tai nemokama. Ir nu tai valstybei perduodama viskas, kas yra padaryta. Ten daug medžiagos ir vienintelis darbas, pavadinkime, mūsų valstybinio aparato, nu kiti taip nevadintų. Jeigu ginklais prekiautume, tai būtų truputėlį sudėtingiau. Mes negalime prekiauti ginklais, aš iš karto pasakau. Bet gynybinės paskirties prekės kitą sykį būna licencijuojamos. Tai nevisai tas pats, letaliniais ginklais mes neprekiuojame ir niekad neprekiavom. Ir net negalėtume. O gal ir reikėtų, aš nežinau. Ar čia dabar reikėtų džiaugtis, visame šitame reikale atsiranda ir taip nemažai moralinių klausimų. Tikslas apginti vis tiek tą žmogų, vargšą kareivį, kuris yra užpultas. Bet jį ginant, jisai apsigina kitą kartą nužudydamas aną pusę. Nu atsiranda tam tikri moraliniai tokie dalykai. Bet deja, yra kaip yra.

I: Supratau. Ir sakėt, kad buvo kažkiek kontaktas, kad bent kartą per metus susitikdavote?

NP: Vidutiniškai, taip.

I: Taip, vidutiniškai. Tai ar tie susitikimai turėdavo kažkokios platesnės naudos. Ar Vyriausybė atsižvelgdavo į jūsų patarimus, rekomendacijas, poreikius?

NP: Greičiau sakyčiau taip, bet aš mėgstu kartais vadinti tokį dalyką – pajusti pulsą. Vyriausybei tikrai įdomu pajusti mūsų pulsą, o mum įdomu buvo pajusti Vyriausybės pulsą. Tas vat nuėjimas ir gavimas, kaip minėjau, aš tiesiai nebuvo susitikęs, bet kitų ten nuėjimas ar pamatymas, kad Vyriausybės žmonės, valdžia mus palaiko, tai vis dėlto yra nu paskata, viena iš paskatų. Tai normalu, tikriausiai. Ne taip, kad

sakytų atrodo, o jūs čia viską blogai darote ir čia nu... Aš tikrai galbūt norėčiau pasakyti, kad jie teisiškai mūsų niekaip negali pridengti. Ar kad pridengti kažkaip... Va, pavyzdys, po 2022-ųjų metų šitos eskalacijos įvyko didelis kiekis paramos, per savaitę apie 12 mln. atėjo – beprotiškai čia. Nei tikėjomės, nei ten pasiruošę, bet yra toksai reikalavimas, kurį nustato netgi ne mokesčių įstatymai, o civilinis kodeksas. Iki 1,5 tūkst. eurų paramos nereikalingi jokie popieriai. O nuo 1,5 tūkst. eurų reikalingas šitas rašytinis susitarimas. Ir jau virš 14,5 tūkst. eurų yra reikalingas notarinis susitarimas. Įsivaizduokite, ateina įplaukos 100 tūkst. Vienas fizinis asmuo pervedė. Bandžiau ieškoti, nežinau, kas tai, 300 tūkst. perveda. Įsivaizduojate? Pagal vardą pavardę tai vyresnio amžiaus žmogus, niekur negirdėtas, niekur neišlindęs, buvo visai nežinomas.

I: Fizinis asmuo?

NP: Fizinis. Tai su juo mes net negalime pasirašyti sutarties. Mes jo net nerandame, paprasčiausiai. Tai vat. Tai jei bus paviešinta, galime pasakyti, kad mes nežinojome. Tyčia nesakau nei lyties, nei... Tiktai įtarimą, kad vyresnio amžiaus, tikrai atsidavęs, pavedimų buvo ir vėliau. Iš viso, man atrodo... Ne, nepasakysiu jau dabar. Tai vat, tai Vyriausybė mums padarė tokią kaip ir išlygą, ne mums asmeniškai, bet Mokesčių inspekcijos tame rašte buvo paminėti. Tai dėl to, kaip mes veiklos, kur yra didelės pajamos, įplaukos. Mes, nu netaiko ypatingos padėties metu už tą 14,5 tūkst. notarinę priemonę, notarinės sutarties. Tai tikrai labai palengvina. Aš tiesą sakant, nežinau, kam iš vis reikalinga... Suprantu, kam – dėl pinigų plovimo. Bet bet tuo metu mums tikrai palengvino. Jūs įsivaizduokite, dabar nu mūsų, kai buvo Radarom. Po šiai dienai dar lankausi, nuotoliniu, tiesa, galima dažniausiai, bet pas notarą, pasirašinėju sutartis, jo. kažkas pervedė daugiau, ką mes darome? Nu tai susirašome pradžioj paprastą sutartį. Paprasta sutartis reikalinga vien dėlto, kad jisai ar sutinka viešinti. Tai labai svarbu. Nes matėte, LRT televizijoje ėjo, ten Radarom visos reklamos, visos tos emblemos. Mes negalime be jų sutikimo. Pačioj pradžioj pasirašome sutartį.

I: Bet tas palengvinimas, kad jums nereikėtų tos notarinės sutarties pasirašyti, jis jau buvo atliktas dabar, ar ne?

NP: Jis įvyko. Ne, jo, praleidau vieną svarbų dalyką arba neakcentavau: ypatingos, nepaprastosios padėties metu. O nepaprastoji padėtis Lietuvoje baigėsi 2023 m. gegužės pradžioje.

I: Ir tai buvo susijusi su migrantų krize?

NP: Taip, bet nebuvo visiškai aiškiai pasakyta. Mes skaitome, kad bent jau, jeigu mes iki gegužės mėnesio pasirašinėjame, tai mes jau skaitome, kad mes patenkame į išlygą. Bet jūs labai teisingai

pasakėte. Gal jeigu Ukrainos, tai dėl Ukrainos pasibaigė dar anksčiau. Tai tada mes dar esame skolingi pasirašyti.

I: Taip, bet dabar neseniai girdėjau atrodo per radiją, kad jūs komentavote šitą situaicją...

NP: Taip.

I: Ir jūs sprendžiant, kad Vyriausybė, galbūt valstybė kažką padėtų jums šitoj srity.

NP: Nu mes ką. Mes ką padarėm. Pakalbėjome, iniciatorius yra Mo muziejus. Mes pakalbėjome, kad jo, pritariame. Tuo ir baigėsi. O kas toliau, sunku pasakyti.

I: Supratau, gerai. Kas toliau. Ar tuo laikotarpiu – dar iki 2022-ųjų esame – ar vyko kažkokie manai informacija tarp Vyriausybės ir NVO?

NP: Nepamenu, žinokit.

I: Mhm, supratau.

NP: Aš manau, kad jie apie mus žinojo, mes apie juos žinojome. Ne, mums tiesiog nereikėjo. Mes buvome labai labai maži namudininkai tokie. Negalėjome leisti net mokėt buhalterijai. Nu amoralu mokėti, visi dirba, į Ukrainą važinėja nemokamai, veža daiktus, o čia samdyti buhalteriją pilnu etatu. Nu mums tada atrodė per brangu. Dabar mes prašome pagalbos visos buhalterinės įmonės. Jau kad galėtų dar brangiau kainuoti, irgi daro mums dideles nuolaidas.

I: Taip, puiku.

NP: Tai įsivaizduokite, va ką mes galime Vyriausybės prašyti to, kad Vyriausybė, padėk mums apskaičiuoti mokesčių, ne mokesčių, va visa ta buhalterija, kaip jina vadinasi, susijusi su ataskaita metine, kas yra svarbu. Nepateiki metinės ataskaitos ir tada tave gali nubausti, atimti paramos statusą. Neteksi paramos statuso, praktiškai neteksi ir veiklos. Tai vat šitoj vietoj jie gal ir pagelbėjo. Nes mes vėlavome, vėlavome pateikti šitą.

I: O kada čia įvyko?

NP: Už 2022-us metus vėlavome. Bet tas vėlavimas buvo susijęs daugiau su, nu kaip pasakyti, jeigu ta pati Vyriausybė, institucijos labai labai būtų griežtos, jos tikrai teoriškai galėjo atimti paramos gavėjo statusą, teoriškai. Bet įsivaizduokite, tuos dešimtis milijonų, tie daiktai, tie aktai, kur galvoju, nuveži sunkvežimį. Bet tais laikais iš viso būdavo, įsivaizduokite: atvažiuoja sunkvežimis į Lvovo aikštę. Ir

vaikšto kareiviai, kuriems realiai gyvybiškai reikia išlikti. Ateina, o sunkvežimis, kas čia pas jus, atidaro – o, liemenė. Nu gerai, jei šalia būna, pasirašo. O būdavo tokių, kurie ima ir viso gero. Po to buvo ilgas darbas juos visus sugaudyti, susekti, dalis žuvusių daliniai prisiėmė ant savęs, kad tikrai tokie daiktai buvo. Buvo didelis darbas. Ir dabar įsivaizduokite mūsų Vyriausybę pasakytų ne, mes jums naikinam paramos statusą. Mes dėkingi, kad nebuvo labai griežti. Bet iš kitos pusės, mes tikrai padarėme didelį darbą, tikrai vėlavome ir dėl to blogai jautėmės. Bet tiesiog buvo tuo metu labai pažeidžiami. Šiomet lygiai tas pats – ateina gegužės mėnuo, terminas.

I: Kaip jums sekasi?

NP: (*Juokiasi*) Dar nežinau. Nes nu audituojam viską. Tokiai sumai gal ir neprivalomas, o gal privalomas, aš nežinau auditas. Bet mes visi sakome, stop stop, kad mums viską leidžiame auditą nepriklausomą, kad mums pasakytų taip, viskas yra dar sykį tikrinama. Turbūt vėluosime, aš nežinau. Bet aš tik džiaugiuosi, kad ne aš dabar užsiiminėju. Anksčiau tai buvau orkestras. Viskuo grodavau – smuiku, fleita, būgnais, va toks va žmogus. Ir visi kiti taip va.

I: Taip. Tai apibendrinant tą laikotarpį iki 2022-ųjų metų. Tai kokie buvo tie pagrindiniai formatai, sąlyčio taškai su Vyriausybe?

NP: Aš jūsų temą supratau, bet vat kad labiausiai jos ir nesugebu atsakyti. Jaučiu kad. Sąlyčio taškai, kad nesipykom buvo.

I: Irgi gerai.

NP: Taip.

I: Puiku. Tai jūs galėjot koku masto laisvai veikti be Vyriausybės priežiūros, įsikišimo?

NP: Mes kalbame iki 2022-ųjų?

I: Iki.

NP: Ne, mes labai gerai normaliai veikėme. Buvo žymiai lengviau, nes buvo mažesnės apimtys. Nebuvo kažkokių tai didelių, kaip pasakyti, mažesnės apimtys, buvo žymiai lengviau. Vien tik dėl to. Tiesiog net ir nereikėjo Vyriausybės pagalbos. O po to, o po to jau tam tikri mokestiniai dalykai. Įsivaizduokite, ateina prekė iš užsienio. Ne iš Europos Sąjungos erdvės. Reiškia, atsiranda muitas ir PVM. Ir ką mes galime padaryti? Mes galime padaryti išsimuitinti. Mes iš pradžių gal taip ir darydavome. Tai mūsų Vyriausybė, Muitinė labai tvarkingai priėmė tuos daiktus kaip tranzitu. Ir tas tranzitas, bet vėlgi,

įsivaizduokite, atsivežam už 1 mln. eurų, tiksliau už 3 mln. eurų atsivežam liemenių, ar ne? Ir mums tas liemenes jau reikia keletos fūrų, kad jas ten nuvežti. Ir staiga mes pamatome, kad mums labai neparanku vežti tokiom didelėm krūvom tas liemenes. Jeigu mes jas vežame daug, tai tada mes jas galime visas apsiforminti deklaracijas, muitinė tada užplombuoja tą fūrą ir mes tada nuvežame, atstovime eiles ir t.t. Kas gaunasi Ukrainoje? Ukraina atlikdama visas išmuitinimo procedūras vėl turi uždėti savo muitą. Tai mes labai dažnai darydavome ne visai, kaip sakyti, pasveriamus dalykus. Mes iš muitinės gauname atleidimą nuo muitinės mokesčių, mes išvežame mažais gabalais ten, ir Ukraina mažesniais gabalais nu jie nežiūri kaip į kontrabandą. Mes esame pakankamai garsūs ir jie žino, kad kariams visada. Nu kokie čia dar mokesčiai, čia valstybei. Va šitoj vietoj mes, dar norėjau pasakyti, iš valstybės gauname tokių išlygų ir nuolaidų.

I: O kada prasidėjo tas atleidimas nuo muitų mokesčių?

NP: Ai nu po eskalacijos. Nes prisiminkime, suprantate, kame reikalas, pinigų kiekis ir prekių kiekis. Bet jis baigėsi po kelių mėnesių.

I: Ai, jis baigėsi?

NP: Jis baigėsi. Ir tada jau prasidėjo taip, kad jeigu mes norime gabalais išvežti, mes turime susimokėti mokestį. Galimai mes jį dar atsiimsime, bet jau tai yra per daug sudėtinga. Mūsų valstybei yra svarbu įrodymas, kad mes išvežame. Nu tai mes gavome dokumentą, sieną vis vien pravažiavo, deklaracijos, ten antspaudai ir t.t. Ir dar kita problema didžiulė, kad po tų nepatogumų su lenkais tokia situacija. Jie, sakytum, tikrai deklaruoja, kad padeda Ukrainai. Aš nelabai suprantu, kaip jie padeda Ukrainai. Toks jausmas, kad kaišioja pagalius kiekviename kampe. Nuveži kokį nors automobilį, kuris nudažytas žaliai, o mes juos visus dažydavome žaliai, karinės paskirties, baudžiakas, kad veža. Nu ne, tos šiaip ne taip. Bet keletą vežėme ir šarvuotų automobilių. Vėl pasigauna. Ir jau tada ir su mūsų Vyriausybės, ir su visokiausiais, visokiausiais europarlamentarais, su viskuo, nu ir prastumi tą dalyką. O ką daryti.

I: Supratau, gerai. Gerai. Tai judėkime tada gal... Viskas, laikas apie šį laikotarpį kalbėti. Tai dabar taip, įvyksta 2022 m. vasario 24 d. Ir nuo tos datos, koks tas yra, kaip galėtumėte apibrėžti Vyriausybės požiūrį į NVO?

NP: Na juokingiau iš kitos pusės būtų, kad ateina 24 rytas. Jonas miega Zaporozėj ir skambina iš Lietuvos: „Jonai, karas“; „Koks karas?“ (juokiasi) Ir tada jam ilga kelionė prasideda iš Zaporozės į Lietuvą, nes tenai... O aš ką darau? Aš darau didžiulius pervedimus pinigų, nes jie ateina pas mus, pinigai lėšos. Bet reikia... Bankomatai neveikia, niekas neveikia, bankai neveikia. Ir vat sužinome, kad tuo metu

veikia Privat bankas, ir Privat bankomatai. Ir grupė žmonių, kurie gali mums pasitarnauti, nu gauti į savo kortelę lėšas ir nupirkti kažkokių daiktus. Ir sėdžiu, ir kaip tai padarau – nu yra toks pas mus think tech‘as TransferGO. Į TransferGO aš turiu iš savo kortelės pervesti ir tada tenai, jeigu aš vedu per bankiniu pavedimu, tai viskas tada nueina į atskirą sąskaitą ir labai ilgai ir nuobodžiai tie pinigai pasiekia. O karas, mums kiekvieną dieną reikia. Jonas rašo – milijoną tam, milijoną tam grivinų. Bet tai vis tiek yra didelė suma milijonas grivinų (23,4 tūkst. eurų). Kiek ten, 12 ar 14 tūkst. eurų. Ir tai mums labai svarbu, sako, mums gali suteikti 50 tūkst. eurų paskolą. Kodėl taip? Nu pasitikime. Žodžiu, skambučiu paprastu į telefoną pasiūlo paskolą. Aš ją pasinaudoju. Iš karto išdaliname. Kol mano tas pavedimas ateis į tą Estiją, į sąskaitą. Tai mane šitas dalykas labai sužavėjo. O Jonas visą laiką finansai, finansai. Jis tenai irgi filmuojamas, stovi toje eilėje. Jis visą laiką šneka su manimi – finansai. Nu sakau, ten 400 tūkst., 500 tūkst. Kiek laiko praeina. Nu kaip? Nu aš pasižiūriu – pirmas skaičius jau vienetas. Prieš tai buvo 400,516 eurų. Tai tokie buvo euforija, kad to paties karo pradžioje... O po to į pavakarę tų pinigų gal jau iš viso pasiekėme piką. Tai vat. Tai jo. Ką Jonui, žmogus iš viso, bando susiorganizuoti, bando pirkti automobilius, bando nupirkti, susiorganizavo komandą, kuri tuos automobilius parengia, papildomus kažkokių tai dalykus. Gauna masę laiškų. Norim tą, norim tą padėti. Pasisiūlo visa firma. Ta firma, aš gerai, pasidomiu. Vyksta veiksmas, aš žinau, kad tvarko mašinas. Apmokam sąskaitas, dažai, atsarginės detalės, pirkimai. Pirkimai vyksta jau tiesiai iš šito telefono (*parodo savo telefoną*). Parduotuvė sėdžiu. Man rašo žmogus, va tokią tokią mašiną, va tokia sąskaita. Copy paste, iš telefono nuperku mašiną, antrą trečią. Ir viskas, veiksmas vyksta. Paskui prisimenu kažkokius savanoriai pasisiūlė pagalbos. Paskambino, toks ir toks, prisistatau, nustemba, sako, taigi mes jau tvarkom mašinas, jau visa komanda mūsų. Žodžiu, jau net nežinau, kas vyksta. Žodžiu, pasikeitė kardinaliai viskas. Jeigu anksčiau būdavo kaip vienas žmogus orkestras viską padaryti, atėjus valandai X vienas jau nieko negalėjau padaryti. Net nežinojau, kas tvarko tas mašinas. Ai, apie Vyriausybę. Tai Vyriausybė. Tiesa, reikia pripažinti, man skambino viceministrė. Pala, iš kokios ministerijos ji buvo? Man atrodo iš kelių ministerijų man skambino viceministrai.

I: Iš krašto apsaugos?

NP: Ne. Man atrodo iš EIMIN vis dėlto.

I: Ai, iš EIMIN.

NP: Bet po to jau nekėlė (*juokiasi*). Bandžiau perskambinti. Man atrodo, iš Užsienio reikalų ministerijos skambino. Ne patys ministrai, bet ir neriekia. Nu ką, aš jiems sakau, kokios reikia pagalbos? Sakau, nu nieko, viskas vyksta, bet ačiū, turėsiu omeny.

I: Ai, tai vadinasi būtent jie pirmieji...

NP: Taip, taip.

I: Į jus krieipėsi?

NP: Jo, jo. Buvo taip.

I: O kaip greitai tai įvyko?

NP: Vienos-dviejų dienų bėgyje.

I: Dviejų dienų bėgyje!

NP: Skambučių buvo ištisai. Nu aš negaliu dabar irgi prisiminti visko, bet tai atsirado žmonių, kurie skambino, IT specialistai, dar kas nors. Sakau, va tokių, Rotary klubas. Ne dėl to, kad čia mes faini, čia Rotary klubas. O dėl to, kad pasitikėjo. Ir pasako, ir tą ir tą padėti. Vat yra keletas žmonių, kur ten telefonu esu pabendravęs, esu davęs, gyvai nesusitikęs, davęs prisijungimus prie serverių, jie ten prisijungia, patvarko, sutvarko kažką. Vardą atsimenu, telefoną surasčiau, bet tai net ačiū nebuvo kaip pasakyti. Tai vat tokių yra.

I: Taip.

NP: Tai va. Tai su Vyriausybe irgi panašiai. Bet aš čia ne tas žmogus, kuris gali pasakyti, kaip mes su Vyriausybe draugavom. Dėl to, kad aš biški nelendu į eterį. Tai vat.

I: Bet vis tiek, tai šita informacija tai labai nauja, kad pasakėte, kad vat pirmų dienų bėgyje vyko susiskambinimas.

NP: Jo, pirmų dienų, taip taip.

I: Super, gerai. Tai tuomet dar jeigu galima, dar norėčiau pasitikslinti dėl neseniai įvykusių įvykių. Buvo Ukrainos premjeras Lietuvoj ir su juo, Šimonyte susitiko Blue/Yellow atstovas. Kaip tai buvo suorganizuota, kodėl tai įvyko? Gal šiek tiek galėtumėte pasidalinti informacija apie tai?

NP: Pradžioje Jonas į facebook'ą įdėjo nuotrauką su Budanovu. Žinot kas yra Budanovas? Tai yra Ukrainos žvalgybos vadas, generolas. Tai po to Ukrainiečiai juokavo: visi, kurie pamatė, kad Jonas nusifotografavo su Budanovu, norėjo su Jonu nusifotografuoti. (*juokiasi*) Humoras, bet ten yra teisybės tame. Tai vat atvažiavo, aš tuo metu buvau apsirgęs, aš visai neplanavau lįsti į tas nuotraukas. Bet aš nesu tose nuotraukose, atkreipėte dėmesį, turbūt. Tai vat. Ten susirašinėjome. Matau, kad kažkas vyksta.

Nesuprantu, kas. Sako, tai jau išėjai namo turbūt. Nu ką padarysi. Nu net jeigu būtų mane kvietę sergantį, nežinau, ar persalimas, ar kas, temperatūra užkilo. To dar betrūktų, kad užkrėsčiau dviejų šalių ministrus pirmininkus savo slogom kokiom. Tai vat. Tai nu, tai pagalvojau, šiuo atveju, aš vėl išsiskyriau. Visi iš mūsų ten buvo, nors buvo susitarta, kad ten nebus, bet kažkaip tai jie vietoj buvo, nusifotografavo visi.

I: Nu, kaip čia taip nebūsi susitikti.

NP: Jo. Nu aš manau, kad jeigu aš būčiau šalies prezidentas, kur žinočiau, kad kita šalis, jos piliečiai, dar kažkokie tai juridiniai asmenys, juridinį ar tai fizinį, kaip Joną Ohman'ą pervedė ir aprūpino virš 70 mln. paramos pagalbos, tai aš turbūt ir būdamas prezidentas ar premjeras, ar kas tiktai nori, turbūt, nu norėčiau paspausti ranką tam žmogui. Čia ko gero iš to išėjo. Kai Kuleba atvažiavo, tai aš nežinau, kaip jisai sugalvojo, bet aš manau, kad paprasčiausiai žmogiškai to norėjo (*pataisymas – Šmyhalis*).

I: Supratau, tai vadinasi, ne jūs patys juos pasikvietėt, bet jie tiesiog parodė iniciatyvą susitikti su jumis?

NP: Kiek žinau, taip.

I: Supratau, puiku.

NP: Nu tai kaip, sakyčiau, Kuleba, ateik pas mus – nu ne. Tikrai taip nebūtų. Po to beje, po keletos dienų ir Zelenksis buvo, kaip atsimenat. Bet lygtai pas mus nebuvo, būčiau žinojęs, manau.

I: Taip.

NP: Tai mes truputėlį į kitą lygmenį.

I: Bet paskui su Zelenskiu turėjote iš anksčiau šiek tiek ar ne tą Summit'ą. Ir kai Lukiškių aikštėje vyko tas vėliavos kėlimas ir visa ta programa – ar tai buvo jūsų idėja tai suorganizuoti?

NP: Vėliavos – ne mano, bet taip, mūsų.

I: Jūsų.

NP: Lietuvos šitam, Ukrainos vėliavos.

I: Tai NATO Summit'o kontekste, kas pirmasis ėjo į santykių bendradarbiauti iš tikrųjų? Kaip įvyko ta sąveika tarp skirtingų sektorių, kad vat veikti NATO Summit'o kontekste kartu?

NP: Idėja sakau, buvo Jono, mūsų ir tai buvo paviešinta. Kaip ir viskas padaroma – pradžioj yra mintis, pradžioj buvo žodis – tebūnie šviesa, pradžioj buvo žodis – tebūnie Ukrainos vėliava. Ir atsirado

sportininkai, ir nešė vėliavą tą iš Ukrainos. Greitai pasigaudavo. Variklio tai aš net ir nemokėčiau išanalizuoti. Aš galiu pasakyti, kad padarėme ABC negaliu. Nu pagarsinta. Atsirado tas, kas susidomėjo. Tikrai atsirado norintys, kurie išgirdo. Ir Ukrainos Vyriausybė, ir Lietuvos Vyriausybė. Čia, čia ko gero neprognozuojama, į raides nesudedami tokie dalykai, tokios iniciatyvos.

I: Ar iškilo kažkokių problemų tarp sektorių sąveikos dirbant kartu?

NP: Sektorių?

I: Nu tai NVO ir Vyriausybės.

NP: Ne, ne. Mes va tą sparnuotą frazę galime pasakyti: „valstybė esu aš“. Tai kiekvienas iš mūsų galėdavo pasakyti „Valstybė esu aš“. Mums reikia džiaugtis, kad mes turime valstybę ne tokią, kaip Baltarusijoje, ne tokią kaip Rusijoje, ne tokią kaip Irane. Man atrodo, čia, žiūrėkite, kiek mes turime valstybininkų suvalgytų be druskos vien dėlto, kad jie kažką leptelėjo ar dar kažką padarė. Iš tikrųjų jie geri žmonės, specialistai ir t.t. Mes jau tokie esame išsigryninę savo šitoj. Nu aišku, ir mes bandome, ir aš bandau asmeniškai. Taip. Ne apie šitą sritį, apie kitas sritis. Savo srityje. Sąveikos puikios, aš manau.

I: Tai kokie pagrindiniai tie pokyčiai įvyko po 2024 m. vasario 24 d. tame bendradarbiavimo Vyriausybės ir NVO?

NP: Pokyčiai nėra apčiuopiami. Čia, kad mes į ministeriją galime paskambinti į mobilųjį telefoną ir man atsilieps: „Laba diena, (*respondento vardas*)“ – tai jau šis bei tas. Nekonkretinsiu, kokios ministerijos. Ne visos aišku. Bet yra, taip taip.

I: Ir kaip dažnai dabar vyksta jūsų susitikimai, pasitarimai?

NP: Su Vyriausybe?

I: Su Vyriausybe, taip.

NP: Žinokit, subendruojame, kai reikia licencijos nueiti, užpildyti. Subendruojame... Žinokit, pagal poreikį. Nėra to. Yra vienas, pavyzdžiui, nu įsivaizduojame, kad mes ką darome – perkame daiktus ir vežame į Ukrainą. Nu būna visokių kartais daugiau.

I: Tai apibendrinam jau galbūt, nes laikas spaudžia.

NP: Jau manęs tikriausiai laukia.

I: Paskutinis klausimas trumpai. Apibendrinant, koks galimas tokios sąveikos testinumas tarp Vyriausybės ir NVO?

NP: Reikia suprasti pirmą pagrindinį klausimą, kad mes niekad nebūsime tie, kurie galėsime pasakyti kažką. Bet tai, tas momentas, kad Vyriausybė mus girdi yra labai labai daug. Aš neįsivaizduoju, ko čia galima daugiau norėti. Mes juk nesame tie valstybininkai, kurie matytų visas valstybės problemas. Pati valstybė juk turi daug ką. Turi neįgaliuosius, turi pensininkus, turi mokslą, turi sveikatos apsaugą, visus tuos dalykus. Mes ateiname, sakome, mes kokie faini, mes padėsime Ukrainai. Taip, mes faini, mes padedame Ukrainai, bet juk tai Vyriausybė negali dėl to mesti visų kitų dalykų. Mes esame, nu pripažįsta, kad darome tai, ką privalome. Tai yra geri dalykai, geri darbai, tai ką mes darome. Aš manau, kad čia nereikia per daug ir svajoti čia šito. Nu ką jie galėtų, ką jie galėtų. Piaro mums nereikia. Nu kažkuriam iš mūsų reikia, bet man nereikia. Pati valstybė mus gina, nori nenori, kai mus skundžia. Per signatarus. Nu mes dar ne už grotų. Viskas tvarkoj. Aš net negalvoju, kad tai yra stogas. Tai yra šiaip tyli parama, palaikymas ir visuomenė palaiko. Ir valstybė – yra pareigūnai užimantys pareigą, kažką darantys svarbaus. Bet tai nėra kažkuo tai atskirti nuo visuomenės. Tai vat aš kartais bandau filosofuoti tą dalyką, kas yra valstybė, kas esu aš, kas esame mes. Ir tie visi... O vagių valdžia, ane, išsirinkome ir t.t. nu vat mes juk turime visą įrankį. Dabar tiksliai nepasakyčiau, bet surinkime LRS.lt ir pasižiūrėkime, kiek mes ten turime informacijos – mes turime dienotvarkę su tuo, kokius įstatymus norime, kad yra planuojama priimti. Ir dienotvarkė – viena diena yra dešimtys įstatymų, kuriuos yra ruošiamasi priimti. Ir mes kliktelime ant kiekvieno įstatymo ar papildymo, mes išeiname į įstatymą, mes išeiname į lyginamąsias lenteles, mes išeiname į komiteto išvadą. Tai jeigu tu esi toks gudrus, tai tu sėsk lrs.lt ir tu pažaisk pats sau ir tu pamatysi, kiek tenai yra tų dalykų. Tu nesutinki su kokiom nors eilutėmis? Tvarkoj, ten yra netgi, man atrodo, sistema pareikšti savo nuomonę, tai pirmyn. Svarbiausia, kad čia sėdime, nosį krapštome ir atrodo, kad viskas turi gautis taip, kad mums visiems viskas būtų fainai. Ne, tai yra darbas, ir jeigu mes jaučiamės labai stiprūs, mes galime bent jau pasižaisti ir pabandyti, kaip tai atrodo. Svarbiausia, kad tai jau yra nuo seno, labai seniai atėję. Žiūrėti. Paskui žiūrėti, kaip kas subalsavo, pagal partijas, pagal frakcijas. Nu kaip nori. Už, prieš, susilaikė, kas nedalyvavo. Nu viskas viskas, ta informacija yra. Tai vat, tai jeigu mes esame tie valstybininkai, kurie žinome, kaip geriau padaryti. Tai pirmyn, imame ir darome. Tai vat.

I: Ačiū jums labai.

Interviu Nr. 15, Informanto/interviu kodas: VG-39.

Amžius: 39 m.

Informanto išsilavinimas: Aukštasis universitetinis

Informanto darbo sektorius: Vyriausybiniis (LR Vyriausybė) (V)

Interviuotoja: *Greta Latvėnaitė (I)*

Interviu vieta: *LR Vyriausybė*

Interviu data: 2024 04 18

Interviu trukmė: 1 val. 19 min.

I: Tai esu VU TSPMI ketvirto kurso studentė Greta Latvėnaitė ir šiuo metu darau tyrimą bakalauro apie NVO ir Vyriausybės santykius karo Ukrainoje kontekste. Tai norėčiau jūsų paklausti, ar sutinkate duoti interviu anonimiškai ir būti įrašinėjama mokslinio darbo tikslams?

VG: Taip, žinoma, malonu ir sėkmės jums su darbu.

I: Ačiū. Dabar turiu keletą klausimų asmeninių. Jeigu nenorite, galite ir neatsakyti į juos. Tai jeigu galite, atsakykite, koks jūsų amžius?

VG: A čia žirkklės sakyti?

I: Būtų gerai konkrečiai, jeigu galite.

VG: 39.

I: Ačiū. Jeigu galite, atsakykite, koks jos išsilavinimas?

VG: Aukštasis.

I: Puiku. Ir kiek laiko dirbate vyriausybiniame sektoriuje?

VG: Dabartinėse pareigose ar iš principo?

I: Iš principo.

VG: All together. [*skaičiuoja*]. Kokius aštuonis gal metus, sakykime. Iki 10 gal taip.

I: Puiku. Ar kažkada dirbote nevyriausybiniame sektoriuje?

VG: Taip.

I: Kiek laiko?

VG: O Dieve, čia sunkiausi pradžiai, taip? Konkrečiai NVO ar šiaip tiesiog nevalstybiniam?

I: Nevalstybinis sektorius, bet labiau ten asociacijos kažkokios tai, paramos fondai, VŠĮ.

VG: Ai, tai jeigu tokiuose, tai gal apie metus turbūt tiktai. Gal net mažiau.

I: Ir kokioj srity tai buvo?

VG: Rytų kaimynystės paramos.

I: Supratau. Tai toliau seks klausimai apie NVO ir Vyriausybės ryšius – NVO, tai turiu omeny orientuokimės į Blue/Yellow, Laisvės TV, Stiprūs kartu, bet galit ir kitas paminėti organizacijas – ir Vyriausybės ryšius iki 2022-ųjų metų vasario 24 d. Tai dabar bus toks blokas klausimų būtent apie tą laikotarpį. Tai pirmasis klausimas gal galėtumėte, kaip galėtumėte apibūdinti NVO ir Vyriausybės santykius iki 2022-ųjų metų vasario 24 dienos?

VG: Perduosiu iš karto linkėjimus Deividui. [juokiasi]. Kad nu iš tikrųjų tai nebuvo taip kad netgi ir... Aš suprantu, kad jūs norite paklausti apie apie Rusijos invaziją į Ukrainą ir tą kontekstą, bet netgi jai jau buvo ruošiamasi iš anksto. Netgi tai, ką jūs klausiat, tai jau vyko ne nuo vasario 24 dienos, o dar, man atrodo, ir gal gruodį ar lapkritį tiek dėl priėmimo pabėgėlių: ką mes darysime, kaip mes darysime, tai jau netgi su konkrečiai tuo Vyriausybė su nevyriausybinių organizacijom jau dirbo ir nekonkrečiai nukertant nuo tos datos. Bet bet jeigu kalbant iš principo, tai jisai visą laiką labai svarbus tasai bendradarbiavimas su nevyriausybinių organizacijom. Ir čia ne šiaip noriu mandagią klišę numesti. O, pavyzdžiui, prisiminkime, na, tarkim, ir tą hibridinę ataką su su su Lukašenkos režimo stumiamais migrantais per sieną. Tai vis tiek galbūt ten nebuvo to, ta prasme, visai nebuvo Blue/Yellow vaidmens ir t.t., bet su kitom organizacijoms buvo – tiek su Raudonoju Kryžium, tiek su kitais. Bet kuriuo atveju visą laiką yra bendradarbiavimas vienoks ar kitoks, tiktai galbūt šį kartą mes jį labiausiai pamatėme tokiam jau neaprepiamo masto šokiruojančiame kontekste, bet šiaip, jisai vyksta nuolat tai vienoje, tai kitoje, tai trečiojoje srityje. Tiesiog vieni iškyla, kiti sumažėja. Nu realiai, valstybė visai nedirbdamas su NVO, tai jinai nu nelabai ir, ir galėtų. Tai kartais tu prašai pagalbos. COVID atsiminkime irgi kiek ir šauliai, ir ir tai iš principo - valstybės ir NVO bendradarbiavimas, sprendžiant kažkokias krizines situacijas ar itin svarbias. Ar ten nežinau, referendumų jūs neatsimenate. Bet kaip būdavo, buvo, pavyzdžiui, referendumas dėl narystės Europos Sąjungoje. Nu tai vis tiek yra visą laiką jo kažkiek tai nėra naujas dalykas. Tiesiog skirtinguose kontekstuose jos skirtingai matosi ir ir galbūt tas pats įspūdingumas paskui rezultato yra kitoks. Bet nu pavyzdžiui, COVID'as irgi puikus pavyzdys. Tai koks buvo klausimas? Atsakiau aš į jį ar ne? Nelabai?

I: Atsakėte. Iš tikrųjų toliau išsigrynins viskas pagal klausimus.

VG: Okey.

I: Šiaip bendrai aš įsivaizduoju dabar maždaug įspūdį kaip tai viskas vyko. Tai dar kalbant tada iki to pilno masto karo Ukrainoje pradžios, 2022-ųjų metų, kaip ir minėjote, anksčiau jau visas pasiruošimas vyko. Tai kalbėkime iki tol, kol mes pradėdame jausti tą grėsmę ar ne. Kaip Vyriausybė vertino tą požiūrį, koks buvo požiūris į NVO vykdomas veiklas iki to laikotarpio?

(05:19.44)

VG: Nu tai bet kuriuo atveju, pavyzdžiui, jeigu mes imam tas organizacijas, kurios jums konkrečiai įdomiausios, nu tai tarkim, Blue/Yellow, tai yra labai labai svarbi organizacija, kuri taip Lietuvoje irgi buvo viena iš tų valstybių, kur ir vyriausybės lygmeniu, tarkim, teikė ginkluotę Ukrainai viena pirmųjų, dar dar nuo, nuo karo tikrosios pradžios 2014-ais metais. Bet bet tokios organizacijos kaip Blue/Yellow - tai jos, ta prasme, yra nu visiškai tiek pasididžiavimo, tiek, ką valstybė iš tikrųjų gali padaryti. Nes kai kuriuos dalykus gali padaryti tik NVO, o negali, negali valstybės daryti. Tai yra nu teigiamai ir labai smarkiai vertina bent jau nu šitą Vyriausybę, šita premjere, tai labai.

I: Puiku. Ir gal galėtumėte kažkokius konkretesnius pavyzdžius pateikti to bendradarbiavimo šitų sektorių per tuo ankstesniu laikotarpiu?

VG: Aha, nu tai atsakiau jau šiek tiek, ar ne, ir apie migrantų krizę, ir apie COVID'ą. Kas čia dabar galvoju? Nu šiaip COVID'as turbūt buvo viena tokių tikrai ryškių patirčių, kur buvo ir koordinavimasis nuolatinis ir iš tikrųjų dalį to koordinavimosi formato mes paskui išnaudojome iš išplėsdami, pakeisdami kažkiek. Bet realiai jau ant to galėjai statyti pagrindą dabar, jau po invazijos pradžios, to bendradarbiavimo su NVO. Ta prasme, koks buvo klausimas? Na, šitai...

I: Pavyzdžiai.

VG: Tai vat, tai tai sakau, iš to, ką aš dabar galėčiau turbūt įvardinti, tai tai, ko gero, būtų, būtų COVID'as, bet ir bet kuriuo atveju, ta prasme, ir, ir ir, ir saugumo, gynybos sektorius - šauliai. Jie visi, ta prasme, NVO ar ne, nu kaip ir NVO. Nu, ta prasme. Bet. Bet vis tiek tas bendravimas labai labai glaudus visą laiką yra. Ir čia gali būti jisai jau tokios akivaizdžios didelės krizės, kai jau tada iš abiejų pusių ta iniciatyva eina. Bet gali būti kad ir, tarkim, NVO sugalvoja kažkokią iniciatyvą, paprašo Vyriausybės pagalbos. Gali būti, kad, na, nežinau, Vyriausybė daro kažką ir tada tiesiog pasitelkia tuos usual suspects. Tų pačių, pavyzdžiui, baltarusių, kai po dvidešimtų metų rugpjūčio pradėjo pas mus važiuoti dauguma

humanitarinių baltarusių, tai irgi, tiek Raudonasis Kryžius, tiek Freedom House, kitos NVO labai daug įsitraukė ir yra dalis sričių, kur kur jie dar, ta prasme, kur nėra valstybės funkcija, ir jie kažkuo tai padeda, kažką daro ir tada susiduria, tarkim, kažkokiom problemom. Ir ateina, ir sako: žiūrėkit, nu, mes ne, mums čia reikia pagalbos. Ir sprendžiam tada. Tai sakau, tų pavyzdžių, aš bandau sugalvoti kokį nors gerą pavyzdį. Gal kokią Dainų šventę ar kažkas tai tokio. Bet bent jau kritiniais momentais, tai jisai yra tikrai visada tas bendradarbiavimas.

I: Ir apie iniciatyvą turėjau klausimą, bet jau maždaug ir atsakėte, ar ne?

VG: Gal nu...

I: Labai gerai. Ar turite kažką pridėti, iš kieno, kurios pusės sklido ta iniciatyva labiau?

VG: Aš sakyčiau, kad kad ruošiantis gan nemažai, gan nemažai, jau prieš invaziją, tai gana nemažai tos iniciatyvos buvo ir pačių, ir iš pačių NVO ir savanorių. Bet ją labai sunku atskirti. Kai Lietuva labai maža, visi su visais bendrauja. Tai atsikrapštyti iki to, kas inicijavo, yra, yra kartais sunku, bet jo, pavyzdžiui, Stiprūs kartu realiai, aišku, tie susitikimai, pasiruošimas vyko čia, įtraukiant ir, ir vyriausybines institucijas, ir kitas pavaldžias įstaigas, ir ir kitas organizacijas, kitas NVO. Bet jisai buvo labai smarkiai Stiprūs kartu driven. Ta prasme, ir be, be be jų iniciatyvos mes tikrai niekaip negalėtumėme, nebūtumėme galėję sudaryti tokių sąlygų ukrainiečiams, kokios jos buvo, nes nu labai mažai, kur tiek žmonių gyvena nuosavuose būstuose su žmonėmis. O jeigu tu gyveni, ten kažkas davė tau kambarį, tai iš karto tu turi ir vistiek, ir globą, ir socializaciją tos šeimos, kuri tave priėmė. Aišku, kai kurie ten duoda raktus nuo atskiro buto, bet ir tie, kurie tai sakau, ta prasme valstybė tiesiog iš viso niekaip negalėtų nieko panašaus padaryti, nes ieškotų patalpų ten kažkokių tai sanatorijų, tartųsi su viešbučiais. Bet bet va tas žmogiškasis tiek to, nu, kaip čia pasakyti, pojūčio, kad tu esi namie, net jeigu tie namai ne tavo, tiek to tokio, na, pavedžiojimo kažkiek už rankos ar ten nueiti kartu cepelinų pavalgyti ar kažkur nuvežti. Ta prasme, kai žmonės suteikia savo būstą, jie suteikia, iš tikrųjų, dauguma jų suteikia žymiai daugiau. Ir va to valdiško – psichologinė pagalba, nei nu - tiesiog negalėtų aprėpti, netgi jeigu ji būtų kokybiška kaip, aš nežinau, Skandinavijoje. Nes tai tiesiog nėra tas pats kaip priėmimas į savo šeimą. Tai jo tai tai, sakau, tai tas bendradarbiavimas kažkiek yra pagalba pagalbos vieni kitiems, bet ir kita vertus, su institucijų pagalba tada NVO gali padaryti kažkokias nu, net net nebūtų kompetencija arba galimybė valstybei, valstybei pačiai.

I: Puiki. Ir dar iki 2022-ųjų metų...

VG: Taip.

I: Kaip dažnai ir/ar vyko vyriausybės ir NVO sektorių susitikimai, pasitarimai?

VG: O ten yra kažkokia tai platforma, ir aš, tiesą sakant, yra kažkoks tai formalus bendradarbiavimo formatas, kuriame ir aš sudalyvauju, bet aš neatsimenu, kaip dažnai jisai būna. Tikrai ne kartą per metus, tikrai dažniau. Bet bet kiek tai negaliu pasakyti. Neatsimenu, bet, žinoma, vat ta prasme. Jisai yra, tai kai jisai vyksta formalus, per kažkiek laiko susikaupia ten kažkokių iniciatyvų, idėjų. Jos visos nėra tokios time sensitive ir t.t. Tai vyksta rečiau ir... O jau kai ištinka krizė, tai tas tada jau tas bendradarbiavimas ir tie susijungimai, tai jie būna nuo tenai kartą per kelias savaites Premjerei dalyvaujant ir gali būti kasdien Team'suose, kai reikia. Arba po porą kartų, kai labai reikia. Ta prasme, ir kai COVID'as buvo, tai man atrodo jau buvo, kai jau vyko kartą per savaitę, tai čia jau buvo labiau toks jau kaip čia pasakyti, jau įsivažiavimo į vėžes laikotarpis. Iki tol netgi dar dar dažniau vyko ta prasme. Tai, sakau, jis labai priklauso... Formalus, nu gal, sakykime, nežinau, gal porą kartų per metus, gal kas kas ketvirtį, bet, bet kai jau yra iš tikrųjų dirbama ties kažkokiu klausimu, tai tai gali būti ir kasdien.

I: Supratau, o koks tai formatas buvo, kur minėjote, kad pastovus, bet didesniais tarpais. O kas tai yra?

VG: Aš gal paieškočiau ir atsiųsčiau. [*jį respondentė atsiuntė – „NVO taryba“*]

I: Viskas tvarkoj.

VG: Nes aš tikrai neatsimenu, kaip jisai vadinasi. Bet yra toksai. Nes tų formatų, nu tų formatų, ir ten kaip komisija vadinasi ir kaip... Žodžiu, aš atsiųsiu ir bus paprasčiau, nes sakau, jisai kažkaip, jame yra ir institucijų atstovai pagal pareigas, na nes tokie dalykai privalo būti. Bet tai yra nu tas eterio, nu toks einamasi. O jau kriziniai, kritiniai kažkokie tai mobilizaciniam reikalui yra tada, yra tiesiog Teams'as ir mailing listas. Ta prasme, nu kitas dalykas.

I: O kieno iniciatyva yra tas formatas? Bendradarbiavimo, susitikimų?

VG: Nežinau. Jisai turėjo... Gal aš arba, arba surasiu, ir tada numesiu, nes jau dabar mato, kad čia blokas toksai eis. Pasiklausiu ar kolegų, ar surasiu ten kažkokį tai potvarkį, nes aš nežinau, ar čia įstatymai reglamentuoja. Bet tai yra nu ta prasme, visą laiką taip buvo. Ir tiesiog asmeninė sudėtis keičiasi. O kaip jie išvis atsirado? Ar čia Vyriausybės, Vyriausybės sprendimas ar kas? Aš tiesą sakant nesigilinau niekad.

I: Puiku. Gerai, tai taip pat. Ar buvo imtasi priemonių, tuos NVO, Vyriausybės bendradarbiavimą įtvirtinti formaliomis priemonėmis? Iki 2022 metų?

VG: Yra tam tikrų NVO labai stiprus noras ir visą laiką susitikimuose keliamas klausimas, kad jie būtinai norėtų įtvirtinti formaliai, tarkim, na, jeigu įvyksta krizė, tai, kas yra būtina, pasirašyti kažkokį susitarimą, kas yra ta koordinuojanti NVO ir tada jau į tą NVO turi įgaliojimus, nu ta prasme, ji jau tampa koordinatorius viso kito. Toksai lygesnis tarp lygių. Tipo go to NVO, kuri kuri viską, nu toksai pagal part... Jeigu NVO, tai mes privalom, tai mes pagal nutylėjimą skambinam jum arba pagal pasirašytą susitarimą. Bet mes visą laiką laikėmės nuomonės, kad nu ta prasme tas lankstumas ir tas, kaip čia pasakyti, kaip ir lygios teisės, tiek pareigų, tiek ir iniciatyvos tarp NVO yra iš tikrųjų gerai, nes, nes nu, pavyzdžiui, tai jeigu paimtumėme pavyzdį to paties ukrainiečių priėmimo pabėgėlių, nu tai tada būtų susitarimas. Mes turėtumėme kreiptis į tą konkrečią NVO, kuri labai nori tokio susitarimo, ir tada, žodžiu, jie su savo jau capacity, kokius turi, tokius turi, turėtų kažką galvoti ir taip toliau. Bet mes turime iniciatyvą žmonių, kurie staigiai susiburia ir sako, we have a plan. Ir lets do it. Tai ta prasme nu šitoj vieotj, jeigu mes turėtumėme tą labai konkretų susitarimą ir labai konkretų tokį šabloninį bendradarbiavimo modelį, aš suprantu, kad kai kuriom NVO tai yra, nu kaip čia, nenoriu, kad blogai nuskambėti, bet naudinga. Jie tada pasiboostina, kad kad aš čia esu tas pagrindinis partneris, bet bet galutiniam rezultate ne dėl to, kad niekada nežinai, kokioje situacijoje ateis kažkokia tai arba jau kita NVO, arba išvis piliečių iniciatyva su mind-blowing idėja ir suburs visus. Tai vat to tokio, kaip čia pasakyt, nu monopolizavimo, jo nesinori. O tam, kad galėtumei dirbti kartu, susitarimo nereikia. Jeigu yra iniciatyva, noras ir, ir ir ir poreikis, tai tai visiškai nesvarbu, kas, kas, kas bus parašyta ant popieriaus. Tai mes kažkaip visą laiką laikėmės, laikėmės tos tokios prieigos, kad ad hoc žiūrėkime ir ir darykime. Ir aš manau, kad jinai pasiteisino, bet žinau, galima turėti ir kitokius požiūrius. Nu sakau, be jos nebūtų buvę Stiprūs kartu su pabėgėlių priėmimu. Tai ką mes realiai, niekur kitur daugiau turbūt pasaulyje tokio dalyko nebuvo.

I: Taip. Ir tikriausiai negalite išduoti, kuri čia taip nori?

VG: Nu gal nenorėčiau.

I: Viskas tvarkoj.

VG: Sakym tarptautinio didelio tinklo Lietuviškasis segmentas.

I: Supratau. Įdomiai. Gerai. Taip, kiek Vyriausybė, priimdama sprendimus, rengdama įstatymus, atsižvelgė į NVO poreikius bei rekomendacijas iki pilno masto karo Ukrainoje pradžios?

VG: Pakartokit.

I: Kiek buvo Vyriausybės atsižvelgta priimant sprendimus, rengiant įstatymus į NVO poreikius, rekomendacijas?

VG: Dėl konkrečiai invazijos Ukrainoje? Bendrai?

I: Dar iki. Bendrai.

VG: Tai, nu kaip. Visą laiką yra... Jeigu kažkoks tai nežinau įstatymo, ar įstatymo projektus ruošia Vyriausybė, arba jeigu Vyriausybė ruošia išvadą, arba, jeigu yra poįstatyminiai kažkokie aktai, kurie Vyriausybės kompetencijoje yra, tai tai visada, bet kuriuo atveju su susijusia, ta prasme... Tie tos organizacijos, kurioms turės tiesioginį poveikį, su jom privalo būti konsultuojamasi ir yra konsultuojamasi. Tai dabar dėl to vat nu ta prasme operon operacionalizuoti, kiek, nu man gan sunku. Juolab, kad aš pradedu galvoti, kad jūs ne pas tą žmogų atsiuntė, nes, tai dirbu su Ukraina, ne su NVO. Tai... Su Ukraina, su Baltarusija ir t.t. Bet, na gerai, tarkim, pavyzdys, jeigu ne kaip anksčiau, bet, tarkim, kaip, kaip iš principo galėtų būti. Nu tai, tarkim, kailinių žvėrelių - ten, tų visų baisių ir kur priimtas buvo įstatymas. Tai ar be iniciatyvos *Tušti narvai* tai galėtų taip pajudėti, ar nuo ta prasme. Tai vis tiek yra ir konsultuojamasi, ir atsižvelgiama, ir ieškoma to geriausio sprendimo, nes tas yra labai svarbu. Dėl to, kad tu gali kabinete ten sėdėti užsidaręs ir svarbu yra žinoti, kaip situaciją mato, kokias problemas mato ir ir kaip siūlytų spręsti, kas galėtų veikti ir kas neveiktų, tie, kas on the ground su tuo klausimu dirba. Tai taip bet kuriuo atveju konsultuojasi ir žiūri. Tada kiek atsižvelgta? Man atrodo, kai kuriais atvejais, jeigu paklaustų NVO kai kurių, tai pasakytų, kad visiškai nei kiek, ta prasme. Tai čia toksai labai priklauso nuo to, kurioje pusėje tu esi. Dėl to, kad nu Vyriausybė, Vyriausybei vis tiek užduotis yra ta prasme priimti labai ribotom galimybėm ir su milijonu interesų kažkokį tai įmanomai mažiausiai blogą, nu hopefully geriausią, bet šiaip eventualiai mažiausiai blogą sprendimą. Tai ta prasme, tada ką reiškia tiek, kiek įsiklausai į NVO? Tai jeigu tu į, jeigu tu priėmei, galiausiai, jeigu Seimas priėmė įstatymą dėl optinių taikiklių, tai turbūt ir medžiotojų būreliai įsiklauso, kuris irgi kind a NVO, turbūt, tai gyvūnų globėjus nelabai. Tai čia visą laiką beveik kiekvienam klausiamo, na, išskyrus galbūt Ukrainos, visą laiką bus priešingi NVO, ta prasme, priešingas visuomenės, to nevalstybinio sektoriaus atstovai, kurie norės priešingų dalykų. Tai tu vis tiek negali niekada praktiškai įsiklausyti iki galo į vieną, netgi jeigu tas vienas tau patinka, nes nu kiti netgi jeigu asmeninę nuomonę arba politinę poziciją yra toje pusėje, nes tu vis tiek turi su su surasti tokį sprendimą, kuris normų nepažeis, kažkokių teisėtų lūkesčių, ir tos kitos pusės, netgi jeigu tau nepatinka jiniai. Tai tai, sakau, tai yra tokia neformalaus ir yra, netgi ir nuo tiesiog kaip bet koks tas pats įstatymo kažkoks projektas arba kažkokia tai iniciatyva gali būti. A gali būti netgi kaip ir NVO inicijuota. Tai sakau, ir ir tas labai priklauso, kiek įsiklausai labai dar priklauso nuo nuo pačios

NVO arba tos organizacijos nu irgi empatijos tam, kad jų klausimas nu, kaip čia pasakyti, kad iš tikrųjų reikia ieškoti kompromiso, ką Vyriausybė ir daro, nes atsitinka ir taip, kad NVO kovoja už kokias nors teises, taip nu arba kažkokį tai klausimą, nu kad jis jai taip svarbus. Ir viskas idealu turi būti šitaip. Okey, padarysime šitaip, ką tada darysime kai bus a, b, c, d. Nu pavyzdžiui, su tuo migrantų stūmimu per sieną. Visi supranta, tarkim, ir tas NVO, kurie sako: betgi čia vaikai, jie šąla, jie be batų, tai leiskime bent vaikus. Bet tada matai, kad kitose valstybėse taip ir vyksta. Tu įleidi vaikus, tada prasi... pasidaro šeimų susijungimas. Kitaip tariant, tada labai tikėtina, nu ta prasme, praktiškai faktas, kad tada pradės stumti vaikus, po kurių vėliau ateis tėvai. Ta prasme, šiandien tu turi ant sienos penkis vaikus, kurių visiems labai labai gaila. Netgi jeigu tu žinai, kad batai kuprinėje, bet nu vis tiek šalta, jie gali nušalti ir t. t. Ir problema labai sudėtinga, ir empatijos daug. Bet tu supranti, kad tu turi kažką lygiai taip pat padaryti, kad rytoj nebūtų 20, o poryt šimtas, o ir nu va tas tarp tokio, sakykime, NVO... NVO gali sau leisti žymiai daugiau idealizmo, nes tai, už ką jie kovoja, jie šimtu procentų tuo tiki. Bet jiems nereikės paskui, bet jie kovoja už tą vieną case'ą dažniausiai ir jiems, į jų pareigas neįeina žiūrėti apie grandininę reakciją, kurią tai sukels, arba ką mes darysime, jeigu pamatys, kad čia labai gražiai elgiasi, tai mes turėsime okey 10 tūkstančių, kitą dieną 20. Ką tada mes darysime? Kokios jų bus sąlygos, end result, ta prasme, mes norime, kad jie toliau eitų čia, per Baltarusiją ir pas mus, kokios sąlygos bebūtų, bet sėdėtų uždaryti ir galiausiai gražinti atgal? Ne, bet tu supranti, kad NVO, pavyzdžiui, kalba apie tai, kad vienas iš tenai kažkiek yra, iš tikrųjų, ten, nežinau, LGBTI ar dar koks nors atyvistas. Tai suprantame, kad jam yra grėsmė. Bet visoje šitoje masėje tada valstybė turi galvoti apie tai, kad tu pagerinsi kažkur vienas sąlygas. Pas tave bus 10 tūkst. LGBTI iš šalies, kur yra uždraustas, tarkime, toks dalykas. Tai, sakau, tai tas man atrodo labai, sėkmės procentas, atsižvelgiant į NVO, ta prasme, nuomones arba ekspertizę, labai labai dar priklauso ir nuo pačių NVO nu tokio, kaip čia pasakyti, gebėjimo kažkaip tai mąstyti doable kategorijom, o ne negu, kaip turėtų idealus pasaulis atrodyti. Tai mes dėl to sutinkam visi. [juokiasi]. Bet kai pavyksta, bet... Tai va, tai sakau, kai pavyksta, kai pavyksta iš tikrųjų tą susidėlioti taip, kad maksimaliai galėtumėme išnaudoti įžvalgas NVO, bet ir tada okey, tai o tada next step, ką darome, susėsti ir labai racionaliai kalbėti apie tai ir ieškoti sprendimo. Tada, tada, man atrodo, ir tas pasitenkinimo iš abiejų pusių didesnis rezultatas. O jeigu tiesiog jūs nesuprantate. Ir čia visi vargšai, arba tenai from the river to the see, nu tada jau tu negali. Tai vat čia sakau, nu tada tokio deja, Vyriausybė visą laiką turi būti, nu jeigu jina valstybiškai mąstanti, jina turi būti on soberside. Ir tas... Jo. [juokiasi].

I: Gerai pasakyta. Puiku, tai dar vienas klausimas apie tą laikotarpį iki... NVO buvo laisvi veikti teikiant viešąsias paslaugas be Vyriausybės įsitraukimo?

(28:08.49)

VG: Čia ta, o ką jūs norite paklausti? [*juokiasi*]

I: Aš negaliu išsiduoti, ką aš noriu paklausti, nes sugadinsiu tyrimą.

VG: Nes jūs norit, ką aš apie tai sakysiu?

I: Taip.

VG: Na tai NVO yra visą laiką visiškai laisvi veikti, kol jie nepažeidžia įstatymų ir kol jie nepradedą prašyti pinigų. [*juokiasi*] Tai ta prasme, ta veikimo laisvė, jinaį įstatymų ribose yra nu, if you ask me, praktiškai begalinė. Nu ta prasme, jeigu tu, nežinau, nenaudoji vaikų moksliniam eksperimentam ir nelandžioji į karinius objektus ir dar kažką, tai tu esi visiškai laisvas. Tai tu nori ten šuniukus gelbėti. Tu nori baltarusius gelbėti. Nori dar kažkaip kitaip gelbėti pasaulį. Tai tai tai, sakau, aš esu sutrikusi dėl tos laisvės veikti. Galėčiau įtarti, kad čia galbūt klausimas apie patekimą į pasienį? [*Tyrėja papurto galvą*]. Ne, tai tada net neįsivaizduoju, apie ką čia gali būti. Nes, nes nu vat, pavyzdžiui, vat patekimas į pasienį per per hibridinę ataką yra geras pavyzdys, nes nu, kai suclashino nacionalinio saugumo klausimai, kur yra nu saugomas objektas, yra žmonės ginkluoti, pasieniečiai, ir tada ant sienos kažkas tai, kažkas tai vyksta. Tu... Tie žmonės, kurie tą sieną saugo, turi gebėti kontroliuoti situaciją. Jie negali ten leisti bimbinti pirmyn atgal bet kam, kas nori, kad ir kokių geriausių ketinimų tie žmonės būtų, būtų vedami. Bet, bet jeigu ta veikla nėra kažkaip tai... Nu arba nežinau, nu ta prasme, **jeigu Ohman'as nuspręstų nusipirkti, nupirkti atominę bombą padovanoti ukrainiečiams, turbūt nelabai galėtų**. But otherwise aš ne... Nu bandau sugalvoti, suprasti, ką jūs norite paklausti ir nelabai...

I: Bet atsakėte, atsakėte, viskas gerai. Galėsiu po įrašo paaiškinti.

VG: O gerai!

I: Gerai? Jeigu jums įdomu bus.

VG: Aha!

I: Nes iš tikrųjų visi klausimai kyla iš teorijos ir praeitų tyrimų.

VG: Jo, žinau. Mhm.

I: Tai...

VG: Vis tiek jūs kažkuo remiatės.

I: Bus paaiškinimas, jeigu įdomu. Jau daug papasakojot apie tai, kaip bendradarbiavo sektoriai, tai kokie buvo tie esminiai formatai, kuriais vyko sektorių bendradarbiavimo sąveika?

VG: Bet kada ar vėl per karą?

(30:55.73)

I: Iki.

VG: Iki.

I: Anksčiau.

VG: Na tai sakau, yra ad hoc'iniai. Yra ta prasme, yra bendradarbiavimas... Okey, tai tie ad hoc'iniai yra dviejų rūšių. Viena rūšis yra „turime didelę problemą, sprendžiame visi kartu“, tai čia COVID'as, pavyzdžiui. Yra kitas, dirba Lietuvoje kažkokia NVO ir tiesiog nu mato, ar tiesiog keletas NVO, nesvarbu, tame pačiame, ir tiesiog mato, kad yra, per savo darbą, mato, kad problema kur nu reik, jeigu būtų, tarkim, kitokia įstatyminė bazė, kitoks reguliavimas, jie galėtų padaryti daugiau, kitaip ir t.t. Tada irgi kreipiasi, ten raštą parašo ar šiaip paskambina ar parašo mail'ą: we have a problem, gal čia kažkaip. Tai irgi toksai, sakykime, ad hoc'inis. Tada yra tie visiškai formali... vos nepasakiau formalistiniai. Bet nu, jo. Čia tas vietoj. Tie formalūs, kur nu ta prasme yra ten kokia nors NVO tenai bendradarbiavimo su vyriausybe platforma. Tai jos veikimas, tas formatas yra nuolatinis, jos veikimas priklauso nuo abiejų pusių. Kaip abiejų... Aišku, NVO pusė yra daugybė, bet ta prasme ar tu ateisi ir tenai formalistiškai pasakysi, kokia gera valdžia, tikėdamasi kažko iš to, ar tu iš tikrųjų neši ten problemas ir tik valdžia norės jas spręsti, ar tipo, atbuvom, kitą kartą po ketvirčio. Nu, ta prasme, plius įstatymų leidėjai ne tik įstatymų, bet visų teisės aktų rengime, kur yra nu įstatymais numatyta galimybė teikti ten savo pasiūlymus. Visi visi teisės aktai yra kabinami viešam, viešam teisės aktų registre, iki kol yra priimami ir ten nu ta prasme, šita, galima pateikti pastabas, ta prasme, priklauso nuo to, kaip pati NVO stebi kažkokį tai klausimą ar su juo susijusią teisėkūrą, ar ne. Nu tai va tokie formatai. Ir kas čia dar, Dabar galvoju, ar kažką pamiršau. Gal kažką turbūt pamiršau, bet gal kas nors kitas pasakys ir dadėsit.

I: Ir paskutinis klausimas apie tą laikotarpį dar anksčiau. O kaip ir minėjote, kad viena iš problemų yra tai, kad kažkokias idealistines svajones turi kartais NVO, kurias sunku kartais įgyvendinti teisės rėmuose ir apskritai Vyriausybės rėmuose. Kokios dar problemos iškilo šitų sektorių bendradarbiavime?

VG: Ne, aš gal nesakyčiau, kad yra. Žodžiu, aš jau pamiršau, kaip suformulavot, bet aš ne taip suformuluočiau. Esmė ne ta, kad jie kažkokie durniai idealistai. Esmė ta, kad jų funkcija nėra galvoti apie visą valstybę. Jų funkcija yra galvoti apie vieną klausimą, kuris jiems labai rūpi, ir jų funkcija nėra tada mąstyti kaip kitam kontekste nesugriauti nieko. Nu ta prasme, pavyzdžiui, jeigu tu rūpiniesi, nu netgi, netgi tas, nu toksai, kur atrodytų, visiškai vienareikšmiškas klausimas. Nu ta prasme, jeigu tu rūpiniesi gyvūnais, tai absoliučiai nenormalu yra tai, kokiom sąlygom gyvena kailiniai žvėreliai. Nu bet valstybė nori nenori vis tiek turiu pagalvoti ir apie tuos ūkininkus, kuriems, jeigu tu uždrausi jų veiklą, nes bet koks verslas veikia, turėtų veikti demokratinėje valstybėje, rinkos ekonomikoje, tam, kad tam, kad ta valstybė būtų sėkminga, jis turėtų veikti prognozuojamoje aplinkoje. Tai kiekvieną kartą, kai tu, šnai, kalbi apie kažkokį tai įstatymą, kuris visiškai uždraus tau kažkokiam segmentui viską bet ką daryti. Na, tu turi vis tiek irgi galvoti, kaip pakomentuoti tada jų teisėtus lūkesčius. Nes nu jeigu taip pasikeitė sąlygos, valstybė taip nusprendė, nesvarbu, kad kad, kad mes šimtu procentų esam tikri, kad, kad tai, ką jie daro, galbūt yra protu nesuvokiama, bet jie tą darė ir įstatymai tą leido jiems tai daryti. Dabar jeigu mes priimame įstatymus ar tau kažkokius, kurie staiga reikšmingai pakeičia veiklos sąlygas tam kažkam kitam, tai tu turi apie tai irgi susimąstyti ir su jais irgi kalbėti, ir galbūt tu tada uždrausi, uždrausi ten ne nuo rytojaus, kaip galbūt norėtusi ne po metų, o ten išsiderėsi galiausiai po ten dar kažkiek tai laiko ilgiau. Ne, ne taip greit arba ar arba viskas vyksta lėčiau. Dėl to, kad su visais tu turi pašnekėti ir su visais bandyti surasti kažkokį tai vidurio tašką, kurio nu tiesiog nėra. Jeigu tau ten ūkininkas, rėkia, kad visas Lietuvos žemės ūkis bankrutuos dėl kelių audinių. Ta prasme. Tai sakau, tai tai čia tas ne tai, kad tas idealizmas yra kažkoks tai smerktinas, kvailas, labai gerai, bet tiesiog funkcijos yra visiškai skirtingos. A, kad kad NVO, kuri dirba vienoje siauroje srityje, jinai galvoja tik apie tą sritį ir neprivalo niekaip galvoti apie visas kitas, legit neprivalo. Nu, kitas dalykas yra yra, aišku, irgi labai objektyvus, kad NVO veiklai yra visai kitokios, kitokios, nu ta prasme, jeigu susirinko penki žmonės ir jie labai tiki savo idėja, *[spragtelį pirštais]* jie va taip va gali padaryti kažką. Jeigu valstybė kažką tai daro, viskas pasidaro lėtai. Ten pasidaro krūva visokių tai derinimų, kas galima, kas negali. Ta prasme, aš suprantu puikiai, kad NVO gali imti frustracija, kaip viskas valstybėje veikia lėtai ir kaip reikėtų greičiau. Tai va čia va gal toksai dar vienas. Nu Ohman'as sako, ta prasme, ką čia vat svarsto licencijuoja, reikia dabar vežti, staigiai. Jis teisus, taip, bet nu tiesiog taip nebūna. Kokioj nors muitinėj reikia popierių, pasienyje reikia popierių, dėl to, kad tu veži karinę arba dvigubos paskirties prekes. Tai visos pusės, kurios praleido per sieną, turi žinoti kas tavo sunkvežimyje. O jis tarkim sako, kad žmonės fronte žūsta. Ir yra šimtu procentų irgi teisus. Tai vat tas suderinimas veikimo mechanizmo tarp NVO, kuris nu žymiai laisviau reglamentuojamas sektorius negu, negu bet kokia valstybinė viešoji įstaiga ar... Tai vat tas yra toksai

iššūkis, kurį irgi sunku, kuris, nu kaip čia pasakyti, gal galbūt kartais galėtų būti. Mes apie iš viso bruožus ar apie apribojimus? Apie ką mes dabar?

I: Apie problemas.

VG: Apie problemas. Nu tai va, mindset's problema. Tai tu gali netgi ateiti su didžiule patirtimi iš NVO, ir tau bus sunku dirbti valstybinėje organizacijoje. Bet vat tie mindset'ų, tas toksai clash'as yra yra jo, yra didelis galbūt sunkumas. Tada sakiau, kad kad, kad NVO į savo nišą orientuojasi, valstybė turi aprėpti viską. Nu tai lygiai taip pat irgi, pavyzdžiui, netgi jeigu kažkas daro kažką labai labai naudinga ir tu, ir reikia finansavimo, ane? Nu tai, pirmiausiai, valstybė neturi, labdaros valstybė išvis pagal įstatymus vykdyti negali. Ar labdaros, paramos, veiklų? Tada, tada tu turi ieškoti, žiūrėti, galvoti, kur koks vyksta konkursas, kuriame galima būtų sudalyvauti. Tada tie žmonės kur čia dega kažkas tai jiems, reikėtų paraišką pildyti, kur bus kvietimai paraiškoms po pusės metų arba dar kažkas. Bet tas tokio. Tai to irgi yra, kad, pavyzdžiui, co-finansuoti vien NVO iniciatyvą yra praktiškai neįmanoma. Ką tu gali daryti? Tai tu gali turėdamas savo kažkokią iniciatyvą pasitelkti į pagalbą. Tai nu, tai va, taip, finansavimo klausimas, aišku, irgi tas, kad kad kuo geriau NVO veikia, tuo jai daugiau turbūt reikia lėšų. Ir tikrai ne visiems taip, ne visiems taip suaukoja, kaip suaukoja dabar paramai Ukrainai žmonės. Ir o valstybę nu ta prasme padėti nebūtinai. Nu, tiesiog įstatymai neleidžia. Nebent tada jau iš tikrųjų kažkaip tai kažkokią funkciją galėtum deleguoti formaliai, bet nu, bet sunkiai įsivaizduočiau. Nu tai tas gal į tas, ką labiausiai ir labiausiai gal ir susivestų viskas. Nes nuo nu bet kas, jeigu ateina NVO su problema ir tu negali jos išspręsti. Tai irgi tas susiveda į tą skirtingą mindset'ą, tas skirtingas galimybes, skirtingą tada tada galvojimą apie viską ir, aišku, aš nežinau. Čia gal NVO reikėtų klausti, ar jie mano, kad kad jiems pakankamai skiriama yra dėmesio iš viso, man atrodo, nors tai svarios, kur aš dirbu ar su Baltarusija, ar su Ukraina, man atrodo, nu tikrai, kad tasai bendradarbiavimas yra labai aktyvus, nes jis yra abipusiai reikalingas. Bet manau, kad kai kurios NVO ko gero pasakytų, kad rašom į tuštumą. Tikiu, kad kad kad, kad gali taip būti ir niekas nereaguoja, nes čia maždaug... Tai vat, tai gali būti toksai tarkim prioritizavimo jeigu, jeigu nėra kažkokia kažkoks klausimas politiniu lygiu prioritetas, tai manau, kad tikrai gali būti, kad dalis kad kad lieka mažiau laiko sureaguoti į kai kurias į kai kurias NVO, tarkim, iniciatyvas arba pasiūlymus, arba arba dar kažką, kas kartais gali būti dėl to, kad kuriam nors valdininkui jau penkios valandos, o gali būti, gali būti dėl to, kad **iškart matai, kad čia bus bėda**. Tai visaip ta prasme gali būti bet bet bet, manau, kad tas irgi, tas laiko, nu kaip čia pasakyti? Tinkamo dėmesio skyrimas, manau, kad visą laiką galėtų būti, galėtų būti geresnis ir ir tų iškeltų problemų sprendimas irgi, kad galėtų būti operatyvesnis tais klausimais, kurie nėra top to priority.

(43:09.72)

I: Puiku. Tai judėkime dabar prie dabarties.

VG: Ai! Jūs sakėt paskutinis! Aš jau taip apsidžiaugiau.

I: Ne, čia vis dėlto dar liko apie šį laikotarpį, dar šiek tiek norėčiau paklausinėti. Sakėte, kad dar iki 24 d. vasario...

VG: Taip.

I: ...prasidėjo ta sąveika stipresnė, ar ne?

VG: Taip.

I: Tai kaip viskas vyko tomis pirmomis dienomis? Nežinau, ar pirmaisiais mėnesiais pasiruošimo ir aišku tą 24 dieną? Gal galėtumėte maždaug apibūdinti tos sąveikos su NVO ir Vyriausybe?

VG: Tai ruošiantis, tai vis tiek, kai kai, kai Rusija pradėjo telkti kariuomenę, tai nu gal kur nors valstybėse, kurios yra vakariau nuo Ukrainos, atrodė, kad čia nieko nei buvo mažiau to sense of urgency ir inevitability. Bet nu vis tiek, kai tu matai, kad visgi labiau tikėtina negu ne, kad puolimas bus, kai bus puolimas, kas vyks? Vyks egzodas. Ta prasme, prasidės masinis bėgimas iš šalies ir ir nu buvo aišku, kad reikės priimti labai labai didelius skaičius žmonių. Tai tai, sakau dabar net negali... Įtarčiau, kad galbūt netgi ir Stiprūs kartu iniciatyva, bet nu negaliu... Jeigu kažkas negalėčiau taip šimtu procentų teigti, bet bet kuriuo atveju sakau, dar likus keliems mėnesiams, buvo pradėtas tas pasiruošimas. Susodintos ir ir institucijos, ir ir organizacijos nevyriausybinės. Tai gerai, kai pradės plūsti karo pabėgėlių iš Ukrainos, ką tada mes darome? Kaip, kaip jie įvažiuos? Kaip, kur jie gyvens? Kaip mes juos registruosime? A, kaip mes juos vežiosime? Kaip mes teiksime, ta prasme, kaip mes jiems padėsime. Pirmiausia, ko labiausiai reikės? Iš kur jie atvažiuos? Kas jie atvažiuos? Ta prasme, nu toksai modeliavimas. Aha, tai bus moterys, labai smarkiai pagyvenę ir vaikai. Gerai, vaikai – mokyklos, darželiai. Ta prasme, realiai nuo tokio identifikavimo, prognozavimo, kaip tas viskas atrodys, kas tai bus, ko jam reikės, ko jiems reikės pirmiausia? Pavyzdžiui, vienas buvo toks labai, nu labai toksai iliustruojantis klausimas, nes, tarkim, viena iš idėjų, iš minčių, kurių buvo svarstoma, kad mums galbūt reikia prie sienos, prie sienos siųsti krūvą greitųjų, nes jie atvažiuos visi kraujuojantys ir tenai be rankų, be kojų ir t. t. Bet tada atsisėdome, įsivertinom. Sakome: žiūrėkit, ne, nebus taip, dėl to, kad tai jeigu tu pasiimi, pažiūri žemėlapi, tai tu matai, kad tie, kurie jų pirmiausia, nu jie tiesiog, tie, kurie bus labiausiai sužeisti, jie tiesiog nedavažiuos iki Lietuvos: arba jie nusės Vakarų Ukrainos pirmam įmanomam taške

saugesniam, arba jie nusės Lenkijoje. Nes tu negalėsi tenai be rankos ką tik nuplėstos važiuoti iki pat Lietuvos Tai doesn't make sense. Tai, pirmiausiai, buvo toksai modeliavimas, kaip atrodys tie žmonės, ta prasme, kas bus, kas jiems bus? PTSD, reikės gyventi, reikės iš kažko valgyti, reikės kažkokių pašalpių, reikės kažkur dėti vaikus. A reikės, matyt, dirbti, nes ir ir t. t. Ir kai tu maždaug įsivaizduoji, kaip ta grupė atrodys, tada, ko jai reikia. Nu ir tada, kaip mes padarome, ko jai reikia: mokyklos, tai kokios tai bus mokyklos? Kur jos bus, logistikos centrai, kurie bus? Kokie jie bus, kaip jie važiuoja nuo sienos, ta prasme, kaip mes sužinome, kad jie atvažiuoja? Kur mes juos dedame? Ta prasme, ar ar jie atvažiuoja autobusais ir jie atvažiuoja mašinom. Ar juos pasiima lietuviai ir atsiveža? Nu ir tada buvo ieškoma sprendimų. Pavyzdžiui, buvo paimta, man atrodo, buvo būtent... Nu okey, tarkim, darysime kažkokią registravimo sistemą, kurią valdys *Stiprūs kartu*, tai kokia informacija toje sistemoje turi būti? A kas kas yra tos info input'ai? Ta prasme, žmogus įsilogina ir, ir ką pateikia savo poreikius. Žmonės, kurie siūlo kažką, pavyzdžiui, butą, jie tenai užsiregistruoja. Kaip tada tas viskas į vieną sueina ir kas paskui valdo tą info ir kaip mes sužinome, kur ir kokioje vietoj atsiras kiek žmonių, ta prasme. Tai jie pasiėmė, man atrodo, tą ir karštąją liniją, aišku COVID'inę recyclino. Bet ir sukūrė tą e-sprendimą, kokių f... Ir tada tiesiog sėdėjome ir žiūrėjome, kokių funkcionalumų dar reikia ir kaip tada visa tai suvaikščios, kai jau atvažiavo, kad kad jeigu tu, pavyzdžiui, sėdi tame Pabėgėlių priėmimo centre, tai tu žinai, kada, iš kur atvažiuos autobusas, nes irgi sustyguoti procesai. Tada tas autobusas, kai atvažiuoja, tu žinai jau kur tu jį veši, ta prasme, ar užpildytas Kaunas, tu veži ten į Šiaulius ar dar kažkur, dar kažkur. Nu ir visa tai buvo, nu taip ir eigoje dėliojama. Ir taip ir buvo kalbama. Aha, šitą kas gali padaryti, šituos duomenis, kas gali turėti, kas ką turi, kas ką gali duoti, ką tenai gali parūpinti mini... SAM'as, Susisiekimo ministerija, t. t. Ką daro tada Švietimo ministerija? Okey, jeigu mes turime 30 tūkst., tai atrodys taip, jeigu mes gauname 100 tūkstančių, tai atrodys taip, jeigu mes gauname virš šimto tūkstančių, tai viskas, tada prasideda sporto salės su čiužiniais, nežinau, arenos kažkokios ir t.t. Ta prasme, jeigu mes surenkame tiek būtų, kiek ant to gali dar ir valstybė surasti. Kokios tos patalpos? Ta prasme jose galima jau gyventi ar kaip tenai atrodys. Kaip visą tai suregistruoti, ta prasme, nu tai va tokio lygio tas darbas labai labai konkretus. Kur ir gerai veikianti valstybė tą patį darytų ir gerai veikianti NVO pati viena darydama nu darytų lygiai tą patį. Tai susėdi kartu ir tiesiog žiūri tuos procesus ir kas ką, kas ką gali padaryti ir kas kurioje vietoje įsijungia, kad kiekvienas žinotų savo vaidmenį, kas kur koks contact point'as yra. Jeigu ten, nežinau, ant sienos pėsčiom kažkokiais būdais atsiradę žmonės. Nu, nežinau, juos lenkai pavežė iki sienos. Iš kur tada važiuoja? Kas juos, kaip susirenka? Nu tai vat, kai kai sakome koordinavimas, tai vat tokio tokio lygio maždaug koordinavimas. Tai jis užtruko kelis mėnesius. Bet, bet jau kai pradėjo važiuoti pirmieji, tai jau, ta prasme, buvo tas namų darbas padarytas ir ir veikė nuo pat pradžių. Aišku, vis tiek,

kai, kai viskas pradeda vykti realybėje, tai tada vėl matai, kad reikia modifikuoti, ir tada modifikuoja. Kas ten suveikė, kas nesuveikė. Dabar, kaip atrodė ta pati pirma diena, tai jinai atrodė. A, nu, aš manau, kad neįmanoma dabar objektyviai pasakyti, kaip jinai atrodė, nes nu vis tiek tai buvo visiems šoko būseną. Kaip man jinai atrodė. Tai, kad pradėjo plūsti krūva visokių meilų, laiškų, skambučių ir viso kito. Tiek, tiek mums reikia to to ano...

I: Iš ko?

(51:44.15)

VG: Iš bet ko, iš visiškai bet ko. Iš ministerijų, iš ambasadų, iš tenai penkių babyčių bendruomenės, iš visiškai nežinomų, iš labai žinomų NVO. Tiesiog srautas, iš tenai, iš savivaldybių, iš what not. Ir ir tuo pačiu metu iš mūsų pusės pradėjo plūsti skambučiai. Nu arba tiesiog žmonės stovi su ašarom akyse ir klausia: ką aš galiu padaryti? Ir tu supranti, kad turi jam pasakyti, ką tas žmogus gali padaryti, nes daryti kažką, kas yra kasdieninis darbas, nenor... nu nenormalu. Tai buvo toks, viena vertus, labai aiškus supratimas, kad tuoj bus paskendimas sraute ir reikia tvarkyti jau procesą, kaip čia pasakyt, nu va to, tą chaosą gerų norų ir didelių poreikių – kažkaip jį sisteminti ir struktūruoti. Ir, kita vertus, grynai emociškai – nu mano emocija buvo ta, kad žmonės tiesiog visą dienos su ašarom akyse eina, klausia, kuo gali padėti. Aš negirdėjau nei vieno klausimo, ar man jau bėgti iš šalies? Čia aišku burbulo reikalas, turbūt, tai sakau. Tai visiškai overwhelming info srautas. Nu ir tada mes po kažkiek, tada mes supratome, kad mums reikia jau ir kad paprasti mechanizmai humanitarinės pagalbos teikimo irgi neveiks, tai mums reikia labai panašiai, kaip mes konkrečioms klausimams turėjome, nu buvome susistygavę su Stiprūs kartu, kaip vyks priėmimas, kad mums reikia jau tiesiog nacionaliniu mastu išvis visos pagalbos koordinavimo. Nu ir tiesiog per kelias dienas, jau tik tarp institucijų, ir ir ir tiesiog per kelias dienas sugalvojome, sudėliojo schemą su ten ir vėl contact point'ais kiekvienoje ministerijoje, pašto dėžutė, į kurią plūsta, į kurią tiesiog persiunčiami visi, visi request'ai. Tada kaip ten filtruojama ar rūšiuojama. Tiesiog matrica žmonių, kas kur, ką daryti. Ta prasme, visiems, kam galėjome išplatinti, galiausiai, kai padarėme. Aš gavau laišką su siūlymu pagalbos. Jeigu pagalba tokia, aš išsiunčiu ten, jeigu pagalba tokia, aš išsiunčiu ten. Ta prasme tiesiog iš informacijų... Labai labai daug vienu langeliu, kad niekas nepradėtų pats galvoti, kaip išspręsti problemą, kuri tau nebuvo priskirta, ir koordinacija nuolatine, nu tai vat, kaip ir su NVO, būna, bet taip ir tarp institucijų vėl, pradžioj kelis kartus per dieną. Dieną, tai aš turiu omeny visas dienas, septynias dienas per savaitę, paskui iki karto per dieną po, po po kelių savaitių gal perėjom prie kas antrą dieną ir t. t. Kol galiausiai kartą per savaitę, toks tiesiog formatas, kur yra visiškai nu, pavyzdžiui, aš gavau tokį dalyką ir aš jį nežinau, ką su tokiu dalyku daryti. Nu tokio kolektyvinės išminties ir problemų sprendimo,

nes dažniausiai, jeigu kažkas vienas turi spręsti problemą, beveik tikrai kas nors kitas yra su ja susidūręs ir galbūt jau ją išsprendęs. Nu tai lygiai taip. Tai va, tame, pavyzdžiui, irgi turėjome tokį nu ten NVO jau nedalyvavo, bet kadangi SAM'as koordinavo NVO, tai irgi, mes gavome tokius toks tokius siūlymus, kur čia galime panaudoti? Arba, pavyzdžiui, kažkas ateina, man reikia tenai, aš turiu siuntinį, ten kažkokių tai, dėžes to ir ano, kaip, kaip čia man padaryti? Arba, tarkim, aš turiu labai daug request'ų tokiai pagalbai, gal yra kažkokia NVO, kuriai aš galiu numesti šitą viską. Nu, numesti gerąją prasme. Bet tai sakau, tai ten jau buvo ne tiek... Ten jau pačių NVO nebuvo. Ten buvo tik valstybės institucijos, bet jos galvojo ir apie tai, nu ta prasme, kaip ten sėdėjo tie žmonės, kurie tiesiogiai su NVO, nu toks irgi kaip filtravimo mašina. Gal tu gali rasti apskaitininką ten Blue/Yellow, dėl to, kad jie jau skyrocket'ina ir bus problema. Okey, gal jus galit, gal jūs turite kokį nors žmogų tenai ant sienos, gal... Mes turime daiktų, mums labai ilgai valstybei perdavinėti. Pavyzdžiui, kai generatorių pradėjo reikėti. Mes matome, kiek užtruktų valstybės mechanizmas, susisieksime su Ohman'u ir Ohman'as nupirko juos ir perdavė pats dėl to, kad svarbu laikas. Ne kas perduos, o laikas. Nu tai va tokie visokie... Nu o paskui sustygavus, susistygavus tam procesui, tada visko mažiau, bet pačioje pradžioje buvo aišku, toks kaip ta diena atrodė... Nu tai ta diena atrodė kaip karas nu. Bet bet labai malonus dalykas buvo, nu toksai gal tikėjimą žmonija, ir Lietuva, toksai sukeliantis, kad nu labai labai daug noro dalyvauti iki tokio lygio, kad kartais tu supranti, kad tas noras dalyvauti kenkia. Bet bet nu tu turi vis tiek akomoduoti ir tą norą dalyvauti, ir kažkaip nu vat sakyti, jo, jūs labai gerus dalykus darote, bet valstybė dabar veš medikamentus, pavyzdžiui, ir ten, ir ir ir ir ir ginklus. O jūsų daiktus suraskit, prašom, kas kitas nuveš. Nu nu, ta prasme, yra ir tokio. Nes nes nes nes mastas to viso... Aš turiu dėžutę su penkiom anklodėm, aš labai norėčiau padėti. Visus va tuos klausimus turi, turi rasti, kas atsakys kažkokiu būdu, kad, to nu, ne nenužudytumei iniciatyvos, nes kiekvienas daiktas svarbus ir kiekvieno pagalba svarbi, bet tuo pačiu, kad nu maksimaliai neparalyžiuotumei valstybės, nes nesustygavus tai būtų paralyžius, nes tiesiog ištisai skambėtų visiems telefonas.

(58:22.28)

I: Taip. Tai kaip dabar tai bendrai apibūdintumėte Blue/Yellow, Stiprūs kartu, 1K fondą, Laisvės TV ir Vyriausybės bendradarbiavimą šiuo laikotarpiu?

VG: Nu ta prasme, vėl, jeigu, pavyzdžiui, į jus daugiau apie tas organizacijas, kurios tiekia paramą konkrečiai kariuomenei. Nu tai su jom, jie labai daug daro patys, bet aišku, jeigu jie sugalvojo kažkokius super ambicingą projektą, nu, pavyzdžiui, kaip pirkti Bayraktar'ą, tai aišku, kad NVO pati jau to

nepadarys. Ir tada turi, ateina su idėja. Ir tada ir KAM'as ir kiti turi įsijungti ir tiesiog rasti būdą, nes nu kai kurie daiktai neparduodami ne valstybei.

I: Taip.

VG: Tai tiek ir susiderėti, ir t. t. Tai tada tokiais, tokių iniciatyvų įgyvendinimui tas bendradarbiavimas yra gan stiprus, nes tam, kad įgyvendintumei superinę NVO idėją, vis tiek valstybė, valstybė turi įsitraukti. Bet kartais tu paprašei, kaip minėjau, pagalbos iš NVO, nes tu tiesiog turi kažką tai, ką galėtumei atiduoti, ir jeigu per NVO, tai jį pasiektų per savaitę, o jeigu per visus mechanizmus perdavimų – tiesiog, perduoti greičiau, o perduoti jau tada prasideda. Tai tada vėl paprašai irgi pagalbos, kad kad jie. Bet sakau, čia mes nepiktnaudžiavome tuo. Gal gal porą kartų tai esam padarę. Visą likusį laiką jie yra, daro nerealius dalykus, o valstybė labai džiaugiasi. Tai ta prasme. Ai nu, aišku, jeigu kažkas važiuoja per sieną, kažkoks tai kroviny, tai diplomatai padeda. Jeigu pastringa, važiuoja padėti. Ypač tuo metu, kai arba, arba arba sostinėje. Bet ten tarkim kelnoja ragelius ir skambina tenai. Muitinėm pasienio ir t.t. Nes, nes nu būna, kad atvažiuoji, popieriai netinka. Nes supranti, popieriai netinka ar išsikalinėja pareigūnas kitoj pusėj. Tai čia diplomatų buvo gan daug darbo. Na nes vis tiek labai dažnai bus kas nors ne taip. Tai vat nu tuos tuos sienos klausimus, klausimus spręsti, poreikius irgi išsiaiškinti. Ta prasme paverifikuoti ir išsiaiškinti, kad kažkokia tai organizacija yra legit ar ne legit. Bet tas sakau, nu kuo didesnė yra jau tokia labiau established, nu ta prasme, organizacija, tuo mažiau jai tos pagalbos realiai reikia. Nebent jinai jau sugalvoja tokį super super ambicingą projektą, kaip ir negali pati to daikto net nupirkti. Nu, tai tada jau yra. Tik tada jau yra stipriau.

I: Ar galite dar trumpai atsakyti į du paskutinius klausimas?

VG: Taip.

I: Gerai, tai neseniai buvo Ukrainos ministro pirmininko vizitas Lietuvoje. Su mūsų premjerė susitiko ir aplankė Blue/Yellow. Gal galite apie tą situaciją papasakoti? Kaip tai įvyko? Kodėl?

VG: Nu, čia buvo jų iniciatyva.

I: Kieno?

VG: Ukrainos, Ukrainos iniciatyva.

I: Ukrainos, mhm.

VG: Nu tai kaip paprastai tai vyksta, tai jeigu VIP'as turi laisvo laiko, ambasada, jo ambasada jam sugalvoja, ką per tą laisvą laiką nuveikti. Tai tai tas aišku yra labai logiška. Nu, žiauriai logiškas pasiūlymas, bet tai yra jų pasirinkimas, nes nu, mes irgi, pirmiausia tai ne mūsų darbas, jog pasiūlyt. Kita vertus, nu mes irgi turime kažkokio tai tada lygiateisiškumo bla bla laikytis ir t.t. Tai čia buvo jų iniciatyva. Nes apie Blue/Yellow Ukrainoj tikrai žino. Ir apie Ohman'ą tikrai žinot. Ir pats premjeras tikrai žino, nes jis yra gavęs dar ir dovanų digital solder, ką jisai, ką jisai Ohman'ui... Nežinau, ar šita... Gal gal čia ne tai kad slapta, bet per daug intymu...

I: Šitą praleisti?

VG: Jo, gal nedėkit, nes... Nebent su koku Blue/Yellow nariu norėsit kalbėti. Tegul jie sprendžia, ar jie nori tą pasakyti. Tai jisai gavo tą digital solder iš Premjerės dovanų. Privačios asmeniškai nupirkto dovanos, kur tu gali aukoti ir gauni tą kareivuką. Jo, ir jis pas jį kabo darbo kabinete, ką jis tą ir pasakė. Ta prasme, aš kasdien įeinu ir karys Denisas saugo Vyriausybės pastatą, Ukrainos Vyriausybės pastatą. Nu tai va, tai tai, sakau. Tai tai tų dalykų, jie yra visur ir ir ir apie juos visi žino, ir ir ir ir jiems tikrai labai daug durų atidarytų. Ta prasme, ateiti ir pamatyti vietoje yra nu ir toksai galbūt, sakyčiau, labiausiai kaip padėkos išreiškimas jiems. Nes, nes visi čia gali, aišku, gražiai padėkoti, ir tai nu vis tiek yra gan ceremoninis dalykas, nu tai ten Ohman'as, papasakojo, parodė, kaip tenai iš Jono, jo organizacijos, jų organizacijos nupirktų žaislų yra ištaškomi rusų rusų pajėgos, kažkur vienur kitur, nes jiems siunčia paskui ten tie kariai tuos video ar dar kažką. O čia vat mūsų mūsų training mission. O tai kur jinai? Ukrainoje. Ta prasme, nes jie gali daryti tai, ko negali daryti valstybė. Būti tenai, būti tenai vietoje. Tai, sakau, tai man atrodo čia labiausiai toksai padėkos ir pagarbos išreiškimas iš iš iš Ukrainos pusės, bet šiaip tai Ohman'as gan prigavo ir išpešė jau ten ir susitikimų pasižadėjimų ir kaip ką, kaip ką kartu nuveikti. Tai taip tame tarpe, tai yra ir nu vis tiek ta galimybė prieiti tiesiogiai prie žmogaus, kuris paskui galės sakyti jo, žinau, šitą problemą reikia išspręsti – prie sprendimų priėmėjo tai čia, aišku, gerai, gerai ir jiems. Bet ir, ir ir, ir labai gražu iš iš Ukrainos Premjero pusės ir nu didžiulė, didžiulis džiaugsmas, garbė nu Lietuvai, kad mes turime tokį dalyką ir mums, kad mūsų šalyje yra tokia organizacija, kurią atvažiuoja aplankyti Ukrainos premjeras, nes žino apie ją ir ir ir t. t. Tai tai, sakau, toks ir kortas yra per mandagus, toks draugiškumo gal gal gestas, bet na...

I: Tikrai paskutinis klausimas dabar. Koks galimas šitų sektorių bendradarbiavimo tęstinumas, jūsų nuomone?

VG: Tai visuotinė gynyba. Pats pats pirmas. Nu kas ta prasme, kas yra tęstinumas? Bendradarbiavimas - jis yra neišvengiamas. Nu aš nežinau, turi ateiti freaky diktatorius, kad kad kas manytų, kad galima

kažką tai padaryti valstybei vienai visiškai nebendradarbiaujant, nebendraujant su su su NVO. Tai... tai to bendravimo bus. Dabar tęstinumas ta prasme, kad visi mes įgijome labai daug patirties iš kažkokių didelių krizinių situacijų. Ir dabar, jeigu, pavyzdžiui, dirbant su su su jau prieš po invazijos situacija, jau galėjome daug ką sakyti: žiūrėk, taigi čia per COVID'ą darėm, pakalbėk su tuo anuo, atsimena, kaip mes per COVID'ą darėm. Tai tai dabar jau bus – tai žiūrėk, kaip tada darėm. Vis tiek yra patirties labai didelės sukūrimas, kažkokių mechanizmų pratestavimas. Ir jisai, viena vertus, ateityje bus lengviau. Jis aišku, viešajam sektoriui keisis žmonės ir NVO gal keisis žmonės, bet vis tiek liks kažkiek tų, kurie buvo šitame ir kurie galės sakyti, o tiesiog natūraliai atsiminti, kad kažką galima padaryti, nes mes taip elementariai visiškai paprasčiausia patirtis pačia gryniausia prasme - žinojimas, kas, kokiam įstatyme parašyta. Žinojimas, kaip jį galima buvo pakeisti, kai labai reikėjo, žinojimas kas kur ką, kokią kompetenciją turi, kaip tą viską sujungti į vieną taisai, tai jisai, nu netgi prie blogiausių norų nebedaryti to, jisai vis tie jau yra, netgi ir supratimas žymiai labiau apie tai, kas ką gali daryti – tiek teisiškai, tiek iš principo, capacity prasme. O tai visiškai visiškai tiesiogiai, jeigu su tom organizacijom, nu tai ir vėl sakau: ta prasme jau tas bendradarbiavimas Ukrainos kontekste yra kažkiek tęstinumo. Vis tiek šauliai, pavyzdžiui, kokie nors buvo per COVID'ą, tiek dabar nu trumpuoju laikotarpiu, norėčiau sakyti trumpuoju laikotarpiu, bet, matyt, tenka sakyti vidutiniu laikotarpiu, nu ta prasme, karas Ukrainoje rytoj nesibaigs. Taip bus more of the same bet kuriuo, bet kuriuo atveju. Tai tas tęstinumas jau ir netgi ir šitam dabartiniam klausime, tai nu nesibaigs nei rytoj, nei poryt, nei su bet kokia kita valdžia atėjusia. Jis vis tiek bus. Lygiai toks, lygiai tas pats bendradarbiavimas, lygiai tame pačiame, tuo pačiu klausimu, bet nu ką iškart sakiau, visuotinė gynyba, visa tai, ką mes darom, darėme Ukrainai, mes dabar jau pradedame, bet ir privalome kuo greičiau prisitaikyti sau. Ta prasme visos tos NVO, kurios dirbo tiesiogiai su ukrainiečiais, jos įgijo labai labai daug patirties. Kaip, ta prasme, kaip kas veikia, kas neveikia, bet, nu pavyzdžiui, pačioje Ukrainoje yra visiškai neįtikėtina pilietinė visuomenė, jau kas yra, tai yra. Ta prasme, gebėjimas tas mobilizuotis grass root'ai tai yra nu tiesiog mind-blow'ing, jog jo jokia didelė tarptautinė organizacija will never match proportions to, ką jie gali padaryti. Ką sugeba actually padaryti iš dalies dėl to, kad nu vsia Maidano patirtis, visą kitą. Ir aišku dėl to, kad tai yra jų sūnūs, draugai, mylimieji ten tam fronte, ta prasme. Jiems tas yra personal. Nes cause, o visiškai asmeninis išgyvenimo klausimas, kad visą tą patirtį, nu you name it: nuo slėptuvių, nuo kaip organizuoti evakuacijas, kaip kaip kaip organizuoti ten maisto išdalinimą. Aš suprantu, kad labai labai labai ir labiausiai matomos yra vat tos sexy organizacijos, kaip Blue/Yellow, 1K dėl to, kad jie veža ginklus tiesiogiai fronte, jų yra visai kita optika, kad tai, ką jie daro, yra žiauriai, žiauriai, žiauriai svarbu. Bet lygiai taip pat ir priimant ukrainiečius, ir jeigu pas mus ateis vis dėlto karas, neduok Dieve, tai nu ta prasme, jis jau atėjęs prieš mus, bet bet bet kinetinis iš tikrųjų

mūsų teritorijoje tai tai bus žiauriai svarbus. Ir visi Maisto bankai, va tokio tipo organizacijos, visi visi, ne pirmo šoko metu, bet vėliau visos, visos medikų ir bet kas, kas ten mokės pirmą pagalbą suteikti ir t.t., visos visos log... tie, kas sugeba užtikrinti logistiką, nes sutrūkinės grandinės, ta prasme, reikės maisto banko konservus pristatinėti kažkur tai, visas gebėjimas... Nežinau, čia yra tiek platus laukas, kad visą tą mes privalome išnaudoti, kai okey, ukrainiečiams labai gerai, kad jie turi metro. Pas mus vis tiek bus žmonės kažkokiose didelėse patalpose irgi... Pa... Nu elementariausia slėptuvė yra požeminis parkingas, ir jeigu taip nutiks, kad turės savaitėm arba mėnesiais... Tai irgi, reikės netgi animatorių, kur atrodo jau čia visai ne prie ko. Labai prie ko. Nes reikės vaikam sugalvoti užsiėmimą, nuotolinio mokymo reikės. Nu ta prasme, čia čia yra milžiniškas mastas. Ir visą tą mes turime dabar prisitaikyti jau dabar, jau dabar. Bet dabar galbūt labiau žymiai prisitraukiam tas paramilitary organizacijas, bet mes paskui turėsime tą, anksčiau ar vėliau pradėti žymiai daugiau ir ir su tuos nu sakykim softinius labiau irgi įsitraukti ir tuos įgūdžius mokytis ir iš tų pačių ukrainiečių. Bet dalį mes jau išmokom. Ta prasme, dalį mes jau patys mokame. Jau tos mūsų organizacijos, kurios buvo įtrauktos, jau jos jau mokės padėti žymiai geriau ir Lietuvoje, kai tas karas bus. Tiek nežinau, aišku, bus daug bėgimo iš šalies, bet bet bet dalį reikės priimti tiesiog dėl to, kad jų namai, tarkim, sugriuvo, bet bet šalia yra kur gyventi. Ta prasme, pačiam viduj, kad ir Lietuva labai maža. Bet vis tiek ten padėti kažkokius tai tvarstyti sužeistuosius, vežioti maistą, užimti kažkuo vaikus, nešti tuos pačius rūbus, paklodes, čiužinius. Vis tiek, suprasti, kas svarbu, o kas nesvarbu. Sakau, tai tai tai labai elementarūs dalykai, kai tu actually pradedi tai daryti. Nu pavyzdžiui, pirmą pradedi galvoti, kad vaikus reikėtų maksimaliai sudėti į rusiškas mokyklas, nes jiems artima kalba. Paaiškėjo, kad ne, nebūtinai, nes tada atsiranda, tarkim, kitos problemos. Kai kur veikia, kai kur ne. A tada, okey, reikia perskirstyti per visą, per visą šalį, paaiškėja, kad negali. Jau nusiuntei daug žmonių į Šiaulius ir paaiškėja, kad negali dėl to, kad vaikai pasirodo nuo bet kokio naikintuvo kilimo, jiems jie krenta ant žemės, ko tu nu nė nepagalvotumei pats niekada. Bet va tokius va... tas capacity building'as jau jisai daug, daug jo nutiko. Mes dabar turime labai, labai, labai daug žmonių Lietuvoje, kurie jau yra, dorojasi ne su karu čia, bet nu vis tiek su su labai labai ekstremalia situacija. Tai tai, sakau, tai visuotinei gynybai ir visam tam nu pasiruošimui, ir jeigu kalbame apie tai, kad, nu suprantama, netgi jeigu kažkada bus pagaliau visuotinis šaukimas, tai vis tiek ne, ne visi turės sveikatos, t. t. Turėsime mobilizuoti visą. Tai vat to jau mes to daug turime, ir tas tęstinumas neišvengiamai neišvengiamai bus. Tai aš nežinau, tokios organizacijos kaip, kaip ten Blue/Yellow ar K1, labiausiai jau tada į tą komendantūrų, partizaninio pasipriešinimo, ten jau ginkluoto vis tiek pasipriešinimo eis. Bet lygiai taip pat bus labai svarbus ir to užnugario, neginkluoto pasipriešinimo įgūdžiai, kuriuos įgijo kitos kitos organizacijos. O šiaip nu tai ta prasme, tai sakau, tas, aš manau, kad tęstinumui dar didelės įtakos turės tai, kad tokiose situacijose

dirbant, tokiose didelėse krizėse neišvengiamai labai smarkiai išaugo ir pasitikėjimas vieni kitais ir vat tas va, kur gal pradžia kalbėjome apie ten one issue vs visa valstybė, dar kažką. Ta prasme, tiesiog, patikėjimas, kad NVO iš tikrųjų labai daug gali, pamatėme savo akimi. O valstybė, iš tikrųjų, ne visi blogi žmonės ir irgi dirba tiek, kiek reikia, tą, ką reikia ir galima greitai, ir ta prasme, vis tiek vat tas... Na aš nesakau, kad nebuvo iki tol pasitikėjimo, bet tas supratimas, kiek iš tikrųjų gali padaryti kartu, jis man atrodo yra labai smarkiai smarkiai sustiprėjęs, o grynai praktiškai labai stiprūs kontaktai vis tiek užsimezgę tarp kažkokių valstybės tarnautojų arba net ir politinio pasitikėjimo, arba tų, kurie amžinai dirba kažkokioje ministerijoje, institucijoje tų jau, kaip jie vadinasi...

I: Valstybės tarnautojai.

VG: Jo jo jo, nu mes tipo irgi valstybės tarnautojai, bet karjeros valstybės tarnautojai. Tai vis tiek yra. Ta prasme, tie kontaktai išlieka ir dabar tiek NVO, turint kažkokią tai idėją, yra lengviau paskambinti ir prarunninti tą idėją. Nes nu santykis iki nu tokio comradeship atsirado. Comradeery, ne comraderhip. Bet to tokio... Nesakau, kad galbūt draugystės, bet tokio nu vat ir yra dabar go to, jeigu kažko nežinai. Tai jeigu tai tampa lengviau, jeigu turi tą kontaktą labai stiprų ir daug druskos su tavimi kartu suėdusi, tai tas ir iniciatyvas lengviau turėti, drąsiau turėti ir, man atrodo, nu neišvengiamai jau pagal visas teorijas bent jau tai turėtų daugėti. Nes tu matai, what is possible ir tu žinai how. Ir tu žinai netgi į ką tau kreiptis. Ir tau jau yra simpatija tiems žmonėms. Nu ta prasme. Tai man atrodo, kad tas tęstinumui – sakau, neskaitant to, kad iš viso neįmanoma, kad nebūtų tęstinumo, bet yra, yra toll box'as tam ir padarytas. Ne dėl to, kad kažkas turėjo intencijų tai daryti, bet dėl to, kad dėl aplinkybių jisai kinda pats pasidarė iš abiejų pusių. Tai man atrodo tas, tas užtikrins tikrai tęstinumą. Ir kažką, ir dar daugiau naujų iniciatyvų. Vat klausimas, kaip seksis taikos metu, bet labai norėčiau pamatyti, net jeigu nebus nieko ir jokių NVO iniciatyvų, bet bus taikos metas, man atrodo 100 proc. verta.

I: Taip.

VG: Kad net taikos metu mes matome, ką galime.

I: Tai labai ačiū Jums už visus atsakymus...

VG: Tai nėra už ką.

I: Ir labai gražų apibendrinimą, iš tikrųjų. Ačiū labai.

Amžius: 53 m.

Informanto išsilavinimas: Aukštasis universitetinis

Informanto darbo sektorius: Vyriausybiniis (LR Užsienio reikalų ministerija) (V)

Interviuotoja: *Greta Latvėnaitė (I)*

Interviu vieta: *Internetu, Zoom platformoje*

Interviu data: 2024 04 24

Interviu trukmė: 22 min.

I: Tai pradėkime. Tai esu Greta Latvėnaitė, VU TSPMI studentė. Šiuo metu atlieku bakalauro tyrimą tema apie NVO ir Vyriausybės ryšiai karo Ukrainoje kontekste. Tai kai kalbėsime ar turėsime omenyje Vyriausybę, tai tikriausiai orientuokimės į ambasados veiklą. Tik aš va taip bendriniu žodžiu naudosiu, kad būtų tinkama tyrimui. A, tai pirmiausiai, kadangi tai yra mokslinis tyrimas, turiu keletą jūsų asmeniniu klausimu paklausti. Jeigu jūs jaučiatės nepatogiai, juos atsakydama galite neatsakyti.

VJ: Gerai.

I: Ar sutinkate duoti interviu anonimiškai ir būti įrašinėjama mokslinio darbo tikslams?

VJ: Taip.

I: Puiku, jeigu galite, atsakykite, koks jūsų amžius?

VJ: 53 metai.

I: Ačiū. Jeigu galite, atsakykite, koks jūsų išsilavinimas?

VJ: Aukštasis magistras.

I: Puiku. Ir kiek laiko dirbate vyriausybiniame sektoriuje?

VJ: Reikia paskaičiuoti. Nu jau 29 metai.

I: Supratau. Ar kažkada dirbote nevyriausybiniame sektoriuje?

VJ: Kai studijavau, dirbau Istorijos fakultete, dekanate.

I: Puiku. Ir kiek laiko?

VJ: Gal pusę metų.

I: Supratau.

VJ: Pusę metų kokio.

I: Gerai. Tai tuomet pereikime prie klausimų apie NVO ir Vyriausybės santykius po dvidešimt dvejų metų karo Ukrainoje pradžios. Taigi, turiu omenyje NVO, labiau orientuokimės į Blue/Yellow, Laisvės TV, 1 K fondą ir Stiprūs kartu. Tai pirmasis klausimas: kaip galėtumėte apibūdinti NVO minėtų ir Vyriausybės santykius po 2022-ųjų metų karo Ukrainoje pradžios?

VJ: Manau, kad aš galėčiau apibūdinti kaip tikrai puikų bendradarbiavimo pavyzdį, nes aš pati ir pradėjau dirbti Ukrainoje tik 2022 metų rugpjūčio mėnesį. Bet mačiau tą pačią pradžią kaip bendradarbiavimą, kad ir mūsų Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, jina kvietė NVO prisijungti ir padėti ukrainiečiams persikėlėliams Lietuvoje. Lygiai tą patį darė ir mūsų Vidaus reikalų ministerija. Kvietė NVO bendradarbiauti, kad būtų surengtos komandos ir buvo net paruoštas klausimynas, kiek pamenu, kad jie ten atsakytų: ar jie gali teikti psichologinę pagalbą, ar švietimo srityje pagalbą teiktų. Tai man atrodo, čia yra puikiai iliustruojantys bendradarbiavimo pavyzdžiai.

I: Taip, tikrai taip. O gal galėtumėte plačiau dar papasakoti apie tą klausimyną, kaip įvyko jo galbūt sudarymas? Arba kodėl?

VJ: Kadangi tai organizavo Vidaus reikalų ministerijos, aš kaip žinia dirbu Užsienio reikalų ministerijoje, tai mes, diplomatai, šiek tiek nuošalyje buvome, bet mes, taip pat patys diplomatai, mes buvome įsijungę į tą Vidaus reikalų ministerijos darbą, ir mes lygiai taip pat Migracijos centruose dirbome, registravo persikėlėlius ir, man atrodo, tai yra puikus pavyzdys, kai ne tik nevyriausybinių organizacijų, bet ir pilietinės visuomenės. Daug pilietinės visuomenės atstovų dalyvavo šitame procese ir, man atrodo, pačiai labai aktyviai dalyvauja žmonės. Tik priklausomai, kokioje srityje, kokios pagalbos reikia.

I: Taip, ir kaip manote, kas ėmėsi tos pirminės iniciatyvos skatinant sektorių bendrus projektus, bendras veiklas?

VJ: Man sunku spręsti, kadangi aš pati esu kaip valdininkė ir kaip tarnautoja, bet, man atrodo, tai lygiagrečiai iš abiejų pusių tikriausiai ėjo. NVO, kaip mes turime puikių pavyzdžių, ir Tapinas, ir Jakilaitis, ir Miliūtė, ir Ohman'as, ir visi kiti. Jie savo ruožtu, Vyriausybė savo ruožtu įsijungia. Ir man atrodo, tas bendras darbas, kaip, kaip ir buvo tikrai pradžioje, ką mes matėme, tai ir vat yra tas pavyzdys bendradarbiavimo. Man atrodo lygiagrečiai ėjo iš abiejų pusių. Tikrai nebuvo, kad NVO pradėjo stumti.

Man atrodo, lygiagrečiai ir Vyriausybė ėmėsi veiksmų, kadangi lygiai taip pat ir kitos šalys, kaip ir Lenkija, lygiai tą patį darė. Iš abiejų pusių ėjo bendradarbiavimas. Tai žinok, sunku spręsti. Gal čia Vyriausybė pasakytų, ar nevyriausybinių organizacijų. Bet mano akimis, tai man atrodo, iš abiejų pusių tas kontaktas buvo.

I: Supratau. Kaip vertintumėte Vyriausybės arba ambasados požiūrį į NVO vykdomas veiklas po dvidešimt dvejų metų?

NJ: Tai super, super. Mes džiaugiamės, kad yra NVO, kad yra tokie aktyvūs Lietuvos piliečiai, ir ne tik Lietuvos, aišku, turint Ohman'ą omeny. Tai jie kiekvieną savaitę važiuoja į Ukrainą. Jie visomis išgalėmis padeda. Visos puikios akcijos, *Radarom* ir ir šiaip rinkimas nuo ten šiltų ten žieminių drabužių, kaip žinoma buvom 2022 metais, iki vaikiškų sauskelnių. Tai va, atrodo, tai čia vat ir yra pavyzdys. Nu ne tik kaip aš galiu skirti NVO. Bet tai yra pilietinė visuomenė, tai yra viskas pilietinės visuomenės pavyzdžiai, kad žmonės tikrai atvira širdimi tą daro ir, beje, daug ką, daug ko mes, Lietuvos piliečiai, nežinome, ką daro mūsų NVO ar mūsų pilietinė visuomenė. Tikrai, kaip dirbant ambasadoj susiduri ir tu pamatai televizijos veidus, kurie daro gerus darbus. Bet mes apie juos net nežinome. Mes tik žinome daugiausiai tas akcijas, kurias matome per televiziją arba kur yra skelbiamos viešai, kaip, pavyzdžiui, Blue/Yellow puslapyje, ar ne, mes matome tą pavyzdinį variantą. Bet kad tie žmonės važiuoja patys į frontą, dažo automobilius, ten pavyzdys, Rita Miliūtė sužinojo, kad reikia kastuvo. Tai mes net nežinome apie pačios Ritos veiklą. Bet pati Rita vežė tuos kastuvėlius, pirkė. Tai vat čia yra, nu, aš tikrai žodžių neturiu. Kiekvieną kartą žmones susitikus aš juos galiu girti nuo susitikimo pradžios iki pabaigos. Tai tai yra mūsų šaunuoliai. Tai yra mūsų, mūsų tie piliečiai, į kuriuos visi turėtų lygiuotis.

I: Labai gražiai pasakėte. Taip. Kiek ambasada, priimdama sprendimus arba rengdama tam tikras ataskaitas, atsižvelgia į NVO rekomendacijas teikiant paramą Ukrainai?

VJ: Ambasada nepriima sprendimų tokių. Yra prie Vyriausybės įsteigtas centras, kuris koordinuoja paramą Ukrainai, kiekviename mieste yra, turi atskirus padalinius, kurie koordinuoja paramą. Pati ambasada nieko nekoordinuoja ir mes neskirstome paramos. Dažniausiai būna taip, kad NVO, jie jau atveža paramą žinodami konkrečiai, kam ją perduos. Lygiai taip pat buvo čia šių metų vasario ir kovo mėnesį Saugaus kario paketus vežė ir Ohman'as, ir Jakilaitis, ir jie dalino. Bet jie jau turi savo adresatus, jie perduoda. Aišku, būna, kad mūsų ambasadoje vyksta perdavimas. Kadangi tikriausiai saugiausia teritorija, kur gali tie žmonės ateiti, nes žmonės dažniausiai savo veidų nerodo, kurie perima tą paramą, tuos antidronus ir visą kitą. Tai mes tokie lyg tarpinė stotelė. Mes visada mielai džiaugiamės, kad NVO

atstovai ateina pas mus į ambasadą. Mes kava, arbata pavaišiname. Jie papasakoja apie savo darbą. Mes toliau paplanuojame, koks dar vizitas bus ir panašiai. Tai mes patys paramos neskirstome.

I: Supratau, ir kaip dažnai vyksta tie jūsų susitikimai?

VJ: Praktiškai kiekvieną savaitę kažkas atvažiuoja pas mus. Ir ir vieni tai daro tylom, mums nežinant. Žmonės veža, kažką perduoda, kiti, kur yra mūsų draugų ratas, kur tikrai ateina į ambasadą, bendradarbiaujame, draugaujame, renginiuose padalyvauja pas mus, jeigu jie tuo metu būna Ukrainoje. Tai vat žinote, ne visi tiesiog vat rodo tuos savo gerus darbus. Bet mes žinome, kad ten kažkas kažkur atvežė, vaikų mokyklai padėjo, kažkas darželiui kažką atvežė. Mes tik, žinot, per kitus, per kitus savanorius kitąsyk sužinom apie tuos gerus darbus. Ne apie visus mes žinom.

I: Supratau, ir kokie yra tie formatai - ambasadose ir NVO bendradarbiavimo. Kaip ir minėjot, susitikimai ar ne, paramos kažkaip tai perdavimas, bet gal dar kažkokių yra formatų?

VJ: Ne, žinokite, apie tokius formatus konkrečius galiu vat tiek pasakyti. Antri metai Blue/Yellow ir Stiprūs kartu bent praeitais metais, šiemet tik Stiprūs kartu, man atrodo, bijau pameluoti čia dabar tikrai, organizuoja vaikų stovyklas Lietuvoje. Praeitais metais buvo septynios stovyklos. Šiemet vėl su Edmundu Jakilaičiu sutarėme septynias stovyklas. Tai šiemet jau yra kitas mūsų bendradarbiavimo etapas, kad mes žinome, kokios stovyklos, žinome, kiek vaikų, į kurias galime kviesti, ir mes būtent šiemet per mūsų garbės konsulas Ukrainoje išplatinom šitą informaciją, padalinome tas stovyklas, ir jie renka, mūsų garbės konsulai renka vaikus į tas stovyklas. O į stovyklas vyks vaikai netekę tėvų ar tėvai fronte. Jie iš okupuotų teritorijų perkelti, jog tai būtent šitai grupei vaikų ir bus organizuotos tos stovyklos. Jos praeitais metais tikrai turėjo labai didelį atgarsį Lietuvoje, nes jos yra teminės stovyklos: futbolo, menų, dailės, skautų ir panašiai. Šiemet taip pat bus tokios stovyklos. Ir mes labai džiaugiamės, kad mes galime taip pat prisidėti, o šiemet net ir mum patikėjo vaikus organizuoti. Kadangi vaikus vežti nėra taip paprasta, dešimčiai vaikų reikalingas vienas lydintysis suaugęs žmogus, reikia dokumentus tvarkyti, reikia tėvams kažkokią informaciją pateikti. Kad kiekvienas tėvas - ne tai, kad patikėtų vaiką, bet kad jis atiduotų į saugias rankas tą savo vaiką. Tai va čia vat yra va dabar kaip čia naujausias mūsų bendradarbiavimo pavyzdys, ką mes darysim šiemet. Ir manau, kad taip pat bus labai sėkmingas šitas bendradarbiavimo modelis, kurį taikysime ir ateity.

I: Taip. Labai reikalingas toks projektas, sakyčiau.

VJ: Be abejo. O vieną, beje, stovykla bus atiduota žuvusių karo metu policininkų vaikam. Tai būtent bus visi vaikučiai, kurie bus netekę tėčio ar mamos, ar abiejų tėvų, bet tik bus policininkų vaikai surinkti.

(10:46.22)

I: Taip. O ar kažkaip sektoriai dalinasi savo resursais? Tam tikrom priemonėm?

VJ: Ką jūs turėtumėt omeny, kai veža jie kažką, taip?

I: Na, pavyzdžiui, ambasados tam tikri automobiliai. Žinau, kad iki 2022-ųjų metų vat kartais būdavo paskolinimas kažkokios priemonės arba patalpos. Man atrodo, Stiprūs kartu minėjo, kad irgi patalpomis leidžiat kartais pasinaudoti.

VJ: Be abejo, be abejo, mes tikrai leidžiame. Ir jeigu yra poreikis, padedame kažką jiems parvežti į Lietuvą. Jeigu jie būna išvykę ir kažką turi, ar aukcionas ar kažkas vyksta – taip, be abejo. Mes tikrai niekada neatsisakome pagelbėti tokiose situacijose. O kad skiriam patalpas, taip, kad ir saugaus kario paketai laukia savo adresato pas mus ambasadoje. Taip, be abejo. Tuo galim, tuo padedam.

I: Puiku, ir kaip galėtumėte apibūdinti šiuo metu vykstantį sektorių bendradarbiavimą dalijantis informacija?

VJ: Ar NVO srityje, ar ukrainiečių?

I: Jūsų ambasados su NVO. Iš vienos ir iš kitos pusės. Ar yra kažkokie informaciniai mainai, srautai?

VJ: Kaip minėjau, mes paramos neskirstome. Jie patys jau susiranda tuos adresatus. Tikrai, mes čia nedalyvaujam šitame procese. Vienas iš tų pavyzdžių, kaip ir minėjau, kad vaikų rinkimas, tai taip. Mes jau įsipareigojome, kad mes padėsime ir būtent įdarbindami savo garbės konsulus. Bet paramos tikrai mes patys neskirstome. Lygiai taip pat, kaip ir generatorius veža. Mes, ambasada, mes padedame sudalyvaujame, ar patariame, kokių dokumentų reikia, ar kažką reikia, bet mes patys tikrai nedalyvaujam.

I: Supratau, dabar taip tiesiogiai paklausiu, gal... Jeigu norite, nenorite, galite neatsakyti. Pavyzdžiui, ar būna, kad NVO iš fronto atveža tam tikros informacijos jums naudingos, ar ne?

VJ: Taip.

I: Būna.

VJ: Taip, taip.

I: Supratau.

VJ: Taip.

I: Ir jūs tikriausiai tą informaciją į ministeriją toliau perduodate, ar ne?

VJ: Nebūtina. Savo mes dalijamės informacija.

I: Supratau.

VJ: Deja, daugiau jums nieko pasakyti negaliu. [juokiasi]

I: Labai gerai.

VJ: Taip.

I: Tai tik norėjau pasitikslinti.

VJ: Taip.

I: Puiku. Tai ar iškilo kažkokių problemų bendradarbiaujant ambasadai ir NVO?

VJ: Ne, tikrai ne. Labai labai mieli žmonės, tikrai ne, nes jie taip ateina atvira širdimi, kaip ir mes juos priimame atvira širdimi. Tikrai niekada nebuvo kažkokių keblumų. Visada sutariam iš anksto, susiderinam laiką vienas su kitu, kad kavos puodeliui tiesiog susitiktų jeigu važiuoja. Tai taip, kadangi tikrai labai yra *Stiprūs kartu*, labai aktyvūs. Pastaruoju metu ir Ohman'as labai dažnai lankosi ambasadoj. Tai Edmundas Jakilaitis su savo komanda kai atvažiuoja tai ir linksma būna, ir nuotaikinga, ir istorijų papasakoja, ne tai, kad iš fronto, iš Lietuvos mums istorijų papasakoja. Tai tikrai, mūsų bendradarbiavimas, manau, tikrai yra labai sėkmingas, kiek tai įmanoma ambasada ir NVO.

I: Taip, suprantama. Ir aš nežinau, kiek iš savo patirties galėtumėte pakomentuoti, bet gal išvelgiate kažkokių pokyčių nuo karo pradžios 2022-ųjų metų šitų sektorių bendradarbiavime būtent?

VJ: Žinokit, tiesiog negalėčiau skirstyti. Kadangi žiemą buvo parama, generatoriai ir kažkas kita, ar ne, tai mes vienaip bendradarbiavom. Kad mes kryptingiau ten padedame kažką jiems ten per sieną dokumentus kažkokius, patariam, ką daryti. Vasaros periodu, jau jie automobilius veža į Ukrainą. Jau jiems tokios pagalbos nereikia iš mūsų. Ta prasme, anksčiau gal mūsų reikėjo daugiau patarimų, kaip elgtis, kokių dokumentų reikia. Dabar jau yra įgydęs karas, tai jau antri metai, ir jau nebereikia mūsų tų patarimų. Jie patys labai gudrūs. Pradžioje taip, mes daug kur tarpininkaudavome, padėdavome, stengdavomės. Dabar jau tiesiog visi įgudo ir visi jau žino, ką daryti.

I: Taip.

VJ: Tai gal tas dabar bendradarbiavimas mūsų jau patariamąja galia jau yra sumažėjęs kažkiek.

I: Mhm, suprantama. Ir aišku, jūs daugiau kalbėjote kaip ambasada prisideda prie NVO veiklų, o galbūt yra kažkokios tai priemonės, kuriomis NVO jums pagelbėjo, ambasados veiklai?

VJ: Bendravimu, nuoširdumu, informacijos dalijimusi. [juokiasi]

I: Supratau. Puiku. Ir kaip man NVO dabar, iš tikrųjų, gali veikti savarankiškai, teikiant paramą Ukrainai be jūsų pagalbos?

VJ: Kaip su mūsų pagalba, kaip ir be mūsų pagalbos. Kaip jau ir minėjau, kad mes vienus pažįstame, ir vieni tiesiog jau atidavę paramą užvažiuoja į ambasadą mūsų aplankyti, arba prieš tai, arba kaip jūs ir pati minėjote, patalpoms naudojasi. Kiti tiesiog tyliai kažką daro, nuveža į frontą, grįžta. Jeigu mes esame nepakeliui, tai tiesa net ir neužsuka pas mus.

I: Supratau. Ir kaip manote, ar bus tęstinumas tokios sektorių sąveikos?

VJ: Be abejo, be abejo. Be abejo bus.

I: Ir net po karo?

VJ: Manau, kad ir po karo, nes atsiranda bendri projektai, kaip ir vasaros stovyklos. Tai čia vienas iš tokių pavyzdžių, ar ne? Bet man atrodo, kad tai jau labai bus įprasta mums, kad mums reikės kažką daryti, mums trūks kažko ir mes tiesiog, žinot, kad kad nebūtų tos terpės neužpildytos, tikrai, man atrodo, įvyks ir toliau mūsų bendradarbiavimas ir gims nauji projektai, ir naujos akcijos, ir visa kita. Tikrai tas bendradarbiavimas nenutrūks, kaip ir iki karo jis įvyko. Taigi vyko labai aktyviai: ir bendros akcijos, ir viskas, kad ir Radarom. Mes taip pat platinam savo internetiniam puslapy ir savo facebook'e ambasados. Mes taip pat, kaip ir sakau, mes dalinai kaip ir visa pilietinė visuomenė tampam. O informacija išplatavimo tai taip mes visada prisidedame ir padedame.

I: Puiku. Tai atrodo, kad visus klausimus kaip ir apžvelgėme. Nebent gal dar kažką turite iš šitos...

VJ: Nežinau, Greta, kas jus domintų. Žinot, aš galiu kalbėti ir kalbėti.

I: Gerai, kiek svarbūs yra iš tikrųjų asmeniniai ryšiai šioje srityje bendradarbiavimo? Kaip manote, personalijos, pavyzdžiui?

VJ: Taip. Jie yra svarbus tada, kai aš, pavyzdžiui, daugeliui žmonių galiu ir vakare vėlai parašyti, ir į Messenger'į parašyti, ir kažkokį whatsapp'ą parašyti, ir į Signal'o grupę. Kai tu nepažįsti žmogaus, tu

tiesiog to negalėtumei daryti. Ir man atrodo, vis tiek tie asmeniniai santykiai yra labai svarbu. Bet kadangi žinot, mano čia nepirma rotacija, ne antra ir ketvirta ar penkta, tai tiesiog užsiaugini draugų ratą. Ir NVO, ir pilietinės visuomenės terpėj. Ir yra taip, paprasčiau, kai tu gali paskambint kaip draugui ir sakyti, kada atvažiuoti, ką darom, kiek vaikų į vasaros stovyklą? Žinot, be abejo. Be abejo, asmeniniai ryšiai yra puiku.

I: Tikrai taip. Ir ar jums tenka bendradarbiauti mezgant kontaktą, pavyzdžiui, tarp NVO ir Ukrainos institucijų?

VJ: Dabar galvoju, gal NVO dažniausia per valstybines institucijas nedalina. Parama yra dažniausiai tai per mūsų shelterių, slėptuvių statymą, visą kitą, tai mes turime Centrinę projektų valdymo agentūrą, žinot apie tokią CPVA tikriausiai. Ir jinau vykdo projektus Ukrainoje būtent finansuojamus mūsų valstybės. O NVO daugiausiai yra žmonių parama ir žmonių lėšos. Ir jas atiduoda tikslingai. Čia vat čia tikriausiai ir yra skirtumas.

I: Supratau. Ir galiausiai, jeigu irgi, jeigu galite, gal galėtumėte paminėti, su kuriomis iš tikrųjų NVO buvo tas santykis, bendradarbiavimas labiausiai intensyvus yra?

VJ: Priklausomai, žinot, irgi. Ar yra kažkoks vizitas, ar kažkas. Aišku, Blue/Yellow, Stiprūs kartu, nu vienareikšmiškai, vienareikšmiškai tikriausiai yra pagrindiniai. Bet yra ir Rita Miliūtė, kuri pati veža paramą, yra pavieniai, žinot. Ir ir 1K paramos fondas buvo savo laiku, praeitais metais labai aktyviai atvažiuodavo ir visa kita, pas mus Olegas Šurajevs. Tai tiesiog. O dabar pagrinde su šitais dviem mes ir darom viską. Žinot, kas į mus kreipėsi? Karitas buvo atvykęs, taip pat su Ukrainos karitu buvo ten jie projektai, kalbėjosi, kaip toliau Karitas mūsų gali padėti. Ir Maltiečiai, ir Maisto bankas. Žinot, karo metu tai iš pat pradžių visos NVO labai labai padėjo. O dabar žinot, jau dalinasi dabar yra vieni tiekia paramą Lietuvoje Ukrainiečiams, kiti ir toliau veža. Tai, bet praktiškai, kas į mus besikreiptų, mes tikrai mielai su visais kontaktuojame, koordinuojamės ir padedam. Bet vat šitie, sakau, dabar tiesiog dėl to saugaus kario paketų dalinimo tikriausiai, mus dar labiau suartino.

I: Mhm, suprantu.

VJ: O akcijoj Radarom, mums visada ir čia akcija Radarom yra puikus pavyzdys NVO. Ir tikriausiai Vyriausybės pačios bendradarbiavimo, prezidento dalyvavimo čia, kadangi mes visus televizijos ekrane, ten scenoje matome kartu.

I: O iš tikrųjų, minint tuos projektus – Radarom arba Bayraktar‘o pirkimas, ar jums teko kažkaip įsitraukti į šitų projektų įgyvendinimą?

VJ: Mes viešiname. Na, kas liečia Ukrainą, mes viešiname, mes patys, kiekvienas iš mūsų diplomatų ar valstybės tarnautojų, patys prisidedame prie tos akcijos, patys aukojam tuos pinigėlius ir labai džiaugiamės. Ir taip pat, sakau, savo internetinėje erdvėje skelbėme šitą informaciją ir iš karto vertėme į ukrainiečių kalbą, kad ukrainiečiai kartu su mumis džiaugtųsi, kokie mes šaunuoliai. Aišku, ir galiu pasakyti, kad Lietuva kiekvieno ukrainiečio lūpose skamba didžiausiomis raidėmis tikriausiai. Visi mus žino. Visi mus pažįsta. Visi žino, kad mes esame nedidelė šalis, bet kuria geba labai, labai daug.

I: Puiku, tai su šitais gražiais žodžiais, manau, ir galime užbaigti interviu. Tai labai Jums ačiū už visus atsakymus.

VJ: Nėra už ką, Greta.